

SOPRONI FÜZETEK 2019.

Szerkesztette: Zentai László

Soproni füzetek 2019.

Művészeti antológia

A szerkesztőség tagjai:

Bősze Balázné Kenesei Irén, ifj. Bősze Balázs, Dr. Hegyi Ferenc,
Keresztény Richárd, Dr. Kovács András, Dr. Ifj. Sarkady Sándor,
Schey Andrásné, Szabó Miklós, T. Horváth József

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító **Kutas László: Giczy János** című domborművének felhasználásával, Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia és képszerkesztés: T. Horváth József
Olvasószerkesztő, korrektor: Panyi Orsolya

A kötet megjelenését támogatták: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Barankovics Alapítvány, Győr-Sopron-Ebenfurthi Vasúti Társaság,
FORENO Kft.

Példányszám: 365 db
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Major Lajos**

SOPRONI FÜZETEK
2019.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

ALKOTÓMŰHELYEK
2019.

CSISZÁR ÁGNES

A LELKÉT IGYEKSZEM VISSZAADNI

*Beszélgetés Kutas László szobrászművésszel soproni alkotásairól,
műhelytitkokról*

2004 kora nyara volt, amikor először találkoztam a Varázslóval a parkban. Magas volt, haja finoman deresedett és szakálla sármosan őszült. Zsebeiből hol egy tömzsi ács-ceruza, hol egy colostok bukkant elő. Nem lepődtem volna meg attól sem, ha a következő pillanatban egyenesen a szakállából húz ki egy ezüstszálat óvatosan megkötözni vele egy rakoncátlankodó ágat, ami eltakarta kilátását a térről. A soproni zsidóság végtörténetét álmodta enyhítendő, de nem enyhülő fájdalommal a holokauszt-élmény terveként fejében. Még nem volt semmi a helyén, de ő a lelkében már látta őket, akik valaha itt éltek, alkottak, szerettek, reméltek egy szebb jövőt maguknak és családjuknak. Így a Papréten megcsinálta az egyik legmisztikusabb holokauszt-élményét a tovaszálló betűkkel.

K. L.: A bronzmű a gázkamra előtti vetkőző falát mutatja: a levetett ruhák, a padlóra dobált cipők mellett a gyerekek kedves, otthagyt játékaik, szemüvegek láthatóak. – Őszinte, mindenben hiteles alkotás. – Kántor ismerősöm mesélt nekem Chánina-ben Trádjon rabbiról, akit a rómaiak Tóra-tekerésbe kötözték, rőzsemáglyát gyűjtöttek alatta, s a lelke az írás betűivel együtt felszállt az Örökkévalóhoz. Ebből jött az ötlet, hogy a Smá Jisrael ima tevődjön össze, amelynek közismert első szakasza Mózes ötödik könyve hatodik fejezetében található: „Halljad Izrael, az Örökkévaló a mi Istenünk, az Örökkévaló egyetlenegy!” Örök bánatom marad, hogy bár én csináltam meg a cipők jelképét, mégis a „Cipők a Duna-parton” számít etalonnak. (A budapesti mű szellemi alkotója a fővárosi születésű, Balázs Béla-díjas Can Togay János filmrendező, társalkotója Pauer Gyula, Kossuth-díjas szobrászművész. A szobrot 2005. április 16-án avatták fel.)

A Varázsló, Kutas László szobrászművész 1936. április 17-én, Budapesten született, báró Podmaniczky Márta és Kutas Emil református lelkész első gyermekeként. Dédnagybátyja az a Podmaniczky Frigyes, akit Krúdy Gyula „Budapest vőlegényének” nevezett és oroszlánrésze volt abban, hogy a Duna partján egy igazi világváros született: megépítette a Sugárútból az Andrássy utat, amelynek tengelye mentén létrejött a főváros koncentrikus-sugaras utcaszerkezete, a három hidat – a Margit-híd, az Erzsébet-híd, valamint a korban Ferenc József után elnevezett Szabadság-híd – és a folyó két partján végigfutó rakpart is megépült. Leecsúszott arisztokrata volt, aki jellemében, gondolkodásmódjában, világszemléletében, életmódjában picikét polgár is volt. Mindezt tovább tudta vinni, és fel tudta vállalni. Ez a polgári értékekkel és mentalitással párosuló arisztokrata magatartásforma és gondolkodásmód jellemző Kutas Lászlóra is.

K. L.: 1946-52 között a budapesti Református Gimnáziumba jártam, de 1954-ben már a soproni Berzsenyi Dániel Gimnáziumban érettségiztem. Közben – 1952-1954 között – Ágoston Ernő szabadiskolájában, Sopronban tanultam rajzolni, illetve itt ismerkedtem meg életem párjával, Hoffmann Henrietta Erika festőművésszel is. – A művészt gyermekkor óta szoros szálak fűzik Sopronhoz, hűségesek egymáshoz, 48 szobra áll a városban. – Aztán a Képzőművészeti Főiskolán Gyenes Tamás, majd Pátzay Pál növendéke voltam. Stílusomat tükrözi a kő és bronz köztéri szobraimon kívül több mint száz különféle kisplasztikám, öt földrészén, számos köz- és magángyűjte-

ményében. Érmeimmel kivívtam a hazai és a külföldi elismerést is. Csak néhány a sok közül: húsz ország négyszáz szobrasza előtt kaptam első díjat 1974-ben Firenzében, a Giorgio Vasari halálának 400. évfordulójára kiírt nemzetközi érem pályázaton; 1975-ben különdíjat nyertem az Ezüstgerely pályázaton; 1979-ben ezüstérmet vihettem haza Ravennából a Dante-biennáléről; 1991-ben és 1995-ben pedig a soproni Érembiennálén nekem ítéltek a Roisz Vilmos-díjat. 2003-ban a Pro Kultúra Sopron-díj büszke tulajdonosa lehettem, 2016-ban, 80. születésnapomra a „Sopronért Emlékérem” volt a díjazásom. Műveim tárháza: Kunsthistorisches Museum – Bécs, Magyar Nemzeti Galéria – Budapest, Windsor Palota Gyűjteménye – London, Városi Éremgyűjtemény – München, International Coin Corporation – New York, Soproni Múzeum, Centro Dantesco – Ravenna, Kungliga Nyntkabinettet – Stockholm, Városi Gyűjtemény – Wiener Neustadt

Cs. Á.: Arról, hogy miért nincs még Munkácsy-díja véleményem szerint nagyrészt Walter Dezső polgármester (vele egyeztetve, jóváhagyva.) tehet, azzal együtt, hogy teljesen testhezálló feladattal látta el Önt, megbocsásson, a politizálásra teljesen alkalmatlan művész. Alkotásai ugyan máig érvényesek értékükben, minőségükben, de túlpolitizált világukban sajnos maximálisan rásütötte a bélyegét érdemtelenül művészi megítélésére ez, no és a Horn Gyula szobra (2014), amit szintén Ön készített el és a XIII. kerületben a Gyermek téren található. Mit gondol erről?

K. L.: 1998-ban a Sopronyi-Thurner Mihály szobrának avatásán ismerkedtünk meg. Számára később polgármestersége idején teljesen természetes volt, hogy Sopron kulturális életéhez hozzátartoznak azok az emberek és a róluk készült szobrok, akik tettek ezért a városért annyit, hogy emléküik elevenen maradjon. Ebbe beletartoznak egyetemi tanárok, híres közéleti személyiségek, József Attilától Deák Ferencen át sokan. Igyekeztem a legjobb tudásom szerint megmintázni azokat, akik tetteikkel és sorsukkal kiérdemelték ezt. Így ezeknek a házaknak a falára terveztetek velem emlékek és domborműveket.

(A város büszke lehet arra, hogy köztereit, épületeit az ő munkái díszítik. Az ide látogató embereknek pedig olyan látványt és bensőséges, szobrok által megmutatott várost tudunk bemutatni, amelyre egész Európában és a világon büszkék lehetünk. Nagyon fontos a holokauszt-emlékmű, amely a zsidók elhurcolásának 60. évfordulójára készült, de ugyanígy az ő alkotása az 1946-ban kitelepített 8901 német embernek az emlékműve az evangélikus templom mellett. Ez is két olyan munkája a városban a Thurner-szoborral együtt, amelyek meghatározóak.)

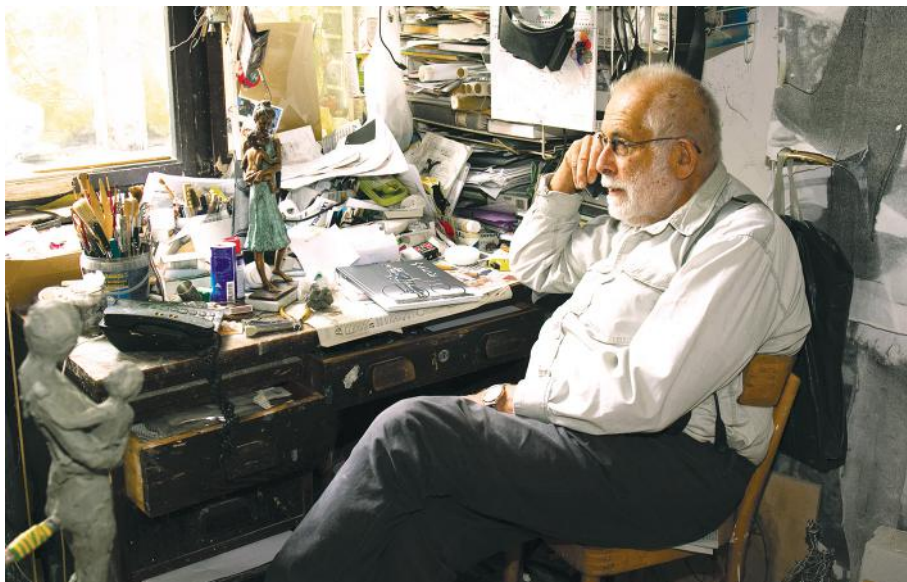
Cs. Á.: Valamennyit nem tudjuk számba venni, így induljunk el azon a képzeletbeli soproni szoborsétán, amik talán a legmarkánsabb üzeneteket hordozzák.

K. L.: Sopronyi-Thurner Mihály 1918-41 között volt Sopron polgármestere, így fontos szerepe volt a város hovatartozását eldöntő népszavazás idején is. A szobor 1998-ra, születésének 120. évfordulójára készült, a Polgármesteri Hivatal bejáratánál helyezkedik el, egyfajta politikai rehabilitációként. Egészalakos szobrával arányt, mértéket, tartást is igyekeztem szabni úgy, hogy egyrészt örökérvényűen áradjon belőle a városáért felelős vezető politikai kiállása, másrészt emléket szerettem volna állítani az embernek is, akit ártatlanul ítéltek el és hurcoltak meg kortársai.

Cs. Á.: A szobornak két variációja is volt. Jól tudom?

K.L.: „Polgármester kalap nélkül nem polgármester” – mondta professzor dr. Kubinszky Mihály, Sopron város díszpolgára, Ybl Miklós-díjas építész, egyetemi tanár,

szakíró, a városszépítő egyesület korábbi elnöke. Így a bizottság két fajtát látott: kalappal és kalap nélkül. A kalap maradt.

(Alkotásai nem mindig adják vissza az ábrázolt embert, de addig nincs meg az alkotás, amíg képekből, elbeszélésekből, könyvtározásból nem él lelkében annak személyisége. Azokat a profilképeket szereti, amin átjön a lelke is annak, akiket megminta. Az ember lelkét szeretné visszaadni a tekintetén át. Ugyanakkor egyszerre fügét is mutat azoknak a szobrászati stílusirányzati vitáknak, miszerint nonfigurálisnak, vagy figurálisnak kell-e lennie valaminek. Ő köszöni szépen, de csibészes mosolya mögött tökéletesen érzi és birtokában van annak a mesterségbeli tudásnak és emberi-művészeti alázatnak is, amellyel ezt el tudja dönteni. A hivatalos papírmunka nem a szobrász világa.)

K. L.: A Templom utcai emléktábla – tudniillik ezen a helyen állt egykor a neológ zsinagóga – Göncz József, az egykori Szép Sopronunk Kiadó Kft. egyik vezetőjének ötlete és anyagi áldozatvállalása nyomán született meg 2007-ben. Ekkor adta ki Polák Miksa: A zsidók története Sopronban a legrégebbi időktől napjainkig (1896) című hasonmás kiadását is. A szerző történettudós rabbija is volt ennek a közösségnek. Avatására a szeretet jegyében példaértékű összefogás született, együttműködésben a régi és az akkori városvezetéssel, a Soproni Zsidó Hitközséggel együtt a városban jelenlévő keresztény közösségeken át a teljesen civilekig. Szomorú, hogy csak egy pillanatra, hiszen felekezeteik szimbólumai (ábécérendben: evangélikusoknál a Luther-rózsa, katolikusoknál a kereszt, reformátusoknál a kereszt és zsidóknál a Dávid-csillagban a menóra) mutatják ma is az összetartozást, de ez nem mindenben érvényesül a mindennapokban. Pedig jól kitaláltuk.

(Talán ez az akkor megvalósult ökumené is az egyik oka annak, hogy itt a kavicokat gondos kezek mindig lesöprik ellentétben az Új utcai Boros Liána domborművével, ahol meghagyják, pedig egyik helyen sincsen koszorúkampó-tartó. A zsidó sírokra tett kövek gyöfől a lélek halhatatlanságát, öröklétét szimbolizálják, másrészt

a kövek száma pedig mutatja, hogy hányan emlékeztek meg az elhunyról. Maga a keresztény sírkőállítás szokása is ezekből a hantra tett kavicsokból alakult ki. Végül a hagyomány eredetének technikai okai is voltak. A régi időkben a zsidók lakta területek sivatagok, kősvatagok voltak, ahol a virág még vázában sem bírta volna túl sokáig.)

Erre az alkalomra két külön érmét is terveztem: egyet a zsinagógáról „Ne azt keresd, ami elvászott, hanem ami összeköt” felirattal, s egyet az Új utca 11. alatt található zsinagóga rozettájáról a dátummal. A nagyobbat egy fa sajtárban – úgy emlékszem – letettem a szobor mellé, a kisebbet a tenyeremben tartva adtam azoknak, akik velem gratulációként keztek fogtak.

(„Eltörött a Luther-rózsa” – mondta egy reggel a telefonba. Én bizony nagyon értetlenül meredtem a készülékre, pedig tudtam, hogy a Templom utcai egykori neológ zsinagóga helyén megvalósuló emléktáblát készíti. Amit bizony képes volt egy éjjel alatt többször is megmintázni, hogy olyan legyen, ahogyan szeretné. Önmagát osztogató szobrász: az érmeit, a humorát, a pajkosságát, az élet megélésének szeretetét osztogatja. Nem haragtartó, inkább a békét közvetíti. Évekig ő volt a „szendvicsemler” a város két polgármestere között a papréti zsinagóga felújítása érdekében. Mások véleményét meghallgatja, de megfogadni csak azt fogja, amit ő maga kért. Ha kitör nála a vihar, előre figyelmeztet: „Ne maradjon senki a közelemben!”)

K. L.: „Mergitur, non submergitur”, azaz „Alámerül, de el nem süllyed.” – ez a német kitelepítési emlékmű mottója. Egyrészt Lackner Kristóf egykori soproni polgármester híres mondatát idézi, de 1946-ban Ziermann Lajos evangélikus lelkész is ezt idézte akkor, amikor a 8901 magát németnek valló embernek el kellett elhagynia szülő- és lakóhelyét. Krisch Magdi, mint a Sopron és környéke Német Kulturklub Egyesület elnöke is valami ketté-, vagy szétszakítottat szeretett volna. Akkor utaztam a 4-6-os vilamoson és láttam egy fiúcskát, aki erővel húzta vissza az anyját. Gabnai Sándor evangélikus lelkész, az akkori esperes pedig egy kettészakadt képet mutatott nekem, ami a Szent Mihály utca felől ábrázolta a gazdanegyedet. Ekkor beugrott a megoldás: a látkép tornyait ki kell cserélni úgy, hogy az evangélikus templom a leszakítottan legyen. Az építészeti tervezésében elvülhetetlen érdemei vannak a mindenféle díjakkal (Ybl Miklós-díj, Kós Károly-díj, Kotsis István-érem, Forster Gyula-díj, Podmaniczky-díj stb.) kitüntetett DLA Winkler Barnabásnak, aki szintén ezer szállal kötődik Sopronhoz.

(Ez az emlékmű is példát ad hazaszeretéből mind a kitelepítettek, mind az itt maradók részére, és egy örökérvényű figyelmeztetést is: mássága miatt sem zsidót, sem németet, sem cigányt, senkit nem szabad megkülönböztetni és kirekeszteni.)

K. L.: Balfon, 2008-ban, a felavatásakor nyilvánították nemzeti-irodalmi és történelmi emlékhelyé Winkler Barnabás és az én munkámat. A lebontott emlékmű egyik része a nyitott könyv Szerb Antal soraival, hitvallásával: „A szabadság nemcsak egy nemzet magánügye, hanem az egész emberiségé is.” az erőd falába lett beépítve. A kőfaragó munkákat a Faragó és Faragó Kőrestaurátor és Építőipari Kft. – azóta elhunyt barátom János és fia Zsolt – végezték háromféle mészki felhasználásával: tardosi vörös mészki, margitbányai durva mészki és horvát mészki. A Sopron környékén felállított kényszermunkatáborok áldozatainak állít emléket, köztük olyan jeles személyeknek, mint Szerb Antal, Halász Gábor, Sárközi György. Munkásságomért 2009-ben megkaptam a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét és 2012. április 16-án, a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapján a Wiesenthal-díjat is.

(Műterme sajátos rendjében készülő szobrai, bronzplakettjei, félig, vagy öntésre kész gipszmodelljei között emlékezik szakmai és emberi életútjának legfontosabb sop-

roni állomásaira az örökké szűkre szabott időben, mert mindig rohan. Realista hagyományokra épülő, szellemes komponálás jellemzi több mint százharminc különféle kisplasztikáját, melyekből nagyon sok eljutott a világ számos köz- és magángyűjteményébe: nők pamlagon, bárpultra támaszkodva, erkélykorlátra dőlve, kerékpárt fogva, ruhában és ruha nélkül – Kutas által teremtett társas világukban árad belőlük a jókedv, a humor, az ironia. Az ő világában senki sem magányos. Egyik legnagyobb adománya az, hogy munkáival szeretné megszüntetni az ember eredendő magányosságát. A másik, hogy alkotásai szerethetőek, hiszen azt önti bronzba. Miután szelíden, törődve beszélget velük – betakargatja József Attilát, megkérleli Földi Lőrincet, hogy húzódjon egy picit odébb – ez valahogy meglátszik rajtuk: ettől élnek.)

Cs. Á.: Nem lenne teljes a kép, ha nem beszélnék a most születő terveiről, szobraitól. Mivel fogja megörvendeztetni a soproniak szívét?

K. L.: Az egyik egy fiatalon elhunyt férfiről készült bronzfej az édesanyjának. Ő sérült testében az egyik legnemesebb lelkű fiatalember volt, akiről azt mesélik, mindenkit megvédett, akit nálánál erősebb megsértett, vagy bántott. Nagyon korán eltávozott közülünk. A másik egy feltehetően rokokó, öltöztetett Mária-szobor, ami a Szent György utca 16. számú ház szoborfülkéjében volt egykor. Ezt az Erdődy-család – amikor eladták a házat – elvitte 1910-ben a monyorókeréki (Eberau) kastélyukba. Miután a ház műemlék, ezért most azt nyomozzuk, hogy eredetileg hogy nézett ki és milyen anyagból készült. Felvettük a kapcsolatot a pecöli kutatóhölgygel, rajta keresztül gróf Erdődy Lászlóval és két szombathelyi muzeológussal is, akik már csináltak tárlatot a család műkincseiből.

Cs. Á.: Ez most akkor feltételezhetően kőszobor lesz, de miután az Ön számára a szobrok bronzban élnek igazán, így abban valósulnak meg. Kérem, mesélje el, hogyan készülnek?

K. L.: Amikor megkapom a feladatot, amit nem meghatároznak, hanem javaslatot tesznek, akkor elkezd élni a fejemben és a térből gondolatban kivágom a leendő formát. Lerajzolni ugyan nem tudom – mégis folyton rajzol □, de térben látom. Egy szál drótból meghajlítom a mozdulatokat, így megvan ezzel a „drótskicc”. Ennek alapján összesodort alumíniumdrótból megcsinálom a leendő kisplasztika vázát. Álló figura esetében egy deszkára rászögezett vasdrótból készült vázra kötöm rá dróttal stabilan az alumínium vázát. Erre pakolom rá érzés szerint plasztilindarabokból a formáját és megmintázom.

Ha fekvő a szobor, akkor természetesen nem kell tartóvas. Portrészobrot úgy csinállok, hogy egy fejvasra, ami egy vaslapra ráhegesztett függőleges vasidom, először kereszteteket kötök vékony lécből dróttal. Ezekre azért van szükség, mert ezek tartják az agyagot, hogy ne essen le. Így tömör lesz, és a kezemmel még meghúdom, hogy ne lötyögjön. Addig nézem a képet, amíg felrakom, utána már adódik. Így jönnek a mosolyok, a tekintetek. Egészen addig, amíg nem köszön vissza. A szemének a színét is meg lehet csinálni. Ezek nem tudott dolgok, csak csinálom.

Ha életnagyságúnál nagyobb szobrot, vagy mellszobrot csinállok agyagból akkor vékony lécekből egy „kosarat” alakítok a tartóvas köré. Arra kötöm rá a kereszteteket, ezekre teszem az agyagot. Ez az ún. kosár belül üres. Erre rakom fel az agyagot. Megmintázom a figurát a kezemmel és a tenyeremmel, főleg a ballal. A durvább munkákhoz léceket használok, a finomabbakhoz mintázófát. A hegyével készül a szeme és a szája, a lapossal a füle. Az orra a bal kezem mutatóujjával. A portré aszimmetrikus lesz,

mert a jobb kezem ügyetlenebb. Ez nem látszik, de én tudom. A szobrok feje és teste illik egymáshoz, erre tudatosan ügyelek, így maximalizmusom még inkább sarkall.

A Harrert, Hornt, Sopronyi-Thurnert gipszből csináltam. Tartóvasra lécekből vázat csinállok. Erre hungarocell darabokat ragasztok fel gipsszel, utána ezekből késsel lefaragom a nagyját, majd galuskaszaggatóval-reszelővel tovább formázok. Amikor így megvan, akkor gipszbe mártott zsákvászon darabokkal borítom be. Ezentúl már csak erre rakom fel a gipszet, de ennek kötését már glettanyaggal lassítom azért, mert úgy tovább tudok vele dolgozni. Különböző sűrűségű dróthálóval finomra csiszolom. A kezét és a fejét agyagból megmintázom az előbbi módszerrel és behelyezem a helyére.

Ugyan rendszeresen dolgozom, de nagyon kell a belső készítéshez a határidő szorítása. Munkámmal nagyon igényes vagyok, de azért van olyan is, amikor hónapokig kinlódok egyikkel-másikkal. Eldobni nem tetsző munkákat nem szoktam, hanem félreteszem azokat remélve, hogy később folytatni tudom. Arra a kérdésre, hogy mikor érzem késznek, még nem sikerült választ kapnom. Vagy mégis: amikor már muszáj odaadnom a bronzöntőnek – mosolyog kisfiúsan a művész.

Elég sok érmet és pénzérmét is csináltam, kb. 25 pályázatból 13-at megnyertem. Ezeket a Magyar Nemzeti Bank emlékpénz formájában kiadta. Ezekből a két legkedvesebb a „Hunyadi Mátyás halálának 500. évfordulója” emlékérmé, ami 5.000 Ft névértékű, Tóth Sándorral közösen. A másik a Körösi Csoma Sándor születésének 200. évfordulójára tervezett eredeti tibeti betűkkel díszített emlékérmé: Om mani padme hum felirattal. A „Mani” a tibetiek leggyakrabban használt imádsága, nagyon hevenyészett és elnagyolt fordítása: „Áldást minden érző lényre.” A pénzérméket negatívba vésvé csinálom, a többi érmet váltakozva pozitívba plasztilinből mintázom vagy gipszbe vésem. Az érmekeket kisebb mintázófával készítem.

Cs. Á.: Köszönöm. Folytatná tovább, hogyan jutnak el a kész szobrok világába teremtményei?

K. L.: A homoköntés és a viaszöntés között nevéből adódóan az a különbség, hogy a homoköntésnél a formázó anyag a homok. A viaszöntésnél a viaszból öntött minta az átmeneti anyag, amit bronzöntés előtt a tűz- és vízálló anyagból felrakott negatív formából ki kell olvasztani (viaszveszejtés). Ezért szükséges a vízálló anyag.

A homoköntést egy gipszből öntött portré homokformázásával tudom bemutatni. Ehhez egy-két darab egyenlő részből álló, egymáshoz pontosan illeszkedő lukas fenekű fémládát használunk. Ezt másként szekrénynek is nevezzük. A formakészítés azzal kezdődik, hogy a gipszportré egyik felét beleássuk a homokkal feltöltött szekrény egyik felébe. Ezután a szabadon maradt részre, példánkban az arcoldalán, darabformákat készítünk és maréknyi homokdarabokat „kalapálunk” rá fakalapáccsal simára faragva. Egymáshoz passzítvá, az összetapadás elkerülése miatt lycopodiummal beszórva kialakul egy karfiolszerű amorf forma. Ekkor ráhelyezzük a szekrény másik felét. A síkporral leszigetelt darabokat beborítjuk homokkal, jó szorosan rágyömöszölve. Ez lesz a sapka vagy süveg. Miután beborítottuk, megfordítjuk az egészet. Leemeljük a felső felét és ott marad a csupasz gipsz. A fej hátulja szabaddá válik, erre az előbbi módszerrel darabformákat készítünk. Mikor elkészült, kalapot készítünk rászórt homokkal. Amikor mindkét oldal elkészült, óvatosan szétvesszük, leemelve a felső részt. Kiveszszük az így szabaddá és feleslegessé vált gipszmintát és helyére magot készítünk. Először az ún. magváz készül az üres negatív formába. Fő tartója egy középen lukacsos vascső. Azért kell, hogy lukacsos legyen, hogy az öntéskor keletkezett gázok a cső kéményszerű részén eltávozhassanak, és ne feszítsék szét a formát. A vasdrótokból és

csőből álló vázra rágyúrjuk maghomokból a magot. Ez ráfekszik a semleges homokfelületre, ezzel biztosítva, hogy később már a beömlő bronznak helyet adó levékonyított magforma ne essen bele a negatívba. A mag preparálása után öntőcsatornákat vágunk a semleges homokfelületre. Az így kialakított csatornákon keresztül ömlik be a bronz a fejbe és tölti fel a számára szabaddá tett üreget. Ezt a csatornarendszert nevezzük koszorúnak. Kihülés után a koszorú bronzmaradékát levagdossuk. Öntvénytisztítást végzünk, ezután kerül a nyers öntvény a cizellőr kezébe.

A viaszöntést egy kisplasztika öntésével mutatnám be. A megmintázott, már gipszbe öntött vagy agyagban, vagy plasztilinban lévő „mintáról” szilikongumi negatív formát készítünk, a képlékeny gumi-negatívra szilárdabb gipszsüveget, kalapot öntenek. A forma megszilárdulása után a viaszmintát kivesszük, rá egy hő- és vízálló anyagból készült formát öntünk, ennek elkészülte után a formát forró vízbe tesszük, hogy az öntőcsatornákkal felbokrosított viasz kiolvadjon belőle. A forma teljes száradás után ebbe a kiüresített, kiszárított negatívba öntjük bele a bronzot. Az öntőformát nevezzük a szakzsargonban szerszámnak. A tökéletes száradás azért szükséges, mert ha víz marad a formában, akkor az öntéskor keletkezett gőzök az öntvény felületét lefőzik. Nem úgy, mint a háziasszony, hanem a teljesen részletgazdag negatív – a képződő gőz miatt – nem tölti ki a formát. Ezt nevezzük lefőzésnek.

Cs. Á.: Köszönöm szépen ezt az értékes tájékoztatást. A Madonna köztéren fog állni, s az utána következővel elérkezett a jutalomalkotás is, hiszen az lenne az ötvenedik Sopronban. Van ilyen dédelgetett álma?

K. L.: Igen, természetesen. 1951-ben az „Egy amerikai Párizsban” című film-musical operatőri munkájáért másodmagával John Alton, alias Altmann Jakab kapott Oscar-díjat. Ő a Várkerület 22. alatt született 1901-ben, ami ma a 23-as számú háznak felel meg, s aminek tulajdonosai akkor Kohn Henrik textiláru- és felesége Fleischmann Cecília kézműárkereskedők voltak. Mindent tudott: „fényel festeni” a film balett-jeleneteiben Párizs utcáin Renoir, Rousseau, Toulouse-Lautrec és Van Gogh modorában. Tudott árnyékkal és sötétséggel bánni, az amerikai film noir az ő kamerája által lett igazán „noir”, megszállottan kutatta, meddig képes gépével a sötétség mélységébe aláereszkedni. Szakkönyvet írt az operatőrmesterségről „Painting with light” (Fényfestés) címmel. Elöttem él a tekintete, a kalapja, a mozdulatai. Nagyon szép jubileumi jutalomjáték lenne ez nekem, s ezzel megvalósulna a nagy álmom, tervem is: 50. közteri alkotásom díszítené Sopront! Amihez persze pályázatokra, támogatókra, pénzre is szükség lenne. No és olyan szerencsés csillagzatra, hogy megcsinálhassam.

Cs. Á.: Jó alkotást és jó egészséget kívánok addig is!

(Reméljük, hogy a Varázsló keze alatt addigra újra méltó díszé lesz az Erdődy-háznak a Madonna, és az 50. alkotását, Altmann Jakab – John Alton hazatalálását az anyagiak és az engedélyek szerencsés együttállásával a Templom utcai emléktábla összetartozásának szellemében méltóan avathatjuk.)

SOPRON SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGE SZOBROKBAN

Kutas László, szobrászművész soproni köztéri alkotásai

Gombocz Zoltán-emléktábla (bronz dombormű, 1982.) A Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium és Kollégium falán (Széchenyi tér 11.) található a nyelvtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának emléktáblája, melyet a líceum fennállásának 425. évfordulóján Lőrincze Lajos nyelvész avatott fel.

Döbrentei Gábor-emléktábla (bronz dombormű, 1990.) Nagyszabású ünnepséggel emlékeztek meg a Magyar Tudós Társaság születésének 200. évfordulójáról. Felavatták az iskola egykori diákjának, a költő, királyi tanácsos, a társaság első titoknokának emléktábláját a Líceum udvarán.

Soproni Horváth József-mellszobor (bronz brüsz, Várkerület 7., 1993.) A Rej-pál-ház előtt található az „akvarell poétájának” (László Gyula, Széchenyi-díjas, magyar régész-történész elnevezése) szobra, amely Horváth Bertalan, a művész fiának, és a Városszépítő Egyesületnek az összefogásából került leleplezésre. A mellszobrot az egykori tanítvány, Kutas László készítette és ajándékozta a városnak.

Dr. Vendel Miklós-emléktábla (bronz dombormű, 1996.) Születésének 100. évfordulóján avatták a Kossuth-díjas magyar geológusnak, petrográfusnak, geokémikusnak, hidrológusnak, egyetemi tanárnak, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjának emlékére lakóháza falán (Béke utca 14.).

Botvay Károly-mellszobor (bronz brüsz, 1997.) Erdőmérnök, egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, az erdészeti termőhelyismeret-tan korszerűsítője. A NYME Botanikus Kertjében álló szobrát születésének 100. évfordulójára leplezték le.

Sopronyi-Thurner Mihály-szobor (bronz, 1998.) A jeles polgármester szobra a Tűztorony bejárata előtt, a Városháza jobb oldali árkádja alatt áll a Fő téren. Születésének 120. évfordulóján dr. Gimesi Szabolcs jogász, Sopron egykori polgármestere avatta fel.

Murmann Sámuel-emléktábla (bronz dombormű, 1998. márc. 15.) Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc első soproni mártírja, az 1848-as Soproni Nemzetőrség VII. Líceumi Század parancsnoka. A szobor a líceum udvarán található.

Ráth Mátyás-emléktábla (bronz dombormű, 1999. április 13.) Születésének 250. évfordulójára a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerülete, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, Sopron Megyei Jogú Város és a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium (Líceum) konferenciát rendezett és emléktáblát avatott az evangélikus lelkész, az első magyar nyelvű hírlap (Magyar Hírmondó) szerkesztőjének tiszteletére.

Modrovich Ferenc-mellszobor (bronz brüsz, 2001.) Erdőmérnök, egyetemi tanár. A szobor a NYME Botanikus Kertjében lett felállítva.

Kálvin János-mellszobor (bronz brüsz, 2001. március 4.) A soproni református templom bejáratánál elhelyezett szobrot a művész református családi indíttatásból ajándékozta a városnak. Köszöntőt dr. Szarka László, a Soproni Kálvin Kör elnöke mondott.

Prőhle Jenő-emléktábla (bronz dombormű, 2001. június 23.) A könyvtáros, művelődéstörténész, klasszika-filológus élete összefonódik az iskolával: diákja, igazgatója, líceumi és gimnáziumi tanára, végül könyvtárosa volt időrendben. Így stílus-

san a könyvtár udvari falán található emléktáblája. Avatóbeszédet mondott Sümeghy József lelkész, öregdiák és dr. Lampérth Gyula, igazgató.

Apponyi Albert gróf-mellszobor (bronz mellszobor, 2001. október 23.) A szobor Balfon, a Fő utca 27. alatt, a József Attila Művelődési Ház előtt áll. Apponyi gróf az első világháborút lezáró trianoni békeszerződést megelőző béketárgyalásokra meghívott magyar küldöttség vezetője volt. A szerződés aláírása után röviddel néhány kisebb módosításra került sor: így került vissza Magyarországhoz 1921-ben népszavazás útján Sopron és környéke, többek között Balf is.

Winkler Oszkár-mellszobor (bronz brüsz, 2002.) Az Ybl-díjas építész, egyetemi tanár, az ország első vidéki tervezőirodájának megvalósítója. Szobra a NYME Botanikus Kertjében, emléktáblája a Frankenburg utca 6. alatt található. Nemcsak ez az épület sorolható alkotásai közé, hanem pl. az István-menedékház, a Károly-kilátó, és az egyetemi régi kollégium. A Soproni Városszépítő Egyesület évente a róla elnevezett emléktáblával jutalmazza az előző évben elkészült épületek közül azt, amit építészeti, városképi szempontból a legkiemelkedőbbnek ítélt.

Zetl Gusztáv-emléktábla (bronz dombormű, 2002. július 8.) A műgyűjtő, mecénás, ecetgyáros emléktábláját szőlőháza falán Kubinszky Mihály, Széchenyi- és Ybl Miklós-díjas építész, szakíró avatta.

Mühl Aladár-emléktábla (bronz dombormű, 2002. november 16.) Akvarellfestő, zenész, zeneiskolai tanár, az akvarellfestés eredeti és egyéni utat járó művelője. Születésének 100. évfordulójára lakóháza falán, a Bécsi utca. 20. alatt Winkler Barnabás okleveles építész-mérnök, vezetőtervező avatta fel az emléktáblát.

Jankó Sándor-mellszobor (bronz brüsz, 2003.) Erdőmérnök, főiskolai tanár szobra a NYME Botanikus Kertjében található.

Deák Ferenc-mellszobor (bronz brüsz, 2003. december 18.) A politikus, jogász, táblabíró, államférfi szobrát a Deák-tér és a Csatkai Endre utca sarkán helyezték el. Sopron első díszpolgárainak egyike volt, aki még a reformkorban, nem sokkal Széchenyi Istvánt követően kapta meg a kitüntető címet. Avatóbeszédet dr. Turbuly Éva, levéltáros mondott.

Dr. Fodor László-mellszobor (bronz brüsz, 2004.) Az ábrázoló geometria tanészek vezetőjének szobra a NYME Botanikus Kertjében található.

Holokauszt-emlékmű (emlékmű, bronz, mészkö, vas, 2004. július 14.) Az emlékmű a Papréten, az Árpád utca, valamint a Torna utca által övezett belső platóterületen, az egykori városi gettó helyén található. 1944-ben innét szállították Auschwitzba a város 2000 zsidó vallású lakosát. 200-nál kevesebben éltek túl az ottani borzalmakat. A szoborkompozíció a gázkamrák előtti vetkőzőhelyiségeket szimbolizálja. A füstként felszálló szöveg betűi a Smá Jisraél ima, a kerítés pedig az „Áldott legyen az igazak emléke!” héber betűiből van kirakva.

Dr. Nikolics Károly-emléktábla (bronz dombormű, 2004. szeptember 17.) A gyógyszerész, gyógyszerészdoktor, egyetemi tanár domborművét a Fő téren, a Patika Múzeum előtt prof. dr. Nyíredi Szabolcs akadémikus, a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság főtítkára avatta fel.

Walter Mihály-mellszobor (bronz brüsz, 2004. október 10.) A Handler Nándor Szakképzőiskola egykori tanár-igazgatójának szobra a Vitnyédi sétányon található.

Maller Kálmán-emléktábla (bronz dombormű, 2004. október 23.) Sopron első református lelkészének állítottak emléket a Református Lelkészi Hivatal Maller-ter-

mében (Deák-tér 2.) a Maller Kálmán Templom és Iskola Alapítvány, illetve a Soproni Kálvin Kör.

Káldy József-mellszobor (bronz brüsz, 2005.) Erdőmérnök, a mezőgazdasági (erdészeti) tudományok kandidátusa, egyetemi tanár, dékán, rektor, az Erdőgazdasági Tervező Iroda alapítója. Szobra a NYME Botanikus Kertjében található.

Dr. Stasney Antal-mellszobor (bronz brüsz, 2005.) Fémkohómérnök, ábrázoló geometriát oktató főiskolai tanár. Mellszobra a Botanikus Kertben látható.

Dr. Friedrich Károly-emléktábla (bronz dombormű, 2005. január 30.) A Színház utca 32. szám alatti szülőház falán állították a bronz domborművet születésének 100. évfordulóján Kari bácsinak, aki a hajdani Városi Mozi igazgatója volt, de emellett, fotóművész és filmoperatőr, idegenvezető. Dr. Friedrich Károly-díjat neveztek el róla, melyet minden évben az a soproni idegenvezető vehet át, aki a turisztikai szakma döntése alapján a legtöbbet tett a városért.

Dr. Lampért Gyula-emléktábla (bronz dombormű, 2005. június 6.) A Líceum udvarán található emléktábla az egykori igazgatónak állít emléket.

Németh Alajos-emléktábla (bronz dombormű, 2005. december 6.) Pap, püspöki tanácsos, középiskolai hittanár, lelkipásztor, több könyv szerzője. Emléktáblája az Orsolya tér 2-3. alatt, a Szent Orsolya Gimnázium homlokzatán található. Évtizedekig volt hittantanár itt.

Rozsondai Károly-mellszobor (bronz brüsz, 2006.) A Vitnyédi sétányon található alkotás a Soproni Tanítóképző Intézet tanárának, később igazgatójának, az intézmény megszűnte után általános iskolai igazgatójának állít emléket.

József Attila-mellszobor (bronz brüsz, 2006. január 22.) A Vasvári Pál utca 9. előtt, a róla elnevezett lakótelepen álló szoborral emlékeztek a költő születésének 100. évfordulóján.

Verő József-mellszobor (bronz brüsz, 2006. április 7.) A kohómérnök, egyetemi tanár, tanszékvezető, kutatóintézeti igazgató, az MTA tagja, a fémtan egyik megteremtője. Szobra a Verő József utca 1. előtt, az Inkubátorház Innovációs és Ipari park bejáratánál található.

Ágoston Ernő-emléktábla (bronz dombormű, 2006. június 8.) A festő, grafikus, rajzpedagógus jelentős alakja volt Sopron művészeti életének a múlt század első felében. Az emléktábla-avatáson a Soproni Városszépítő Egyesület nevében dr. Kubinszky Mihály professor emeritus méltatta munkásságát.

Gábor Aurél-emléktábla (bronz dombormű, 2006. október 12.) Az új mentőárlomás 2006. április 26-án került átadásra. A ház falán emléktábla áll Dr. Gábor Aurél (1923–1976), városunk szülöttjének, az oxyológia (sürgősségi orvostan) névadójának és tudós művelőjének tiszteletére.

Kapi Gyula, D. Kapi Béla-emléktábla (bronz dombormű, 2007. március 4.) Egy család két tagja: Kapi Gyulának, a soproni tanítóképző intézet igazgatójának, és fiának, D. Kapi Béla püspöknek állít emléket. A kettős portrét Ittész János evangélikus püspök és Tölle Balázs líceumigazgató leplezte le az iskola udvarán.

Dr. Pollák Miksa és a neológ zsinagóga-emléktábla (bronz dombormű, 2007. július 3.) A rabbi és történész az egyetlen vezetője volt a Templom utcai neológ zsinagógának. Egyik fő művének, a „A zsidók története Sopronban a legrégebb időkől napjainkig (1896)” faksimile kiadásával egyidőben ünnepélyes emléktáblát avattak a volt zsinagóga helyén a városban fellelhető felekezetek lelkészeivel és híveikkel, mely avatást az „egy közülük, egy közülünk” szellemisége hatotta át.

Dr. Mészáros Károly-emléktábla (bronz dombormű, 2008. július 6.) Okleveles erdő-, útépítő- és üzemeltető-, tájrendező-, környezetvédelmi szakmérnök, általános rektorhelyettes stb, alias Charlie! Az alkotás a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdő- vagy gazdálkodási Intézetben található.

Nemzeti-irodalmi történelmi emlékhely: Erőltetett menet! (mészkő, 2008. július 4., Sopron-Balf) A nemzeti irodalmi-történelmi emlékhely Winkler Barnabás és Kutas László tervei alapján a kőfaragó munkát a Faragó és Faragó Kőrestaurátor és Építőipari Kft. végezte (apa és fia: János és Zsolt). Ezen a helyen vesztette életét többek közt Szerb Antal író, Halász Gábor esztéta és Sárközi György költő. Tisztára csiszolt kövek együttese vezet föl az emlékoszlophoz, megállít, elmélkedésre szólít. A korábbi lebontott emlékmű megmaradt része, a nyitott könyv – Szerb Antal soraival hitvallásával – az erőd falába lett beépítve: „A szabadság nemcsak egy nemzet magánügye, hanem az egész emberiségé is...”

Dr. Takács Endre-emléktábla (bronz dombormű, 2009. október 23.) Az emléktábla a GYIK Rendezvényház (Ady Endre utca 10.), az akkori a SOTEX kultúrház falán található. Dr. Takács Endre, levéltár-igazgatónak, az 1956-os Ideiglenes Nemzeti Tanács elnökének állít emléket.

Földi Lőrinc-mellszobor (bronz brüsz, 2009. december 13.) Földi Lőrinc előbb a Széchenyi Gimnázium (1954-1964), majd az Óvónőképző Intézet igazgatója (1964-1970) volt. A mellszobrot dr. Vékás Lajos és Walter Dezső, az Alma Mater Alapítvány alapítója leplezte le a Vitnyédi-sétányon.

Dr. Bezzegh László-mellszobor (bronz brüsz, 2010.) A Kossuth-díjas tervezőmérnök, a Magyar Optikai Művek munkatársa; erdőmérnök szobra a NYME Botanikus Kertjében található.

Kitelepítési emlékmű (mészkő, 2010. május 12.). Hazánkból 1946-48 között legalább 185 ezer embert fosztottak meg magyar állampolgárságától és vagyonától, majd telepítettek ki a romokban heverő Németországba. Az evangélikus templom kertjében, a Bunker János Rajnárd köz 2. kertjében található alkotáson a felirat: „Mergitur non sub mergitur.”, vagyis Alámerül, de el nem süllyed. E lackneri gondolattal búcsúztatta a kitelepítetteket anno Ziermann Lajos evangélikus lelkész. Az emlékművet Krisch Magdolna, a Sopron és Környéke Német Kultúrklub elnöke és dr. Fodor Tamás, Sopron polgármestere leplezte le.

Krasznai Ferenc, a Mester (bronz dombormű, 2012. június 16.) A Széchenyi Gimnázium vezető testnevelő tanáráként ment nyugdíjba, emellett szervezte a város sportéletét. Jégkorongedzőként a SVSE a vidékbajnokságot is megnyerte. 1955-től 72-ig a SMAFC NB I-es kosárlabdacsapatát edzette, 1969-ben elnyerték a Magyar Népköztársaság Kupát. 1983-tól haláláig a SSE kosarasainak szakmai irányítója volt. Az 1964-ben érettségizett IV.A. osztály szervezésében valósult meg az emléktábla avatása.

Dr. Cziráki József-mellszobor (bronz brüsz, 2012. szeptember 14.) Intézetigazgató egyetemi tanár, a Faipari Mérnöki Kar dékánja. Szobra a NYME Botanikus Kertjében áll.

Szakál Ernő-emléktábla (bronz dombormű, 2013. július 14.) A Munkácsy- és Műemléki Európa-díjas szobrász, kőrestaurátor születésének 100. évfordulóján egykori otthonánál, a Vörösmarty utca 10. szám alatt helyezték el az emlékezőtáblát. A szobrász alaposágát és szakmaszeretetét, alkotóerejét és szellemiségét ötvözte mun-

kásságában, máig is felbecsülhetetlen értékű életművében. Ezt hangsúlyozta az avató, Winkler Barnabás építész is.

Boros Liána-emléktábla (bronz dombormű, 2014. július 13.) Az Új utca 18-ban lakott kislányt Auschwitzba deportálták, ahonnan soha nem tért vissza. A 373 fiatalok-rúból a legkisebb 3 hónapos volt. Soproni Zsidó Hitközség Walter Dezső támogatásával készítette a jubileumi év alkalmából.

Dr. Pankotai (Iby) Gábor-mellszobor (bronz brüsz, 2014. szeptember 9.) Erdőmérnök, egyetemi tanár, tiszteletbeli doktor, az Erdészeti és Faipari Egyetem oktatója, rektora, az Erdőmérnöki Kar dékánja. A szobor a Botanikus Kertben található.

Dr. Gidai Erzsébet-mellszobor (bronz brüsz, 2014. szeptember 10.) Közgazdász, egyetemi tanár, a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának alapító dékánja. A mellszobrot prof. dr. Faragó Sándor rektor, prof. dr. Kovács Árpád, a Költségvetési Tanács elnöke és dr. Fábíán Attila dékán avatta fel a NYME Közgazdaságtudományi Kar épületének aulájában.

Sztehlo Gábor-emléktábla (bronz dombormű, 2019. május 19.) Magyar evangélikus lelkész. Kétezer ember megmentője, a Gaudiopolis Örömváros megálmodója, létrehozója. A Berzsenyi Liceumban érettségizett, majd itt kezdte el a teológiát egészen addig, amíg 1930. október 19-én a Deák téren lévő új épületet felavatták. Kutas László nagyapja, báró dr. Podmaniczky Pál 1930–1931 között volt dékán a Teológián.

*Összeállította, írta Csiszár Ágnes
kulturális menedzser*

PATAKI ANDRÁS

ILLÚZIÓ

A Soproni Fotóművészeti Kör kiállítása elé

Izgalmas, a gondolatokat sok irányba elindító címet adtak a Soproni Fotóművészeti Kör bemutatkozó művészei az itt szemünk elé táruló kiállításnak. Maga az illúzió szó alapjelentésében annyit tesz: érzécsalódás, látszat. S mi más a fénykép, ha nem a valóság látszata? Úgy tesz, mintha maga lenne a valóság, dokumentum a világról, miközben jól tudjuk, hogy a kép kettős természetű. Épp annyira megkonstruált, újjáalakított, különleges nézőpontból ábrázolt valóság, mint amennyire annak lenyomata.

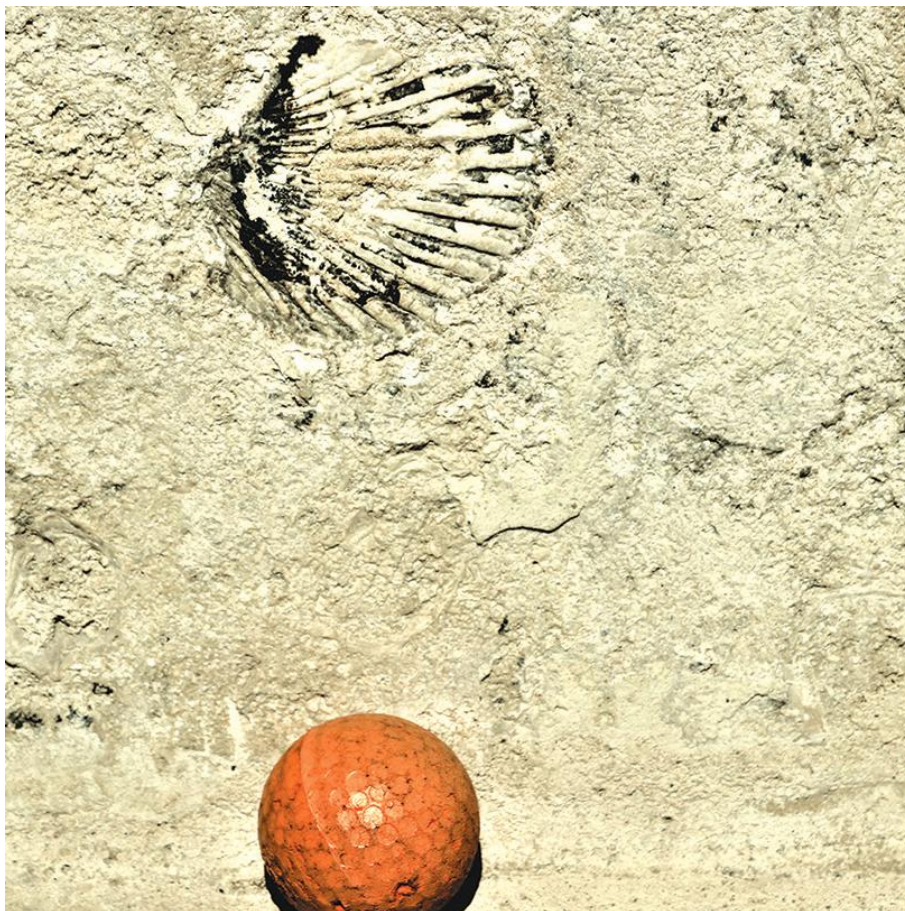

Ambrits Tamás: Illúzió

Nézzék azt a képet, amelyiken a görcsbe ránduló ujjak közt, a tenyér közepén mintha az a szög sejlene föl, amellyel a Megváltót szegezték a keresztre. Ám ez a szög kulcslyuk alakot ölt, s mögötte a bőr mintha nagyító alatt látszana. A kín okozója, az Isten Fia ellen elkövetett bűn eszköze már nem is az, aminek látszik: egy különleges

ablak a világra, amely egyszerre nyit utat látásunk és tudásunk számára a mikro- és a makrokozmosz titkaiba.

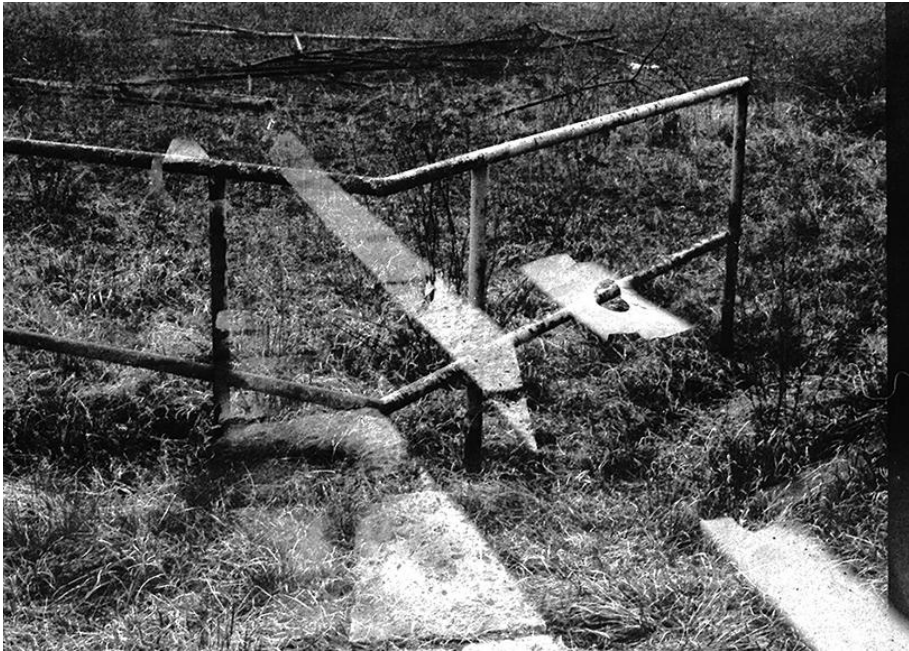
Vagy ott az a fotó, amely két képződményt komponál egybe: a nagyon is valóságosnak látszó, kemény árnyékot vető, pirosra festett vasgolyót szembesíti a kagyló évmilliókat magába sűrítő lenyomatával. A halott természet és a teremtett civilizáció találkozása egy különleges pillanatban – ahogy a fotós megkomponálja.

Tóth Tibor: Illúzió

S aztán ámulva vesszük észre egy másik képen, az ablakon beáradó fény felé tartó kisfiú sziluettjét nézve, hogyan változik át a folyosó négyyszögletes világa a vakító fényben körszerű csodává.

Bármelyik képet nézzük is, mindegyiken ennek a csodálatos átváltozásnak, a valóság és látszat szembenállásának, érzéseink megcsalatasának leszünk boldog elszenvedői. Mert ez a csalódás egyben örömforrás is: vágyunk a csodára, várunk a bűvészre, aki szállítja nekünk ezt a csodát. Ő az illuzionista. Itt és most: a fotós. A bűvész művész.

G. Nagy László: Illúzió

De van az illúzió szónak egy harmadik jelentése is a szótárban: az alaptalan remény. S talán ez a szomorú jelentés köti ide ezt a kiállítást a papréti zsinagógához, amely most feléled tetszhalott állapotából, s újra élet költözik belé. Erről a helyről viték a halálba zsidó sorstársainkat, akik számára a remény már valóban alaptalan volt azokban a napokban. Akkor ez volt az illúziók háza, az alaptalan remények háza. Most újra az illúziók háza lett a Soproni Fotóművészeti Kör kiállító alkotóinak jóvoltából – de most talán már egy eddig nem volt, negyedik szótári jelentéssel: a művészet csodája. Gyönyörködjenek benne, röptessék meg a fantáziájukat és gondolataikat az itt látható fotók segítségével. Talán e szárnyalás után már nem csak elveszett illúziókról szólnak önök számára a regények és elvesztett illúziókról a dalok...

Sopron, 2019. augusztus 2.

Mayer Kornél: Illúzió

Hajdú László: Illúzió

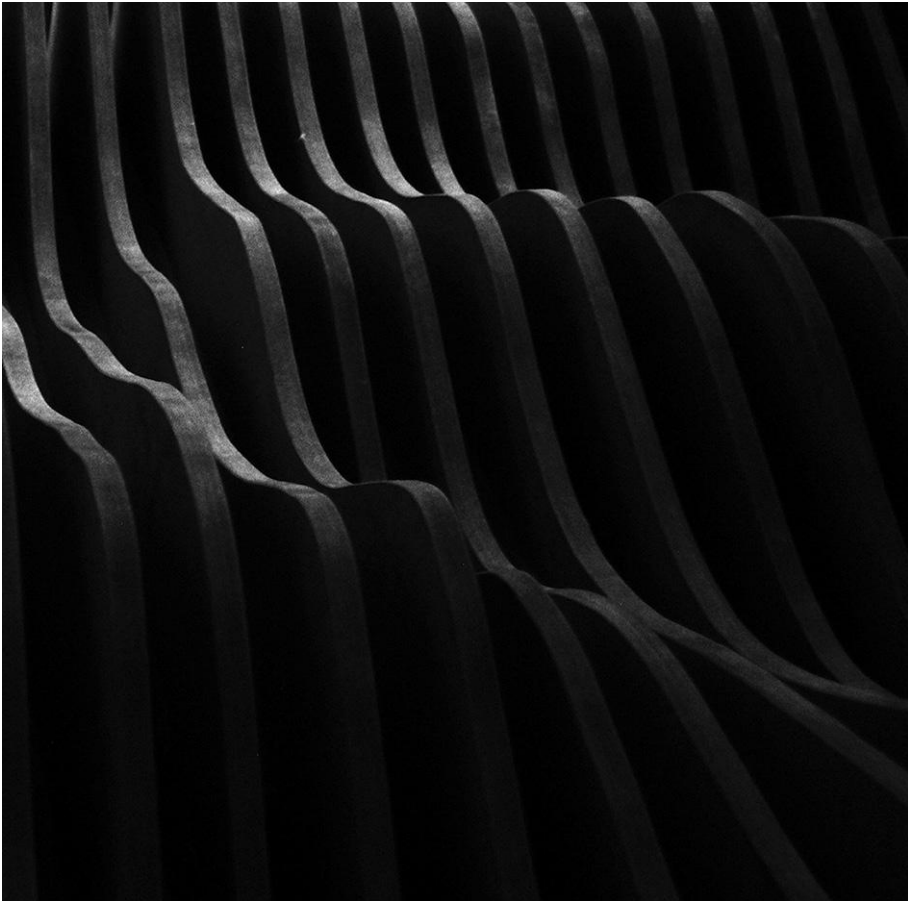
Kiss Péter: Illúzió

Németh Béla: Illúzió

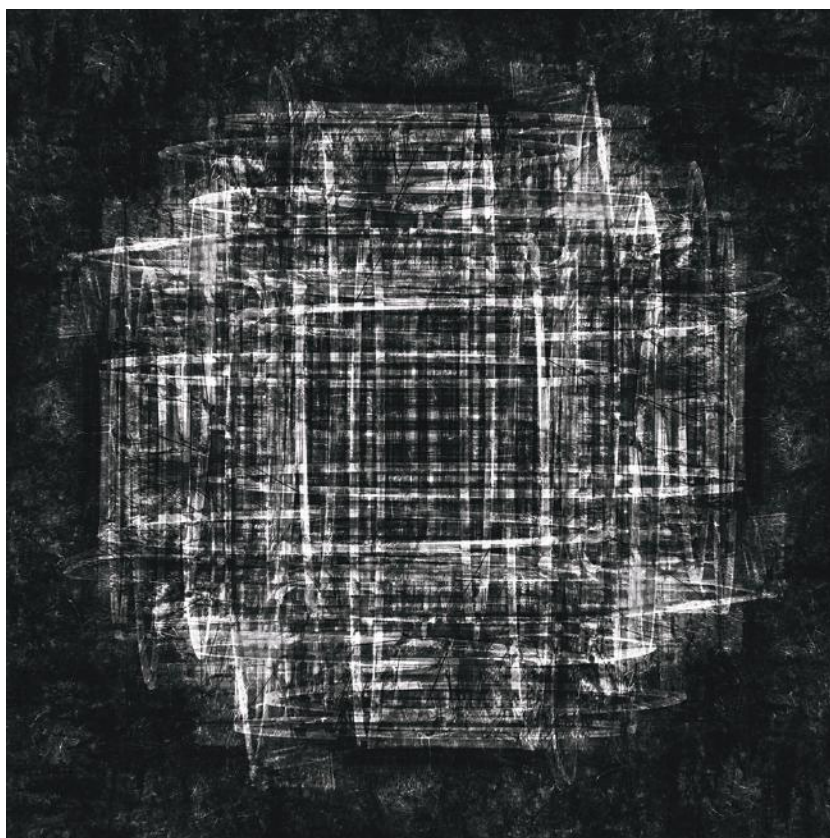
Németh Csaba: Illúzió

Simon Tibor: Illúzió

Soltész Boglárka: Illúzió

Ujvári Gábor: Illúzió

Szabó Márton: Illúzió

ADY – 100

„A költészet csodája abban rejlik, hogy a költő gondolt valamire és azt leírta, én pedig elolvasom, gondolok arról valamit és elmondom. Ha az ember és a vers találkozik, akkor megtörténik a csoda. Emiatt nélkülözhetetlen a költészet” – vallja Illyés Péter, a Szabolcs megyében alkotó előadóművész.

A Soproni Fotóművészeti Kör tagjai – és a ma itt kiállító művészek – nemcsak gondolnak valamit a versről, hanem azt fénnel újra is írják. A szubjektív művészi interpretáció és szabadság jegyében, a kiválasztott költemény egy-egy sora vagy alapgondolata rögzül a tetten ért pillanatban, aztán ez szerencsés esetben tovább inspirálja a befogadót...

Komoly hagyománya van errefelé annak, hogy a költészet napja környékén, vers és fotográfia találkozása izgalmas vizuális élménnyel ajándékozza meg a szépre fogékony lelkeket. Ezúttal – az országos megemlékezéssorozatba illeszkedve – Ady Endre előtt tisztelgünk.

Száz éve halt meg a költő, újságíró, a magyar irodalom egyik legjelentősebb alakja. Elszegényedett köznemesi család sarjaként a „hepehupás, vén Szilágyban”, Érmindszenten jött a világra 1877. november 22-én. A bohém „garabonciás” életvonzásának engedve hagyta háta mögött a Debreceni Egyetem jogi karát és állt újságírónak. A cívissváros légköre azonban fársztotta, emiatt a mozgalmas Nagyváradra költözött. Karos és engesztelhetetlen újságírói stílusát is itt, a radikális Nagyváradai Napló hasábjain alakította ki.

Élete 1903-ban fordulóponthoz érkezett, amikor megismerkedett a Párizsban élő gazdag kereskedő, Diósy Ödön feleségével, Brüll Adéllal, Lédával, ahogy a költő múzsáját nevezte. Szenvedélyes testi szerelmüket Ady verseiben is megjelenítette, ami még az egyházi és hivatalos körök felháborodását is kiváltotta. Ám a szemérmes magyar szerelmes versekhez szokott olvasóközönséget lenyűgözte a Héja-nász az avaron, A fehér csönd, a Léda a hajón című versek új, merész hangja. 1904 és 1912 között nyolcszor járt a francia fővárosban, amely számára az igazi, lüktető nagyvárost, az „ember-sűrűs gigászi vadont” jelentette. Párizsból a Budapesti Naplót tudósította, amelyben több mint ötszáz cikke és sok verse jelent meg ebben az időszakban, köztük a Páris, az én Bakonyom, vagy a Párisban járt az ős.

Költőként az 1906-ban publikált harmadik verseskötetével, az Új versekkel tört be a köztudatba, az igazi hírnevet pedig negyedik kötete, a Vér és arany hozta meg. 1908-tól az akkor induló Nyugat folyóirat munkatársa, később szerkesztője lett. Képeit látomásokká növesztette, új mitológiát teremtett, névjegyévé váltak nagybetűs szimbólumai: Az ős Kaján, Harc a Nagyúrral, Jó Csönd-herceg előtt. Verseiben az elátkozott magyar sorsot kutatta – A magyar Ugaron, A Hortobágy poétája, A magyar Messiások – és arra kereste a választ, miért „Sósabbak itt a könnyek”, és miért „Ezerszer Messiások / A magyar Messiások”. Nyelve egyénien eredeti, régies, bibliás, maga alkotta kifejezésekkel. Szép istenkereső verseket is írt: A Sion-hegy alatt, Az Isten-kereső láрма, Az Úr érkezése.

Szívesen tetszelgett a meg nem értett, magányos költő szerepében, olykor még közeli barátait, híveit is megtámadta, pedig a valóságban sok támogatója – igaz, számtalan tehetségtelen utánzója is – akadt.

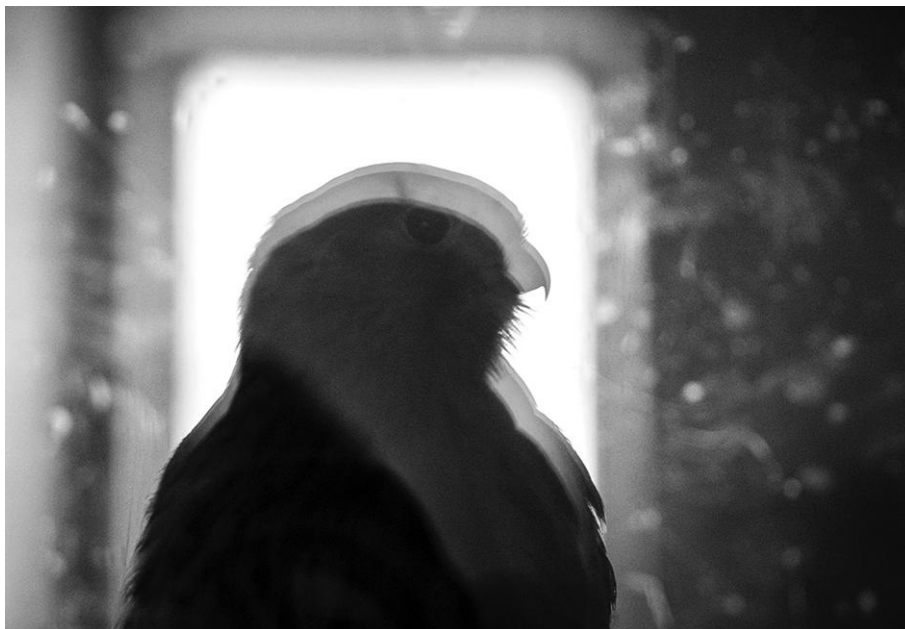
1909-től rendszeres szanatóriumi kezelésre szorult, hedonista életmódja alá-
ásta az egészségét. Miután nevét szárnyára kapta a hír, Lédával való kapcsolata egyre
inkább teher lett számára. Halva született gyermekük miatt támadt belső konfliktus-
kat már nem tudták feldolgozni. Ady két évvel később találkozott az akkor húszéves
Boncza Bertával, akivel 1911 óta levelezett. A következő évben, a lány apjának tiltása
ellenére összeházasodtak. Verseiben fiatal szerelmét Csinszkának nevezte el, és meg-
hítt szerelmes verseket írt hozzá, melyek közül talán a legszebb az *Őrizem a szemed*.

Ady világosan látta a világháború közeledését, kortársai többségével ellentétben
félelemmel és iszonyattal töltötte el a vérontás lehetősége. Háborúellenes versei miatt
sokat támadták, utolsó verseskötetét 1918-ban tette közzé *A halottak élén* címmel. Az
egyén, a nemzet legnagyobb erkölcsi kérdéseit vetette fel az *Ember az embertelenség-*
ben, az *Emlékezés egy nyár-éjszakára* vagy az *Intés az őrzőkhöz* című költeményeiben.

Halála előtt sem magát, hanem nemzetét féltette *Üdvözlét a győzőnek* című ver-
sében. 1919. január 27-én halt meg Budapesten, koporsóját a Nemzeti Múzeum elő-
csarnokában ravatalozták fel, és a nemzet halottjaként temették el.

Huszonnégy alkotó (tizenhatan a Soproni Fotóművészeti Klub és nyolcan az
Eisenstadti Fotókör tagjai) hozta el képeit. A művészi inspirációt minden esetben egy-
egy vers, vagy annak gondolata szolgáltatta. A soproniak kizárólag Ady-versekből
merítkeztek. Számomra külön érdekesség, hogy ugyanazt a verset többen is kiinduló-
pontnak tekintették. Azonban többről van itt szó, mint egyszerű versillusztrációról. Az
objektíven keresztül valamit megragad, hozzáad, illetve láttat a fényvel író képzelet...

Kérem, engedjék meg, hogy a teljesség igénye nélkül néhány vers fotó párosí-
tást kiragadjak.

Kránitz András: Héja-nász az avaron

Kiss Péter az elrabort nyár lánoló színeit mutatja meg nekünk, Ambrits Tamás az egymás „húsába beletépő” héjakat látja, míg Kránitz Antal talán az útra kelés sejtelmét fogja meg, Tóth Tibor felvételén viszont a nyár új rablói is a földre hullnak...

Herr József az Őrizem a szemed soraiban a hervadó elmúlást látja. Molnár Zoltán montázsában ugyancsak ebből a költeményből a bennünket elhasználó, múltó idő vilálan fel, ahol talán az érzelmek oldják az emlékezés kulcsait... Németh Csaba asszociációjában talán szem és távolság, magasság és mélység, egy lépcsőház geometriájával kelti a torony-zártság-örzés érzetét...

Hainer István: Páris az én Bakonyom

Hainer István „megállok lihegve” a mozdulatsor egy pillanatba sűrítésével mintha a ziháló lihegést is látnánk-hallanánk. Hajdú László a bakonyi erdő ég felé nyújtózkodását fogja meg. Mayer Kornél képén egy ősztől tépett fán függő elárvult hinta „a bús semmiséget” állítja elénk.

Póczy Gábor: A Tisza-parton

Molnár Zoltán: Őrizem a szemed

Németh Béla és Helmut Mauthner életképei igazi párizsi, Szajna-parti hangulatot sugároznak felénk. Walter Moser impressziója pedig az ősz lelket simogató szelíd-ségét mutatja meg, melyet akár a Szajna partján állva is megtapasztalhat az ember. G. Nagy László viszont az őszben inkább az elmúlást láttatja...

Életkorból, tapasztalásból, felfogásból, különböző technikai-művészi megoldásból fakadó sokféle megközelítés. Alapvető közös nevezője Ady tisztelete, s a versek szeretete.

Kérem, szánják rá az időt, vegyék hozzá a bátorságot, hogy felfedezzék e 44 alkotásban a titkot, hogy Ady üzenete, a vers mondanivalója koroktól függetlenül örök. Legyünk bátrak, szánjunk rá időt, s hagyjuk, hogy a képek és versek megérintsenek...

A kiállítást ezekkel a gondolatokkal ajánlom megtisztelő figyelmükbe.

(Elhangzott a Karmeliták Kolostor Kulturális és Meditációs Központjában 2019. április 12-én.)

Süveg Gábor: Góg és Magóg fia vagyok én

DIÁKKÖLTŐK,
DIÁKÍRÓK

BEN SASSI YASMIN

EGY FEKETÉBE ÖLTÖZÖTT LÁNY GONDOLATAI

Minden eltörik. Minden elmúlik. Minden meghal. Mindenki magamra hagy.

Egy nap én is magára hagyom ezt a világot, de már senki nem fog könnyet hullajtani értem. Minden pusztul, és ami új születik elfelejti, vagy mit sem tud a régiről. Akkor létezett egyáltalán? Ha úgyis minden összedől, ha úgyis minden eltűnik, ha úgyis minden behunyja szemét, úgy, hogy többé fel már nem nyitja... miért ne aludjak el én is előbb?

A lámpa vörösre váltott és erősen, szinte már bántó fénnel izzott. A tömeg nem moccant, mint betonhoz szíjazott szobrok kövültek meg a sűrke aszfaltra hányt zebra előtt. Egy fehér autó száguldott el előttük. Aki éppen jó pillanatban kapta fel fejét telefonjának vibráló képernyőjéről láthatta, hogy a sofőr napszemüvegben vezetett. Nem csoda, hisz meleg volt. A Nap ezer pokol tüzével égő lángcsóvái hullámoztak a tiszta, felhőtlen égen, forró parázsostorként csapdosva a nyári lenge ruhától csupaszon hagyott bőrt.

Én nem álltam meg. Nyugodt léptekkel közeledtem az emberaj felé. Igazából nem is láttam őket, csak, mint valami halovány, homályosan egybemosódott pacák lebegtek körülöttem, a belőlük született zajt pedig elnyomta a rohanó gépek moraja és süvítő hangja.

Egy monstrum közeledett. Szinte éreztem, ahogy megrezdül alattam a beton talaj, mint autófénybe bámuló őz, mely reszket, de mozdulni nem bír. Oldalra pillantottam. A fejem, sőt még éjfekete hajszálaim sem rebbentek, csak fakó, szurok szemem mozdult medrének sarkába. Egy kamion.

– Ez jó lesz – gondolhattam volna magamban, de nem gondoltam. A fejemben nem járt semmi, egy tompa gát burkolta be agyam, kívül tartva mindent és bent rekesztve a zsibbadt ürességet.

Az egész testemben neuronok milliói versenyeztek, de én abból nem éreztem semmit, mikor leléptem az útpadkáról. Abban a pillanatban a világot zűrzavar töltötte fel. Fűlsértő, éles duda hangja hasított át a levegőn, gumi csikordult útjának fekete vonalát húzva maga után. Az emberek ijedten rezzentek össze, mint terebélyes lombkoronán a levelek, mikor lecsap rájuk a hirtelen vihar. Ebben az egy pillanatban a világban valami összetörik. A következőben pedig már elfelejtik. Jól van ez így, már nem bánom. Ha tényleg nincs semmi, ami törhetetlen, ami nem roppan szilánkjaira és omlik szét porként kihullva ujjaim közül, akkor csapjon el ez a kamion, és hadd hunyjam be a szemem. Örökre.

(A Soproni Széchenyi István Gimnázium 12. évfolyamos tanulója.)

DUDLA ZSOLT

TÉLÉGETŐ

Téli éjszakákon néha felszívít a szél...

Kegyetlen hóvihart láttam álomban.
Fagyott volt a téli erdő,
Egyetlen lélek sem moccant,
Halott ágon nem dalolt csak
a varjúmadár.

Nyári napra vágyik minden hóban reszkető...

Láttam az embereket napsütésre vágni.
Viharfelhőt általtörő,
Kihalt földet melegítő,
Jégolvasztó napsugarat
Akartak.

Álomban az embereknek álma teljesült...

Az enyhe telet követte a még enyhébb tavasz.
Ragyogva kékllett az ég.
Nem volt többé hó és fagy,
Nagyon zúgott odafent a légy, szúnyog
és a cserebogár.

A delelő Nap sziporkázva rohasztja a búzát...

Pokol tüze érződik a sárga pusztaságon,
Ég az égnek száraz vége,
Homok száll a téli szélben.
És a varjúcsontot körülveszi
sivár sivatag...

*(A Soproni Széchenyi István Gimnázium
12. évfolyamos tanulója.)*

KHIRANI REA ZINA

VERSEK

Dühöt és kétséget lélegeztél ki.
A sűrű felhődet itthagytad,
rámhagytad.
Lassú léptekkel keresztülsétálok rajta,
és mélyen magamba szívom.

Érzem, ahogy lelkem magába roskad és
emlékezik. Összeszorul, végül
önmagába zárul.

2018.

Sorvadó gyermeki gondtalanság
Sorvadó értelem.
Dermedt sík az érzelem.

Számtalan éves én, ki (?)
csak fantom-képzet.
Leélt életem sokszorosát szalasztottam.

Hittelen remény-gyűrűvel
fojtom magam.

2018. III. 20.

Egymásra pakolt szavak,
Kikristályosodnak.

Mértani alakzatot teremtem
Forgatod.

Dimenziók síkjai metszik ki
Az eddig nem létezőt
A Valóság egy szeletéből.

2018. IV. 23.

ESZMÉNY

Matt sugarak
Ömlenek szét az ezüstös tájon.

Hidegített, üveglap mögé zárt

Barátságos színek.

Ki vagyok... ? Vagy bezárva? *2018. III. 21.*

Lecsupaszított létre
Van felaggatva díszként
Az öröm és a bánat. *2018. II. 25.*

Peremre szorulva van
Jelen a bizonytalan
Útú ítélet-gomoly. *2018.*

Napfény langyja apad a kőlépcsőn
Mélységén izzó lámpa meleg fénye
simogatja össze magányos árnyékunkat. *2018.*

Friss, lilán fénylő nyers hús (fekszik el a
horizonton).
Higany tenger gyűrűző gömbölyded
hullámai.
Fölöttem a csillagok. *2018. VII. 30.*

Mélyen, kavarogva a
labirintusban
Célt érek, amint elvesztem *2018. I. 30.*

Az örült felrúgta a díszletet
Magabiztosan védekezik,
Arra járók bámulnak
Lerombolt (a) színpadkép
Imaginál egy újat
A felszín alattit jeleníti meg
Függöny mögött ténykedik az örült
Elvárásokból gyúrja a valóság összes
eszközével új kompozícióját...
Hiszen ő a díszlettartó
Vár. Kivonul. Belefeledkezik újdonsült
régii szerepébe. *2018. I. 30.*

Az ideális, a tökéletes Világ.
Egy meleg telt burok, mely közrefog,
magába foglal
Szemembe tódnak a színek.
Testemre tódnak az érzések, a
tökéletes részletek.
Romlott árnyékom tapad a Világra

Ráfeszül. Görcsösen ragaszkodva az
ideához

Mélyebbre nem hatolhat, ez a
Világ egyetlen szerencséje.

Csak én vagyok romlott, egyedül én.

2018. IV. 09.

Néma feszültség tekergőzik

Az álló közegben

Mozdulatlan állók

Kontrasztos arc és vonások

Feszülő tükrkép(p), kitörni készül

Félelem saját magamtól

Bezárva félhomályban

Őrület, pánik

Elönt a félelem forrósága

Félek, hogy ezzel álmodok

Félek, hogy a tudat homályában ismét

meglátom magam

2018. II. 10.

(A Soproni Széchenyi István Gimnázium idén érettségizett tanulója.)

Búzás Tünde: Szent család

KISS FRANCISKA

UTAZÁS AZ ÁLOMVILÁGOMBA

Történt már olyan veled, hogy csak néztél ki a fejedből egész nap? Amikor úgy érezted, hogy végérvényesen hatalmába kerített az unalom? Na, a mai napom teljesen ilyen volt!

Az első órán a suliban csak bambultam. A szünetekben firkáltam a padomra vagy beszélgettem az osztálytársaimmal. Az egész iskolában töltött időmből csak arra emlékszem, hogy beérkeztem, majd a tanítás végén távoztam. Teljes rövidzárlat! Hazafele a buszon zenét hallgattam, és annyira belemerültem, miközben a tájat nézegettem, hogy majdnem elfelejtettem leszállni.

Miután hazaértem, megebédeltem, és nekiálltam tanulni. A tanulás! A tanulás nálam olyan, hogy nekiállok, és csak tanulok, tanulok, míg végül este nem lesz. Ezután hazaértek a szüleim. Megvacsoráztunk, és lefeküdtem aludni. Nyitott szemmel feküdtem az ágyamon, és csak bámultam a plafont.

Mégis mi történhetett velem? Se egy gondolat, se egy emlék! Ma semmi nincs a fejemben! Úgy éreztem, mintha már órák óta ott fekédnék teljesen üres fejjel. Egyszer csak hallottam valami hangot kiszűrődni a konyhából. Gondoltam megnézem, és iszom egy pohár tejet, hátha elalszom. Lassan kivánszorogtam.

Kit, inkább mit látnak a szemeim?

Egy soha életemben nem látott lényt pillantottam meg. Most gondolhatsz arra, hogy nem figyeltem biológián, de biztosíthatlak, ez nem volt benne a tananyagban. A nyitott hűtőajtónál állt, és habzsolta a kedvenc pudingomat. Mégis mit képzelsz magáról, hogy csak úgy betolakodik az ember házába, és még az ételét is megeszi?! Rákiáltottam, de finoman, nehogy felébresszem a szüleimet:

– Ki vagy te, és mit keresel a házunkban?

Erre a kis lény megfordult, rám nézett, és elmosolyodott. Ez a kis teremtmény úgy nézett ki, mint egy plüssfigura, amivel már rég nem játszott senki.

– Magadat kérdezd – mondta – hiszen a te álmodban vagyunk.

– Micsoda, az én álomban? Ez hogy lehetséges? Az előbb jöttem le a lépcsőn, mert zajt hallottam és nem tudtam aludni.

– Az már mind az álmod része volt.

– Mindegy, nem ez a lényeg! Ki vagy te, és mit keresel az álomban?

– A nevem Vili, és én vagyok a te álommanó. Elmagyarázom, kik is azok az álommanók. Mi vagyunk felelősek a gondolkodásért, az emlékekért és persze az álomkért.

– Értem, de te miért jelentél meg nekem?

– Azért, mert téged is hatalmába kerített a kóros bambulás, és ezen segíteni kell.

– Hogyan akarsz nekem segíteni?

– Majd meglátod!

Erre megfogta a kezem, kinyílt egy ajtó a konyhánkban, mármint az álombéli konyhánkban, és beléptünk rajta. Egy örvényben találtam magam Vilivel, aki fülig érő mosollyal repült a kirándulás feliratú ajtó felé. Beléptünk rajta, majd Vili elengedte a kezem. Egy nagyon, nagyon magas hegy tárult elénk.

– Elhoztál kirándulni? Én utálok kirándulni! – kiáltottam.

– Majd most megszereted!

Elkezdünk felfele mászni a hegyen. Csak másztunk és másztunk. Hirtelen beugrott, hogy tavaly ilyenkor a szüleimmel is elmentünk hegyet mászni.

Minél magasabbra másztunk, annál több emlék jutott az eszembe. Végül már azon kezdtem gondolkodni, hogy mi lehet a tetején.

Micsoda? Visszatért a gondolkodásom? Egyre több és több gondolat cikázott a fejemben. Középtájt megpihentünk egy időre. Még mindig nem érttem, hogy lehetséges ez? Már nagyon kíváncsi voltam, mi lehet a hegytetőn. Mondtam is Vilinek, hogy legalább valami érdekes legyen odafenn, ha már megtesszük ezt a borzasztóan hosszú utat. Már egy örökkévalóságnak éreztem a gyaloglást.

Mintha már napok teltek volna el azóta, amióta elkezdtük a hegymászást. Amit még nem is említettem, hogy ez nem egy szokványos hegy volt. Minden szakasza más volt. A hegyalján egy trópusi erdő helyezkedett el. Ezután egy lombhullató erdő következett tele mókusokkal és őzekkel. Az erdő után egy barlangrendszer kanyargott felfelé a hegyen a benne rejtőző cseppkövekkel. Miután ezen is felküzdöttük magunkat, egy lávafolyó következett. Na, ezen már végképp kiakadtam. Miért kell ilyeneknek rejtőzni e fejemben? Ráadásul gondolákkal kellett áthajóznunk rajta.

Végül felértünk a hegytetőre, amin egy egyszerű mező várt minket virágokkal tarkítva. Csodás, hát ezért tettünk meg ekkora utat!

– Vili, most tényleg ezért kaptattunk fel a hegyen, esőerdőkön, lávafolyamokon és barlangrendszereken keresztül?

– Várj még egy kicsit – felelte.

Hát vártam. Aztán belefáradtam, és leültem a rétre. Mikor már azt hittem, beleöszülök a várákoszásba megtörtént a csoda. Egy csodálatos napfelkelte tárult elénk. Olyan közel volt a nap a réthez, akár meg is érinthettem volna. Egyszeriben el akartam kezdeni futni, hogy elérjem a napot, ezt a csodás napot, amiért megérte ide feljönni. Ez a napfelkelte belevésődött az emlékeimbe. A pompázatos színek, a sárga, a lila, a piros és a kék egyszerűen tökéletes harmóniát alkottak. Csak egy dolog zavarhatta meg ezt a látványt. Az, hogy kezdtem ébredezni. De én még nem akartam menni, nem akartam itt hagyni Vilit, se ezt a csodás álmvilágot.

– Tudom, hogy mire gondolsz, de minden álomnak egyszer vége szakad. Ez nem azt jelenti, hogy el kell felejtened, amit itt láttál. Örökké megmarad a szívedben! – búcsúzott Vili.

Ekkor felébredtem. Kitorhettam volna heves zokogásban, amiért az ébredés elszakított az álmvilágtól és persze Vilitől. Zokogás helyett azonban csupa melegség árasztotta el a szívemet. A gondolataim újra cikáztak. Mit gondoltok mire gondoltam éppen?

Ezt már nem árulom el, gondoljátok ki magatok!

AZ EMBER

Tél volt. A város utcáin fagyos szél söpört végig, a szűk sikátorokban árvák, koldusok, betegek, és hajléktalanok kuporogtak, akik ide húzódtak a dermesztő hideg elől. Az egyik sikátor elején egy alak terült el a hóban, összeszorítva magán utazóköpenyét. Ránézésre semmi különösét nem lehetett észrevenni rajta, az Ember mégis jajveszékelt fájdalmában. Köpenye alatt előkelő ruhát viselt, teste ápolt volt, tiszta cipő volt a lábán. Hazafelé tartott, amikor meghallotta a hírt, hogy felesége most szüli az első gyermeküket. Mindkettőjüket féltette, így nem tudott tovább menni, lerogyott az utcasarkon. Miközben ott hevert a fal mellett, emberek haladtak el előtte. Páran közülük meghallgatták a baját, de mind továbbálltak, mert nem találtak elég okot az állapotára, hisz nem tudhatták: neki senki sem tudja elmesélni, milyen lesz a veszteség érzése, mert az egyetlen ember feküdt ott, akinek minden kétszer fáj. Mióta az eszét tudta, egyetlen dolgot akart az élettől. Ő akart lenni a legerősebb ember a világon. Hogy mindentől megvédhesse azokat, akiket szeret.

Az Ember végignézett a szűk utcácskán. Gyerekek feküdtek rongycsomókba burkolózva, mellettük az anyjuk éppen rájuk terítette saját kabátját is. Kicsivel arrébb egy idős férfi vonaglott kínjában a földön. De egyszer csak a szemekbe élet költözött, és mind egy irányba néztek. Az Ember még nem láthatta, ki közeledik, de szinte tapintható volt a hirtelen hangulatváltozás, így akaratlanul is elmosolyodott. Pár pillanat múlva léptek zaját hallotta, és egy nő jelent meg. Köténye rózsákkal volt tele. Mindenkinek egy virágot nyomott a kezébe. A gyerekek álméklodva kezdték nézegetni a rózsákat, tekintetük ide oda ugrált a szemük előtt lévő nyomor, fagy és a kezükben lévő rózsaszál között.

Mikor egy asszony is megkapta a saját rózsáját, gúnyos nevetéssel hajította el.

– Erzsébet, tényleg ezzel akarod kiszúrni a szemünk? Úgy nézünk ki, mint akiknek most tényleg csak ez hiányzik? – azzal a fiatal nőt belelökte a lucskos, sáros hóba.

Az Ember döbbsen követte az eseményeket, de csak azt látta, hogy Erzsébet csendben feláll a földről, ahogy lehet, letisztítja a ruháját, majd öfeléje indul. Mihelyst odaért hozzá, egy vörös virágot adott neki. Mikor egy tövis végigszántotta a kezét, az Ember összeszorította a fogát.

– Elég! – gondolta – Elég!

Szorosan behunyta a szemét, és magában fohászkodott. Mire felnézett, Erzsébet mellett egy koldus állt előtte. Minden előzmény nélkül szólalt meg.

– Mire vágysz a legjobban a világon?

Az Ember gondolkodás nélkül válaszolt.

– Soha többé nem akarok fájdalmat érezni.

Évek teltek el azóta. Az Embernek családja lett, két gyermeket nevelt a feleségével. Nem is hallott Erzsébetről egészen addig, amíg a legnagyobb lánya meg nem betegedett.

Késő délután volt, amikor egy nő és egy férfi vágott át a városka terén, utóbbi egy kislánnyal a karjában. Bekopogtattak az egyik ház ajtaján, amiről mindenki jól tudta, hogy ispotályként működik. Pár pillanat múlva egy szobában találták magukat. Halk morajlás futott végig a helyiségen. Csak pár mondatfoszlányt lehetett elcsípni a sugdolózásból. „Az Ember. Itt van... akinek semmi nem fáj...”

A kislányt az egyik ágyra fektették. Ápolónők sűrögtek-forogtak körülöttük, az egyik a gyerek homlokát borogatta. Az ágy másik oldalára is leült egy nővér, kezében rózsafüzért morzsolgatva. A fátyol eltakarta az arcát, ahogy lehajtott fejjel imádkozott. Teltek az órák, és a betegszobában csak a kislány egyre erőtlenebb szuszogása hallatszott. Bal keze a nővér tenyerében pihent, másik kezét anyja szorongatta, aki bizonyos időközönként kétségbeesetten próbálta elfojtani fel-feltörő zokogását. Apja sem vette le róla a tekintetét, minden percben gyermeke egy újabb lélegzetvételéért fohászzkodott. A lányka kicsi keze még egyszer megszorította a nővér és édesanyja ujját, aztán elernyedett. Így ment el. Kicsit olyan volt, mint a naplemente.

Tücsökciripelős, nyári éjszaka volt. Édesanyja arcán most már megállíthatatlanul folytak a könnyek. Az ágy mellett ülő nővér is felemelte a fejét. Az Ember Erzsébetet ismerte fel benne. Láttá, ahogy a hölgy arcán is könnyek csorognak végig, és mind a ketten szánakozva néznek rá. Közömbösen bámult vissza rájuk. Nem értette. Még akkor sem értette, hogy miért őt siratják, mikor jól tudják, hogy egyedül neki nem fáj.

Kicsivel később Erzsébet kikísérte az Embert és a feleségét. Mikor kiértek az utcára, az asszony rázkódó vállal, velőtrázó sikoly kíséretében száguldott át a téren. Erzsébet látta az Ember tekintetében a rettenetet, így finoman a karjára tette a kezét. Egymásra néztek és Erzsébet csak ennyit kérdezett:

– Miért azt kérte attól a koldustól?

– Addig minden kétszer fáj. Azt hiszem, a legerősebb ember akartam lenni a világon.

– De mégsem az – közölte Erzsébet tényszerűen.

– Nem vagyok – bólintott rá az Ember is, de aztán indulatosan folytatta. – Azóta se értem miért. Bármit megtettem volna érte. Azt hittem, meg is kaptam. De nem. Hát akkor mondja meg maga, ki a legerősebb ember a világon. Ki, ha nem az, akinek nem fáj semmi?

– Én nem tudom, hogy most ki a legerősebb ember a világon. De egészen addig a napig, amíg nem találkozott azzal a koldussal... Maga volt.

Három nap múlva az Ember rutinosan végezte mindennapi teendőit, amikor fülébe jutott a futótűzként terjedő hír: Erzsébet meghalt. Valami láthatatlan erő vonzotta az ispotályhoz, így rögtön elindult, és a keskeny utcácskákon kanyarogva jutott el a térre. Átvergődött a kisebb embertömegben, be a kapun, majd az ismerős szobába lépett.

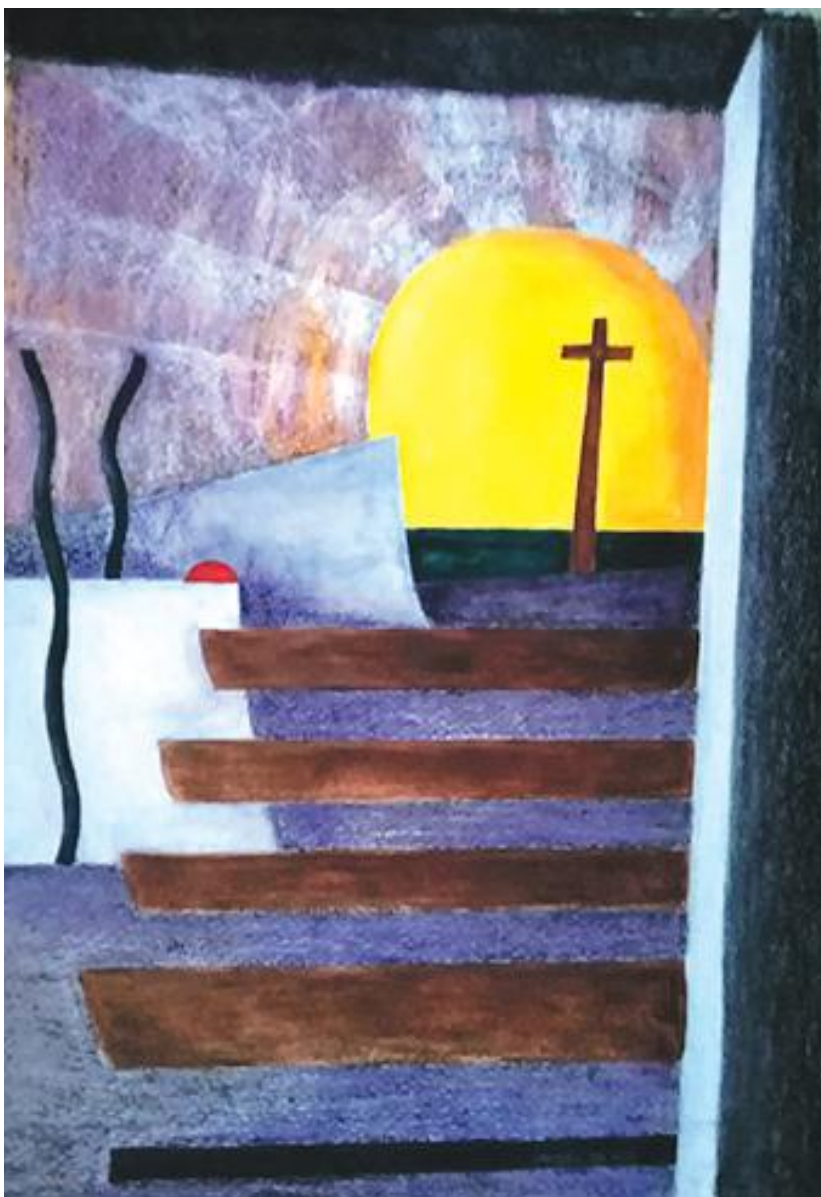
A helyiség közepén, egy ágyon feküdt a teste szépen felöltöztetve. Gyönyörű volt. Gyönyörű, de kétségbeesetten fiatal ahhoz, hogy így lássák, élettelenül. Az arcán nyomot hagyott a szenvedés és az a rengeteg érzélem, amiben rövid élete során része volt. De ezeket a gyötrelmekről tanúskodó ráncokat felülírta valami megfoghatatlan nyugalom, ami az arkifejezéséből sugárzott. Körülötte sokan térdeltek imádkozva, voltak, akik kétségbeesetten zokogtak, az egyik ágyról lelógó kezébe pedig egy kisfiú kapaszkodott, aki a körülötte lévő káoszt látva még most is Erzsébetnél keresett menedéket. Egyre többen zsúfolódtak be a szobába, hálából sokan rózsával a kezükben. Pár pillanattal később már valaki koszorút font a virágokból, és azok glóriaként fonódtak Erzsébet feje köré. Az Ember eközben még mindig Őt bámulta, és magában kijelentette, hogy nála csodálatosabb és erősebb nőt soha életében nem látott. Nem tudhatta, hogy a töviskoszorúra fájdalomtól nőttek a rózsák.

Már kisebb tömeg gyűlt össze a téren. Sokan sírtak közülük, míg mások csak mozdulatlanul álltak égre emelt tekintettel, de mind együtt imádkoztak, és mind ugyanazért a nőért. A tér sarkán egy asszony állt, aki egykor sárba lökte azt, akiért most han-

gosan imádkozni kezdett, előtte pedig csak ennyit suttogott maga elé: „Valóban tiszta szívű hölgy volt.”

Hirtelen valaki megérintette az Ember vállát, aki erre elszakította tekintetét Erzsébettől, és hátrafordult. Ugyanaz a koldus állt előtte, mint egyszer nagyon rég. Tekintete reményt és szeretet tükrözött, ahogy az Emberre nézett:

– Mire vágysz a legjobban a világon?

Jakabné Tóth Márta: ETRE SUPREME

KOVÁCS BORBÁLA

ÚGY HÍVJÁK...

Hány részre roppansz, mielőtt szilánkjaid porba hullnak?
S hogy ki rak majd össze?

Az Idő? Ő olyan kevés, hogy húsod megrothad,
s csontjaid szemcsésre porladnak, mire helyre rak.

A Szeretet? Ne nevetess! Már árnyéka is megijeszt,
s többé arcod sem fordítod felé.

Az Ember? Hogy javít meg az valamit, ha nem látja,
hogyan törött?

A Pusztítás? Felégethatsz mindent, s vele magad,
de léted nyoma így sem lesz több egy fekete foltnál
a világ vásznán.

Hát mi marad, azt kérded? Én csak egyvalakit ismerek,
aki leemelhet bántó súlyaidból.

Ő, ki meghallattatja fájdalmad a vak Emberrel.

Ő, kinek hívására az Idő éveket hónapokká, a hónapokat
hetekké, a heteket napokká, s a napokat órákká faragja.

Ő, ki apró hangokként mutatja be a Szeretetet újra,
hogyan te jó érzéssel fogadd.

Ő, ki ugyan közel áll a Pusztításhoz,
ereje mégsem érte született.

Hm? Mi az? Oh, hogy ki Ő? Nos, úgy hívják: Szavak.

(A Szent Orsolya Gimnázium 10. osztályos tanulója.)

KOVÁCS NOÉMI

ÁLMOK ÓCEÁNJA

Égi tünemény
Ölel – sikít a tudat:
Minden csak Álom!

Finom, törékeny
Ezüst háló – lüktető
Millió álom...

Lassan szétmálló
Tudás, fakuló léted –
Láz szülte álom

Lassan körülfon,
Őrzi elméd – álom szőtt,
Törékeny Világ.

(A Soproni Széchenyi István Gimnázium 11. évfolyamos tanulója.)

Király Pálma: Pillangó

LESI ANNA

A FÖLD FÖLÖTT 12 MÉTERREL (részlet)

A következő hetekben messziről elkerültem a rajzolás asztalt, és inkább fent játszottam a galérián egy fiúval, akit Bencének hívtak. Neki csak három lufija volt, nem pedig nyolc, mint nekem.

Őszintén, így visszatekintve rájöttem, hogy nem is bírtam annyira. Sőt! Egy igazi nagyképű hólyagnak tartottam. Most ugye jogosan kérdezhetnéd, vajon miért pont vele szerettem játszani, és miért nem valaki olyannal, aki legalább hat lufit birtokolt, a hatlufisok már inkább az én súlycsoportomba tartoztak.

A válasz egyszerű: ő volt az egyetlen ovistársam, aki értékelte a legóból készített, lovas „szobraimat”.

Akkor is éppen egy ehhez hasonlóan dolgoztam, amikor történt ez az eset.

A ránk vigyázó óvó néni kiment a konyhába, hogy hozzon nekünk még az almás sütiből, mert már az összes elfogyott az asztalra kirakott tából.

Amint eltűnt az ajtóban, Bence felállt mellőlem és odament a haverjaihoz.

– Akartok valami menőt látni? – kérdezte tőlük felszegett állal.

– Jaj, már megint mire készül? – kérdeztem magamtól halkán.

Bence hátrasimította az arcába lógó, fekete hajszálakat, és felkapaszkodott a fakorlátra

– Most végig fogok sétálni a tetején, és aztán beugrok a párnák közé! – mutatott a galéria másik végén lévő kupacra, amit még az egyik hétalvó ovistársam hordott össze magának.

– Szerintem ez rossz ötlet – próbáltam megállítani, de mintha meg se hallotta volna. El akartam mondani neki, hogy ez milyen veszélyes, és a korlát milyen keskeny, és hogy nem fog tudni egyensúlyozni rajta, de tudtam, hogy szavaim süket fülekre találnának.

Bence alig engedte el a korlátot a kezével, hogy felegyenesedhessen, elvesztette az egyensúlyát és lefordult a korlátról. És nem arrafele, amerre mi ültünk.

Bence nagyjából két és fél métert zuhant, egy nagy csattanással földet ért. Arccal lefele feküdt a padlón és nem mozdult.

Mi rögtön leszaladtunk a lépcsőn, és körbeálltuk. Senki sem tudta, hogy most mit kéne csinálnunk.

Az egyik gyerek az óvó néni után futott.

– Bence, jól vagy? – kérdeztem, amikor odahajoltam hozzá – Fáj valamid?

Olyan volt, mintha egy kőhöz beszélnék.

– Talán alszik, biztos ezért akart a párnák közé ugrani – mondta egy ötlufigs gyerek.

– Nézd – bökte meg egy zsinór vége a lapockámat. Hátranéztem: Z volt az, a kék lufim. Kissé elcsodálkoztam, hogy pont ő szólalt meg, nem volt valami beszédes luftballon.

– Nézd a lufijait – mondta.

A fiú teste elszürkült, és a három lufi – pont mint az igaziak – felszálltak az égbe, át a szoba plafonján.

Ilyet még sosem láttam, és nem is volt időm gondolkodni rajta, hogy ez miért történhetett, mert Judit néni rontott be az ajtón néhány felnőtt kíséretében. A nő felsíkított, amikor meglátta Bencét.

– Hívd a mentőket! – kiáltott rá a mellette álló óvó nénire, aki rögtön el is rohant.

Percek múlva megérkezett a mentőautó, és egy fehér hordágyon vitték el az óvodást.

Bence már hetek óta hiányzott az oviból.

Időközben volt időm gondolkodni afelől, hogy mi történhetett vele, és ebben a lufijaim is segédkeztek.

Bence mindig arról beszélt, hogy a szülei egyszer majd elviszik egy Viwiare nevű vidámparkba, amit a videón játékosok paradicsomaként is emlegettek. Gondolom, Bence sokat panaszkodhatott az anyjának és az apjának, hogy mennyire fáj a feje az esés miatt, ezért a szülei biztos megsajnálták annyira, hogy másnap beültek a kocsijukba és elindultak Viwiare-ba.

Az út hosszú órákba telt, és Bence már tükön ülve várta, hogy végre odaérjenek. 5 percenként kérdezgette az anyját, hogy mikor lesznek ott. Szegény anyuka a végén már majdnem idegbajt kapott tőle, és rászólt a fiára, hogyha még egyszer megkérdezi, azon nyomban visszafordulnak.

A parkoló tömve volt, amikor odaértek, de pont sikerült egy helyet találniuk közvetlenül a bejárat előtt.

Bence kipattant a kocsiból és rohanni kezdett, egyenesen be a vidámpark fekete és kék színekben úszó kapuján. Egészen a jegyvásárló bódéig jutott, ahol viszont a sorompó megállította.

– Bence, azonnal gyere vissza! – üvöltötte apja.

– Azonnal gyere ide, vagy tüstént hazamegyünk! – kiáltotta az anyja, amikor meglátta Bencét.

– Hé, kölyök! Hol vannak a szüleid? – nézett le rá a pénztárból egy öreg, kopaszodó bácsi. – Amíg nincs jegyed, nem mehetsz be.

Hú, anyáék nagyon mérgesek rám, de ha nem kapnak el, akkor nem tudnak hazavinni – gondolta Bence, és egy gyors mozdulattal átbújt a sorompó alatt és rohanni kezdett.

A jegyárus kivágta a jegypénztár ajtaját és üldözőbe vette a gyereket. A fiú szerencséjére egy kövér bácsi volt a pénztáros, ezért nem tudta utolérni, és egy idő után szem elől tévesztette a tömegben Bencét. A bácsi már nagyon lihegett és elment a kedve csintalan gyerekek üldözésétől, ezért morcosan visszabotorkált a bódéjába.

Bence, miután ezt végignézte egy fa tetejéről, megkönnyebbülten mászott le és vegyült el a rengeteg zsibongó gyerek között.

Az első útja a Gamer-házba vezetett. Ebben az épületben a padlótól a plafonig színes, csiricsáre játékgépek sorakoztak. Bence rögtön az első elé leült. Megnyomta a nagy piros start gombot, de nem történt semmi.

Még egyszer megnyomta, de megint semmi.

A kisfiú idegesen püfölni kezdte a gombot, míg az egyik felnőtt fel nem világosította arról, hogy az csak pénzzel működik.

Bence durcásan ballagott ki a játékteremből.

– Valahogy pénzhez kell jutnom, de hogyan? – morfondírozott – Anyáékhoz nem akarok visszamenni, mert rögtön beültetnének a kocsiba és hazamennénk.

A kisgyerek meglátott egy piros táskát az egyik padon. Tudta jól, hogy általában a pénz a bukszában van, a buksza pedig a táskában, szóval odament és matatni kezdett benne. Meg is találta a bőrből készült pénztárcát és markába öntötte annak tartalmát, aztán zsebre dugta az aprópénzt. A bukszát otthagya a táska tetején és visszaindult a Gamer-házba.

Nem sokkal később éktelen sikítást hallott a háta mögül, megfordult és látta, hogy egy nő volt az, történetesen a táska tulajdonosa.

– Kiraboltak! – üvöltötte a felnőtt, és levágta maga elé a pénztárcáját.

Bencében csak ekkor tudatosult, hogy mit tett, tudta, hogy lopni nem szabad, és a szülei le fogják szidni érte, sőt még az is lehet, hogy egy hétre elveszik a számítógépét, amit semmi esetre sem akart.

De most ez valahogy nem érdekelte, a játéktér fontosabb volt.

Egyébként is megfelejtkezett a felelősségről, miközben játszott.

Órák teltek el, és egy idő után elfogytak a pénzérmék is.

Bence elégedetten lépett ki a játéktér ajtaján. Kint az égbolt szürkés színben pompázott, a gyerek már a napot se látta az égen, biztos már lement.

A vidámparkban már nem nyüzsgött annyi gyerek, és Bencét bosszantotta, hogy néhány attrakció már be is zárt. A hullámvasút ugyan még nyitva volt, de arra a testmagassága miatt nem engedték fel.

A kisfiú kimerülten vetette le magát az egyik konzol alakú, fekete padra.

És várt. Maga se tudta, hogy mire.

Az előtte magasodó, mozdulatlan óriáskerék színpompás díszeit leste. Nem is tűnt fel neki, hogy rajta kívül már egy ember sem tartózkodik a vidámpark területén.

Sötét felhők kúsztak át az égen, pont úgy néztek ki, mint a régről itt maradt szellemek árnyai, amik minduntalan kelet felé tartanak, hátha egyszer majd utolérik a napot, és megfürödhetnek a fényében, hogy aztán megtisztulva távozhassanak a túlvilágra.

A Viwiare vidámparkban csend honolt, amit egyedül Bence lassú szuszogása tört meg. Ez a hely, amely eddig telve volt a kisgyerekek kacagásával és zsvivájával, mostanra már egy szellemvárossá alakult át. Néhány helyen égtek kampóra felaggatott lámpások, de fényük nem volt elég ahhoz, hogy teljesen bevilágítsák az utcát. Itt-ott sötét foltokat lehetett látni a járdán, amik Bence szemében olyanok voltak, mintha fekete szörpamacsok lennének, amik egyre nagyobbra nőnek. Hideg szél süvített végig a fák lombjai között, és leverte róluk néhány sárguló levelet. A kisfiú libabőrös lett, és összehúzta magát, amennyire csak tudta.

Léptek zaja hallatszódott a távolból. Bence felállt és szétnézett a sarki útkereszteződésnél.

Nem messze tőle egy egyenruhás férfi sziluettjét látta, aki a zseblámpával pásztázta az elhagyatott helyet.

– Ez egy biztonsági őr – suttogta rémületében Bence – És felém tart.

A gyermek búvóhely után kezdett kutatni.

A konzolpad mellett állt egy zabadagoló automata, ami száz forint ellenében adott egy maréknyit a gabonából, hogy a vendégek megetethessék az állatsimogató kecskéit.

A sárga szerkenyű tetejéről lekopott a festék, néhány helyen már kilátszott eredeti, fémszínű borítás is. Az elejére nagy piros betűkkel rá volt írva, hogy „ZAB”, és az, hogy mennyibe kerül.

A fémdoboz elég nagyknak látszott ahhoz, hogy a kisfiú elrejtőzhessen benne.

Bence a gép hátuljához osont, ahol egy ajtóra bukkant. Valami egyszerű zár volt rajta, amelynek kinyitása nem okozott gondot neki. Miután kitarta az ajtót, bepasszírozta magát az adagolóba és becsukta.

Látta a lyukakon beszűrődő fényt, ahogy a zseblámpás őr rávilágított rejtekhelyére, de aztán továbbállt, és máshol folytatta a fiú keresését.

Bence megpróbálta kinyitni az ajtót, de az beragadt. Megfordult a szűk helyen, és most a lábával rugdosta a kijáratát eltorlaszoló fémlémezt.

Minden hiába volt. Bármit tett, az ajtó csukva maradt.

Az első pár napban még kitartóan próbálkozott, de egy idő után feladta a reményt. Kénytelen volt zabot enni, és a gépezet résein befolyó esővizet inni, hogy életben tudjon maradni.

A szülei pedig nem is keresték. Egy ilyen neveletlen, rossz gyerek kinek kéne?

A fiú segélykiáltásait elnyelte az automata fémváza, és a kinti tömeg moraja.

Szóval Bence a gépezet fogságában maradt.

Örökre.

Ez volt az én változatom arra, hogy mi történt Bencével, hogy miért nem jött óvodába. El akartam mondani a szüleinek, hogy szerintem hol van a gyerekek, de pont úgy, mint a fiúknak, nekik is nyomuk veszett. Egyébként is csak akkor szoktam látni őket, amikor Bencéért jönnek az óvodába, de ugye Bence már nincsen itt.

Másnap reggel észrevettem, hogy egy fekete zászló leng a piros-fehér-zöld mellett, az óvoda előtt magasodó oszlopokon.

Nem tulajdonítottam neki túl nagy figyelmet, azt hittem, az is valami ország zászlaja lehet.

Bencét viszont azóta sem láttam.

(Az Eötvös József Evangélikus Gimnázium 11. osztályos tanulója.)

Gludovác Mihály: Kópháza – Falurészlet

MÁRKUS BORÓKA

KÉK CINKE RÖPPEN

Kék cinke röppen
Erdei csöndben,
hajnali ködben,
friss tavaszillat
száll le felém.
Zsenge virágból
hajnali zápor
bogarat ébreszt
a fű tetején.
Pihenő ágról,
mogyorófáról,
kékcinke röppen
az ég peremén.

ŐSZ ILLATÚ MÁR A SZELLŐ

Ősz illatú már a szellő
Sok-sok zörgő tölgylevéltől,
És madarak énekétől
Színes a szép, őszi erdő,
Arany ruhát ölt a lejtő.

Makkok csendes koppanása,
Vörös mókus surranása,
Sáros árok lábam alatt,
Erre egy vaddisznó haladt.

A fák között bög a szarvas,
Hangja erős, szőre hamvas.
Ősz-illatú már a szellő,
Egyre több már kint a felhő,

Eső hullik az erdőre,
Nedves kéregszínű bőre.
Ködtől homályos a táj most,
Ráterít egy felhő-vánkost.

A TUAREG

Végtelenben tevegelek,
de tudom, hogy merre megyek.
A táj sivár, a szél meleg,
én pedig egy bölcs tuareg.
Zöld turbánom rejti arcom,
tevehátnak dőlve alszom.
Két szemem feketén fénylik
míg a tájon nézek végig:
arany dűnék állnak velem,
fent meg a Nap süt melegen.
Mind a földi, mind az égi,
minden a megszokott régi!
De megállok megsodálni,
ezt nem láthatja akárki!
Majd továbbindulok délnek,
hol népem tagjai élnek.
Én – csak a tevémmeletten –
Megyünk a homokparketten...
Bő ruhám lebeg utánam,
elveszünk a csillogásban...

SOPRON

Keskeny, macskaköves utcák,
a belvárost körbefutják.
Ódon, színes falú házak,
felettük galambok szállnak.
Tetejük az égre kémlel,
mind a Tűztoronyra néz fel.
Muskátlik közt állnak bátran,
hú védőjük árnyékában.
Gótikus ablakok mellett
merengő szobrok bújnak meg.
És amit a múlt itt hagyott,
Megőrzik a sikátorok.
Kőcsipke, csúcsíves ablak –
Bennük is emlékek laknak...
Mind-mind Sopron szeme fénye,
Kőből kifaragott béke!

HAIKUK

Mindenki boldog,
tökéletes a világ –
A monitoron...

*

Szürke és fehér,
sivár és napfénytelen:
"őszi nappalok.

*

Félek magamtól!
Rondít ez az átkozott
nagyítós tükör.

*

Rózsaszín az ég,
tükre a sok harmatcsepp
nyári hajnalon.

*

Fekete-fehér.
Szomorú hangulatban
Ilyen az életem.

*

Mindig sikerül,
Akármilyen is történik...
Csakhogy nem nekem.

(A Berzsenyi Dániel Evangélikus Líceum tanulója.)

RÁCZ LEONÓRA

A PART

Szép nap íze számban:
Édesen
Nyugszik el; napágyban
Kényesen
Fekszik el a hajnal.
Levendula-éjeknek
Illata
Árad a réteken,
Illan a
Kikelet rózsája.
Nádas sűg hallgatag
Dallamot,
Szívek főt hajtának:
Hallgatod.
Hallgatod, hogyan kel, s
Mi módon alszik el
Szikrázó tünemény csobogón a habon;
Hogyan zúgja a szél: Balaton, Balaton!

FÉNYFÜZÉR

Ez itt nem a csodák városa
Nem jönnek színes ruhások
Nincsen akvarellal árnyalva az ég
Nem lobbanak bársonyos palástok
Nem hull csillag bögre tejedbe
Ha este kimész az űrben ázni
A fényszennyezéstől nem is látsz csillagot
Ideje bemenni, mert megfogsz fázni.
Holdsütemény nem jár
Szíven zöldellő moha
Otthon reggelid naptojás volt
De itt?
Itt soha.

ÁLOMFÉLE

Ne félj, gyere
Itt melenget gyertyák melege
E szoba kellemes, álmos, puhán dagad
Elnyel ez a hevenyészető mézeskalács massa
Hogy vad ejtette sebeid ragadva letapassza.
Törj kenyeret, egyél.
Puha, meleg a bél, és roppanós a héj.
Ismerős gyermek-kéj
Lelkedben majd kél, de ez tiszta;
Nem romlott vágyak könnyeit issza
Tudom, gyermekképű.
Bögrében meleg tej
Mellette fénylő méz
Tégy a tejbe, ha úgy kívánod
Aztán vigyázz, le ne idd ruhád
Szád sarkában édes, langyos, kellemes csepp
Mint az első csókod volt hajdanán,
Olyan ez a tej most.
Idd csak, hisz' azért van.
Kerek nagymamaarc a kerek asztal fölött kínál
Egyél, ne félj, jókedélytől híznál
Ha ennél még.
Vaj is van, meg, na láss!
Puha, meleg kalács
Olvadt vajjal kenve, mártogasd a tejbe
És edd, mert aki evett, jutalomból puha kalácsot is ehet.
Nézd csak, a sarokban felépült kártyavár
Kiságyon játékok
Hol puha párna vár
Vasalt huzatok, ropogós ágynemű
Régi, finom öblítőtől illatos
És mintha haloványabb lenne a szobai derengés
Álmos vagy-e? Ahogy látom tekinteted harmatos
A pilláid aléltan vetődnek fel, ha szólok hozzád, hát jöjj
Vesd le itt ruhádat
Hálóinget végy, vess le minden fölényt,
ne maradjon rajtad, csak hálóing s alázat
Megvetették neked csendesen e ágyat.
...

(Visszatérsz majd oda, ahonnan jöttél
Ahol mázas csupros bögrének tejében fürödtél.)

MEGHALSZ TE IS, ESTI...

Meghalsz te is, Esti
Te, ki szürke kis szállodák éjeinek lovasa vagy
Te, ki a halállal karöltve csavarogtál macskaköves,
kacsaringós utcácskákon,
Hol virágillattól és szökdöső fényfoltoktól ázik az éjjel
És kacagtatok e cicomás, sáros, furcsa földvilágon.
Meghalsz, Esti, pedig láttál mindent:
Láttad a szépséget, és a szépségben a romlást
A való torzában az igaz ragyogást
Mint fenséges, szoborszerű vázat,
Melyre elemenként épült szintiszta alázat
Az élet iránt.
Esti, mesélj, mondd, miket láttál,
Mikor a színes kendőkbe,
maszkba öltözött Velencében jártál?
Franciaország lágy riviéráin milyen illatúnak érezted
a selypen susogó,
karcú levendulát?
Dobogott-e szíved szilajul,
mikor a véletlen hevében megcsókoltad azt
a halovány szolgálólányt, puritán porcelánbabát?
Szavad csak szó, mint bármi más,
De szavad mögött lángolás
És az élet sokszínű szirmai nagy füsttel égnek el
gyöngye szíved rettentő
lángjai közt;
Talán el se hinnéd.
Kornéloom, mindenki Kornélja lettél
Látod, enyém is, és ha most itt lennél
Engem is, őket is pont ezért megvetnél
És gesztenyebarna hajadat borzolva kiáltanál farkast
Fordítanád el bús fejed, szép, szürke szemed tőlünk
És a tengert néznéd áhítattal, csak a tengert.
Törött, torzító tükrökbe ha belenéztél
Az szabályosan mutatta áradó alakod
Domború homlokod,
A lázadó.
És még így is, meghalsz te is
Kifordított Dávid és Góliát
Elnagyolt Kosztolányi, kié hatalmas, csendes hála.
Magas lényed elenyész poros könyvekben,
bezárt antikváriumok polcain,
Szemed kifordul, és egy tükörrre tapad holtodban
Tébolyultan rohansz,
csendesesen elroppansz nyakkendőben, frakkban, hófehér

ingben
Végtelen folyosókon
Fénysugárként tükörről tükörré pattansz
Mígnem ott leszel megint
Ahol megszülettél
Frakkban, ingben, meztelen
Szemtől-szemben magaddal
És az élet elmereng
Barna üvegcséből tableta a földre hull
És kialvó lényed mellett landol.
Meghalsz te is, Esti.

ÜNNEPÉLY

Az idős úr kiment a parkba
Egy zacskó száraz pogácsa volt az ő kezében
Lassan lépdelt, csendesen ballagott a
délutáni fényben.
Mikor az apró kavicsokra lépett
A galambok már ismerve szikár, alacsony lényét,
körbeszállták,
Karjára telepedtek, s várták, hogy
kinyújtsa vékony karját, adja kezét
S ő már meg is
tette, tudta, ismerte, szerette,
és szórt a száraz pogácsából nekik, azok
pedig tömegként áradtak körbe
Középen pedig ott volt ő, bús
kedves, törekeny;
Mosolyogva álldogált a délutáni fényben.

ZENGŐ MADÁRRÓL

Engedj, a madárnak szabadnak kell lenni,
Csengve csivitelni
Csipkeágon;
Tejút-fényben ázni,
Sziromágyon hálni,
És a Mindenség felé
Szállni, szállni, szállni.

RÁCZ LEONÓRA

NÁDITÜNDÉR

Már meglehetősen nagy gyerek voltam, mikor megismertem Bíbicét azon a családost nyáron.

Meglehet, hogy nem fognak hinni nekem, ha ezt olvassák. De kérem, próbáljanak meg egy kicsit elrugaszkodni attól, amit megszoktak, mert amit most elregélek, szóról szóra úgy történt, ahogy mondom.

A családommal a Balaton partján nyaraltunk nagybátyáméknál. Igen nagy szabadságot kaptam, naphosszat csak a parton csavarogtam.

Egy nap azonban furcsa kis kacajt hallottam a nádas mögül.

Megörültem a gyerekhangnak, odalopódtam a nádashoz, és bekukkantottam oda, ahonnan a nevetés csengett. Igencsak elcsudálkoztam, ugyanis egy 7-8 éves forma szösze kislányt pillantottam meg hátulról, ahogyan a bokáig érő vízben üldögél, és a náddal beszélget. Csalódott lettem. „Ez még pici, nem lehet szót váltani vele.”

Odébb is álltam volna, ha nem szólít meg egy vékony, de meglepően bölcs hangocska:

– A Tó neked is elmondta?

Kővé dermedten fordultam meg, és feleltem.

– Nem. Mit mondott a Tó?

– Telihold-bál lesz 15 éj múlva.

A gyermek tündérezöld szemekkel nézett rám, és megrémített tekintete tisztasága.

– Cs... csakugyan?

– Igen, igen! De olyan messze van még, és én most inkább tündérhajat keresnék a nádi rigó fészkehez.

Szajátatva néztem ezt a kis aprónépet, ahogyan visszafordult a nád felé. Rettenően megrémültem ennyi csoda láttán, így hát elfutottam a part másik, ismerős oldalára.

De csak nem hagyott nyugodni a dolog.

Másnap direkt visszamentem arrafelé, amerre őt láttam, és nem csalódtam, most is ott lődörgött a parton, egy korhadt fán egyensúlyozva.

Odaoldalaztam melléje, de egész addig nem vett észre, míg hozzá nem szóltam.

– Kell még tündérhajat keresned?

– Rám nézett és ragyogó mosolyba szaladt egész arcocskája.

– Ó, nem! Most nem kell semmit se csinálnom. Hanem ez a szegény fa olyan magányos, mióta kidőlt.

Majd csak úgy mellékesen hozzátette:

– Bíbice vagyok. Na, és te?

Megmondtam a nevemet. Mintha fontolgatná, hogy tetszik-e neki, messzire tekintett, majd felderült arccal nézett rám újra.

– Lizinka leszel!

– Micsoda?

– Nem tudod, mi az?

Megráztam a fejem.

Kikacagott.

– Akkor gyere, keressünk lizinkát! Segítetek...az egy virág!

Apró-cseprő félszavakkal felelt faggatózásaimra. Úgy sikerült kivennem, hogy neki nincsenek szülei, hanem ott élt a Balaton ölében. Jó barátságban volt minden teremtménnyel a tóban és a tó körül, a Nappal kelt és nyugodott, hattyúk őrizték álmát, és a széllel énekelt.

Az alkony titokzatos fátyla már elterült a parton, mire lizinkát találtunk. A növényke kis virágai olyanok voltak, mint a csillagok, szorosán ültek a száron és mézszínnel világítottak a sötétzöld növények között.

– Látod, ez a lizinka. Mint egy csillag-gyermek. Ezért is jutott eszembe rólad! – mosolygott szélesen. Nem értettem. Közeli sem voltam annyira csillag-gyermek, mint ő.

A nevemet kiáltották. Feltápáskodtam, és nagynénemet láttam közeledni. Amikor megfordultam, hogy elköszönjek Bábicétől, őt nem találtam ott. Mintha a Föld nyelte volna el.

Nem meséltem senkinek új barátnőről, viszont izgatottan vártam már a másnapot.

Bábicét a víz mellett találtam másnap. Üres kagylóhéjakat keresett, hogy kifesthesse virágsziromfestékekkel.

A következő napokat vele töltöttem. Egy napon a nádban füttyülő szelet hallgattuk, mikor Bábice felkiáltott.

– Ó nézd! – sikkantott – Nádítündérek!

Hiába néztem, semmit sem láttam. Ahol a víz a nád szárát nyaldosta, kékes fény-szikrák lejtettek táncot a félhomályban. Gyönyörű volt...de tündéretet nem láttam.

– Nem vízitündérek? – kérdeztem félénken.

A kislány tágra nyitotta hatalmas szeméit, és fejcsoválva válaszolt.

– Nem, nem! Nem szabad összekeverni őket, mert azért megharagszanak! A nádítündérek törekeny teremtmények – szólt, majd megrázta mutatóujját az orrom előtt, mint ahogyan egy nagymama utasítja rendre a kotnyeles kisunokát.

– Bocsánat, nem akartam megsérteni őket. Nagyon fognak rám haragudni?

– Á, nem. Hamar megsértődnek, de mindig tudni lehet, hogy nem mérgesek igazán. A szemük mindig mosolyog.

Majd nevetett egyet, és továbbállt.

Ekkor kezdtem el sejteni a dolgot. De még semmit sem szóltam.

Már 15 napja voltam ott, mikor a fatörzsön üldögélve találtam őt.

– Eljössz ma a bálra?

A Telihold bál!

– De hát az éjszaka lesz...

– Igen, de mindenki olyan mélyen alszik majd, hogy egy viharra sem ébrednének föl, nemhogy arra, ahogyan kionsz. Az ablakod alatt állok majd.

Úgy éreztem, semmi sem leselkedik rám. A part egészen elválasztott a külvilágtól. Elvárásolt és megvédett.

Éjszaka 11 óra felé járhatott az idő, mikor a szemhéjaim szinte maguktól nyíltak fel, és én felültem. Időm sem volt felébredni, mert máris Bábice hangját hallottam.

– Lizinka! Gyere, induljunk!

Az ablakom magától nyílt ki, a lobogó függönyök hívogató kezei voltak a kedves balatoni szélnek. Könnyedén kiugrottam, és máris Bábice mellett találtam magam. Kis

barátnóm lenge, kék ruhácskát öltött a bálra, mely olyan volt, mint a kéklő pókfonál, és kis csuklóján hullámzó hínár fénylett. Szemeit tollas, vízcsepp-díszes maszk takarta, és mintha egész lénye valami földöntúli, szentjánosbogaras fénnel ragyogott volna.

– Mehetünk? – kérdezte.

– Igen – mosolyogtam.

Együtt ballagtunk a partszakaszon, ahol előttem emberfia még nem járt, csak a Balaton teremtményei.

Aztán ott is voltunk.

A tücskök igazi dallamokat húztak, a békák mély basszusa bezengte az éjszakát, a szél és nádas pedig énekelt, és az egész egy ismeretlenül ismerős, túlvilági dalban forrt össze. Madarak és rovarok szálltak össze-vissza, egymással csevegett lile és gébics. A szitakötők szárnya gyémántként szórta szét a szentjánosbogarak és a tó felett időző, bölcs telihold fényét.

Hosszasan csatangoltunk a varázslatos forgatagban, mígnem egyszer csak azt vettem észre, hogy Bíbice nincs mellettem. Eszeveszetten kezdtem keresni őt, de az összes teremtmény a víz szélére gyűlt, hát én is odamentem, hátha ott megtalálom őt.

A vizet nézte minden lélek, mely tükörsimává lett, apró vízcseppek kezdtek belőle felfelé szállni, majd visszahulltak a mélybe. Szentjánosbogarak és szitakötők serege jelent meg, és Bíbice lépett ki közülük. Táncolni kezdett a víz felszínén, vízugarakat emelt, örvényt kavart és a széllel keringőzött. Felhők gyűltek följe.

Egy perc sem telt belé, és a tó beleborzongott a közelgő vihar hideg leheletébe. A vízi lények ujjongtak, majd folytatódott a multság. Bíbice már nem volt a vízen. Rohantam a viharzagú kavalkádban, őt keresve.

Egyszer csak valaki megfogta a kezem. Ő volt az. Szétnyitotta markomat és belenyomott valamit.

– Bíbice! Tudtam, hogy te egy...

De elhallgattatott a szavamba vágva:

– Mindig csillag-gyermek leszel.

Majd eltűnt mellőlem. Következő pillanatban ismét a víztükrön állt, mosolyogva nézte a partot. Ahogyan ott forgott a szélben egyszer csak kinyújtotta és felemelte karjait, majd ezernyi fénylő vízcseppé vált, és a Balatonba hullott.

– Nee! – sikoltottam zokogva. És csak zokogtam, egész addig, míg a könnyeim összemosták a világot a tavi mulatsággal.

Szüleim hangját hallottam:

– Ne sírj lánykám. Csak egy rossz álom. Megijedtél a nagy viharban.

Másnap az ágyamban ébredtem. Semmi nyoma nem volt a tegnapi estének. Az ablak zárva. Pizsamám sem volt csurom víz.

Elgondolkoztam. Az elmúlt napok olyan közelinek és valóságosnak tűntek, mégis mintha csak álom lett volna. Mérheterlen szomorúság lett úrrá rajtam.

De ekkor vettem észre, hogy kezem tegnap este óta ökölbe van szorítva. Kinyitottam, mire a markomban egy szár lizinkát találtam, s a balatoni náditündér vékonyka, bölcs hangja csillag-gyermeknek hívott a szél szavával.

(A Berzsenyi Dániel Evangélikus Líceum 10. osztályos tanulója.)

ÁBEL A 21. SZÁZADBAN

Szép, fülledt nyári este volt. A tücskök vígan hegedültek, mást nem is lehetett hallani a közelben. Igaz, az esti szellő néha-néha átsüvített a fenyveseken, de már elv-szövődött a nap és senkit sem zavart.

Ily időben készülődtem vacsorámhoz. Kedves Bolhám, egyetlen barátom itt fent, a maga kis csúfságával, de szemében szeretettel leste minden cselekedetem. Úgy nézte az összes falatot, amit a számba tölttem, mintha évek óta nem evett volna. Megszántam szegényt, megosztottam vele étkeimet. Hiszen itt fent, a Hargitán minden egyes vacsora olyan, mint az Úr ajándéka nekünk, a megnyugvás, hogy élhessünk és munkálkodhassunk.

Míg így elmémben és szememben hálaadással dicsértem az Istent, észrevettem, hogy drága kutyám elfogyasztotta a vacsorám hátramaradt részét. Először elöntött a düh, de hamar megnyugodtam, mikor gyomrom elégedetten jelezte, hogy tele van és nincs szüksége más ételre és italra. Nemsokára elálmosodtam. Úgy éreztem, mintha szemeim mázsás fák lennének és dőlni akarnának. Így szóltam Bolhához:

– Tegyük el magunkat holnapra, hiszen ezen a napon már nem sok hasznunk van.

– Ő erre csak nagyot ásított. Ásított volna – helyesbítek – hiszen már az álmok földjén járt. Nehézkesen ledőltem az ágyamra és mély álomba szenderültem.

Reggel könnyen ébredtem. Miután kitessékeltam az álommaradékot a szememből a früstök készítéséhez láttam. Nem sokkal később már végeztem is. No, az is igaz, hogy nem volt fejedelmi éték, de a szegény ember azt eszi, amije van.

Miután kinyitottam az ajtót, beleszagoltam a friss hegyi levegőbe. Körülnéztem és megcsodáltam a hegyóriásokat. A hegyóriásokat, akik ki tudja mióta vannak itt és hány titkot tudnak. Népek, emberek titkait. A világmindenség titkát.

Hirtelen Bolha megnyalta a kezem és ezzel az összes eddigi gondolatomat elkergette. Csak szólni akart nekem, hogy menjünk, hiszen ma a faluba kell mennünk. Kezembe vettem az útravalót és elindultam. Az utat úgy ismertem, mint a tenyeremet. De mégis, szokatlan volt. Az út maga nem változott, de a környék úton-útfélen kicsit más volt. Az egyik helyen például egy nappal ezelőtt fenyves volt. Ma meg legelő volt a helyén. Hogy elúzzem meglepődöttségemet, odaszóltam kutyámhoz:

– Látod Bolha, még a hegy es szokott beretválnozni!– Erre csak ugatott egyet, jelezve, hogy tetszett neki a tréfálgozás.

Mire a falum közelébe értem el is feledtem előbbi értetlenségem. A kis falum, Csíkcsicsó közel feküdt a város Csíkszeredához. Így gyakran jártak bé az emberek a falumból a városba. Tehát, amikor már közelebb értem a falumhoz, berregést hallottam a közeli útról. Úgy gondoltam, hogy Váry Pista bácsi lesz az, hiszen errefelé szinte csak neki volt autója. Úgy gondoltam, kiállok az út mellé, hátha bevisz a faluba, mint ahogy szokta. Jött is az autó, irdatlan nagy sebességgel. Az autó jó nagy volt. Nem láttam még én életemben olyan autót. Akkor sem tudtam volna elmondani, hogy milyen, most sem. Láttam tehát, ahogy közelített a kocsis, mintha a tatárok üldözték volna Béla király idejében. Bent ült Pista bácsi, de nem lassított le és nem vett fel, hanem intett és ment tovább. Pedig rákiáltottam, hogy:

– Héj, Pista bácsi, álljon meg!– No, de hiábavaló volt. Így hát ballagtam befelé a faluba, ami úgy tűnt, szintúgy megváltozott, mint az út a hegyről, amin jöttem. Úgy szedtem a lábamat, mint azelőtt sohasem, hogy beérjek ebédre a déli harangszó előtt...

Amint egyre beljebb és beljebb mentem az én kis falumba, egyre többször esett le az állam. Mondhatni egész úton hazafelé csak hajolgattam, hogy felszedjem. Az én kis falum egy kisebb városnak is beillett volna már, olyan nagy lett. Olybá tűnt, hogy évtizedek múltak el legutóbbi látogatásom óta, pedig csak két hete nem jártam errefelé. Új házak voltak mindenütt. Ha megláttam egy-egy ismerős házat, azoknak már csak a romjai voltak és azokat is csak úgy tudtam megismerni, hogy a kapujuk árulta el őket. Ha pedig nem rom volt a felismert ház, akkor elég rossz állapotban volt.

Egyedül a templom mutatta az utat, hogy merre kell mennem. Az édes, egyetlen templomunk, ami nagy tornyával ott állt büszkén a falu közepén. Mi nem messze laktunk az Úr földi hajlékától, tehát a templom irányába vettem utamat. Nem sokkal ezután, feltekintettem a tornyának az órájára. Hát Uramteremtőm, az idő negyeddel járt dél előtt.

Megijedtem.

Megijedtem, mert mint apám mondotta volt egyszer: „Soha se késs édes fiam. Mert az egyetlen dolog, amit nem adhatsz vissza az embernek, az az elrabolt idő. Juhot, lovat, pénzt, bármit tudsz visszaadni. De azt az időt, amit mástól elvettél, azt soha, de soha nem adhatod vissza.”

Mikor ezek a gondolatok átfutottak az agyamon, már javában erőltetett menetben tartottam apámhoz ebédre. Bolha loholt mellettem. A templomnál elkanyarodtam és láttam már az utca végén a kissé kopott, de festett és faragott székelykapunkat. Azt a kaput még dédapám, Szakállas Mózes csinálta dédanyámnak, mikor összeházasodtak. De elég is ennyi a családi legendárból.

Már majdnem megérkeztem úticéломhoz, mikor szomszédunk leszólitott.

– Szerbusz Ábel, hogy repülnek a tyúkok? – Jancsi bácsinak ez csak annyit tett, hogy mi újság.

Mivel sietős dolgomban voltam, csak félvállról annyit szóltam:

– Megvagyok.

Jancsi bácsi, mivel bőbeszédű ember hírében állott, egyből elkezdett beszélni időjárásról, a helyi dolgokról és a politikáról. Én legtöbbször csak bólogattam. Aztán megkért, hogy a PC-t segítsen neki betenni a kocsiba. Legelőször nem értettem. Egyből készségesen kisegítet:

– A számítógépet. Mivel nem érttem, de minél előbb túl akartam jutni ezen, hogy ne késsek el, hallgatagon követtem szomszédomat a házába. A háza igen takaros, tiszta volt. Olyan asszonyi rend uralkodott. Az egyik szobában megláttam azt a bizonyos számítógépet. No, nem mintha tudtam volna, hogy néz ki, de abból, hogy Jancsi bácsi próbált felemelni valamit, arra következtettem, hogy az az a valami.

A gép leginkább dobozra hasonlított.

– Ábel, nagyon óvatos legyél, vigyázz rá! – hallottam. Nem érttem, mi lehet olyan fontos egy ilyen dobozon. Tán arany van benne? Viszont már emeltem is fel és rohanva tettem le végül a kocsiba. Intettem a kocsinak és egyből futottam be édesapámhoz. Mikor betoppantam az ebédre, pontosan abban a pillanatban megszólalt a harang. Ebédre hívta az embereket. Eszembe jutott az a legenda, miszerint a nándorfehérvári törökverő diadal tiszteletére, hogy jó időre elkergette Hunyadi János a törököket, az akkori pápa elrendelte a déli harangszót. Amivel a világraszóló győzelmet

a mai napig hirdetik. Viszont ez valószínűleg csak egy aranyköntösbe bujtatott mese. De szót se többet erről.

Édesapám komor tekintettel, szemében viszont szeretettel ült az asztalnál.

– Szerbusz Ábel, hát újra itt.– Egy kissé megijedtem, nem vártam ilyen komoly üdvözlést. Apám látta ijedségemet, elmosolyodott és szólt:

– No, ülj le fiam. Együnk és mesélj, mi van veled? – Már én is mosolyogtam és boldogan leültem. Az étel meleg volt és illata keringőzött a levegőben. Lassan neki-láttunk az ebédhez is és elkezdtünk beszélgetni...

Az ebédünk töltött káposzta volt. Nagyon ízletes volt, jól esett. De nem csoda, hogy ilyen jónak éreztem a hegyi koszt után. A hegyekben ritkán van lakoma. Édesapám ezt jól tudta és pont ezért ki is tett magáért. Fél óra alatt végeztünk az étkezéssel, hasunk tele volt. Ekkor apám kiment a konyhából és pillanatokkal később visszatért kezében pálinkával. Hirtelen kirázott a hideg. Na, de nem azért, mert nem bírnám pár kupicával, hanem mert a kezében levő pálinka a falu legjobbja volt. Gondosan elkészített, magas fokkal felvértezett nedű volt az. Családi recept alapján készült. Már töltötte is apám, mire ezek átfutottak elmémben.

– Isten, Isten! – mondtuk, s már öntöttük magunkba az italt. Édesapám tréfás ember hírében állott, s az Istenért sem akart másmilyen lenni. Szeme sarkából figyelte, amint számhoz emeltem és megittam a pálinkát. Azaz, a vizet. Mert vizet töltött nekem, s magának pálinkát. Természetesen rájöttem a turpisságra, de a valót megvallva, én sem utasítottam el sohasem egy kis tréfát.

– Hát, ez volt aztán a pálinka! – mondtam. Édesapám észrevette, hogy folytatom játékát, így szólt tehát:

– Az volt biza, de talán egy kissé meggyengült az idő alatt, ami alatt nem voltál itt!

– Erőst ezt gondolom én es – válaszoltam – bár talán az ízéből is vesztett.

– Ha így gondolod édes fiam, tölthetek még, hátha a te ízlelésseddel van a gond!

– Köszönöm, de ha ugyanilyen íze lesz a következő pohárkának is, akkor megbocsásson édesapám, de az Ön pálinkájából többet nem iszom! – Apám elmosolyodott bajusza alatt, s a tréfának véget vetve fogta a pálinkát s töltött. – Na, úgy tűnik, mégiscsak az én ízleléssémmel volt a probléma!

Erre mindketten felneveltünk, s Bolha csak nézett minket és nem értett semmit. Tovább beszélgettem apámmal. Elmondta, hogy Csíkszeredában kapott egy állást és most egy telefonyárban dolgozik. Főleg okostelefonokat raknak szét s össze.

– S mitől olyan okos az a telefon? Tud-é számolni? Tudja-é a tízparancsolatot? S betűt vetni? – kérdeztem. A választ meg is kaptam. Bár igaz, hogy a felét sem értettem, de pont ezért felnéztem apámra. Úgy tűnt, hogy amióta nem voltam otthon, tudós ember lett. Ekkor kihúzott valamit a zsebéből. Egy dobozt. Tiszta felülete volt, kemény papírból készülhetett. Felém nyújtotta:

– Vedd el, neked szánom. – Megköszöntem és átvettem a kezéből. A dobozban volt egy kisebb dobozszerű valami. Megkérdeztem, hogy ez micsoda.

– Ez fiam egy telefon. Ahol dolgozom, ott ilyeneket csinálunk – mondta. Még azt is megemlítette, hogy valamilyen „fon”, de nem értettem az elejét a szónak, tehát megkérdeztem, hogy ki fon? Ő csak mosolygott és azt mondta, nem fontos. Elmondta, hogy ezzel majd mindig tudunk beszélni, még fent a havason is. Bár nem tudtam, hogy lehetséges ez, bólogattam. Nem mondta el, hogy kell használni, magától értetődőnek vette, hogy tudom.

Volt egy kérdés, ami már idejövetelem óta foglalkoztatott. Így pedig feltettem apámnak:

– Az úton idefelé találkoztam Váry Pista bácsival. Kiálltam az út szélére, hátha bevisz a faluba, mint már sokszor tette volt. De csak elsüvített és éppen hogy odaintett nekem. Aztán amikor már majdnem ideértem, leszólitott a szomszéd Jancsi bácsi. Láttá, hogy sietős a dolgom, de mégis húzta az időmet. Édesapám, mi lett velük? Régen nem ilyenek voltak!

Édesapám felült a székében és ezt mondta:

– Tudod, fiam, az emberek mostanában annyira sietnek sokszor, hogy leahagyják az életet, s még a saját temetésükről is elkészítenek. Tanuld meg, hogyha lelassítasz, s engeded, hogy az életed utolérjen, akkor lehet csak teljes életed.– Mélyenszántó gondolatok ezek, s ha nem értettem meg elsőre apám gondolatait – pedig éles eszű legény vagyok – később azért sikerült. Sajnos ebéd után már mennem is kellett vissza a havasra, hiszen a hegyek fája nem fogják eladni magukat. Megköszöntem mindent apámnak s a templom felé, a faluból kifelé vettem az irányt. Integgetve váltam el édesapámtól...

Siettem vissza a havasi szállásomra. Bolha a nyomomban loholt, ő is sietett.

– Jó lenne még a sötétedés előtt felérni – gondoltam. Kutyám vakkantásával adott igazat nekem. Úgy tűnt, ő sem akart volna találkozni a havasok málnapásztorával, a medvével, vagy éppen az egyik farkasfalkával.

Apám gondolatai kavargtak a fejemben. Próbáltam megérteni őket. A templomnál haladtam el, mikor az emberek kijöttek belőle. Öregek, fiatalok, nők és férfiak. Mind érzéstelenül, szinte futva hagyta el az Úr hajlékát. Arcukon lehetett látni, hogy a gond gyötri. Kinek a maga baja. Én is sietve mentem tovább. A falu és minden sokkal jobbnak látszott, újjászületett. De vajon az embereknek jobb, könnyebb lett az életük?

Én még mindig nehezen fogadtam a megszokott házak helyett az újakat. Furcsák voltak. Amint a falu széléhez értem, szembejött velem szomszédom. Egy hatalmas dolgot vitt a kezében. Odaszólt nekem:

– No ezt nézd Ábel! Egy hatalmas TV! Ez jobb és újabb, mint a régi!– Nem tudtam mit szólni erre, de ma már megszoktam, hogy csupa új szót és dolgot hallok. Válaszolni úgysem lett volna már érdemes, hiszen Jancsi bácsi nagy örömmel már elporzott hazafelé. Mikor aztán elhagytam a falut és a közeli dombra értem, hátrafordultam és vettem még egy pillantást a falumra. Délután volt, csodaszép délután. A tücsköket már lehetett néhol hallani, a nap melegen sütött le és fedte be fényével Csíkcsicsót. A közeli patak játékosan verte vissza a nap sugarait.

Szemben egy domboldalon láttam egy pásztorot a nyájával. Hirtelen elfogott a gondolat, hogy én is be szívesen lennék pásztor, aki az egyetlen bárányáért is elmenne a világ végére. Felkaptam a kezem, mert Bolha kedvesen megnyalta azt, mintegy jelezve, hogy tovább kéne menni. Intettem a templom tornyának s tekintetemet a havasi út felé szegeztem. Nem telt bele fél óra és az úton megint kocsinak hallottam a hangját. Közeledett. Nagy sebességgel. Tudtam, hogy ez nem lehet más, csak Váry Pista bácsi. De, hogy miért siet, nem értettem. Vége volt a munkájának, ráért volna. Ahogy elment mellettem, nem látott meg engem, olyan gyors volt.

Folytattam menetem a hegyekbe. Fel-feltörtek bennem apám gondolatai. Meg akartam érteni őket. Pár órája már egyfolytában mentem, megállás nélkül. Fáradtam. A havasi erdőben jó idő volt. Az erdei madarak csipogtak, meséltek egymásnak. A fény

a levelek között beférkőzött és átjárta a környéket. Lelassítottam és megálltam. Megcsodáltam a természet eme gyönyörű játékát.

Ekkor fejembe nyilallt a megismerés. Erről beszélt apám. Sokak le hagyják az életet. Mint a templomot elhagyó emberek. Hazaszaladtak. Pedig elég lett volna az, hogy megálljanak, hogy utolérje őket az élet. Jancsi bácsi a TV-vel. Ő is sietett. Pedig ha megállt volna, rájött volna, hogy felesleges neki az a „TV”. Rájött volna, hogyha mindig a legújabbat és a legjobbat hajszolja, akkor ez egy véget nem érő játék, hiszen mindig lesz új és jobb.

Nem várta meg az életet, hogy élvezni tudja azt. Ugyanúgy, mint Pista bácsi. Aki ráért volna megcsodálni a falu és környéke szépségét, de nem tudta, mert olyan gyorsan ment, hogy le hagyta az életet.

A falu jobb és újabb lett. De az embereknek jobb lett-e ettől az életük? Kevesebb gondjuk lett-e? Nem. Ez volt az a pillanat, amikor mindent, amit apám mondott, megértettem. Boldogan értem fel szállásomra. A kis viskóba bementem és a vacsorához láttam.

– No Bolha, többet mi nem sietünk. Most az este az ételek is jobban estek, finomabbak voltak. Mielőtt bezártam volna a házikóm ajtaját, kitekintettem a hargitai éjre.

– Milyen szép és érdekes a világ! – gondoltam – Túl rövid az élet ahhoz, hogy a felesleges dolgokkal foglalkozzunk.

Mikor bécsuktam az ajtót, a tücskök muzsikája alább hagyott. Az édesapámtól kapott telefont az asztalra tettem, elrendeztem az ágyamat s lefeküdtem aludni. Bolhám az ágyam előtt már húzta a lóbőrt. Édesen aludt. Mély álomba zuhantam...

Felébredtem. Kisebbséges felelősség után rájöttem, hogy álomban a falumban jártam. Találkoztam édesapámmal és a szomszédommal is. Sokra nem emlékszem, de az álmok ilyenek. Nem sok marad meg belőlük.

Reggeli után felhúztam a csizmámat és kimentem a havasra. Dél tájban a Hargita legkeletibb felén járhattam. De nem vettem észre, hogy a telefon az asztalon maradt...

Giczi Lajos: Búcsú Bánfalvától

ANCIMANCI

Egy távoli világban, ahol mindig kék az ég, a rétek mezei virágokkal pompáznak, nincs szmog, nincs szemét, nagyon vidám az élet. A tavacsákban halak, rákok, kagylók, megférnek egymás mellett, madarak hangos dala száll. Lakói, a hosszú, hegyes fülű úrlények mindig boldogok, nincs félelem, nincs szorongás, nincs rohanás, mindenki kényelmesen teszi a dolgát.

A reggel szokásosan indult. Manó család szeretetben, békében reggelizett, amikor Ancimanci, a legkisebb manógyerek, furcsa ötlettel állt elő. Már nagyon régóta figyel távcsövével egy nagy gömböt, amit egyre sötétebb, egyre feketébb burok vesz körül. Szeretné közelebről is megnézni, azt a Föld nevű bolygót. Manó papa feltolta szemüvegét, összehúzta szemöldökét, és kezdte volna meggyőzni gyermekét, hogy tegyen le elhatározásáról, de ő olyan kérő szemekkel tekintett rá, hogy nem tudott ellenállni a kérésnek.

Ancimanci magára terítette hatalmas piros köpönyegét, fejébe húzta süvegét, és elindult, hogy meghódítsa az idegen bolygót. A bölcs papájától annyi útravalót azért kapott, hogy csak az láthatja őt, akinek szeretettel van tele a szíve. Kedvenc tavacskájánál még elbúcsúzott állatbarátaitól, és nagy ugrással egy idegen világban találta magát.

Torkát mardosta a füst, alig kapott levegőt. Hatalmas embertömeg vette körül, mindenki rohant valahová, miközben egy szerkezetet nyomkodott vagy beszélt vele. Az autók dudáltak, csikorogva fékeztek és hatalmas füsttel indultak újra. A villamos csilingelve zötyögött a síneken, a föld alól pedig a metró hangos zaja hallatszott. Ekkor a fülébe hasított egy mentőautó szirénája.

Elájult.

Senki nem látta, hogy magatehetetlenül fekszik a földön, senki nem segített neki. Arcán egy papír stanicli landolt, amitől némiképp magához tért. Mennyi rideg ember, és mennyi szemét, nézett körül. Szíve összeszorult a szomorúságtól, és hangos zokogásba kezdett.

– Ne sírj, manócska – lépett oda hozzá egy kislány.

Ancimanci felkapta a fejét. Valaki látja őt.

Egy emberpalánta, akinek a szívében még van szeretet. Ancimanci összeszedte magát, hosszú füleit kihegyezte, és újdonsült barátja mellé szegődött, aki meghívta magához.

A kislányt Petinek hívták, és nagyon magányos volt, mert a szülei állandóan veszekedtek, kiabáltak, nem törődtek vele. A fiú egészen kivirult Ancimanci társaságában. Örömeben az iskolában mindenkit átölelt. Furcsán néztek rá, ellökték, de ő nem tárgított, boldog volt, és csak ölelt, ölelt és ölelt. Szorgalmasan tanult, rendet rakott a lakásban, hogy minél több időt tölthessen barátjával. Minden nap egy száz virágot tett édesanyja szobájába, édesapja asztalára pedig egy-egy szép idézetet.

Az osztálytársak kezdték elfogadni az ölelést, sőt visszaöleltek. Lángok gyúltak a szívekben. Egyre többen vették észre Ancimancit. Játszottak vele, ámulattal hallgatták, amikor arról a világról mesélt, ahonnan ő érkezett. Senki nem akarta elveszíteni a jószágos manócska barátságát. Futótűzként terjedt a szeretet. Eltűnt az irigység, a vita,

veszekedés. Mindenki vigyázott a környezetére, mások után is összeszedték a szemetet. Nem volt pazarlás, a tízórai sem került a szemébe. Elkezdtek odafigyelni egymásra a gyerekek. Az iskola kivirágzott. Mindenki igyekezett, hogy láthassa Ancimancit.

Egy este Petit magához ölelte édesanyja, és csak szorította, szorította. Édesapja odalépett hozzájuk, és mindkettejüket átölelte. Peti érezte, ahogy reszkető testén végigfut a melegség, mindhárman zokogtak a boldogságtól. Régen nem érezték már ezt a kellemesen bizsergető érzést. Édesanyja könnyeit törölgetve, döbbsen mutatott Ancimancira, aki zavartan vakarta hosszú orrát, és hatalmas, tágra nyílt szemekkel figyelte a családot. Az édesapa megsimogatta hosszú, hegyes fülét, és helyel kínálta.

A kis úrlény úgy érezte, hogy talán meg tudta tanítani az embereknek, hogy odafigyeléssel, szeretettel, megváltoztathatják a világot. Magára öltötte piros köpönyegét, és visszament abba a világba, ahol már várta a családja.

Peti minden reggel kezébe fog egy fényképet mielőtt útnak indul. Egy szelíd, szeretetre méltó törpe, hosszú, hegyes füllel, hatalmas orral, piros köpönyegben, emlékezteti, hogy egy öleléssel szebbé lehet tenni a világot.

*Vargha Zita Mária, 8. osztály
Fertő-táj Általános Iskola, Hegykő*

Bokán Csilla: Vár a Costa Braván

HELYI MEMOÁROK

SZÜKSÉGBŐL ERÉNYT

Zsirai László (köz)magányos vallomásai

Napsütéses termékenységgel gyámolítja az alkotót újabb könyve megjelenésének időpontjában az utolsó felvett írás dátumát követően indult harmadik pályaszakasz, merthogy Zsirai Lászlónál szorgalmasabb szerzőt, krónikást és szerkesztő lektort alig ismer a recenzens. Pláne ha mindezt nem grafomán véna, hanem tájékozottság, érdeklődés s felmutatni akarás motiválja.

Dolgozatunk címe tudatosan áthallásos, hiszen a tárgyalandó mű a benne összegyűjtött-válogatott írásokkal jelentős életkori és pályaszakaszt fog át, azzal a pikantiériával, hogy az utolsó írás dátuma és jelen könyvé között másfél évtizednyi távolság feszül. Ez talán meglepheti az olvasót, ám a magyarázat egyszerű: ennyi ideig tartott (így ez a szükség vonatkozás), amíg a kötet – méltó – kiadóra lelt. Az erényt viszont az indokolja, hogy végül is nyomdafestéket kapott másodszer is, mivel a kötet nagyobbik felét kitevő könyvismertetőik és laudáció értékű egyéb írások egyszer – a maguk rendelt idejében – már megjelentek újságokban, folyóiratokban. Ekként a könyv is két jól elkülöníthető részből áll. Egyfelől a kronologikus és krónikaszerű élettrajzi elemek, élmények és epizódok, lelki vallomások sorából, másfelől a tudatosan szemlézett alkotó- és pályatársi művek, teljesítmények vallatásából. Megkockáztatjuk: akár logikai megfontolásból (aminek bölcs alapja a kronológia), akár szerkesztői végiggondolásból, igencsak sikeres az összkép, noha elsöre s látszólag a kényszer dominálta az összeállító munkáját is.

Sosem lényegtelen kérdés vagy mutató, hogy kiről, miről ír egy ilyen jellegű könyv szerzője, esetleg kiről s miről nem, persze lehet mindez a véletlen műve is. Nos, utóbbit felmérni a legnehezebb, hiszen a 'kiről-miről' adott: akiknek kíváncsi figyelmet szentelt eddigi pályája, pályájuk során. Külön sorrend nélkül, inkább önkényesen említünk pár, a szerző számára láthatóan rokonszenves írás-cím szereplőt, akik egyes műveikkel vagy barátságukkal, netán 'csak' példájukkal lehettek jelzőtáblák az ítéssz Zsirai számára is, aki természetesen és nyilvánvalóan saját írói felfogásának visszajelzését is keresi a példákban.

Mert akit gyakorta vagy szívesen idézünk, bizonyosan emberi-lelki-életviteli példának is tartjuk önmagunk és a széles köz számára is, legyen szelíd vagy harcos tolltárs, tásművészetek csodált képviselője vagy éppen sajtómunkatárs kolléga. Ekként jól elkülöníthető geográfiai és tematikus mezőkön tárgyalja a kiszemelt, kedvenc, kövendő vagy szellemi köreiből is tartozó szerzőket. Mindenféle véletlen vagy erőltetett sorrendiség, netán (akár fordított) 'erőlista' alapján említünk itt idősebb meg nemzedéki szerzőtársakat Bárdosi Németh Jánostól Fodor Andrásig, Vasadi Pétertől Bíró Andrásig, Ladányi Mihálytól a mentori szerepet is betöltő soproni Bösze Balázs és Sarkady Sándor segítő barátságán át... Majd később, Sopronból elkerülvén, a tolnai megyeközpontban szerkesztősködő s kiváló tollú Csányi Lászlóig. Persze az akkor megismert 'szellemi szaktársak', induló vagy ismert helyi költők is ide sorolandók. Például a már említettek túl Kerék Imre és az induló, később jelentős kritikussá avanzsáló Csapody Miklós, vagy a szekszárdi-tolnai kör, köztük Bayer Béla és Zentai László.

Utóbbi a fellelési helyszíneken is analóg pályát befutó és közigazgatási tevékenysége közben remek prózaíróvá is érő barát. Természetesen többek költöztek el a nagy ígéret fővárosba időközben, vagy éppen egy másik, hol túl korai, hol szellemi túlélést jelentő árnyékvilágba.

Ám a szeretett és elindító szülőváros Sopron más élményeket is kínált, a tanodai, alsó- s középiskolai hatások és pedagógusegyéniségek világát, akiket szinte kivétel nélkül a recenzensnek is módja lehetett ismerni. A művésztanárok hatása – akár zene, akár festészet a tárgy – végigkíséri emlékezetét és tágul pályáját. Az első befogadó lapok is erre a korai, a posztkamasz kort elhagyó időszakra esnek, a Vas Népétől a Somogyig (s még mindig részben a Kisalföldön és a Dunántúlon vagyunk), hogy majd köztes állmások és munkahelyek is megérintsék, Győrtől Szolnokig, ami a ritka alföldi kivétel már. És az első óvatos-szégyellős ismerkedések és barátságok a 'nagyokkal', ismert arcokkal, nemcsak írókkal- költőkkel, hanem színészekkel s később magas pályát befutó útegyengetőkkel is. Aztán egyházi méltóságok és főpapok is 'képbe kerülnek', akiknek tisztelgő példányokat küld, s akik biztatják, lelkét s tehetségét animálják, Isten áldását kérve ígéretes pályafutásához. Ekként a kötet életrajzi része a csaknem kötelező családtörténettől indítva megfesti azt a tablót, ami nemcsak a két rész közé szorított s közelebb vivő fotótárat jelenti, hanem az irodalmi főállásúvá vált pálya sokoldalú alapozását is. Az életrajz eme részletezően alapos, önfelmutató dokumentumprózáját követi a kötetben az elindító szülőváros után a pest-budai életszakasz, ahogy a kötetborító két fülén is az izléses soproni Tűztorony (Magyarné Derszib Eti munkája) és a megkedvelt, 'székhelyévé' vált budai kerület, Nagytétény jellegzetes kastélyképe Bakó Károlynak köszönhetően.

Hosszabb-rövidebb könyvismertetőikkel folytatódik a kötet, az objektívebb, bár a szerzői egyéniségtől nem független elemzésekkel, olvasmányélményekkel és szíves ajánlásokkal, az egyszerű annotációtól a csaknem tanulmány értékű elmélkedésekig. Vannak szerzők – lehet ez kötetválogatói megfontolás eredménye is –, akikhez többször is visszatér (a teljesség igénye nélkül említjük itt Fodor András és Kerék Imre nevét, de találhatóak e névsorban mások is). S így a másokra (is) figyelő, a társak értékes műveit közfigyelembe ajánló gesztus is érték, mi több: kultúra- és erkölcsvédő tett és folyamat. A szerző és potenciális olvasója közti átadói, befogadói és újraértelmező aktus egyúttal kölcsönös alkotói folyamat, nem lebecsülhető s nem is nélkülözhető 'munkatársi' hozzájárulással. Az önmagát adó 'primer' szerző és mű meg a szellemi társakat (is) figyelő-követő mentalitás és értékelő, ítései munka komoly és felelősségteljes társadalmi státusúvá avatja a mindkét mezsgyén járatos 'hivatásos olvasót'.

Miközben tehát egyfelől s kronológiailag is egy fajta dokumentált szellemi életrajzot olvasunk Zsirai László legújabb, múltidéző kötetében, a fentiekben említett közérdekű és felelősséget képviselő kritikus arcél is látjuk, s akként keveredik ezáltal mindkét irodalmi énjét bemutató, prózát, lírát egyaránt művelő hajlama, hogy magáról ezúttal prózában vall, ám lírikus énje éppen a költőtársak lírájának vagy lírai prózájának helyi értékeit villantja fel nagyon érzékenyen, ahogy teszi ezt a feledésbe merülő, de általa visszamentett lokális szépségek felmutatásában is a lentebb még említendő keresztény hetilap hasábjain.

Lehetőségek s képességek, szorgalom és szerencse támogató ölelésében végzi Zsirai e nemzeti emlékezetet is alakító értékmentő és értéket teremtő szellemi munkáját, korábbi írásai és itt tárgyalt kötete mellett a Keresztény Élet c. hetilapban folyamatosan megjelenő kisesszéi által is, vagy akár a JEL c. virtuális folyóirat szépiro-

dalmi rovatának igényes szerkesztése során. Jól temperált Pegasus-fogaton halad a Parnasszus ormai felé, miközben a szép és erkölcsös gondolatok, képek és tanítások példáival maga is örökös vadászként kitartóan vár a nemes vadra, hogy aztán megfelelő pillanatban elejtsa a nyelv és irodalom, forma és tartalom szép szimbiózisában. Mindemellett rendíthetetlenül kardoskodik az igaz s szép régi igénye mellett, a szeretet és a lelki nemesség diadaláért, a nyelvi és emberi szépség megőrzéséért. Igazán kár,

hogy mindezt nem feltétlenül támogató körülmények között teheti, s hasznos, közhasznú energiáit fecsérli el, amikor lehetőségek után kajtat, hogy a köz elé tárhassa jóindulatú és nemesítő gondolatait. Mert jó szándékkal történnek csak nagy dolgok, enélkül semmi nem igazán maradandó, de nem is elég, s úgy tűnhet, ez már csak a jobb sorsot érdemlő szellemi szegénylegények jussa.

Hisszük, hogy a kötet sajátos megkésettisége, bár inkább beérésének 'csúsztatott' időpontja a liturgiai-bibliai értelemben vett evangélium funkcióját tölti be, ezáltal irodalmi téren, s még ellenőrizhető történelmi távlatot is kínál az akkori írásokban megfogalmazott értékítéletek hiteles túléléséhez. Miként azt is gondoljuk, hogy – élve a kínálkozó szójáték lehetőségével – e munka nem közmagányra, hanem egyenesen közfigyelemre érdemes, s újabb horizontot ad kortárs irodalmunk és a közelmúlt jobb értéséhez. Ugyanakkor arra is jó példázat – kicsit a műhelymunka felől szemlélve –, hogy milyen hiányokból teremhetnek erények és értékek, és lelkületi hiátusaink gyakorta a 'ki- és megírás' által enyhíthetők vagy szüntethetők meg, miközben az (akaratlan?) íróvá válás nehézségeit és szépségeit, kalandos izgalmát is megismerhetjük Zsirai életútjának tükrében.

Hat külső támogatóval és a Magyar Nyugat Könyvkiadó Bt. okos ráérzésével jött létre a kötet 15 év elmúltával, kiváló kötetborítófotóval (Ladányi András szemét dicséri) s a győri PALATIA Nyomda és Kiadó Kft. gondos munkája révén, tehát komoly és dicsérendő összefogás által.

(Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely, 2019. 233 p.)

Hartner Vilma: Mosolyog a lelkünk

FEJÉR ZOLTÁN

AZ ÖT ÉVE ELTÁVOZOTT SALAMON NÁNDOR, MŰVÉSZETI ÍRÓ EMLÉKEZETE (1935 -2014)

Öt éve, hogy eltávozott közülünk, az élők sorából a rajztanár-muzeológus, művészettörténeti munkát végző képtárigazgató és művészeti író. A nagyszerű kiállításrendezőit, megnyitóit, írásait és könyveit nagyon nagyra becsülte Sopron város kulturális élete. Igazi értékmentő volt. Nem is szólva arról, hogy az általa szerkesztett emberfeletti munkával, szorgalommal és alázattal készített Kisalföldi Művészeti Lexikonból nem felejtett ki senkit sem. Hiszen alapos kutatómunkájával megtisztelte azokat is, akik nem tudtak eljutni a parnasszusig, kellő elismertséig. Sok-sok művészkollégával volt baráti és munkatársi kapcsolatban. Mint például a mi megyénkben, a győri és soproni művészekkel, de nem szabad kihagyni a kevesebb lehetőségekhez jutó vidéki alkotókat sem. A dunántúli kultúrának hagyományörzője volt, Répcelaktól Győrújbaráton át egészen Mosonmagyaróvár városáig.

Sopron jeles művészetgondozóival szinte munkatársi kapcsolatot tartott fenn: Sarkady Sándor író, költő, szerkesztő, dr. Gáspárdy Sándor festőművész szakfelügyelő, vagy az alkotóművészek közül meg kell említenem Giczzy János, Egyed Emma, Renner Kálmán nevét is, s a későbbiek során Fejér Zoltánt.

Egyik levelében, 2012-ben írta: „Sopron nekem gyermekkoromtól vonzó hely. Az sem közömbös, hogy ott voltunk nászúton. A győri múzeumi munka pedig meghozta nekem a soproni művészek barátságát. „A győri művészeti életet imádtam, muzeológussága elismert szaktekintéllyé tette. A szombathelyi éveiben sokat mesélt és éltette Győrt.”

A valóságot feltáró diplomatikus munkássága mindig az akkori valóságnak szólt. Felfigyelt a tehetségcentrikus alkotókra, akik értéket teremtettek a megyénkben.

A győri Múcsarnokban sok elismert művésznek rendezett kiállítást, mint Szántó Piroska vagy Borsos Miklós. A Borsos Múzeum rendezéséért minisztériumi nívódíjat kapott. De meg kell említeni Derkovits Gyulát, vagy a magyar avantgard művészeit, a budapesti és párizsi képviselőit (Bálint Endrét, Czóbel Bélát, Szőnyi Istvánt). Végül felsorolhatatlan a kortárs és a nem élő alkotók sokasága, akikről nem felejtkezett el.

Viszont éles szemekkel és emberi méltósággal tűrte az akkori művészeti élet anakronizmusait.

Számos hazai és helyi művész munkásságának adott további lehetőségeket a megmérettetésekhez (Tóvári Tóth István, Cziráki Lajos, Heitler László és sokan mások). Ezért sok igaztalan kritikát is el kellett szenvednie, viselnie.

Személyes életében a felesége, Ibolya asszony állt melléje és unokája, Réka szeretete.

Munkássága az új feltörekvő generációnak is példaértékűvé válhat, és válni fog. Baráti és szakmai leveleit nagy megbecsüléssel őrzöm.

FEJÉR ZOLTÁN

**VISSZATEKINTÉS DR. GÁSPÁRDY SÁNDOR FESTŐMŰVÉSZ
MUNKÁSSÁGÁRA, SZÜLETÉSÉNEK 110. ÉVFORDULÓJÁN**

(Orsova, 1909. – Kapuvár 1986.)

Sarkady Sándor: Pusztuló faluvég
(Szalatnay József képe alá) –
(Részletek)

„Pusztuló, öreg faluvég
Az ég felette hamukék,
Az út előtte bánatbarna
Tél végi gizgaz ványad rajta.

...

És mégis, hogyha jobban nézed,
Fény melegíti át a képet.

...

Ki ha csügged is, élni nógat,
Kiben a remény és a hűség
Keményebb, mint a keserűség.”

A költő Sarkady talán Dr. Gáspárdy Sándor képei kapcsán is írhatta volna ezeket a sorokat.

A szorgalmas és a művészeti életet éles szemmel látó tanító szellemű alkotóművész a mélységes magyar Duna szorosából, a Vaskapu közeléből hozta magával a vedutás művészlélek szervezői munkásságát és művészeti látásmódját.

Követte a budapesti főiskolán tanító Balogh Jenő professzor által írt forradalmasító rajztanítási gimnáziumi tankönyveket (I-III.) és ezek megújítási szellemiségét.

A '60-as évek lendületében szakköröket szervezett a Liszt Ferenc Művelődési Központban, valamint 1963-ban pedagógusoknak rajztanítási tanfolyamot szervezett, a kiváló győri rajztanár, Turóczy Mária segítségével.

Felhívta a figyelmet a pécsi Soltra Elemér és a budapesti Környeiné Gere Zsuzsa és Xantus Gyula rajzpedagógiai munkásságára. A rajztanítás (Kellner Általános Iskola) mellett szakkikkkel emelte a Rajztanítás című folyóiratban a munka színvonalát.

A megye művészeti életében mint területi titkár képviselte a soproni alkotók érdekeit az 1964-ben megalakult Észak-Dunántúli Területi Szervezet munkájában, mivel a régi soproncentrikus alkotóközösséget 1959-ben megszüntették.

Hűséges felesége, Bedy Mária tanítónő, művészeteket kedvelő személyiség volt, a fáradtan hazatért férjének festői csendéletek komponálásával segített, hogy ezzel is alkotásra ösztönözze.

A szocreal művészetek világában sokszor akarata ellenére, az emberi sodródások ösztüzében volt kénytelen létezni, élni. Mint a Soproni Képzőművészeti Munkacsoport vezetője, a kor szellemét nem tudta megváltoztatni, de segítséget nyújtott a továbblépésekhez.

Közösségcentrikusságából kiindulva a későbbben kezdte művészi munkáit alkotni, Réti István tanítványként magáénak tekintette, s nem kapcsolódott bele a műcsarnoki ún. szürnaturalista művészetekhez, hanem a maga útját kezdte járni.

Alkotómunkásságához gyakran kijárt a természetbe és a város falai közé, a fészereket nagyon szerette. Az így létrehozott akvarelles guas (gouache) munkáit a konstruktív plein air módon festette meg. Viszont a soproni és egy-egy vidéki házas, házcsoportos milióit, műemlékes témáinak lokálszínekből gazdag, a falak murális felületeihez méltóan formálta meg, barokkos expresszív formákban, így expresszív felületkezelésében valósította meg. A közelbe hozott térrel két irányban dolgozta fel a saját lelkén átszűrve a Kisalföld és Sopron vizuális kultúrájának akkori frisses világát.

Nem kapcsolódott a soproni akvarellista iskolához, amely főképpen a biedermeier polgári kultúrához tartozott. Akvarelljeit is konstruktív közzétérben fogalmazta meg, nagy lendülettel és csendteliséssel. Szerkezetes csendéletei távlatot nyújtottak. Színeiben itt az aranyló napraforgók aurájával fogta egybe, majd a száradó napraforgószárak van Dyck-barnájával tette egységessé.

Utazásai közben is rálátott a magára maradt faluvégek, fészerek patinás elhagyott világára. Határozott, kifejező függőleges és vízszintes kontúrjainak ritmikájával, belső tereket is ki tudott alakítani. Főképpen a falukból Sopronba költözött népek szerették ezen munkáit, mert a múltra visszaemlékezők, spektátumra, a látni és nézniezőkre koncentráltak.

A glamour szépség és vonzóerő tudatos kihasználása, az örök idea, mint aktuális reflexió extázis nélkül is, a földi ideák illúzióiban földi árnyalatokban (ombrékban) valósultak meg. Az elsorvadó identitások kapcsán, a múlt életének hagyományaira utal vissza.

Gáspárdy az akvarelljeivel nem plagizál. Az akkori szocreál kultúrkrízisben, a falusi népek életérzését sajátosan visszaadta, de nem polgári stílusban!

A másik stílus, témaköre a soproniakhoz kapcsolódik. Technikája az olajtempera, amikor a pigmenteket (oxidfestékeket) olaj-tojás emulzióval vitte fel a farost, vagy papírra, vászonra. A soproni barokk miliót megkedvelve festette a közeli frontális felületeket, boltíveket, elforduló homlokzatokat és patinás ablakokat.

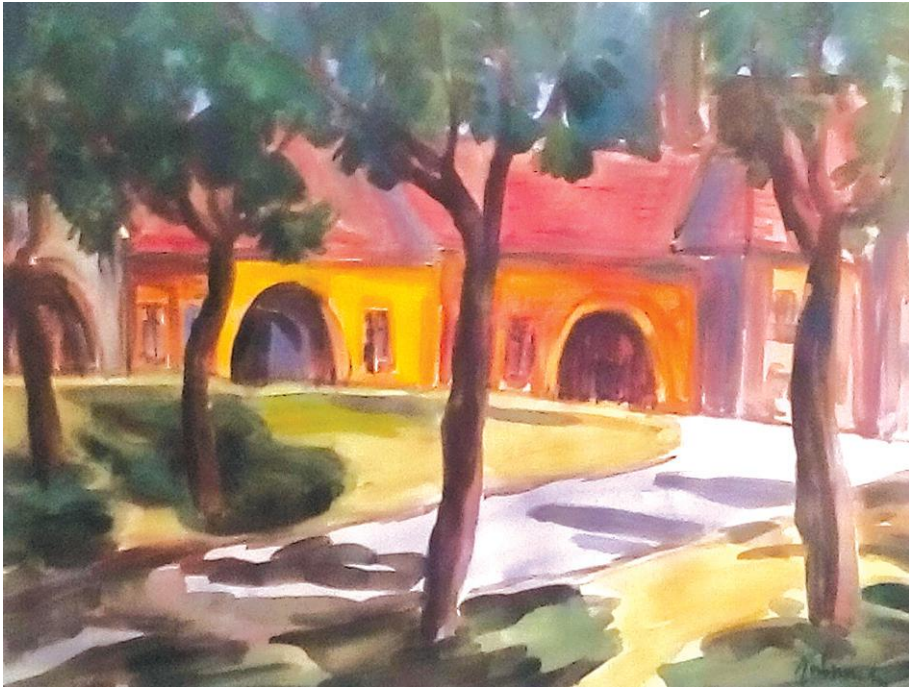
Nagyon szerette, tisztelte a Magyarválkán született budapesti festőművész, Mihály Pál munkásságát. De Dr. Gáspárdy Sándor megtalálta a maga útját a soproni, az adott alkotásai oeuvre-jében, mert átértékelte a soproni falak dinamikus faktúráját, felületi elváltozásait, melyek a napfények és árnyékok játékában jellegzetessé váltak. A helyi lokál-színek magyaros és németes hangzásaival tipikussá tette, melyek a soproni hangulatokhoz kapcsolhatóak voltak. A város művészetkedvelő lakossága elfogadta a városképi látványok megújulását, melyek oromzatain még a vakolatok finom szemcséi is láthatóak az üvegek alatt.

Dr. Gáspárdy Sándor művészetét felkarolta Dobai Zoltán, az akkori Pamutnyomóipari Vállalat igazgatója. Gyakran rendeztek a gyár kultúrtermében rangos Gáspárdy-kiállításokat.

A művész Sándor bácsi fiát, Tibort nagyon szerette, féltette és irányította.

Kedves délcég mosolyával arra biztatott mindannyiunkat: érdemes megküzdeni az elmúló környezeti értékeinkért, melyeket az elődök megalkottak. Ezért munkássága is a mulandó világ megbecsüléséről szól, őseink tiszteletére.

„Lelkünket tehát a múltba kell irányítanunk, vissza kell idéznünk mindazt, ami-ben valaha gyönyörűségünk telhetett...” (Seneca)

Gáspárdy Sándor: Bécsi utca

Munkásságáért és pedagógiai tevékenységéért kapott elismerések:

Székely Bertalan díj, 1960.

A megyei pályázat grafikai díja, 1965.

Megyei nívódíj, 1972.

Munka Érdemrend bronz fokozata, 1955.

Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1974.

A soproni Pamutnyomóipari Vállalat ösztöndíjasa, 1976-.

A magyar Képzőművészeti Alap tagja, 1964.

Munkásságáért soproni Lackner-éremmel tüntették ki.

FRANG GIZELLA

**„ÜZENETEK A HALOTTAK BIRODALMÁBÓL”
BORBÉLY JÓZSEF: JOGÁÉRT KI FELKEL**

Szigethy Attila emlékezete

Dr. Borbély József, a Soproni Egyetem nyugalmazott tanára a rendszerváltás idején került szoros kapcsolatba Szigethy Attila sorsával. A korabeli ellenzék tagjaként jelen volt a sopronkőhidai rabtemető megtalálásánál és az ott elhantolt politikai foglyok, kivégzettek exhumálásánál.

Maga is rábaközi lévén, történelmi érdeklődéséhez méltón kezdte kutatni földije sorsát, halálát, s búcsúztatta a tragikus sorsú férfit, Szigethy Attilát, kapuvári újratevésén. Azt a méltatlan sorsú forradalmárt, aki soha nem tagadta meg népi voltát, aki hitt a parasztság összefogásában és gazdasági lehetőségeiben, az összefogásban és a szolidaritásban. Ő a Rábaköz szülöttéként 1956 őszén előbb a győri, később a Dunántúli Nemzeti Tanács elnöke lett, később vállalta az országosan is tekintélyt szerzett vezetői státuszt, majd a szovjet beavatkozás után nem alkudott meg Kádárral, annak demagóg, bosszúálló politikájával. Szembe mert nézni sorsával, vállalva a vértanúságot is. Pedig nem volt más bűne, mint a parasztpárti program követése.

Az ő emlékére összeállított kötet a forradalmár életrajzát, a szerző által felkutatott dokumentumokat, szemtanúk visszaemlékezéseit, archív fényképeket, valamint Borbély Józsefnek a rabtemető exhumálása óta Szigethy Attiláról született írásait fogja össze.

Már az előszónak szánt fejezet (Közelítés Szigethy Attila alakjához) is ezt a több évtizednyi szellemi–kutatói kapcsolatot, valamint az emlékezés különböző epizódjait (újratevés, film, színhagyomány) idézi, Bibó korabeli rendszerkritikájával kiegészítve.

Szigethy Attila alakja nem csupán az üldözöttséggel vált egyenrangúvá más forradalmi vezetők sorsával, hanem abban is, hogy tisztán látta és elfogadta sorsát. Bár őt koncepció perben még az akkori diktatúra jogrendjében sem tudták elítélni, 1957. augusztus 12-én véget ért földi pályája. Halálának körülményeit sokan vitatják. A hivatalos dokumentumok szerint kivetette magát a győri katonai kórház második emeletéről, vannak, akik ezt nem tartják véletlennek, s az állambiztonság számlájára írják.

A könyv feltáró és oknyomozó tanulmányai alapján egyértelmű, hogy a parasztpárti politikust előbb a Rákosi- majd a Kádár-diktatúra méltatlan szerepekbe kényszerítette, de még a folyamatos zaklatások, nyomásgyakorlás ellenére sem menekült idegenbe, és soha nem árulta el eszméit.

Borbély József könyvének első oldalai Szigethy Attila családi hátterét, fiatal éveit és a korabeli Kapuvárt, a szülőhelyet idézik. Nem szorítkozik a szerző kizárólag a Szigethy ág bemutatására, hanem kitér a feleség, a csapodi Kovács Antónia Piroska gyökereire is.

Hőse szellemi eszmélését a szerző a népi kollégiumi mozgalmakhoz köti. Bár nem említi, de érdemes felvillantani, hogy ennek gyökerei a '30-as évekre nyúlnak vissza. A többek között Szabó Dezső, Németh László, Kerkai páter, Vida István, Barankovics György nevével fémjelzett és a keresztény/keresztényen szociális mozgalmak tevékenységében kiteljesedő népi értelmiség a II. világháború után még hitt a feudá-

lis nagybirtok, valamint a nagytőke igazságos korlátozásában a nyomorgó zsellérség, parasztság és munkásság javára. S ezeket az eszméket próbálta érvényre juttatni a háború után. Szembesülnie kellett azonban a Parasztpárt visszaszorulásával és a még szinte ki sem sarjadt demokrácia felszámolásával. Nem véletlen tehát, hogy a fokozatosan diktatúrába hajló szocializmust bírálók sorsa az '56-os forradalom után megpecsételődött.

A népi kollégiumi mozgalomban jelen lévő Szigethy Attila tudatosan kereste a kapcsolatot a népi írókkal és politikusokkal, jelen volt az 1943-as szárszói találkozón, innen eredt ismeretsége Veres Péterrel, Erdei Ferencsel, Dobi Istvánnal. A háborús években részese volt a németellenes mozgalomnak, segítette az üldözötteket, később a Parasztpárt tagja lett, s így jutott be 1947-ben az országgyűlésbe. Tevékenységének elismerését jelentette, hogy 1956-ban a győri forradalom egyik vezető alakjává választották. A forradalom leverése után is kitarzott a többpártrendszer visszaállításának szükségessége mellett, s megtagadta az együttműködést a Kádár-rendszerrel, bár az eleinte próbálta megnyerni, de ellenállt, ezért „ellenkormány” szervezésével vádolták meg. A mozgalmi háttér leírása jó apropó Borbély József számára, hogy néhány, a helytörténetinél tágabb tanulmány erejéig felgöngyölítse a megyei szálakat, megemlítve Ujj Irént, Bertalan Lajost, a megyei újságot és az „újraindított” Hazánk című lapot. Ez a szál ad lehetőséget arra, hogy megyéhez kötődő és a '30-as évektől Szigethyvel együtt tevékenykedő elvbarátok működését is bemutassa a szerző. Így villan fel a fertőszentmikósi Iliás Ferenc, a Pityer-tanyai Varju fivérek, Ratatics István, Áder János alakja. És külön tanulmányban jelenik meg a háborút követő időszak Kapuvára Szigethy Attila ottani tevékenységével, valamint a Nemzeti Parasztpárttal a fókuszban.

Az utolsó időszakot a kistölgyfamajori évek jelentették Szigethy Attila számára, aki akkor és ott igazgató volt az állami gazdaságban, politikai tekintetben jobbára már passzív rezisztenciaként. A helyszín hétköznapijainak megelevenítése újabb alkalmat ad a mikro-helytörténet és a forradalmi napok felvillantására.

Egy terjedelmes fejezetet szán a szerző Szigethy Attila forradalmi tevékenységének és a megtorlás megyei gyakorlatának. A kiegészítő lezárás nem is lehetne más, mint az új Exodus és a Hanság összekapcsolása.

A kötet jól elkülönített második fele Szigethy Attila „utóéletét” követi nyomon, tele személyes érintettséggel. A rabtemető, az exhumálás, az ott látottak, az újratemetés, a kopjafák felállítására saját tanúságtételként jelenik meg. És természetesen a szemtanúk interjúin, visszaemlékezésein keresztül. De ide tartozik a vértanúról elnevezett alapítvány és társaság megszületési körülményeinek és működésének leírása is.

A szerző a levéltári dokumentumok, bírósági gyűjtemények kutatása mellett a még élő szájhagyományt is feldolgozta, ezzel téve életszerűvé hősének sorsát.

A történetész legnagyobb lehetősége, ha szemtanúkat szólaltathat meg. Ez a szakmai kegyelmi állapot adatott meg Borbély Józsefnek is. Olyan kortanúkkal találkozhatott, akik vissza tudtak emlékezni Szigethy Attilára, s vallomásaikból árnyalhatóvá vált testi-lelki alakja. Így Zilahy József erdőmérnök, aki a helyi, Fekete György az országos parasztpárti munkában találkozott Szigethy Attilával. Horváth Ferenc, volt járási ügyész, hivatali ismeretséget jelentett, a tölgyfamajori öregek, akik együtt éltek és dolgoztak vele, a hétköznapi emberét rajzolták meg. Csincsák Endre, jogász, a barátja és harcostársa volt, ahogyan Tóth István és Mórítz Emil jogász és Erdélyi Iván ügyvéd is. Grábics Frigyes és Bertalan Lajos az újságírói tevékenységben volt társa, Riedl Béla pedig kollégiumi tanár korából ismerte, mint a szegény gyerekek protezsá-

lóját. De megszólal az interjúkban a leánya, Árvai Lászlóné Szigethy Piroska is. Emlékezik Ujj Irén a népi kollégiumi, Varga Sándor a vagongyári találkozásokra. Bergmann Imre, Kéri Edit pedig az utolsó idők tanúi. Naszádos Péter és a győri Honvéd Kórház ápolónői Szigethy Attila halálának körülményeire emlékeznek.

A kötet lezárásaként Borbély József napi- és hetilapokban megjelent '56-ra emlékező írásait, valamint emlékbeszédeit foglalja össze a rendszerváltás időszakából. Ennek a zárófejezetnek az első írása az „Üzenetek a halottak birodalmából” címet kapta, s szépirói eszközökkel formált vallomásként indokolja meg a választott téma, a forradalom hőseire való emlékezés létjogosultságát, személyes indíttatását. Ahogy írja: „Magam hosszú hetek óta élek együtt a halállal, az 56-os halottakkal társalgok, ők üzennek nekem a nappalaimon és éjszakáimon. Fogják a ceruzámat, és követelik, hogy írjam meg tragikus sorsukat, a szörnyű titkokat, immár a porladási időn is túl, több mint 30 év távolából. Hetek óta járom a Dunántúlt, a forradalom mártírjainak hozzátartozóit megkeresendő, velük beszélgetek, a kivégzettek, agyonverték, »megöngyilkoltak« özvegyeivel, lányaival, fiaival.” (141.p.)

A '90-es évek igazságra vágó, tényfeltáró lelkülete köszön tehát vissza Borbély József soraiban. És a könyvben, mely Szigethy Attila alakjára fókuszálva örökíti meg az 1956-os mosonmagyaróvári és győri eseményeket. A Magyar Nyugat Kiadó vezetője, Gyurácz Ferenc a soproni bemutaton hangsúlyozta: eddig kevés fény vetült a vidéki forradalom vezetőire, ezt a hiányt pótolja Borbély József könyve. A könyv, amely gazdag képanyaggal, tiszta nyomással, műves, keménykötésű alakjával, küllemében is méltó emléket állít szűkebb pátriánk hőseinek.

Grabner József: Halász utca

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Hogy lett valaki tanító e korban?

Most, hogy a nyolcvanadik életévemet szerencsésen megértem és átléptem, már érdemes és szükséges lesz, – gondolom én –, visszaemlékezéseimet papírra vetni. Talán érdemes, és némiképp tanulságos, ami történt körülöttem, velem, családommal és apámmal. Tanulságul szolgálhat leszármazottaimnak és másoknak, akik egyéb emlékekkel, de talán hasonlót éltek meg, vagy mégsem?

Nekem ez jutott osztályrészül, és ezek maradtak meg tudatomban. Egy soproni értelmiségi család életképei. Részben átélésből, kis részben családi elmondásból több mint fél évszázada – vajúdik agyamban. Él, közben erősebben vagy kevésbé, jelenik meg emlékezetemben. Néha beszélhetek róla, néha nem. Sopronban, Sopronról, soproniaknak.

Édesapám a soproni Evangélikus Népiskola tanítója volt. Ő is itt született Sopronban, mint ahogy apai őseim a francia forradalom idejétől valamennyien Sopron polgáraiként éltek. Dr. Házi Jenő muzeológus, helytörténész könyvében dokumentálta ezt. Ősapánk Sopron jobbágyfalujában, Borbolyán született, és városi polgárságra vágyott. Igaz, egyszerű szőlőművesek voltak, de boldogok, hogy itt élhettek e város polgáraiként. Soproninak vallották magukat, Soproninak nevelték leszármazottaikat. Annak ellenére, hogy a soproni őslakosok tájnyelvét beszélték, magyarnak vallották magukat. Soproni magyarnak.

Apám a Soproni Evangélikus Tanítóképző elvégzése után, a Tolna megyei Györköny községbe került tanítani, ahol öt évet töltött el tanulságos gyakorlati munkával. Sok-sok emlék, sztori, új ismeret szerzése közepette. Ez más élet volt, mint a soproni.

És milyen a sors! 1925-ben, Györkönyben dolgozott egy jegyző, Korossy József, akivel nagyon sok időt töltött el. Beszélgetések közepette ismerkedtek egymással és felelevenítették a közös ismerősöket. Korossy jegyző felesége, Cipót Áron evangélikus lelkész leánya. Ők meggyőződéses magyar vérvonallal kérkedtek. Korossy József hasonló meggyőződésről tett tanulságot a beszélgetések, eszmecserek alatt. Mély, magyar érzelmiség egy Tolna megyei németek lakta faluban. A mélyebb ismeretség, és barátság kialakulásával azonban kitűnt, hogy Korossy már egy magyarosított név. Édesapja a Hammer nevet viselte még, nagyapja kőszegi tanító, dédapja ágfalvi gazdálkodó volt. Tehát igazi, az ország nyugati határszélről származó németajkú család leszármazottja. De az idők, az após és a környező családi közeg erősen nemzeti, magyarérezelművé nevelte úgy, hogy gyermekeit is magyar katonatiszti pályára szánta.

Később rokoni kapcsolatba is kerültek egymással. Igaz távoli, de rokoni. Ez már az 1935-ös években derült ki, miután apám megnősült. Purt Gyula tanító lányát vette el feleségül. Az öregek, a rokonság szövevényéből kiderítették, hogy a feleség dédapja, és a györkönyi jegyző dédanyja Purt vonalon testvérek voltak Kőszegen. Így aztán a család a mai napig is tartja a kapcsolatot. Támogatva egymást, szolgálva valamilyen formában a magyar hazát.

*

Édesapám, miután özvegy édesanyját hagyta itthon Sopronban, szívesen vette a lehetőséget, hogy szülővárosába visszatérjen. 1930-ban nyerte el a tanítói állást a soproni Evangélikus Népiskolában, és vele együtt egy szolgálati lakást a Templom utca 15. alatt. A szűk udvar hátsó fertályában, a ház mosókonyhája fölött lévő, két személy részére elegendő emeleti hajlékot. Ez a korábbi lakáskörülményekhez képest ugrás-szerű fejlődés volt. Tanított, dolgozott, részt vett az evangélikus közösség életében. Nyugdíjas édesanyja pedig gondoskodott a megfelelő háttérről: mosott, főzött, takarított, varrt, stoppolt, bevásárolt, és tartotta a kapcsolatot a Sopronban élő rokonokkal. Levezetés útján az elkerültekkel, a távol élőkkel. Hosszú szálkás betűi, a gót írásforma képe, a mai generáció számára olvashatatlan lenne.

*

Apám, születésekor a „plunzenkästl”-ben élt a szüleivel, a nagyszülőkkel együtt, ahol a házastárs Felber nagymama irányította a tágabb család életét. A „ponzichter” család minden tagja a szőlőművelésből szerezte be mindennapiját. A bor volt az élet, és az életet adó jövedék. Valamennyi őse soproni polgárként, a szőlőművelés mellett a városi tűzoltók csapatába is beletartozott. A család minden férfitagja kötelességének tartotta, hogy a város védelméért is tegyen valamit. Generációkon át a közösségért is dolgoztak, becsülettel ellátva minden munkát, amit rájuk bízta.

Szükség volt tűzoltóra a városban. A gyakorlat, a készenlét és a tapasztalat, a lelkesedés és felelősségérzés a városért, a családjáért, a város polgáraiért. Ez generációk folyamán ivódott bele a vérükbe.

Sajnos apám édesapja, apám születése után egy évvel, szívbajban meghalt. Az egészségügyi ismeretek és körülmények nem voltak olyanok, amik ezt megakadályozhatták volna. Az özvegy feleséget gyermekével, az anyós egy idő után, elmarta a háztól. Az éhes szájra nem volt szükség. Az árva gyermekkel önállósítania kellett magát, nem is ment férjhez soha. Csak a fiának élt, fiának és annak életéért szentelte erejét, energiáját, gondoskodását. Férje halála után egyedüllét, támasznélküliség következett. A szőlők örökségéből nem jussolt, mert mindenki földharcából az egyedül élő asszonyt könnyű volt kismizmizni. Így a megélhetést jelentő szőlőtulajdonból és gazdálkodásból kiszorultak. A félárva gyermekének nem tudta ez irányú megélhetését biztosítani. Maradt a napszámosság. Majd a GySEV-en takarítónő lett. Nagyanyám nem lett szőlőtulajdonos. Apám nem lett szőlősgazda.

De nem csak ez, hanem más ok is beleavatkozott sorsa alakulásába.

*

Abban az időben, a huszadik század elején is még, a tüdőbaj minden család réme volt. Apám családjáé is. Annál is inkább, mert apám bal keze hüvelykujját gyermekkorban, egy töréses sebesülés folytán elkezelték. – „Fáj a kezéd? Gyere bekötöm!”-megoldással. A túlságosan erős szorítókötéssel a csontok nem megfelelően forrtak össze, illetve a szoros kötés nyomán két íz összecéusúszva korccsá hegedt. A késői orvosi szemle már nem tudott segíteni, annál is inkább, mert a hegedés folyamán gyulladással állapot keletkezett. Az akkori helyi orvosi vizsgálat és tudás nem volt elég. A gennyes váladék miatt állandó kötéssel kellett léteznie. Ez egy kellemetlen helyzet volt, ami akadályozta a mindennapi tevékenységében, a tanulásban, a munkavégzésben. A váladékozás megszüntetését itt Sopronban nem tudták az orvosok megfelelően kezelni. A család anyagi helyzete is akadályozta a gyógyulást, mert nem tudták tudós szakorvoshoz vinni. Az idő előrehaladtával, e probléma megszüntetésére nagyobb gondot kellett fordítani, hiszen a gyermeknek önállósodnia, önálló megélhetésre kellett felkészülnie. Ezért, már hala-

déket nem ismerve, Bécsbe vitte az édesanyja egy specialistaéhoz, ahol egy cső beépítésével elérték a seb váladékának tisztulását. Nagyon hosszú ideig tartott mire a seb kitisztult és behegedt. Egész életében láthatóan viselte.

Sopronban csonttuberkulózisra gyanakodtak az orvosok. Ebből kifolyólag félelemérzés alakult ki az évek folyamán, és megmaradt benne addig, míg az ellenkezőjéről, évek után és múlva meg nem tudták őt győzni.

Nagy dilemmája volt személy szerint neki, édesanyjának, hogy a bal kezének állapota nem tette alkalmassá mindenféle mesterség, kézművesség elsajátítására, munkák elvégzésére. A fogás, a markolás akadályba ütközött. Az elemi, majd polgári elvégzése után el kellett döntení további sorsát.

Szerencséjére, édesapjának elsőfokú unokatestvére, Hanzmann Károly evangélikus esperes-lelkész, – aki kézműves családból küzdötte fel magát – a tanítóképző felügyelője volt abban az időben. A család problémájának megoldását az ő felajánlkozása, segítsége tette lehetővé. Az ő javaslata látszott a megoldás felé vezető utat megmutatni. Miután apám az elemiben és a polgáriban is jó eredményt elérő tanuló volt, értelmiségi pályát javasolt. Ennek nyomán, lehetővé tette, hogy az Evangélikus Tanítóképzőbe felvegyék. A város szegénységi bizonyítványt állított ki. Ezzel segítette a szűkös körülmények között élő csonka család gyermekének taníttatását. Apám élt a lehetőséggel és jó tanulmányi eredménnyel tanítóvá lett.

Érdekesség még, hogy abban az időben, az ökumenikus szót nem használva, egyéb vallású (református, katolikus, zsidó) polgárok gyermekei is tanulhattak az Evangélikus Tanítóképzőben. Így lehetett osztálytársa, a római katolikus vallást gyakorló, Schekolin Ferenc is, akivel szorosabb barátság alakult ki. Együtt kirándultak, turisztikáltak. Egy csapatban futottak az iskolák közötti futóversenyen. Egy társaságba jártak szórakozni.

Igaz, nem sok tanuló járt egy évfolyamra, de a képzés sokoldalú és alapos volt. Hamar Gyula intézeti igazgató jól irányított tantestülete, magas pedagógiai tudással és gyakorlattal engedte az ÉLET-be kikerülni az alma materből a növendékeket.

Az is igaz, hogy a pedagóguspálya annak idején sem volt a legjobban fizetett foglalkozás. A tanítók abban az időben is a nemzet napszámosainak számítottak. Mégis a különböző okok miatt jelentkezők számára a magasabb ismeretek elsajátítását lehetővé tette. Kiváló elemi iskolai tanítók kerültek ki, akik tudtak kántorizálni, a kézügyesség gyakorlati oktatására alkalmasak voltak, az elemi tárgyak tanításán kívül praktikus ismeretek továbbadásával, a gyermekek sokoldalú képzését is alaposan el tudták látni. Szóval édesapám tanító lett.

*

Miután a 30. évét átlépte, eljött az ideje a családalapításnak. Végzettsége, állása, lakása biztosított volt, tehát komolyan gondolhatott a nősülésre. Korábban saját elhártozásából tartózkodott a komolyabb kapcsolattól. Élte az akkori aranyifjúság mozgalmal életét. Közben biztos akart lenni a betegsége igazi okáról. Nem akarta veszélyeztetni jövődöbelijét, és eljövendő gyermekeit. Orvosi kontroll és vélemény alapján, amikor kizárták ismételen a tuberkulózis meglétét, megnyílt számára a lehetőség a továbblépésre. Az idő előrehaladtával, már nem nagyon tétovázhatott. Nem húzhatta, tologathatta az időt élete komolyan vett lépésének megtételére. Dönteni kellett. Meggondolás tárgyává tette, hogy ki legyen választottja. Nagyon sok ismerős, társasági tag volt körülötte. Nagyon szívesen vett részt sportban, turisztikában. A társaság lelkes,

sokoldalú tagja volt. Szívesen is látták körükben. Igaz ő nem rendelkezett nagy anyagi háttérrel. Csak állása, lakása, munkakedve, ereje, tudása révén jöhetett szóba mint parti.

A soproni társaság hamar befogadta, mert nagyon kellemes modora, agilitása, becsületessége bizalomkeltő volt. A bálók látogatásával, nagyon jó táncpartnernek bizonyult. Szakmai munkája is tiszteletet érdemelt. A gyermekek szerették, annak ellenére, hogy határozott, szigorú volt velük szemben, de igazságos.

A cserkészmozgalom lelkes résztvevője, majd vezetője. Táborozások lebonyolítója. Gyalogos és kerékpártúrák szervezője. A turista egyesület vezetője. A tornaegyesület aktivistája.

A tanítógyűlések pontos, meggondolt, tanulni vágyó hallgatója. Minden idősebb tanítótársának nemcsak tisztelője, de ismeretek gyarapítására nyitott vitapartnere.

*

A kerületi tanítóüléseken a tanítók mellett, a lelkészek is résztvevői voltak ezen összejöveteleknek. A kellemes társalgásba a tanítónők mellett a tanítónők, esetleg lelkésznék is bekapcsolódtak. Az eladósorba került családtagjaik is részt vettek. Tehát ezek a kerületi tanítóülések nemcsak szakmai összejövetelek voltak, hanem egyben az értelmiségi társaság összejöveteli helyei és alkalmi is.

Az itt szövődött ismeretségek révén a családoknál vendégként is megjelenhettek az ifjú legényemberek. A vizitidőben a legényemberek szívesen látott vendégek voltak a lányos házaknál. A szülők kíséretében a leányok is megjelentek a hasonló társadalmi szinten álló társaságban. A látogatók folyamatosan és rendszeresen részt vettek a társadalmi élet megszokott alkalmain, formáin.

Kártyaparti vasárnap délután a kávéházban. Esténként a családok otthonában. A családok férfiak a feleségeket is elvitték magukkal. Az asszonyok beszélgettek, amíg az urak a kártyaasztalnál ültek. Esetleg dohányoztak, kortyolgattak egy-egy pohár bort, és néha még politizáltak is. A legényemberek csak akkor ülhettek az idősebb korosztály „komoly” elfoglaltsága mellé, ha erre külön felkérték, meghívták. De a női társaság is szívesen vette az ifjak élcelődő társalgását.

*

A rendszeresen összehívott tanítóülések alkalmával ismerte meg a társaságban Puri Gyula tanító leányát. Felkeltette érdeklődését, és miután nem kapott egyértelmű visszautasítást, gyakrabban jelent meg Ágfalván az igazgató-tanító házában.

Megadták a módját, mert hosszú időnek kellett elteltie, mire mindkét fél kinyilvánította belső elkötelezettségét. Kétévi udvarlás után, karácsonyi eljegyzés, majd nyári esküvő lett a végeredmény. Életük végéig boldog házasság és két gyermek volt a boldogság gyümölcse.

Áldott legyen emlékeztük!

NAGY ALPÁR

„RÉGIEKRŐL EMLÉKEZZÜNK”¹

Valamikor, a múlt század hatvanas éveinek második felében a Pedagógus Kultúrotthonban (ma: Pedagógusok Soproni Művelődési Háza, Petőfi tér 6.) énekkari próbákat tartottam. Átellenben, a tér túloldalán (Petőfi tér 6.) szintén szólt az ének az Ipari Szövetkezeti Bizottság Művelődési Háza emeleti nagytermében. Mint a „két szomszédvár” kórusos formája, olyan volt a Pedagógus Énekkar meg a Testvériség Énekkar egymástól karnyújtásnyira való munkálkodása. Egyszer-másszor fölléptek közös számban vagy közös műsorban: 1965-ben Beethoven X. szimfóniájának IV. tételében kétszer, az 1966-os Soproni Ünnepi Hetek (SÜH) megnyitóján, 1971 júniusában Liszt Via Crucis-ában, december 15-én a Kállai kettősben. Bevallom, keveset tudtam a másik oldalon éneklőkről, annak ellenére, hogy közülük jó párat személyesen ismertem, és itt-ott – például Radó Ferencnél vagy Csatkai Endrénél – olvastam egyet s mászt a Kisipari Szövetkezetek Testvériség Kórusáról. Elhatároztam, hogy utánanézek hiányosságaimnak.

A Soproni Újság 1895. november 6-i száma az alábbiakat közölte: „A nyomdászokra is ráragadt a soproni légben úszkáló egyesülési kedv. Szombaton, november 2-án nagy számmal összegyűltek s megalakultak.” Ugyanazon a napon a Sopron című lap énekkarukat Typographia néven említette. Az Öedenburger Zeitungban (Oed. Ztg.) is szó esett egy „Sängerchor”-ról. Az énekes alakulat 1897. február 13-i bemutatkozásáról a Soproni Újság 1896. december 29-i számának 3. oldalán írt A nyomdászok mulatsága címmel. A Soproni Napló, melynek mutatószámja 1897. szeptember 12-én jelent meg, október 7-én közölte a dalkör táncossal egybekötött „tréfás estélyét” a Nádorhoz címzett vendégfogadó termeiben, 30 K belépti díjjal (A soproni „Typográfia” dalkör). A Sopron 1898. január 1-jén adta hírül a január 22-i újabb rendezvény időpontját, helyét. Az Oed.Ztg. januári számaiban szintén olvashatunk erről. A Sopron című lapból és Oed.Ztg.-ből a Pannóniában rendezett esemény tartalmáról is értesültek az olvasók. A táncmulatság megkezdése előtti műsorban a soproni 76. gyalogezred zenekara Bellini Norma című operájának nyitányát játszotta, ezután a dalárda előadta „sikerülten, összevágóan” a Heil Gutenberg című számot, a kvartett egy „humoros dalt” énekelt, Bereiter Miksa Bordalt szólózott zongorakísérettel. Az Oed.Ztg. közölte a chormeister nevét: Herrn Weinhara (másutt írták Winharrának is), aki a soproni Lähne-intézet zeneoktatója volt.

1898 decembere közepén a Sopron megint hírt adott a következő esztendő farsangi typografus-mulatságáról, amit január 8-án tartottak a Nádor Szállóban. Az Oed. Ztg. januárban számolt be erről.

Az 1903-as év a nyomdászegylet farsangi mulatságával kezdődött a Pannónia „összes termeiben”.

1904 szeptember 11-én, vasárnap, a Sopron újdonságot közölt: „Új dalosegylet alakult a héten Sopronban. A helybeli munkások és szövetkezetek ugyanis

¹ Az 1829-ben létrejött Soproni Zeneegyesület (Oedenburger Musikverein) jelmondatának első fele. A teljes szöveg: Régiékről emlékezzünk, újat buzgósággal szerzünk. Lásd Csatkai Endre: A soproni muzsika története. Sopron, 1925., 40.

„Testvériség” címmel dalosegyletet alakítottak. Karmesterré Bognár K. ev. tanítót választották meg.” A városi közgyűlési jegyzőkönyvben nem találtam nyomát a Testvériség megalakulásának. A munkások énekes alakulatát a Sopron jókivánsága indította útnak: „Sok szerencsét kívánunk a munkások derék vállalkozásához!” Az együttes választmányi és közgyűlési jegyzőkönyveit az 1904 és 1942 közötti időszakot felölelve, erősen hiányos állapotban, két kötetben a városi levéltár őrzi. Az első kötet 1904. szeptember 8-ával kezdődik.

Februárban megtörtént az alapszabályok jóváhagyása a belügyminiszter és a városi tanács illetékesei részéről. Az 10492. sz. jóváhagyó leirat kézhez vétele után a Testvériség nekivágott sok értizedes útjának.

Alakuló, illetőleg soros tisztújító közgyűlésüket 1906. április 4-én tartották. Bognár ev. tanító helyett Weinhara Tivadar vállalta a heti kétórás „énekoktatást” óránként 3 K tiszteletdíjért. 1907. június 23-án, vasárnap a Munkásotthon „összes termeiben” rendezték első dalestjüket, július 21-én a nyomdászok rendezvényén énekeltek, november 23-án a könyvnyomdászok Lukrécia-estjén működtek közre.

1908-at 18 taggal indították.

1910-ben „Wurdits karmester úr” állt az élre havi 12 K honoráriumért. 1911-ben többször szerepeltek. 1912. január 7-én elsődíjasok lettek a Kaszinóban megrendezett dalversenyen. Márciusban zászlóavató ünnepségre került sor.

Az 1913-as esztendő történéseiről a németül vezetett jegyzőkönyvek, a Sopron, meg a Soproni Napló számai tanúskodnak. Az I. világháború éveiben a dalárda jegyzőkönyvének lapjai üresen maradtak. „A szociáldemokraták sok sikert elért dalárdája négy év pihenés (sic!) után újra felvette a munkát” – írta a Sopronvármegye 1919. január 8-i száma. Virágvasárnap a Kaszinóban rendeztek dalestélyt, április 27-én, vasárnap ismét a Kaszinóban szerepeltek a Zeneegyesülettel.² A Soproni Vörös Újság elismerő szavakat írt erről a „proletárhangversenyről” a Testvériség vonatkozásában: „a munkásdalárda komoly tényező Sopron zenei életében, Wurdits karmester büszke lehet rájuk” (A munkásdalárda hangversenye). „A Testvériség – olvassuk dr. Környei Attilánál – a Tanácsköztársaság leverésekor megszüntette tevékenységét”.³

Az újrakezdés időpontja: 1922. március 14. ⁴ Ekkor Klacskó Győző, a polgári iskola tanár-karnagya vezette. Néhány hónap alatt elérte régi színvonalát, már májusban hallatta hangját. Klacskó Győző lemondása után 1924 tavaszán dr. Steiger Imre tanítót sikerült a kórusvezetői posztra megnyerni „10 kg cukor árának” megfelelő honoráriummal. Ekkor már 48 volt a taglétszám. Az év első felében sokfelől kaptak meghívást, egy részét visszamondták anyagi helyzetük miatt. Ősszel megint Klacskó Győzővel próbáltak egyezkedni, eredménytelenül. Radó István kezdőként vállalta volna a feladatot, végül „Rupprecht úr” háromhavi próbaidőre „hajlandónak mutatkozott az állás betöltésére” 800.000 K tiszteletdíj fejében.⁵ Az 1925. évi márciusi közgyűlés idején 53 működő, 154 pártoló tagot tartottak számon. Szeptemberben Radó István

2 A Soproni Munkástanács április 29-i száma foghíjasan közölte a harmadik munkáshangverseny műsorszámait: a színházi zenekar játszott, a dalárda német és magyar számokat énekelt Wurdits Antal vezényletével, Altdörfer Viktor zongorázott, végül a Marseillaise hangzott el a színházi zenekartól.

3 Sopron és vidékének munkásmozgalma (1919. augusztus 1-1924). Győr, 1981.,97.

4 Soproni Hírlap, 1923. január 23. kedd, 5.

5 A háború után a pénz értékromlása felgyorsult, 1921 második felétől „egyre szédületesebb méreteket öltött”. A pénzügyi stabilizációt, a súlyos inflációt a Bethlen-kormány csak az évtized közepére tudta jelentősen mérsékelni.

foglalta el a karnagy pulpitust. Hamarosan Weber Samu szövetkezeti elnök is lemondott, Linka József váltotta. Az új elnök programbeszédében „a munkásajakból munkás szívhez szóljon dalunk” mottó mutatta az irányt. 1926-os januári közgyűlésüket a „Tetre föl” munkásdallal fejezték be. A karnagy tiszteletdíját 255.000 K-ról 300.000 K-ra emelték. Linka József elnök „egy női kar felállítását” ajánlotta, ami „később a férfikkal vegyeskarrá volna átalakítható.” A választmány a szervezés munkálataival az elnököt és a karnagyot bízta meg. Októberben a Munkás dalosszövetség is jóváhagyta a női kar megszervezését, állandósítását.⁶

Novemberben Radó István is lemondott a kórus vezetéséről, mert – úgymond – „az utóbbi időben nagymérvű elégedetlenséget és bizonytalanságot tapasztalt személye iránt”.⁷ „A női kar és a zenekar megszervezésével a dalárda művészi teljesítményének színvonala a legmagasabbra emelkedett – olvassuk az 1927-i rendes közgyűlés jegyzőkönyvének elnöki megnyitójában. – Amminger Kálmán művészi tehetsége és ambíciózus munkája a legjobb záloga a dalárda továbbfejlődésének.” A női karnak most 28 tagja van, a férfikar tagállománya 55 fő, a pártoló tagság 170 fő. A következő közgyűlésen a női kar ünnepélyes beiktatása is megtörtént, a női dalosok „lelkes hangulatban tettek fogadalmat a dalárda melletti hűséges és kitartó munkára”. Utána a vegyeskar néhány dalt énekelt Amminger karnagy vezényletével. Április 24-én a Testvériség Beethoven halálának 100. évfordulójára „önálló műsoros délután keretében nívós felolvasásokkal és hangversennyel” emlékezett.⁸ Október 16-án hangversenyt adtak a Kaszinóban, ami erkölcsileg és anyagilag „szépen sikerült” – írta a Sopronvármegye, – „különösen a vegyeskar aratott őszinte sikert”. Sok tapsot kapott a Thier Antal vezette „munkás zenekar is”.

1923-28 között 48-ról 57-re emelkedett a férfikórus létszáma, a pártoló tagok száma csaknem kétszeresére nőtt. 1928 februárjában ismét Linka Józsefet választották elnöknek. Április 15-én „nívós Schubert-ünnepélyt” rendeztek a Pannónia üvegtermeiben. Városi és ausztriai szereplésekben sem volt hiány. 1928 elején 56 férfi, 28 női tagja volt a Testvériségnek, a zenekarnak.

1929 januárjában Amminger karnagy visszalépett, Linka elnök „Thier zenészt” bízta meg ideiglenesen a karnagy teendők ellátásával.

A gazdasági válság idején mind a művészetek, mind az anyagiak terén igyekeztek eredményeket elérni.⁹ A karnagyválság megoldására Linka elnök Kiss Józseffel, illetve Klafszi Henrikkel tárgyalt. Kiss József a Soproni Magyar Férfidalkör „karmesterségén bizonytalankodott”, Klafszi Henrik a Dalfűzernél köszönt le, helyébe Zwinz Károlyt választották a Zeneegyesület vezénylő posztjára. Április 20-án a Pannóniában szerveztek műsoros táncestélyt, ahol a vegyeskar Mendelssohn Búcsú az erdőtől című

6 Sopronvármegye 1926. október 6. Új női énekkar Sopronban. – Az újság szerint „a szép jövővel biztató kar október 16-án a „Testvériség” munkásdalárda műsoros táncestélyén, a Pannóniában lép először nyilvánosság elé. A fellépés iránt a közönség máris nagy érdeklődést tanúsít”. A 20-25 tagú női kar Sopron zenekultúrájának „egy újabb hajtása”.

7 1926. november 2-i jkv.

8 Lásd a március 29-i választmányi ülés jegyzőkönyvét, és a Soproni Hírlap áprilisi számait! Az emlékező ünnepséget az Erzsébet-kertben lévő KIOSZK-ban tartották, „nagyon szépen sikerült” Amminger Kálmán és Thier Antal karmestereknek is köszönhetően, Linka József magyarul, Limberger Frigyes német nyelven emlékezett.

9 Lásd az 1929. március 24-i közgyűlési jegyzőkönyvet! A közgyűlés idején csaknem 100 volt a taglétszám. Befejezőképpen a dalárda mottóit énekelték: a Zúgjon a dalunk és a Ne csüggedszen munkásdalokat.

karművét is énekelte. Június 2-án az ágfalvi Hajnalpír munkásegylet zászlóavatóján tisztelegtek, számos ausztriai dalárda társaságában. Dalestélyüket az Erzsébet-kertben tartották. Októberben szüreti mulatságra került sor, az év utolsó napján pedig a Hajnalpírral szilvesztereztek. Előadták a Szerelem lakában című operettet is.

1930-ban Győrben voltak az Országos Dalosversenyen, ami – mármint az utazás – pénztárukat 490 P kiadással terhelte. November 1-jétől új egyesületi helyiséget kellett keresniük. A soproni Operagárda átiratban kérte közreműködésüket a társulati munkában. Ez az esztendő a márciusi közgyűlési jegyzőkönyv szerint is nehéz volt: „Dalostársaink nagy része munkanélküli és akik dolgoznak, nem keresik meg a mindennapi kenyerüket.” Az új évet a Kolostor utca 1. alatt kezdték. Súlyosbodó pénzügyi helyzetüket önerőből és külső segítség elfogadásával igyekeztek javítani. Nem neveztek a szeptember 20-i járási dalosversenyre, nem vettek részt az 1932. június 5-én Sopronban lebonyolított kerületi dalosversenyen sem. Kurz Antal titkár úgy tartotta, hogy a Testvériség hangképessége „versenyezhet a többi soproni dalárda hangképességével”. Az 1933. évi március 5-i közgyűlés elnöki beszámolója keserűen állapította meg, hogy a „folyamatosan tartó szomorú és lelket nyomasztó állapot még mindig akadályként áll az előre haladás útjában.” A fenntartáshoz szükséges pénzügyi fedezetet a táncestélyek bevételei úgy-ahogy pótolták. A tagtársak a külső fellépéseknél fegyelmezettek, öntudatosak voltak, ámde „fegyelmezetlenül viselkedtek az énekórákon”, „többszöri dorgálás vált szükségessé a hanyag énekóra-látogatókkal szemben.”

1934. március 4-én Tremmel András elnök is lemondott, Kurz Antal került a helyére. A férfikar 46 taggal, a vegyeskar 12 női és 14 férfitaggal énekelt. Folytatták a tagtoborzást, bár nem volt sok látszata. Szerepeltek a Dalfüzér fennállásának 75. évfordulóján rendezett városi ünnepségen. Amminger karnagy 1935 elején 5 P-t átengedett tiszteletdíjából a dalárda javára. Kurz Antal elnöki bevezetőjében arról is beszélt, hogy az elmúlt évben a dalárda „nagy megpróbáltatásokon ment keresztül, de mind ezek dacára semmi féle vihar sem tudta meggátolni előrehaladásunkat” (május 17-i jkv.). Novemberre annyira romlott az egyesület anyagi állapota, hogy a választmányi ülésen arról döntöttek, hogy „mindenki tehetségéhez mérten egy pár fillérral járuljon hozzá a fűtéshez szükséges anyagok beszerzéséhez.”

1936-ban Amminger karnagy „betegsége és egyéb elfoglaltsága miatt” lemondott, „méltó utóda Thier László úr lett”. Új elnököt is választottak Horváth Sándor személyében. Októberben a munkásdalárda „hatósági ellenőrzésen esett át.” A következő évben bérbe adták zongorájukat a Hadastyán Egyesületnek havi 10 P-ért. Ott voltak május 15-16-án a Soproni Gazdapolgárok Férfi Dalegyesülete 50 éves fennállásának ünnepségén, magyar és német számokat adtak elő. A harkai Concordia meghívásának is eleget tettek, de visszamondták a Hajnalpír felkérését. Thier László hamarosan leköszönt tisztségéről. Amminger Kálmán hajlandó lett volna ismét az élre állni, de feltételeket szabott. A június 26-i közgyűlési jegyzőkönyvben figyelemre méltó Horváth Sándor elnök beszámolójának egyik mondata, miszerint „a tagok egy része már azt hitte, hogy nem érdemes tovább küzdeni a létért.” Az 1938. március 28-i jegyzőkönyv elnöki beszámolójából kitűnt, hogy a múlt év őszén „szüneteltetni kellett a működést, mert a tagok nagy része katonai szolgálatot teljesített. A Pannóniában megtartott szilveszteri estélyt 120 P belépővel rendezték, és a dalárda „három dallal tarkította szép sikerrel”. Holndonner Lajos „újabb szerenádok betanítását indítványozta, melyet a választmány szívesen fogadott.”

Holndonnert Rujavec Ferenc váltotta, tőle Cavallár Vilmos vette át az ének-kar szakmai irányítását. Az 1941. június 17-i választmányi ülésen az elnök felidézte „a Délvidék visszacsatolását”. A Testvériségnek alig 113 P-je volt, amiből nem sokra futotta. a „jól sikerült családi estély” meg a „szilveszteri multság” alig-alig feledtette a háború közvetlen és közvetett nyomorúságát.

A közgyűlési jegyzőkönyvek sorozata 1942. február 28-án megszakadt. A Testvériség története három év múlva folytatódott, akkor, amikor a háborús évek teljesen más soproni kóruskultúrát teremtettek.

1945 után rendeletek sokaságával szabályozták a magyarországi egyesületek világát. Csak azoknak az alakulatoknak biztosítottak életteret, működési feltételeket, amelyek az újféle társadalompolitikai elképzelésekkel és elvárásokkal nem álltak szemben, sőt, az új rendszer segítőit, támogatóit látta bennük. „Az Iparos Dalárda KIOSZ Énekkarrá változott, ugyanakkor új életünk színeként megjelent a szövetkezeti iparosság – írta Radó Ferenc.¹⁰ Az itt tömörült iparosság először férfikarként, majd hamarosan vegyeskarrá alakulva kezdte meg működését. Zagyva Imre volt alapító karnagyuk, majd Fasang Árpád vezetésével emelkedett a kórus a legmagasabb színvonalra. / / Számos jól sikerült hangverseny fémjelzi működését. Fasang Árpád után Törzsök Béla, majd jelenleg e sorok írója a kórus karnagya. Legutóbb az Ünnepi Heteken, majd 1955. június 17-én a budapesti MÁV szimfonikusokkal együtt rendezett hangversenyen szerepelt. Jelenleg is 80-100 taggal működik.”

A Soproni Kisipari Szövetkezetek Szövetkezeti Bizottsága 1953. júliusában határozta meg az ének-kari jelvényeken kihímezendő elnevezést: Soproni Kisipari Szövetkezetek Énekkara.¹¹ A szövetkezeti bizottság elnöke Galavits Lajos volt. 1953-as működésük bővelkedett eseményekben. Több „kulturversenyen” szerepeltek, társadalmi ünnepeken, rádiófölvételen, megyei felvonulásokon, de önállóan is színházban, a Faber-réten („Egy nap az erdőben”), november 29-én operaesten. Ebből az időből megmaradt az ének-kar első névsora, szólások szerint. 1954-ben taglétszámuk 70 főről 40 főre zsugorodott. Ebben „Fasang karnagykartárs eltávovása is közre játszott, aki szinte személyével tartotta össze a társaságot.”¹² Május 22-23-án Szombathelyen léptek föl. 1955. júniusában – mint Radó Ferenc is írta – a MÁV szimfonikusokkal egy műsorban énekeltek. Számaik nagyobb részét a zenekar kísérte, néhányat dr. Augustinoviczné Mihálka Margit zongorakíséretével szólaltattak meg. Szeptemberben napirendre került a Kóh-féle egykori Operakórus befogadása, és még az ősszel megtörtént az egyesülés.¹³ A befogadó együttes megerősödését jelezte A trubadúr 1956. március 26-27-i előadása, az opera kórustételének fölvállalása, sikeres megszólaltatása Kóh Ferenc és Radó Ferenc betanító munkájával, az Operaház művészeinek és a MÁV szimfonikusok partnereként.¹⁴

Nemsokára háromnapos csehszlovákiai vendégszereplésre indultak, előtte június 30-án itthon is bemutatták műsorukat a Liszt Ferenc Kultúrházban.

10 Soproni zenei élet a felszabadulást követő tíz évben. Soproni Szemle 1956., 4.

11 Lásd az 1953. július 16-i jegyzőkönyvet

12 Részlet a szövetkezeti bizottság ülésének 1954. január 4-i jegyzőkönyvéből. Fasang Árpád előbb Győrbe került, a Zeneművészeti Szakiskola igazgatói székébe, onnan Budapestre, a Nép-művelési Minisztériumba.

13 Lásd az 1955. szeptember 2-i, és a köv. jegyzőkönyveket

14 Lásd az 1956. április 3-i jegyzőkönyvet, a Győr-Sopron Megyei Hírlap, a Szabad Ifjúság, a Népszava idevonatkozó márciusi számait

A szövetkezeti bizottság kulturális albizottsága nem kívánta 80 főnél többre emelni az együttes létszámát. 1957. június 27-én kelezte a bizottság a Kisalföld szerkesztőségéhez címzett helyreigazító észrevételeit, válaszul az újság előző nap megjelent cikkére, ami a szövetkezeti vegyeskarral meg a ruhagyári kórossal foglalkozott. Decemberben a KISZÖV kórus éves munkáját értékelték. A következő év márciusában Hirschler Gyula, a szövetkezeti bizottság kultúrfelelőse, arra kérte levélben Fasang Árpádot, segítsen megszerezni a Karfantázia kórusanyagát Beethoven-estjükéhez, 75 főre (45 nő, 30 férfi). „Több új számot tanulunk, és készülünk a Budapesten rendezendő OKISZ fesztiválra, és egy esetleges kelet-németországi útra” – tájékoztatta egykori karnagyukat. Június 15-én felléptek a megyei Dalosnapokon, ahová Bárdos Lajost is meghívták a szervezők. 1960. november 5-én Tatán énekeltek.

December 5-én Galavits Lajos elnök kétsoros levélben felmondta Kóh Ferenc „másodkarnagyi állását” január 1-től, „átszervezés miatt.”¹⁵

1961. június 23-án a Soproni Ünnepi Hetek nyitóhangversenyén, 1962. június 9-én Kőszegen álltak közönség elé. 1963. június 22-én Csongrádon szerepeltek az ottani szövetkezeti bizottság meghívására. Radó Ferenc a következő számokat vezényelte: Népdalcsokor, Halmos: Tavaszi rondó, Bartók: Bolyongás, Csajkovszkij: Málnaszedők kara, J. Haydn: Nevető kórus, Az évszakokból. Egy héttel később Sopronban léptek föl a centenáriumi dalostalálkozón a Petőfi Színházban. Fellépésük idején már miniszteri dicséző oklevél tulajdonosai, és a Szocialista Kultúráért érem kitüntetettjei voltak. Négy művet adtak elő: Népdalcsokor, Tavaszi rondó, Bárdos: Széles a Duna, Kodály: Intermezzo a Hány Jánosból.

Október 2-án Bulgáriába indultak, a tánckar és a népi zenekar is velük tartott. Tizenegy nap alatt kilenc hangversenyt adtak. Az indulás napjától Seidl Ferenc „rég” dalostárs részletes naplót vezetett a bulgáriai napokról, eseményekről. Az énekkar meg az Erkel Ferenc „kultúr csoport” 1964. május 24-25-én Ausztriába is ellátogatott. Az első nap hangversenyt adtak, amit Friedrich Károly tartalmaz, szellemes összekötő szöveggel konferált, másnap Bécsbe kirándultak. Június 5-én a pottschachi dalosok viszonzták a látogatást. A fertői első megyei kórusminősítésen ezüstöt kaptak. 1965. április 4-én a színházban a pedagógus kórossal meg a helyi szimfonikusokkal a IX. szimfónia zárótételét szólaltatták meg Székely Endre vezényletével. Június 26-án az ünnepi heteken is énekeltek ugyanezt. Szeptember 18-20-án Ternitzben vendégeskedtek, baráti meghívásnak eleget téve, az ottaniak nyári vendégszereplését viszonyozva. Október 10-én, vasárnap a Győrött rendezett megyei dalostalálkozón álltak dobogóra.

1966. július 1-én a soproni Fő téren (akkor Beloianisz tér volt) a SÜH nyitóhangversenyén csongrádi népdalokat énekeltek.¹⁶ 1967 szeptemberében Gyöngyösön, november 7-én Fertődön mutatták meg tudásukat. Fennmaradt Korán Magdolna névsorvezetőtől az 1968. január 1-én összeírt énekkari névsor, amiben 73 névből 23 szoprán, 22 altot, 14 tenort, 14 basszust jegyzett. Megmaradtak pár évre szólón a munkanaplók is. Május 1-én a kórus meg a tánckar ismét Ausztriába utazott. Május 18-án a Vidám Balatoni Dalostalálkozón voltak Balatonbogláron, onnan hajókirándulást

15 Kóh Ferenc ekkor a Bécsi út 6. alatt lakott Életének 67 esztendejéről, el nem múlt érdemeiről Soproni József írt Kóh Ferenc címmel emlékeztetést a Soproni Szemlében (1961.3.268)

16 Dr. Csátkai Endre: A soproni daloskultúra múltja 1863-1963. Sopron, 1963.22. Csátkai a 4622. jegyzetszámban azt írja, hogy Radó karnagy mellett másodkarnagyként már ott volt Tirnitz József, ketten dolgoztak és feleltek a nagy létszámú együttes művészi sikereiért vagy halványabb teljesítményéért.

tettek Révfülöpre. A soproni énekkari minősítésen ezüst fokozatot kaptak diplomával.

A szövetkezeti mozgalom 20 éves fennállását ünnepelte. A vele egyidős KISZÖV énekkar nevében visszatért a háború előtti hagyományához: újra fölvette a Testvériség nevet.¹⁷ 1969. május 3-tól 7-ig szóló meghívást kaptak a ternitzi kórus 70 éves jubileumi ünnepségére; 5-én St.Pöltenbe, 7-én Bécsbe kirándultak.

Radó karnagy halálát követően¹⁸ Tirnitz József állt az élre, 1970. január 1-től a Lomoschitz Pál-Tirnitz József karnagykettős vezényelte a Testvériséget. A munkanaplóból tudjuk, hogy még Radó karnaggal kezdték tanulni a Karfantáziát, másorra vették Farkas Ferenc Rózsa-madrigálját, hozzáfogtak a Ternitz-Sopron találkozós dalaanyagához, szerepeltek április 4-én és november 7-én a helyi fűvósokkal, magyar szerzők műveit próbálták¹⁹, Balázs Árpád Hajnali köszöntőjét, a Fidelio zárókórusát. 1971. május 13-án újabb megmértetés következett: az 57 fős Testvériséget „ezüst koszorú diplomával” minősítették. Június 30-án a Szent Mihály-templomban a Via Crucis kórustételeit énekeltek a pedagógusokkal, Forrai Miklós vezényletével. Szeptembertől új művek tanulásával foglalkoztak.²⁰ December 15-én Kodály-esten a Kállai kettsben léptek föl a művelődési házban, együtt a pedagógus kórusral meg a soproni Szimfonikusokkal.

Az 1972. január 13-ától november végéig vezetett „jelenléti lap” rendszertelen próbálatogatásról tanúskodik. 1973. január 3-án a rádió Kóruspódium című műsorában hallottuk őket. Szeptember végén az amstetteni út következett. 1974. március 25-i keltezésű a szövetkezeti bizottság beszámolója a Testvériség 1973. évi munkájáról, amit dr. Szigeti József titkár és Lőrincz Norbert kultúrházvezető írt alá, és amiben a Testvériség körüli tennivalókról is szó esett (utánpótlás, fiatalok toborzása). 1974-ben arany minősítést kaptak a zsűritől.²¹

Május 31-én kelteztem megyei közművelődési szakfelügyelőként fogalmazott jelentésemet a KISZÖV Testvériség Énekkarról a megyei művelődési osztályra és az együttest fenntartó szervek vezetőinek. Előző nap látogattam meg őket, részt vettem aznapi próbájukon, majd Tirnitz József másodkarnaggal, Kalmár István „kulturfelelőssel”, Schiff Imre vezetőségi taggal összegeztük a tapasztalatokat.²²

A kórusnak csupán negyede szövetkezeti dolgozó, ily módon munkáskórus jellege veszélyben van. A felsőbb vezetés nem érdeklődik iránta, Lomoschitz Pál „segélykérő” levelei mindannyiszor süket fülekre találtak. A karnagyok tiszteletdíja 900, illetve 400 Ft/hó. Zongorakísérőjük nincs. Szükséges mihamarabb lépéseket tenni az utánpótlás, a fiatalítás terén, mert ez létkérdés a Testvériség számára. A 60-70 tagú együttes 50 főre olvadt, és 20-30 fő látogatja rendszeresen a próbákat.

Lomoschitz Pál 1975-ben megvált a kórustól. Egy hónappal később Major Mihályt kérték föl helyébe. Az új kórusvezetővel az új év tavaszán volt első föllépésük Jánossomorján, a Szigetközi Napokon. Októberben Győrött voltak a „három város”

17 Kisalföld 1966. július 3.

18 Szövetkezeti Híradó 1968. 9-10. sz.5. a kórus fényképével, vezényel Tirnitz József másodkarnagy.

19 Fábján Lajos: Radó Ferenc 1913-1970. Soproni Szemle 1970.2.189.

20 Bárdos: Csillagvirág, Dana, dana; Farkas: Tavasz; Gárdonyi: Sárgul már a...; Balázs: Béke; Kodály: A szabadság himnusza; Lóránt: A párttal, a néppel.

21 Farkas: Ősz, Tél, Vénasszonyok nyara; Hassler: Hol kancsó vár; Bárdos: Zöld erdőben.

22 Kisalföld 1974. május 11. Kisalföldi Kórusok

fesztiválon, a kapuvári találkozót se hagyták ki, oda 1977-ben is elmentek. „Marton Ferenc elvtárs (szövetkezeti vezető! – N.A.) minden segítséget megígért, sok támogatásról biztosította az énekkart” – írta Seidl Ferenc naplójába szeptember 20-án. „Az első énekórán 23 dalos vett részt.” November 30-án megjelent a Kisalföldben az Egy nagy múltú munkáskórus gondjai című írás Nagy Alpár tollából. 1978. január 27-én a vezetőség lemondta a St. Pölten-i utazást az „énekkar gyengélkedése miatt.” Emlékezetes maradt a mezőtúri, a fertői, a kapuvári dalostalálkozókra való részvétel. Július 9-én a SÜH fertőrákosi programjában a Kacsóh-féle János vitéz kartételeit szólaltatták meg. Ekkortájt a női kart, mint a Testvériség leggyengébb részét, 10-12 fővel kellett volna erősíteni. A fenntartó szervek nevében Schreiner Jenő bizottsági elnök köszöntötte a Testvériséget (meg a 15 éves táncegyüttest), sok szép ígérettel a jövőre nézve, ám ezek csak ígéretek maradtak. Az MSzMP Sopron Városi Bizottsága december 21-én foglalkozott a város művészeti életével, helyzetével. A Testvériség is szerepelt a napirendi pontok között. A VB összeállította határozati javaslatokban a pártbizottság – egyetértve a problémákkal – azok megoldását áttette a tanácselnök asztalára. A helyzet nem ment előbbre, ami a Testvériséget illeti. December 27-én volt az énekkar 1945 utáni újjáalakulásának 30. évfordulója, aminek ünneplésére „a nők nem mentek el” a kórus kötelékéből.

1979. január 25-én meghívó érkezett a kórustagokhoz, hogy megkezdik a próbákat, a Testvériség folytatja munkáját. Az első próbán 2 nő és 6 férfi dalos jelent meg. Az esztendőben 17 volt a legnagyobb létszám. Április 23-án, a Soproni Zeneegyesület fennállásának 150. évfordulóján rendezett kórustalálkozón 10 férfi és 13 nő énekelt. A győri Vándor Sándor Találkozóra nem neveztek be. Május 23-án 1 férfi és 4 nő jelent meg a próbán. A karnagy se látta értelmét ezeknek, Seidl Ferenc szomorú szavakat jegyzett naplójába.

„Ezzel be is fejezem, nem tudom, összejövünk-e még, sajnálom, szép volt, elmúlt, kár.” Június 10-én a Magyarország című hetilapban dr. Szekeres Károly ugyancsak lemondó tényszerűséggel fogalmazott: „Szétesőben van a Testvériség énekkar, amely munkásokat és kisiparosokat tömörített.”

Kovács Jani bácsit – remek tenor volt – július 21-én temették. Október 4-én újra próbálkoztak: 6 férfi és 1 nő jött el, 28-án Kapuváron 8 férfi és 12 női dalossal szerepeltek, december 4-én 3 férfi jelent meg. „Karnagy úrral egyetemben elhatároztuk, hogy abba hagyjuk a próbákra járást, / / az évet bezártuk azzal, hogy vége” – áll a Seidl-féle naplóban. 1980 januárjában mindenkit értesítettek: 19-én kezdődik a munka. Hátha, hátha! Csak 4 férfi és 3 nő reagált a hívó szóra. Feri bácsi végtelen szomorúsággal csukta be naplóját: „Úgy néz ki, hogy a soproni szövetkezeti énekkar megszűnt. Fájó Szívvel írom ezeket a sorokat, mert szép volt, az emlékek élni fognak, amíg csak élünk.” Június 1-én még történt egy találkozás, amit Seidl Ernőné hívott össze, csaknem 100 levéllel, és amire 54-en jelenlétükkel válaszoltak.²³ A szövetkezeti bizottság szeptemberi próbálkozása tökéletesen elkésett. Kié a felelősség? Mindenkié és senkié.

E sorok írója a Kisalföld 1993. október 12-i számában emlékezett.²⁴

²³ Kisalföld 1980. június 4.8. Dalostársak, ha összejönnek.

²⁴ Élt 77 évet. In memoriam „Testvériség”.

Völgyi János: Apám emlékére

NYAKAS SZILÁRD

AKKOR MOST MI VAN?!

A PP és a népi diplomácia

S. Kárpáti György orvosdoktor akkor, a népi diplomácia emblematikus megnyilvánulása, az 1989-es Páneurópai Piknik idején éppen negyven éves volt. Az esemény hírére kamerát ragad, s irány a meghirdetett határzóna. Gyermekkorra óta fotózik. Tanítójának tekinthette a neves soproni fényképészt, Lobenwein Tamást. Ifjú emberként személyes barátság fűzte Sopron helytörténetéhez, dr. Friedrich Károlyhoz, aki az 1930-as években 35 mm-es kamerájával örökítette meg szeretett városa nevezetes eseményeit, épületeit.

Kárpáti doktor képzett amatőrfilmsként a Páneurópai Piknik minden mozzanatát filmezve keveredik a határon át menekülő NDK-s állampolgárok közé. Ide belépni engedélyük csak magyar állampolgároknak volt.

Egy szőke, kelet-német édesapát kísérve rohan közöttük. Az apa karján hároméves-forma kislánya. Egy fiatal nő botlik meg mellettük, elesik. Magyar határőr segíti fel, adja kezébe az apróságot, s irányítja őket Ausztria felé. Kárpáti kamerája a jelenetet megörökíti s emeli az eseményt a Páneurópai Piknik és határátörés szimbólumává. Az általa akkor és ott felvett képsorok – a „szabad világba” érkezett könnyező és kislányát csokolgató apával – Japántól Amerikáig bejárják a világsajtót, a legnagyobb tévétársaságok sugározzák.

Kárpáti doktor vérbeli dokumentarista. Tudta, az 1989. augusztusi történet „geht weiter” – valahol folytatódik. Tizenöt évre rá kinyomozza a megörökített család címét, s 2004-ben ismét kamerát ragad. Kocsiba ül, s most már két nyitott határon átkelve keresi fel a Sobel családot. Bemutatkozik, s az általa a határátörés szimbólumává emelt családdal együtt tekinti meg a 15 évvel korábbi filmfelvételt. Az élményt az egész család, anya, apa, s a közben nagylánnyá serdült gyermekük is megkönnyezi. Ezt a képsort is belekomponálja a Határtalan történet – Kis magyar videográfia című filmjébe. Ez szülővárosával, Sopronnak történelmével és az 1650-es évek óta itt élő saját családjának a történetével foglalkozik. Itt az ideje, hogy újabb másfél évtized elteltével ismét meginterjúvolja a Sobel család tagjait az Akkorról és a Mostról!

Akkor, 2004-ben, a maihoz képest még más világ járta. Különösen Németországban. Felhőtlenül lehetett nosztalgiázni. A viharfelhők tizenegy évre rá, Angela Merkel 2015-ös „migráns-behívója” óta gyülekeznek a Bundesrepublik felett.

Kenéz Csaba, történész. Szakértőként és tolmácsként kísérte végig Berlinben a Piknik szervezőiből toborzódott küldöttséget. Őket 2007-ben a Konrad Adenauer Stiftung kezdeményezésére a német Bundestag hívta meg a Piknik 2009-es, húszéves évfordulója ünnepi eseményeinek előkészítésére. Kenéz Csaba tinédzserként, 1956-ban hagyta el az országot. Iskoláit az akkori Nyugat-Németországban fejezte be. Itt járt egyetemre, s vált a kelet-európai történelem szakértőjévé. Jelenleg Magyarországon él, Debrecenben.

„Magyarország – írja levelében – 1989 januárja táján került először a német politikai érdeklődés központjába, mikor Pozsgai Imre elsőként mondta ki, mint kommunista politikus, hogy 1956 nem ellenforradalom, hanem népfelkelés volt. A továbbiakban Pozsgai eltűnt a német érdeklődés teréről. Az év júniusától kezdve Horn Gyula

uralta a terepet, mikor Alois Mock osztrák külügyminiszterrel a határkerítés szűrősd-rőtját az elképzelhető legnagyobb világ-nyilvánosság előtt átvágta. Ez odáig fejlődött, hogy augusztusban a Páneurópai Piknik idején és szeptemberben, a határnyitáskor Horn minősült az igazi magyar európai politikusnak. Ekkortájt az NSZK-ban erős a magyar-rajongás. Mint '56 után! Központjában Horn Gyulával, akit magyar politikusként a legtöbb német szövetségi állami kitüntetéssel – Baden-Württemberg, Bayern –, és persze össz-szövetségi érdemrendet is meg kapta. Ez odáig fajult, hogy Helmut Kohl német kancellár – baráti szinten – Antall Józsefnek kormányalakításánál Horn Gyulát ajánlotta külügyminiszternek!”

A Most-ról szólva az a véleménye, hogy az NSZK-ban már akkortájt megkezdődött politikai koordináta-rendszer balratolódása. Ez a Zöld párt (die Grünen) alapításánál látszott a legjobban: kívül zöld, belül piros (= szocialista). Már akkor lehetett látni, hogy mindez elfogadhatatlan irányba vezet mind a német nemzeti öntudatot, mind a társadalmi változásokat.” Ekkor született nálam a döntés – írja –, hogy nyugdíjas koromban hazatérek, amit 2007-ben meg is tettem.”

Dr. Rumpf János a Nyugat-magyarországi Egyetem prof. emeritusa, a „Páneurópai Piknik 1989 Alapítvány” kuratóriumának s a helyi MDF elnökségi tagja alaposan kivette részét az előkészítő és szervező munkából. Feleségével, Mary-vel irányító táblákat festettek, a beérkezett debreceni küldeményeket deponálták. A nyolcvanas évek közepétől konferenciákra, oktatócserékre utazhatott ki, s a magasabb életszínvonal, a demokrácia látható jelei, a teljesítménnyel arányos jövedelem, az emberek arcáról leolvasható nyugodt elégedettség, a házak-városok külső megjelenése, a toronymagasan fejlettebb technika alakították állásfoglalását.

Mint Most írja: Az EU-ba történő belépésünk (2004) előtti követelményrendszer sok tételének megismerése kiábrándított. Többek között az ún. privatizáció – dereguláció – liberalizáció nyugati érdekek szerinti megkövetelése; a régi bolsevikokkal tartott kapcsolataik továbbvitele; a sajtó kisajátítása és kommunista szerkesztőinek megtartása; a világhírű magyar ipari létesítmények megvásárlása és leépítése; a sikeres agrártermékek és üzemek tönkretétele (konzerv, cukor stb.) és drágább nyugati termékekkel helyettesítése; a náluk keletkezett hulladékok „importja” és az ország személerakóhelyé válása; gazdaságirányítási döntéseik ránk erőszakolása, és még sorolhatnám. A nagy volumenű beruházásaik (7%-os) nyereségének állami garanciája; a balliberális és a nemzeti-konzervatív kormányok kettős megítélése és sorolhatnám.

Filep Mária, építész, akinek lakóhelye, Debrecen lett az 1989-es menekültek egyik befogadó tábor városa. Akkortájt hazánkba két irányból is menekültek: kelet és nyugat felől. Keletről Romániából, nyugatról az NDK-ból. Innen is datálódik a debreceni MDF-esek kezdeményezése: az Európát szétválasztó, nemzeteket megosztó határok ellenében Páneurópai Pikniket (PP) a magyar-osztrák határra! Ennek az első és meghatározó szervezője Filep Mária volt. „A nyugati határ fizikai korlátot jelentett, de a kultúra, a filmek, az irodalom és a könnyűzenén át, könyvek, folyóiratok közvetítésével itt voltak, láttatni engedték a nyugati világot. A történelmi valóságról (úgy véltük) a SZER tudósít. A piknik helyszínén állt az ÁLLAMHATÁR tábla. Az említettek okán festettem át ÁLOMHATÁR-rá. Reméltem, megszűnnek a trianoni határok, megoldódik a magyar nemzetiség megkülönböztetése. Az „álmom” Európájában végre független lehet az ország.”

A Most-anról szólva Filep Mária először akkor csalódott, amikor az uniós csatlakozásunkat követően az osztrák-magyar határ egyirányba vált átjárhatóvá. A szom-

szédok látványos „behajtani tilos” KRESZ-táblát helyeztek el határra, míg az osztrák gazdák gondtalanul járhattak át járművekkel, munkagépekkel a zsebszerződésekkel birtokolt magyar FÖLDJEIKRE. „Későbbi munkám során kellett szembesülnöm azzal, hogy a várt EU semmivel nem demokratikusabb, mint a KGST-volt. Korábban Moszkva, most Brüsszel diktál. A demokrácia értelmezhetetlen. Úgy éltem meg az elmúlt 30 évet, mint egy átverés showt...”

Dr. Magas László a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány elnöke már 1988-ban elkötelezte magát az ellenzéki politizálás mellett. A vasfüggöny nyugati felén az ún. kapitalista országokban járva rendet, tisztaságot, árubőséget és nyugalmat tapasztalt. Időnként meglátogatták Baden-Baden mellett élő német barátaikat. Délutánonként, ha kiültek a kertbe, „Kaffe mit Kuchen” fogyasztása közben az átjövő szomszédokkal politizáltak. „Az SPD és CDU szimpatizánsok jót vitakoztak. Irigyeltem őket, hogy milyen semmisségen különböznek össze.”

A Most-élményét annak mindennapisága hitelesíti: „A PP-után 27 évvel – 2016-ban – feleségemmel, fiammal és unokáimmal Franciaországba utaztunk a Labdarúgó Európa bajnokságra. Hazafelé meglátogattuk német barátainkat. Ebéd után most is kiültünk a kertbe. Szimptomatikus, a szomszédok már nem jöttek át. A migránsokra terelődött a beszélgetés, barátunk körülnézett, majd halkán megjegyezte, hogy erről majd fent, a lakásban társalogjunk.

Fent elővett egy helyi újságot, melyben leírták, hogy néhány utcával arrébb betörték egy házba, és az udvarról elloptak két nagyértékű autót. A tettesek

ismeretlenek, de barátja – 30 éve a település rendőre – elmondta, hogy migránsok voltak, ám ezt nem hozhatják nyilvánosságra. A teraszról kimutatott egy szép, nagy telekre és halkán megjegyezte, most készülnek odaépíteni 60 afrikai migránsnak szállást...”

Medgyessy István agrármérnök, az egykori debreceni MDF vezetőségi tagja, biogazdálkodó. Nagy Imre 1989. június 16-i újratemetésén a Hősök Terén Debrecenből hárman kerültek be a díszörségbe. Egyikük Medgyessy István volt. „Az eufórikus hangulat, amelyben ott részünk lehetett, felejthetetlené vált számomra.” Akkor a PP résztvevőinek ő szállított Debrecenből teherautónyi élelmiszert Sopronba, a határövezetbe.

A Most-anról szólva tisztázza, hogy a hatvanas évek közepétől háromévenként utazhatott Nyugatra... Ma már nem vágyik oda. Németországba sem megy többé... „K. Csaba barátom ,56-ban innen, Debrecenből, 14 évesen távozott Németországba és jó 10 éve hazaköltözött. Ott hagyta 3 fiát, 6 unokáját. Kezdetben vissza akart menni. Ma nem vágyik vissza, annyi minden megváltozott, s rossz irányba. Nyugat Európa lakói vélhetően lelkiismeret-furdalástól szenvednek, ezért engedik be, hívják a migránsokat. Kirabolták Ázsiát és Afrikát, bőven lehet büntudatuk. Nem tudják, hogy az erdélyi román, a vajdasági szerb eredetileg mind migráns volt. És ma már övéké az országunk 2/3-a. Megérdemlik sorsukat nyugaton!”

Nagy László, vegyész mérnök, soproni vállalkozó, a Viva la musica Művészeti Ügynökség vezetője világlátott ember. Iskolái jelentős részét külföldön végezte. Nyelvtudása, diplomáciai érzéke tette alkalmassá a Páneurópai Piknik utazó nagykövetének szerepére. „Békés, nyitott, gazdaságilag prosperáló, határok nélkül újraegyesített Európa lebegett a szemem előtt egy valóságosan liberális, keresztény értékek alapján álló kulturális és politikai étellel, ahol minden európai nemzet irányában tisztelettel viseltetnek.” Ez vezette az 1989-es a PP szervezői közé.

Ami a Most-ot illeti: „Megismerve az EU-ban működő mechanizmusokat, a „magállamok” politikáját, világossá vált számomra, hogy csak elméletben létezik az európai „szent tehén”, az európai értékek rendszere. Ezeket csak politikai nyomás- gyakorlásra használják, de mindenki fütyül rájuk a gyakorlatban. Nincs egyenlőség, nincs demokrácia csak hatalmas bürokrácia és érdekszférák újrafelosztása! Ez a neokolonizáció egyik formája. Ha egy kelet-európai országnak valamiről más a véleménye, akkor a „művelt Nyugat” megsértődik, hálátlannak tartja a kelet-európaiakat, mert ők kegynek tartják, hogy az EU-ba felvették minket. Ennek fő oka, hogy semmit sem tudnak erről a régióról, a régió történelméről, nemzetéről, kultúrájukról, de ezek nem is érdeklik őket. A nyugati „liberalizmus” nem valódi liberalizmus csak pszeudoliberalizmus, mert hiányzik belőle a legnagyobb liberális érték, a tolerancia. Rengeg interjút kell adnom Piknik-ügyben európai újságíróknak, történészeknek, televízióknak, rádióknak és számos csoportot vezetek az Emlékparkban, valamint gyakran veszek részt konferenciákon. Az itt közölt véleményemet minden ilyen alkalommal hangsúlyosan képviselem. Kikérem magamnak, hogy európai értékek ügyében kioktassanak minket olyan országok, amelyek nem is léteztek még, amikor Magyarország már királyság volt; amely ország a világ második alkotmányával (Aranybulla, 1222) rendelkezik; ahol a világon először mondták ki a vallásszabadságot (Torda, 1568), míg pl. Nagy-Britanniában VII. Henriktől 2005-ig ölték az észak-íreket, mert nem akartak protestánsok lenni; akik először lázadtak fel a Szovjetunió ellen (1956); akik 1989-ben elindították a dominót, ami a berlini fal leomlásához, a Szovjetunió megszűnéséhez és Németország, valamint Európa egyesítéséhez vezetett. Sok eredménye ennek nyilvánvalóan nincs, maximum lógó orral mennek el vendégeim, mert ellenérveik általában nincsenek. Az újságírók azonban vagy nem írják meg ezeket, vagy csak részlegesen. Ennek több oka is lehet. Vagy nem értenek egyet vele és nem szívesen írják le, vagy nem merik leírni, vagy a főszerkesztők húzzák ki. Mindenesetre rendületlenül folytatom.

Ez egyféle népi diplomácia, amit egy ember megtehet. Nem sok, de talán több a semminél. A Piknik is valahol népi diplomácia volt, nem kis eredménnyel. Feladni nem szabad!”

PÉCZ ÁGOTA

PASTORALE

Hat éve a csöngői Weöres Sándor – Károlyi Amy Emlékének Ápolása Alapítvány irodalmi pályázatot hirdetett a költő születésének 100. évfordulóján, melyen bárki indulhatott, ha volt mit megosztania érzésben-gondolatokban Weöres művei kapcsán. A felhívás az iskolába érkezett, és a munkaközösségen keresztül jutott el hozzám, ahogy évente több száz kifejezetten gyerekeknek szóló is. Ennek a pályázatnak a címe engem is megszólított: „Szeretem, mert...” Rögtön bevillant egy fiatal koromból való igazán meghatározó élmény...

Egy óvodai csoportszoba polcáról emeltem le azt a bizonyos háromkötetes Weöres Sándor-összest egy Vas és Zala határán lévő falusi óvodában, amelyet teljesen új létesítményként '78 augusztusában avattak fel. Oda kerültem én képesítés nélküli óvónőnek közvetlenül az érettségi után, bár egyáltalán nem készültem óvónői pályára. Magyar-oroszos szakos tanárnak annál inkább. De a sors úgy hozta, hogy egy rövid időre óvó néni legyek. A feladatoktól nem szoktam megijedni, anyai örökségem része, hogy a váratlanul előállt helyzetekben is megálljam a helyem, és a nehézségek elől ne futamodjak meg. Tudomásul vettem, hogy a főiskolát levelezőn fogom elvégezni, és mellette dolgozni fogok.

Szerencsém volt, jó helyre csöppentem. Lelkes, remek, jó kollektíva vett körül, ahol mindenki komolyan vette a munkáját, jó volt a hangulat. Szerettem mindenkit a vezető óvónőtől az udvari mindenesig. Engem is elfogadtak, tiszteltek. A gyerekek ragaszkodtak hozzám, aranyosak voltak. A szülők nem éreztették a zöldfülűségem, mert hamar beletanultam a dolgokba. Talán nem is tudták, hogy nem „igazi” óvó néni vagyok. Volt sikerélményem, volt értelme a mindennapjaimnak. Szüleim örültek, hogy van munkám, és büszkék is voltak rám. Rövid idő alatt rengeteg új emberrel ismerkedtem meg. Minden új és érdekes volt – egy darabig.

Mert mindezekkel együtt sem voltam boldog... Hogy is lehettem volna az? Mész-sze a szüleimtől, a húgomtól, az otthoni kényelemtől egy hideg szobában egy Isten háza mögötti falusi albérletben, ahová soha nem sütött be a nap a házat elárnyékoló nyírfáktól. Nem is beszélve a szigorú-szomorú kemény özvegyasszonyról, a tulajdonosról, aki nem titkolta előlünk a bánatát: a férje, aki erdész volt, pár éve vadásztőrrel egy sebészi pontossággal elkövetett szúrással öngyilkosságba menekült a rák elől. (Biztosra ment, orvos fiuk otthon hagyott anatómia könyvéből készült fel!) Ez a ballada folyton ott lengett a lakásban, és tükröződött Irma néni fagyos, kék szemében, révedő tekintetében. Nekünk sem illett vidámkodni, mosolyogni.

A szobatársam egy besavanyodott vénkisasszony (öreglány) volt, aki ott tanított a helyi iskolában. Ő volt az etalon. Hozzá kellett igazodnom, alkalmazkodnom mindenben, és vele kellett osztoznom naponta az esti mosdáshoz forralt pár liternyi vízen – akárha romantikus tábori körülmények között lennénk, mert fürdőszoba nem volt. Amikor Irma néni végzett a vacsorájával és elvonult tévézni, gondosan befűggönyöztük a konyhát, majd „fürdés” után felmostuk a kőről a lavorból kilocsogatott vizet...

A lelki komfortom sem volt nagyobb. Hiányoztak az előző évi társak a tíz fős kollégiumi szobából, az esti hülyülések vagy a titokcserélő bizalmas éjszakai beszélgetések épp úgy, mint az, amit délelőttünként az osztályban huszadmagunkkal elkö-

vettünk... Hirtelen „dolgozó nő” lettem, de a korommal valahogy kilógtam a sorból. Éreztem, kakukktojás vagyok.

A főiskolások gondtalan, bohém életéről én csak ábrándozhattam. Irigykedve gondoltam azokra, akik nappali tagozatra jártak. Esténként próbáltam tanulni valamennyit, de olvasásra végképp nem futotta. Hiányzott a könyv, a „szép szó”, a muszáj-be-tűk helyett valami más.

És ekkor jött Weöres!

A délutáni alvás előtt mindig szoktunk mesét olvasni a gyerekeknek. Egy-két rövidebb vagy egy közepes hosszúságú mese rendszerint elég volt ahhoz, hogy lecsendesedjenek, elbágyadjanak, elálmosodjanak. Következett számunkra is a békés nyugalom uzsonnáig. Ezt a holt időt ki is szoktuk használni: előkészítettük a másnapi foglalkozásokat, bábokat, alaklemezeket gyártottunk, vagy szalvétát hajtogattunk a dajkák helyett. A maradék időben volt, aki kötött, horgolt. Én, ha ráértem, általában levelet írtam haza vagy a barátnőimnek.

Egy ilyen csendes pihenős meseolvasás után, amikor visszatettem a mesekönyvet a helyére, megakadt a szemem azon a bizonyos versesköteten. Csodálkoztam, hogy korábban nem vettem észre! Kiderült, hogy idáig nem is vehettem volna, mert főnökkasszonyunk bent tartotta magánál az irodájában, mivel neki is ez volt a kedvence. Mondogatták, énekelték is a kicsik az óvodásoktól megszokott verseket: a Száncsen-gőt, a Csiribirit, a Galagonyát, a Bóbitát meg a többit – ügyet sem vettem rá.

De azon a délutánon rátaláltam, merőben más volt! Nem mesevilág, nem béka-hadak, szárnyas malacok, törpe-király fia-lánya meg zabszalma, hanem szerelem, sze-relem, szerelem, szerelem! Több se kellett az én 18-19 éves fejemnek-szívemnek-lel-kemnek! Akarva akaratlan erre vágytam!

„...A csókod festi kékre az eget,
szemed színétől zöldülnek a fák.
Nélküled üreges minden képkeret
és világtalan az egész világ.” (Arabesque)

– olvastam.

Aztán tovább:

„Mindent odahagytam – semmit el nem hagytam

örök magányomba mindent betakartam.

Nem szeretek senkit – s nem lesz szeretetlen:

pásztor-csillagodként gyúlok a szemedben.” (Egyedül mindenkivel)

Aztán sorban a Rongyszőnyeg, a 120., a 68., a 24., a Hindu dal, és mindenek betetőzésekképpen a Pastorale.

Megállt az idő. Kiléptem önmagamból, más dimenzióba kerültem. Pár pillanatra megfeledkeztem a körülöttem szuszogó gyerekekről. Én is az álom, az álmok szárnyán repültem, előttem is megnyílt Tündérország, és elhittem, hogy „maig is boldogan élnek...”!

Csak olvastam a verset újra meg újra. Tudtam, hogy addig fogom olvasni, míg meg nem tanulom, míg belőlem nem szól könyv nélkül is. Elszongított, szétáradt bennem. Olyan volt, mint valami lelki infúzió. Mint a mesebeli Élet vize, amelynek varázsereje van. Varázsereje volt! Rám úgy hatott, mint a bájital. Egy szempillantás alatt megváltoztatott bennem mindent, az életérzésemet, az alaphangulatomat. Hatá-

sára átértelmeztem mindazt, ami körülvett. Rájöttem, hogy nemcsak munkakönyvem van, hanem leckekönyvem is! Amiből előbb-utóbb diploma is lesz, és akkor azt csinálhatom, amit szeretnék, amire mindig is vágytam, amióta csak az eszemet tudom. A kis falu munkás hétköznapijain kívül egy kicsit enyém az a gyönyörű mecseki város is, ahová tanulni, vizsgázni járok. Megnyugodtam. Visszanyertem az egyensúlyomat, az életkedvemet, visszakaptam a sikertelen felvételi miatt megtépázott önbizalmamat. Ez az egyetlen vers a hétköznapiok fölé emelt. Megszabadított a kényszerű jelen rablásától. Azt hiszem, akkor tanultam meg saját eszemmel elvonatkoztatni a jelenben zajló dolgoktól. Egy kicsit előbbre nézni, távlatosan gondolkodni, mert megértettem, hogy Hamupipőke a történet végén elmehet a bálba... Véget ér majd a száműzetés – az enyém is -, hiszen hozzám is, a végekre is eljutott a varázsige, az Üzenet, a vers.

Számtalan verset olvastam az elmúlt évtizedek alatt, szerelmes verseket is bőven, de a világirodalom legszebbjei se hódították el a Pastoralétól azt a helyet, amit ott akkor betöltött a szívemben. Bajban lennék, ha elemeznem kellene. Nem szeretném... De minek is kellene elemezni? Hiszen önmagánál többet semmiféle szakmai veszés se mondhatna róla. Tizennégy sorában ott lüktet a mindenség, a teljesség, minden, ami emberi és az is, ami azon túl van. Egyszerűségében is felülmúlhatatlan, egyszerre hétköznapi és varázslatos.

Felfoghatatlan számomra, hogy végtelen szókincsünkből hogyan tudtak egymásra találni, verssé válni pont ezek a szavak. Weöres Sándor nemcsak művész, bűvész is! Ha a kaleidoszkópját csak egy icipicit is megmozdítja, rögtön születik egy újabb briliáns, egy újabb páratlan értékű gyémánt-csoda.

Míg óvónéniskedésem tartott, a Pastorale volt az én titkos gyémántom, amelynek „zöld félhomálya” legyőzte Irma néni negyvenes égőjét, jégkék, jegedes tekintetét is. Weöres sorai világítottak, átsütöttek főiskolás jegyzeteimen, a Pastorale szárnyakat adott levelezős megfeneklettségem első, legnehezebb évében.

Hál’istennek a „fellegárnyas föld” napi robotját ma is könnyen viselem, és élvezem, mert tényleg azt csinálhattam egész életemben, amit szeretek. Azóta is millió versből táplálkozom, töltekezem. Működtetnek „félelmes áramok”, és nem felejtettem el, milyen a „pille-szárnyú száj”.

(És az se baj, ha néha „burkot von a könny a pupillán...”)

(Szerkesztői megjegyzés: Érdemes tudni, hogy Weöres Sándor 1932-ben a soproni reálgimnáziumban – ma Széchenyi István Gimnázium – érettségizett magántanulóként.)

SARKADY SÁNDOR

**„EGYSZER MÉG VISSZAJÖVŐK”
HERBSZT ZOLTÁN EMLÉKEZETE**

Hatvan éve született a fiatalon elhunyt nagy tehetségű soproni költő, Herbszt Zoltán. Az évfordulón szülővárosa sétányt nevezett el róla. A Soproni Füzetek Sarkady Sándornak, a költő felfedezőjének és mentorának tíz évvel ezelőtti írásával emlékezik a tragikusan rövid, de maradandó értéket létrehozó alkotói pályára.

A tanulmány az Egyszer még visszajövők (Herbszt Zoltán egybegyűjtött írásai) című kötetben jelent meg 2011-ben.

A ragyogó tehetségű ifjút Jánosy István így siratta:

Tudatlanok, mink, szórjuk a szirmokat,
Mit sírba vittél, senki sem írja meg
többé, maradtunk megszedetten,
koldusai tünemény-valódnak.

Herbszt Zoltán első (már posztumusz) kötetét, a Kőtollú madár címűt, tucatnyi kritika méltatta a hazai sajtóban. Méltatói, noha kivétel nélkül tisztelegtek Herbszt kivételes tehetsége előtt, elsősorban az elveszett nagy ígéretet siratták el benne. A fiatal költő korainál is korábbi halála valóban pótolhatatlan veszteségünk, de rögtön hozzá kell tennünk, s nem csak vigaszul: Herbszt nem csupán ígéretes tehetség volt; rövid életében nagyon is sok mindent beváltott a hozzá fűzött reményekből, s ha torzóban is, de maradandó életművet hagyott maga után.

Születésének 50. évfordulóján – mintegy tanúságképpen – ezzel a gazdag anyagú kötettel akarjuk ébren tartani emlékét, felmutatva írásainak időtálló értékét a szülőváros és az ország irodalmi közvéleménye előtt.

A korábban megjelent válogatások (A hazatérés lehetőségei, 1983., A kőtollú madár, 1986. és a Zsoltár a sötétben, 1992.) csak szemelvényeket nyújtottak Herbszt gazdag lírai terméséből – más műfajban írott munkáiból pedig semmit sem közöltek.

Ez a kötet közel kétszer annyi verset tartalmaz, mint a legbővebben válogató Kőtollú madár, s a versek mellett közli Herbszt irodalmi karcolatait, továbbá három novelláját és egy kisregényét, valamint három drámai művét: az Egymás mellett élünk, de nem együtt című rádiójátékát, a Kiállítás című kétfelvonásosát és a töredékben maradt Faust-paródiát.

*

Herbszt Zoltán született költő volt, vérbeli lírikus, halálsejtelmek közt élő lázas életigenlő, a kor hazug csapdái közt vívódó, elszánt igazságkereső, akinek csupán 22 évet mért ki a szűkmarkú sors, hogy csapongó vágyait, világmegváltó álmait versebe írja.

Sopronban született 1959. április 1-jén. A Széchenyi István Gimnázium kitűnő tanulója volt. 1977-ben a sárvári Diákirók és Diákköltők Országos Találkozóján tűnt fel először formailag kiérlelt, egyéni hangú verseivel. Az érettségi után a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar-történelem szakán folytatta tanulmányait. Itt – a versek mellett – novellát, kritikát, hírlapi tárcát ír, és szerkeszti a kari újságot, a Bölcsészt.

Gyorsan érő tehetsége szinte varázsütésre juttatta el az országos fórumokig. Az útnak indító Soproni Füzetek után csakhamar a Kisalföld, a Műhely, az Ifjúsági Magazin, a Napjaink, a Tiszatáj és a Kincskereső közölte verseit. Élményvilágának eredetisége, a mondandó humánuma, diszparát elemekből felszikkázó képeinek kifejező ereje, formakultúrájának megejtő természetessége lefegyverezte a legszigorúbb ítészeket is. A siker szárnyakat ad: magasra szárnyalt Herbszt Zoltán versteremtő jókedve is, s az egyre szaporodó és egyre egyénibb ihletésű költemények már-már az első kötetet ígérték, amikor váratlanul és irgalmatlanul közbeszólt a sors. Az életerős ifjú ember szinte minden előzmény nélkül megbetegedett, s a gyors lefolyású fehérvérűség hetek alatt végzett fiatal életével. 1981. június 20-án hunyt el Szegeden.

Költői világát, rövid élete gazdag termésének kivételes értékét legalaposabban két ember ismerte: Jánosy István, az atyai jószágú mentor és Csapody Miklós, a hajdani soproni iskolatárs és jó barát. Jánosy már a lesújtó halálhír pillanatában megrendítő versben siratta el (Hafiz sírjánál), majd a Tiszatájban, illetve az öt évvel később megjelent Kőtollú madár utószavában rajzolt róla – nem csak a költőről, a dráma- és regényíróról is – méltó és hiteles portrét. Csapody pedig – aki a teljes hagyatékot egyetlen emberként ismerte Herbszt Zoltán édesanyja, Überpaker Irén révén – már 1982-ben az életmű egészét méltató esszét publikált a Soproni Füzetetekben.

Jánosy, a kegyetlenül korai vég fölött érzett döbbenetében, mindenekelőtt a „halál rokonát”, a „kora vesztét” előre megsejtő ifjú költőt siratta: „Ő nem tudhatott semmit közlegő haláláról, de a versek már tudták, már régóta előre jelezték, és kiáltoztak a mélységből..., nem a tudatból, mégcsak nem is a tudatalattiból törtek fel, hanem a léleknek egy még mélyebb ősrétegéből... és ez... a kollektív tudatalattinak nevezett lélekréteg. Róla is elmondható, hogy verseit ajánlotta a falaknak, mert úgy írta, ahogy neki jólesett. De ugyanakkor egész lelkét, emberi becsületét, életét, halálát beleadta. Hiszen ő mindent egy kártyára tett fel, és ez a költészet. Azért volt egész életében, barátságaiban, szerelmeiben oly lángolóan nyugtalan... mert lelke legbelső zugába bele volt programozva: 22 évig élsz.”

Jánosy igazára a sok-sok vers közül csak egyet, a Látomás című töredéket idézzük, amely a posztumusz kötetekben az utolsó év versei közé került, noha első sorai már a középiskolás diák (!) kéziratái között megtalálhatók:

Anyám, fiad lőtt
vadakhoz lesz hasonló
Kinyújtóztatják testét
vadászok a terítéken
elbomlott szemébe
javasasszony-kezed sem
tud már békét simogatni.

„De azért Herbszt költészete mégsem morbid, keserű, letaglózó” – hangoztatja Jánosy. „Éppen ellenkezőleg: valami napsugaras báj dereng verseiből. A koraiakból a kamasz törekeny szépsége, a későbbiekből a sokat szenvedett alig-férfi könnyeken át is mosolygó bölcsessége.” (Vasy Géza Jánosynak ezt a gondolatát bontotta ki részletesen a Zsoltár a sötétben című kötet utószavában, „az ifjúság képzetében” találva meg Herbszt lírájának átfogó karakterjegyét:

„... a hetvenes-nyolcvanas évek fordulójáról van egy majdnem kamasz költőnk, aki a verseiben nem kíván más lenni, mint ami éppen életkora és léthelyzete alapján lehet, tehát kamasz diák, ifjú egyetemista, reménykedő és kiábrándult, érzelmes és filozofikus, az egész világot magába ölelő és mindentől elforduló egyszerre. Verseinek összességéből kirajzolódik az ifjúság képzete, s az a hit, hogy költőnek és fiatalnak lenni csodálatos dolog.”

Az élet tavaszának ezt a hol napsugaras, hol feketefelhős világát jól érzékelték már Csapody Miklós is, időben megelőzve Jánosy István és Vasy Géza írását. „A metaszet-lét végtelensége és a barátok szavai” (Soproni Füzetek, 82) című esszéjében így ír: Herbszt életműve „befejezetlenségében is valódi érték, egy jánosvitézi mosolyú, de már a férfikor gondjai fölött töprengő, életéhez mércéket kereső fiatal költő útkeresésének lenyomata... Felhőtlen derű és elkomoruló, zord hangulatok – gyermeki mosoly és a halálközelség érzete, mindez nem feloldhatatlan ellentétrendszer a költő számára... Versvilága láttán inkább azt kell hinnünk, hogy Herbszt Zoltán az ifjúság mértékkeresését, a minden újba belefogó s azt valamiért ismét odahagyó örökös kutatás, vándorlás, tapasztalás zsongítóan kegyelemszerű állapotát olyan intenzitással élte meg, hogy életvezetésének, költői útkeresésének sodrába a fenti szélsőségek (?), inkább alakváltozatok nemcsak hogy „beleférték”, de a kamaszkorával leszámolt, hirtelen férfivá érett ifjú önelszámolásának hiteles, és talán egyetlen lehetséges kifejeződéseié lettek.”

Maga a költő mindezt három sorban így mondta el:

Az álmodó nem pihenhet,
magamagában nem lel helyet.
Paradicsoma az állandó kiüzetés.
(Magány)

*

Ha Herbszt sokhúrú költészetének legfontosabb motívumait akarjuk számba venni, első helyen szerelmes verseit kell említenünk, amelyek szám szerint is legnagyobb hányadát teszik ki életművének.

Többségük a mohó, szertelen héja-nászok gyönyörét (vagy csömörét) idézik, de felhangzik nemegyszer az éterien tiszta érzelmek megkapóan gyöngéd akkordja is.

Két példa „a vér ünnepére”:

tenger-ágy vagy körém simult kagyló
ha felnyitlak vihar támad
hasamon hanyódó hajó a kezed
hullámzik a csend a vágy a bánat
és hajók nőkalózok polipok
mélybe húznak engem
nyakamnak feszült kaszapenge karod
vérviz az ágy a tenger
(Tengerrajzoló)

Kedvesem, ha bennem
fűrészpórral töltött szerelem-madarat
keresel, bizonyosan csalódnál fogsz.
Én vijjogásáról ismerem a

szerelemet, ragadozómadár,
ölyvként szítál a tarlók
nyári lobbanásai felett
s a golyák csak állnak
alatta mint fehér emlékoszlopok.
Vér és halál jelei vannak
rajtad, ha szeretsz...
(Levél a szerelemről)

És álljon itt a „könnyeken át mosolygó”, gyermekien tiszta szerelem szavára is néhány feledhetetlenül szép sor:

Tudom, félbeszakad egyszer az arcodat
simító mozdulat,
s nem leszek már csak néhány szó
egy sírkövön.
Így lesz, kedvesem, ne sírj,
bozontos szakállam simogasd meg
kérlek, és játsszunk szavakból
kirakósdit, ha kirakod: szeretlek,
én felemelem azt és kiszögezem
a csillagokra.
(Az utolsó kedvesnek)

A romantikus „álmodó” gyönyörű versbe foglalja lelke legtisztább vágyát, az örök szerelem álmát is. Az ősi mítosz kőkorszóvá változott leánykája habozás nélkül vállalja sorsát, mert hiszi, hogy eljön érte szerelme, aki első kortyával újra életre kelti őt, s akkor – ahogy az istenek megígérték – örökké együtt élhetnek... Nincs olcsó hepíend. Az egyik örökké keresi, a másik örökké várja kedvesét. Az el nem múló szerelem álmát őrzik időtlen érvénnyel a hexameterek:

múlnak az évek s hűvös itallal vár a leányka
kéken csillog a víz mint ártatlan szeme mélye
csepp sem párolog innen őrzi az ifju reményét

A magánszféra mellett a közélet impulzusai is igen figyelemreméltóak Herbszt költészetében. Az „arctalan nemzedék” nyomába lépő új generáció tagjaként társadalmi és nemzeti elkötelezettséggel tudott és mert szólani a kor problémáiról. Az európai létben gondolkodva, ki szeretné emelni elzártságából a hazáját, felmutatva annak értékeit a kontinens népei előtt:

Magyarország...
érted vívtunk a visszavert fénnel,
megmutatva téged és magunk –
ez a feladatunk

és áfonyákat kivinni
Európa medvéi közé végre,
hogy rájőjjenek jó ízére.
(Magyarország)

De haza nem csak a „magasban”, hanem a mélyben is van. A fiatalember kiábrándultan figyeli az ország hétköznapi életét, a nemzeti széthúzást, s főleg a felháborító társadalmi igazságtalanságokat.

Füstölgő föld vagy hazám,
fekete füstök földje,
mintha mindenki szemet
égetne itt haragosai csontjából.
(Madár-ének)

Itthon vagyok mint a megfőtt rák
bár nem tudtam a bogrács hazám
élve főzik ki nem lakott jól
s ki jóllakott megfullad talán
(Vörös rákok a tengerparton)

Miközben abban reménykedik, hogy a társadalom jóllakott heréi megfulladnak talán, a rá jellemző humánummal, együttérző szíve minden melegével siratja a társadalom elesettjeit, az élet kitaszítottjait:

Őket siratom, csak őket,
a karácsonyfa alatt
egyedül ülőket
...
Az elhagyottakat,
az elveszőket
...
azokat, kiknek tartozik az Élet.
Az éheseket, a poshadt
kis szoba mélyére merülőket,
az ételes lábossal aszottan zörgőket
...
az elúszó, könnyes öregeket,
akik felett átlépett az Élet.
...
A kizsaroltan tengődőket,
a nyomorból nyomorba jövőket
...
a kiszívottan eldobottakat,
az élet szélére szorultakat,
...
akik már látják a mélyt,

amely felszippanjtja őket
s várják is talán.
Csak őket siratom, csak őket...
(Őket siratom)

Az idézett verseket olvasva döbbenünk rá, hogy mennyire méltán emeli ki Vörös László A hazatérés lehetőségei című antológia (1983.) előszavában Herbszt „kivételes költői felelősségtudatát”, „a nemzeti és az egyetemes emberi egységben látását”, élet-szemléletének „erkölcsi tisztaságát.”

Igazságkereső ösztöne szinte törvényszerűen vezette el Herbszt Zoltánt 1956 akkor még tabu-témájához is. Egy alkalommal – már Szegedről látogatva haza Sopronba – estebe nyúló beszélgetésen faggatta e sorok íróját: mi is történt igazából '56-ban? Az egykori szegedi nemzetőről, az '57 tavaszán fegyelmi úton eltávolított egyetemi hallgatótól őszinte választ kapott kérdéseire. Igazi „Történelmi lecke, fiúknak” kerekedett ki a párbeszéd során, s néhány nap múlva meghozta a posta Herbszt „Üzenet roskadó nyarakból” című versét. Csak a mű születésének háttérét ismerve válhat világossá az olvasó előtt: a költő '56 hősei és mártírjai előtt tiszteleg: „Nyári mezőkön szent lesz búzavetőkről az emlék.”

(Itt jegyezzük meg, hogy a forradalom emléke Holnap újra szeminárium című novellájában is visszatér. Herbszt összetett látásmódjára vall, hogy felismeri: az utókor ítélőszéke előtt sokan nem az egyéni életük, hanem a történelem mérlegére kerültek. Így esik meg, hogy '56 jelentőségét – mély emberismerettel és írói bravúrral – egy tragikus sorsú ÁVH s sorkatona sorsán keresztül képes felmutatni. A hazug város hazug életéből menekülő hős az '56-os sorstragédiából érti meg, ismeri fel feladatát. Megérti, hogy vissza kell térnie az egyetemre, tanulnia kell, hogy jobba tehesse a világot. „Igen, részt kell venni a társadalmi életben, vagy kezdeményezni hasznos dolgokat, és nem csak beszélni róla a Kakasban. Holnap újra szeminárium, mindjárt elő is lehetne állni valami javaslattal... A nap már melegen sütött, de hősünk most ezt nem érezte, mert az új gondolatok belülről is fűtötték. Úgy érezte, megtalálta önmagát és a céltalan lázadásoknak vége – most érett felnőtté.”)

Visszatérve a versmotívumokhoz, azt látjuk, hogy Herbszt gazdag képi világának legfontosabb, kifogyhatatlan nyersanyaga a természet. Mindig belőle építkezik, akár ha csak a négy évszak idilli képeit villantja fel (Az erdő csodái), akár ha már-már panteista áhítattal azonosul a „jövendő évek nyárszagát” ígérő tölgyfákkal (Csendesajkú nyár), akár ha az őszi szelek kivégzőosztaga előtt didergő nyárfákkal vállal halálos sorsközösséget:

Őrzöm a fákat. Kölcsönös
viszony, gyilkos mellérendelés.
Postás nincs. Szél viszi a fák
utolsó átvérzett levelét.
(Őrségben)

(A Rejtőző kamaszkor című kisregény kapcsán mutat rá Jánosz István, hogy Herbszt természeti világa sokkal gazdagabb a valóságban is megismertnél. „Itt van például a tenger világa. Reális élményeit csodálatos képzelgéssel gazdagította fel egy Krúdy, Cholnoky László hangulati erejével. És ebben a csodálatos gazdag álom-ter-

mészetben sorra merülnek fel a furcsa archetípusok, a lélek legmélyebb rétegeiből – ez az igazi szürrealizmus mechanizmusa.”)

Magányos, reménytelen napjaiban Herbszt gyakran úgy érzi, hogy sorsa a tragikomikus búsképű lovag sorsával rokon. Hol a szélmalomharcokra induló „minden tornának vesztesének” érzi magát (Don Quijote éjszakája), hol olyan seholsincs leány szerelméért eseng, aki érti „a szélmalomok karjeleit” (Dulcinea), s végül egyik utolsó, megrendítően szép versében is – rokkant vitéz, rokkant lován – Toboso felé poroszkálva búcsúzik el az élettől:

Öreg földünk havat szór fejére
Hamar beért a szelek vetése
Ha meghalok is ne félj
Hozzád elvisz a hó
Utam vége Toboso
(Úton Toboso felé)

Zaklatott élete utolsó pillanatáig vigaszt és oltalmat jelentett számára az anyai szeretet. Több verse is tanúskodik erről. (Szavak anyámról, Szülőmnek, Válasz anyám levelére stb.)

Mint Adynak az Ides, vagy József Attilának a Mama, azt jelentette Herbszt Zoltán számára Überpaker Irén. Verseit, „kivirágzott szavait” szálanként viszi haza hozzá, mert: „anyám a váza, hol nem hervadnak el.” Az ösbizalom gyermeki hitével keres és talál menedéket, megnyugvást nála:

Rég voltam már tövistelen ág,
tisza patak, erdőszag.
Nehéz bomlás van szerveimben.
De tudok még
kékszemű szeretet lenni,
ha anyám mellém ül
s megsimogat.
(Szavak anyámról)

A versmotívumokat még tovább lehetne sorolni, de már csak egyre szorítkozunk, mintegy lezárásképpen. Herbszt költészetét végigkíséri a kiválasztottság karizmatikus érzése, a váteszi küldetésstudat. Mélyen érinti a messiássors sejtelve is, és ő vállalja is a Megváltó keresztjét:

Tanár úr!
verés kellett volna, nem biztatás,
vagy csak egy intő szó:
ne vidd fiam, vigye más!
felvettem és hittem,
nem nehéz a teher,
de tenyeremben megvan
a szögeknek a hely.
(Költők sorsa)

Nem törődik a „besoroló földi ítéletek”-kel, nyugodtan alussza síri álmát, nem aggódik versei sorsa felől:

Versét megírta, olvassa más,
volt aki volt, nyugodtan alszik,
s nem álma a feltámadás
(Őszinte gyászbeszéd)

Nem álma a feltámadás: a halhatatlannak nem kell feltámadnia; verseiben él időtlenül:

a kockák elvesztették kiterjedésüket
a tér mint fogalom megszűnőben van
a sík papírlap-modelljén (mint vers) élek
ábráimhoz nem férközhet halál.
(Geometrián túl)

*

A kitűnő fiatal lírikus próza műfajában is figyelemreméltót alkotott. Emlékezetes rádiójátékában (Egymás mellett élünk, de nem együtt) a felnevelő iskolában, a soproni Széchenyi István Gimnáziumban szerzett élettapasztalatait összegzi. A tanár-diák és tanár-tanár kapcsolatok konfliktusait, összetett viszonyrendszerét – bár nem rejti véka alá vonzódásait és hovatartozását – pártatlanul, elfogultság nélkül, a pedagógus pályára készülő fiatal felelősségével rajzolja meg.

A töredékben maradt Faust-paródia a Madách-paródiát író Karinthy kópés gesztusát idézi, s a kor társadalmi fonákságai nyomán felszikkázó ironia arra vall, hogy Herbszt a „lényegben” is követi a Mestert: a humorban ő sem ismer tréfát.

Kiállítás című kétfelvonásos drámája, a maga viszontagságos, lelki feszültségekkel teli szerelmi négyszögével, háttérben az 1970-évek ifjúságának zaklatott, zsákcúában vergődő életével – figyelemre méltó teljesítmény. Jánosy István szerint a mű „építkezésében, párbeszédeiben és jellemrajzaiban kitűnő drámai érzékről tanúskodik, és jól előadható”. (Ajánljuk a drámát a Soproni Petőfi Színház figyelmébe, hátha valóban sikerrel lehetne színre vinni.)

A Rejtőző kamaszkor bravúros, szimultán technikával megírt kisregény, s egyben a felnőtté váló kamasz lelkivilágáról, gyermekkora meghatározó élményeiről, belső viharairól, a nagybetűs életre készülődéséről írott hiteles vallomás.

A cselekmény egyik szálán az érettségire készülő diák és az osztálytársak mindennapi, de mindennaposnak egyáltalán nem mondható, színes élete zajlik, a másik szálon – mintegy álomban – egy XVI. századi, véres történelmi kalandregény eseményei futnak.

Kalózflotta készülődik a gazdag spanyol sziget, Trinidad várának bevételére, feldúlására, kifosztására. A kalózkapitány: John Mayláth, Trinidad várparancsnoka: Paolo Mayláth. Unokatestvérek ők, mindketten magyarok, akiket a történelem vihara, az uralkodóházak praktikái (és Paolo árulása) szembefordítottak egymással. Most, az élet-halál harc előestéjén nem tudnak egymás kilétéről. Mielőtt a halálhozó, hajnali ágyúk feldörögnének, a testvérharc, a magyar sorsátok baljós csöndje üli meg a tengert és a két hazátlan magyar lelkét: „... eszébe jutott-e a Trinidad felé hajóznak, hogy honnan indult el és miért? Gondolt-e az erőparancsnok az első nyelvre, amin meg tudta

magát értetni? Egymással már csak a víz kötötte össze őket, de az egyre szorosabban, ahogy csökkent a távolság a hajók és a sziget között...”

Csapody Miklós, aki nem érinti a kalóztörténetet, a kisregény „nappali szálával” kapcsolatban így ír: „A versei mellett talán legérdekesebb, szerzőjéről legtöbbet mondó írásmű, a saját múltat feltérképező Rejtőző kamaszkor.”

Maga Herbszt is hangoztatja ebbéli szándékát, és a szándék miéért: „Fel kell fedezni a kamaszkort. Talán jobban eligazodunk a jelenben, ha pontosan megtudjuk, honnan jöttünk, és ebben az esetben jobban ki tudjuk magunk elé tűzni a továbbhaladás irányát. Igazi egyéniségünk, valódi vágyaink felismerésével lehet csak elérni azt, amit úgy neveznek általában: boldogság.”

A boldogságot pedig – eltűnődve a kor lehetőségein – a hazájában akarja megtalálni. Nem is tehet másként: „Ismertesd meg hazádat a világgal, vedd és add át a jót. Békeidőben milyen szépen hangzó szavak. De két tábor gazdasági és politikai konfrontációjának idején az akadályok legalább akkorák, mint a lehetőségek.”

„Számomra a cselekvés lehetőségét Magyarország jelenti, itt tudok valamiért (és valakiért) erőt kifejteni.”

A jövő azonban mindig kétséges, a sors kiszámíthatatlan. A paralel futó éjszakai kalóz-történet sötét árnyékként kíséri a napsugaras diákélet bizakodó nappalait, meg-megszakítja azt, s baljós komorságával arra figyelmeztet: a törékeny emberi reményt ezer végzetes veszély fenyegeti...

*

Herbszt Zoltán „tűnemény-valója” a mai fiatal nemzedéket is foglalkoztatja. Megzenésített verseit több jó nevű együttes énekli, költészetéről pedig a Kötöllő madár megjelenése után Szombathelyen, a Zsoltár a sötétben megjelenése után pedig Szegeden készült egyetemi szakdolgozat. Reméljük, hogy most, a (majdnem) teljes életmű közreadása után, újabb dolgozatok születnek róla, s neve előbb-utóbb feltűnik egy, „A magyar irodalom legújabb története” címet viselő kötetben is. És ha a „Hét évszázad magyar versei”-nek, az elmúlt három évtized termesével bővített kiadására sor kerül, reményeink szerint – néhány gyönyörű vers erejéig – Herbszt Zoltán is helyet kap benne. Ilyenek lehetnének pl. a Vers, a sáros dülőkre kizárt, hontalan, kóbor sámán sóhaja, a Mítosz, az örök szerelem örökszép zsoltára, a Néhai P. S. költő arcai, a meg-rázó Petőfi-portré, amely egyben megrázó „önarckép” is, az Üzenet roskadó nyarakból, amely rejtjeles tisztelgés 1956 emléke előtt, vagy az Úton Toboso felé, ez az utolsó istenhozzád, ez a szívbemarkoló búcsú az élettől és a szerelemtől.

A találomra felsorolt öt vers helyett azonos eséllyel lehetne választani másik ötöt is. És még öt másikat...

Addig is, amíg a remény valóra válik, örüljünk ennek az ünnepi kiadványnak. „Egyszer még visszajövök” – jósolta Herbszt 1978-ban, az Elmosta őszi eső című versében. Ezzel a kötettel, úgy érzem, valóban visszatért közénk, és versei megszenvedett, időtálló üzeneteivel – hitem szerint – most már velünk is marad.

SAITOS LAJOS

A SZÉPSÉGKELTÉS ELKÖTELEZETTJE

Személyes hangon Ízes Mihályról

*„...tüzet viszek, ne lássátok,
ha látnátok, ne mondjátok.”*

(Ízes Mihály: Mottó című verséből)

A Királyok Városában, a székesfehérvári Akóts-malom környékén, ahol jelenleg lakom, állott egy kertes sarokház, a takaros porta tulajdonosa egy özvegyember – nevezzük István bácsinak – maga köré gyűjtötte az akkori éhenkórász, kóbor, poéta lelkületű ifjakat esténkénti eszmeeserére. Az alkalmakra tartalmas csontlevest készített, a bort többnyire mi vittük. Nem lehettünk sokan, akik megbíztunk egymásban, ám Ízes Mihályra jól emlékszem. Volt egy „babája”, Hermina, és a zsebében hordta. Nekem gyerekesnek tűnt ez a nem éppen fiús mánia, de elfogadtam Miskát ezzel együtt. Pontosabban barátságba fogadtuk egymást, amióta Sopronból – rövid szegedi, egyetemi kitérővel – Fehérvárra került, s az AKÖV-nél kapott állást, ahol később forgalmi tiszt lett. Kereste is velünk, helyi fiatalokkal a kapcsolatot, hol az ifjúsági klubban, hol a Bástya presszóban, hol meg az „Ősfehérvár Tanszéken” (Álmos István költő nevezte el az éttermet tanszéknek) jöttünk össze.

Ízes már ismert költőnek számított, versei mellett képzőművészeti írásokat, sőt irodalmi tanulmányt is publikált. A hetvenes évek elején járunk: a helyi lapban is jelent meg verse, de a korabeli, Fejér megyei irodalmi antológiákból „kimaradt”. Miska mindig is soproninak tartotta magát, tőle hallottam először a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumáról, Vágási Imréről, Cs. Németh Andrásról és másokról. Ő maga is termékeny és igényes volt, ontotta a verseket. Találkozásainkkor a napi penzumot „kötelesség” volt fölmutatni, ezzel a rendszerességre is sarkallt néhányunkat. Ha tehette, sűrűn járt föl a fővárosba, s néha magával vitt engem is; megfordultunk a korabeli Hungaria Kávéházban, ez volt többek közt az irodalmárok találkozóhelye. Később jártunk néhány költő lakásán is, így Haraszi Miklósnál (nála ittam először kólát – mit mondjak: a kékfrankos jobb!), s fogadott otthonában bennünket Fodor András is, aki mint szerkesztő biztatott és közölt verseimből a Somogy folyóiratban. Amikor Amerigo Tot világhírű szobrászművész Csurgoi madonnáját szentelték a fehérvárcsurgoi templomban, Miska fotózott, és cikket írt az akkor induló, kecskeméti Forrás számára. Ízes volt köztünk a legjobb, ezt tudta maga is, s volt mersze elzarándokolni Illyés Gyulához, Tihanyba. Napszálltakor tért haza, Fehérvárra, minket a „tanszéken” talált, s azzal a felkiáltással toppant be közénk: „Fiúk, üdvözl benneteket Gyula bátyánk!”

Miska jutott közülünk – tegyük hozzá: méltán – legelőbb országos megmérettetéshez. Bekerült a Szépirodalmi Könyvkiadó *A magunk kenyerén* című antológiájába, Juhász Ferenc írt versei elé ajánló sorokat: „Elindult újra egy fiatalember a költészetben (...) Ez a lobogó, indulatos, érzelmes fiatal férfi, Ízes Mihály vállalt valamit, ami kedves szívemnek, de hogy meg is valósítsa lobogó vállalását, még sokat kell dolgoznia...” – írja Juhász méltatásában.

Végül is sokat dolgozott Miska, később már családostként, férjként, apaként, ekkor Csákerényben – Gereblyés László falujában – laktak, ahol meg is látogattam

őket. Szinte megnyíltak Ízes előtt a szerkesztőségek ajtajai. Találkozásainkkor ritkán engedett fizetni, mindig volt nála egy zseb „bélás”, réz kétforintos. S mint tudjuk, megtevédt, elítélték, s ült is érte! Benn, az egyik Fejér megyei „rabgazdaságban” Miska habitusához közelálló feladatot kapott: könyvtáros volt. Amikor szabadult, írógéppel írt levelet küldött közös barátunkhoz, aki később ama „kicsempészett iratot” megőrzésre átadta nekem. Mert irodalmi vonatkozása is van, a levél tartalmát (betűhűen, ékezet nélkül) idemácsolom:

Kedves Lászlóm,

február 24-én szabadulok, s aznap délután (szombati nap) megkereslek még, mert másnap már utazom tovább Győrbe s onnan Sopronba. Szeretném, ha összeszednéd a srácokat (Álmos, Sajtos, Meszlényi, Váci Kovács Mária, Török Klára, Gelencsér stb) afféle baráti összeröffenésre. Jó lenne, ha előbb az ifjusági klubban táncolnánk, utána az „Ős”-be mennénk s onnan Hozzátok vagy Álmosékhoz. Éjszakába nyúló eszmecsere-re gondolok: kíváncsi vagyok rátok!

Itt a társadalom legmélyebb rétegét ismertem meg, majd mesélek róla. Bentlétem alatt elváltam, Apám magatehetetlen beteg lett, Édesanyám meghalt. De: élni és dolgozni kell s ezt ezután még nagyobb konoksággal, kitartással, elkötelezettséggel csinálom. Élek: dolgozom. Itt is. 24-én a korai órákban vonattal érkezem P.szabolcs felől Fehérvárra s megyek Csákberénybe fiamhoz, volt feleségemhez. Délután lennék köztetek, 25-én reggel busszal megyek tovább. Baráti szívességedet előre is köszönöm,

Tisztelő szeretettel köszönt:

(kézzel aláírva:) Ízes Mihály

Juhász Ferenc jóslása megtörtént Miska esetében; mit is olvashatunk még ajánlásában: „Elindult újra egy fiatalember a költészetben. A halhatatlanságba? A közép-szerbe? A kudarcba? Ezt majd sorsa útja és műve lángja, rejtelve, döbbenete vagy lángtalansága fogja elmondani. Sorsa végzetes, vagy bánattalan útja, műve megvalósultsága és reménye...” Mint már tudjuk: Ízes Miskának nem volt „bánattalan útja”, hanem „végzetes sorsa” volt, amit nem igen bírt elviselni, bár mindig reménykedett. Amikor megkapta az antológia szerzői példányait, az elsők közt dedikálta nekem verseit: „Sajtos Lajosnak, nagy-nagy; ölelő szeretettel, biztatással, bizalommal és remény-nyel s avval a tudattal, hogy ő sem, úgysem szerethet eléggé (én őt igen) / Ízes Mihály”

Elmondása szerint esszéverset/versesszét szeretett volna írni, sokat, egy készülő önálló kötetbe. Ő – bár a mártíromsággal együtt élt – nem a „szépség koldusa” volt, hanem annak elkötelezettje kívánt lenni. Egyszer arról panaszkodtam (barátilag) Miskának, hogy Takács Imre azzal a megjegyzéssel dobta vissza verseimet a Kortárstól, hogy nem vagyok „elég elkötelezett” bennük, Ízes csak annyit mondott: „Nem baj, a szépségkeltés is elkötelezettség!” S írta Miska is szép-keltő verseit, elég ha a megjelent, ismertekből nevezünk meg párat: Földön faágon égen; Sétál egy madár; Ady Endre; Szárszó felé a vonaton és ott van művei sorában emblemikus verse, a Duna is. Nagyobb ciklust írt Nővéreim, virágok vonulása címmel, benne ajánlással többek közt Konecz Zsuzsának, Berki Violának, Szécsi Margitnak és Feleségének, s végül a 7-es – Férfiének anyámhoz – dedikálással: „Nem a fémek, kövek, és a szilikátok. / Asszonyok tartják a világot...”

Életműve megszakadt, befejezetlen maradt. Sorsa, életútja összefoglalásaként Befejezetlen vers című négyoroszában ösztönösen ezt írja:

Porba rajzolt lábnyomok –
lelkemben már alig él a bánat:
Nem tudom ízét az akácvirágnak
és fogaimon nem korcog homok.

Szabó Katalin: Hullám

KERÉK IMRE

„DOBD EL NEHEZÉKEIDET!”

Dobozi Eszter: Ahogy ő néz, ahogy ő lát
(Válogatott és új versek)

Dobozi Eszter költői pályafutását kezdettől fogva kísértem mindmáig. Hamar megglelte önálló hangját, egyébe ötvözve sokszínű, széleskörű témavilágát és tömör kiértelmezett formakulturáját.

Legújabb verseskönyve, az Ahogy ő néz, ahogy ő lát (válogatott és új versek). Nagy erudícióval, művészen megmunkált versgyűjtemény ez. S talán sokaknak most válik igazán láthatóvá, érzékelhetővé: mekkora utat, milyen pályáivet rajzolt meg eddigi munkáiban Dobozi Eszter. Járatos a folklór, a szociográfia, a tény- és valóságfeltárás módszertanában, s persze elsősorban költő, aki semmilyen irodalmi csoportosulás centrumában nem áll, (holott joggal állhatna). Mégsem magányos alkotó ő, mégis fokozottan érzékeli közös nemzeti gondjainkat, teljesen tájékozott a mai magyar poézis különböző irányzatainak megnyilvánulásaiban.

A szó legjobb értelmében poéta doctus ő, egyúttal poéta natus is. Ha megszólal sokszor keserű ízzel bogozgatja mai életünk probléma – gubancait s próbál rendet tenni magában és maga körül a világban.

Legújabb versei közül a megrendítő zengésű az AD NOTAM RÁKÓCZI –ban is, nem öblös frázisokkal, álpátosszal, hanem szenvedéllyel telítetten emel szót élet – és sorskérdéseket illetően, hitet téve folytonosan kultúránk, magyarságunk mellett. Költészete szubjektív és objektív is egyszerre. Mindent tud, amit a költészetről tudni lehet és érdemes. Nyelvezete veretes, tiszta magyar költői nyelv, sehol sem enged a felhígult, laza hangzatok szirénhangjainak.

A verseskötetbe került költemények alapján elmondhatjuk: az újabb évtizedek nagy műgonddal megformált, időálló darabokból egyébe-láncolt opuszok remekművévé könyve ez Dobozi Eszternek.

Íme, egy részlet a már említett AD NOTAM RÁKÓCZI című verséből:

Nem fogunk még letűnni,
Se hullani, mint légy s szűnni,
Legyűrődni,
Belülről szív pedig és szúr,
Zúz, tép, fal, eszi
Nemcsak a húst, fölemészt
A szíveket is:
Jonhodat!
Egünnket is lopja, dúlja,
Elölünk éli
Föl a Földet, szít
Gyűlöletet kinn
És benn. Háborúság itt,
Veszedelem amodaát,
S övé mind a kincs.

Nem olvastam az utóbbi években ilyen igazi lírai remeklést (természetesen a versszöveg egészét is hozzáértve). De még sorolhatnánk pl. az ókori görög – latin mítoszokból merítő kitűnő darabjait (Eurüdiké léptei, Corpus a sziklán, Inferno).

S ezzel a telibetaláló hangütéssel intonálja a Rákóczi – indulót, e szenvedélyt felszító akkordokkal önvizsgálatra készítetve olvasóit. Költői bátorságával, nyílt versbeszédével is.

(Magyar Napló, Budapest,2015.)

Dedinszky Márta: A mélység titka

MÁR ÖT ESZTENDEJE

Különös módon működik az ember emlékezete! Vannak események, történések, meghitt beszélgetések, és örökkévalóságba surranó pillanatok, amelyeket mégis megőröznünk, mert megmaradnak az emlékezetünkben.

2014 kora tavaszán hivatali dolgozósobámból szinte napi rendszerességgel hívtam két – szívemhez nagyon közelálló – barátomat, Sarkady Sándort és Bősze Balázst. Mindketten betegeskedtek. Sarkady tanár urat atyai tanítómesteremnek vallottam már akkortájt is, Balázssal meg majdnem egyidőben indultunk az írói pályán.

Nem akarom elhinni, hogy Sándor december 11-én lesz öt esztendeje, hogy az Óvónőképző Intézeti dolgozósobájából átköltözött az égi Parnasszusra, ahonnan ugyanolyan szelíd mosollyal néz le rám, ahogy tette, amikor a 60-as évek végén, ifjú poétajelöltként kerestem fel a Magyar Nyelvi Tanszéken, vagy otthonában, a Fűzfásor 9-ben. Bősze Balázst ugyancsak otthonában, a Becht Rezsőnek is boldogságot nyújtó, neves-nevezetes Udvarnoki utca 2-ben látogattam meg.

Ezek a látogatások az évtizedek alatt rendszeressé váltak. Soha nem mulasztottam el, ha „Jószopronom felé” vitt haza az utam... Részévé vált az életemnek.

Mindkét barátomat majdnem egyidőben, alig két hónap különbséggel vesztettem el.

Sarkady tanár úrral gyakran fél óránál hosszabb ideig beszélgettem telefonon. Úgy éreztem, mintha ott ülne velem szemben, a minisztériumi vagy később a Képviselői Irodaházban lévő dolgozósobámban. Ritkán leveleztünk elektronikus formában. Egyikünk sem tartotta személyesnek az efféle kapcsolattartást. Hagyományosan írtunk egymásnak levelet. Persze, Sándor sokkal gyakrabban ragadott tollat. Tanári pedantériája, szerkesztői precizitása lenyűgöző volt!

A halála előtti hetekben még sűrűbbé váltak telefonbeszélgetéseink. Sándor barátom emeleti szobájából a telefonhoz már nem tudott lejönni. Magdi leánya vitte fel a készüléket. Gyenge volt a hangja, de bizakodott. Nem akarta megadni magát, mert bízott az erejében. Annyira erős volt, hogy még megcímmezte azokat a borítékokat, amelyekben majd elküldheti barátainak – s közöttük nekem is! – a Soproni Füzetek 2014. évi számát. Ma is őrzöm azt a nagyalakú, vastag borítékot, amelybe „bekészítette” nekem a három vaskos Füzetet, de feladni már nem tudta...

Helyette hívott és e-mailt írt az ifjú „Sanyika”:

Sarkady, Sándor <sarkady.sandor@kkl.nyme.hu>

2014. dec. 11. 22:13

címzett: én

Kedves Laci!

Édesapa ma meghalt kis családja körében. 79 éves volt...

Nagyon büszke volt Rád és nagyon szeretett Téged.

Csókolunk Benneteket

Áldott ünnepeket kíván: ifj. Sarkady Sándor és családja

Válaszomat is megőrizte a levelezőrendszerünk:

2014. dec. 11. 23:35

címzett: Sándor

Kedves Sanyikám, Magdikám!

Keresem a megfelelő szavakat, de nem találom. Valami nagyon rettenetes érzésem volt, s ezért is kapcsoltam be a számítógépet. Annyira bíztam és biztattam is Édesapát, atyai tanítómesteremet, hogy egy asztalnál fogunk ülni a nyolcvanadik születésnapján, együtt újra, ott a Perkovácz-Ház szalonjában, ahol megünnepelhattük a 70.-et és a 75.-et is. Dolgozószobám falán a kép, amelyen megörökítették a mi igaz barátságunkat. Drága Sándorommal már csak odafönn találkozhatunk, közülünk is csak azok, akik erre érdemesekké válnak.

Keresem a megfelelő szavakat, de a fájdalom minden szót elnyom bennem.

Részvétünket küldjük Felétek, innen a Gödöllői-dombság tövéből.

Teljes szívvel együtt érzünk, és együtt vagyunk Véletek.

Zentai Laci és Zsuzsa

2014. december 17-én temettük Sarkady Sándort, a sárándi születésű író-tanárt, aki sopronibb volt sok-sok soproninál. Többszázan kísérték a sírhelyhez, ahol első tanítványa és szeretett hitvese, gyönyörűséges Magdolna Asszony mellé helyezték örök nyugalomra. Cs. Varga Pista irodalomtörténész barátom megrendülten búcsúztatta a Szent Mihály temető ravatalozójában. A temetési szertartást követően, a gyászoló, szűk családi körben, ott a Fűzfásor 9-ben ketten voltunk „idegenek” – a feleségem és én...

Zentai László

LÍRA, POÉTICA

BIBOR ISTVÁN

KÖRÖS-KÖRÜL

Körös-körül a lakatlan Ég,
az egyre távolodó csillagok.
Nézem bokáig, térdig már a földben,
napra nap durvább az örvénylő idő.

Az egyre távolodó csillagok
ugyan hova tartanak, mivé lesz
a napok örvényébe szédülő,
szűk percekből összerótt szabadság?

Észak, Dél, Kelet, Nyugat felé
ha volt is út, ma már járhatatlan.
Alattunk az örvénylő idő,
körös-körül a lakatlan Ég.

AMIKOR MÉG...

Amikor még pontosan tudtam,
hogy kit, mit és hogyan
kellene az Úrnak megadnia,
az eltűnő gyerekkor majdnem végtelen utcáján
sokáig néztem egy busz ablaka után,
s tiltott cigarettára próbáltam gyújtani
az egykori pékműhely előtt.

Jóval később találtam csak rá
a bisztró pultjánál kimért vigaszra,
amikor már pontosan tudtam,
hogy amit ad, azt máskor, másként
adja majd az Úr,
de az a gazdag, régi keserű íz
máig kísér,
olykor ma is kísért.

ODA...

„Szoktatom szívemet a csendhez”,
bizony nehéz.
Emlékek jönnek szembe mindenütt,
amerre mész,
elmaradt és elveszített szavak, arcok,
ölelések,
reménnyel és félelemmel mérgeződik
meg a lélek:
mindörökre elveszett? Vagy végül mégis
visszakapom?

„Itt ülök csillámló sziklafalon.”

*

A száműzött, fogoly fák között
csillan – talmi szabadság – a tó.
Horgonyukon vergődő hajók,
csörömpölő, imbolygó árbocok –

s a jól ismert, álom-tiszta túlpart,
ahonnan az itteni oly szép!

*

Megvan a kert, nézd, nyitva az ajtó, szép koraószben
fürdik az ág, a gyümölcs, árad rá az arany.
És ami még sose volt, s ami vagy most,
vagy soha nem lesz,
– íme a mennyei kincs – nyújtja bezárt tenyerét.

Molnár Mercédesz: Látom a szemem, rám nézel vele II

BOTH BALÁZS

ALTMAN: ANNA AHMATOVA PORTÉJA (1914)

Acélcsovek fűjnek az égre
felhőnyi porfüst-ködöt.
Kétfedelű gép zuhan égve.
Bombavetőraj dörög.
Szólj, te vers, ha még lehet,
mondd el a kort emberi nyelven –
vagy hallgass, ha úgy rendeltetett,
hogy az orosz föld eltemessen.

Nincs nap, mely fényt és színeket
a reggeli folyóba tördel.
Csend sincs, hogy mint a vatta,
átítatódjon örömmel.
Csak égő tarló és tanyák, hol
a tűz, mint veres haj mered.
Forró cserépre kormos ujja
jelzőt ír, főnevet.

Vezényszó követ, nem ereszti
a szakasz futni készülő árnyát.
Naptalan négyszöget határol
halbórszürke kaszárnnyád.
Tüdő, szív, mint fent a gépek,
szélbe vetődnek szerteszt.
Hallgass, költő. Majd más elmondja
korod apokalipszisét.
Soproni valdens 1401-ből

Sopron ege szürke cella.
Szőlőágakba láng harap.
Ha Szent Mihály-napkor prédikál,
maroknyi pernye lesz a pap.

Tengelyroppantó sár az út,
eső férceli az ingem.
Szétszóratik a gyülekezet.
Az ige, mint mag, nő a szívben.

NEGYVENHÁROM

Van már kenyered. Borod is van.
Régi otthonod idegenek lakják.
Hajad deres. Gesztusaidban
mind kevesebb fiatalság.

Allegória, ha az őszi téren
vörös lombra hullnak a fények.
Könyvekből épült bástyák
mögött keresel fedezéket.

Tudod már, mi a karcinóma,
hipertónia, diasztolé.
Halottaidhoz vagy hűséges,
kései Antigoné.

Fiadat csak szótárral érted.
Több az irgalom, mint a remény.
Mélyen tüdőre szívod a szépet.
Az emberélet útjának felén.

ŐSZVÉG A LAPÁLYON

Ím, november lett. Csatakos időben
vak szögesdrótok vezetik ma léptem.
Lomha lábon jár az idő e tájon,
és szomorúan.

Ködbe bújt síkság. Odafent a nap már
csak derengő fényt hunyorít a földre.
Lombja vesztett fák, csenevész ligetben.
Merre lehetsz most?

Ablakodnál állsz, szomorú szemekkel
csésze kávéval, szabadulni vágyva
éji álmod megkeserítve űző
démonaidtól?

Hisz tudom: szíved dobolása átzeng
mellkasod boltján, amikor halottas
némaság kint, bent, s kopogása hallik
ónos esőnek.

Vagy te is szürkén lebegő mezőkön
lépsz, haraszt, kóró, moha lepte tájon?

Bárhol is járj most, komorabb sorokkal
írom a verset.

Ránk köszönt őszünk. Viruló gyümölcsből
töppedő roncs lett. Deresebb a rét már,
gesztenyén sárgult levelek vacognak –
gyérül a lombja.

Veszve kincs, harc, hit. Ahogy itt e táj áll,
ködbe fúlt harctér, szomorú mementó:
árnyalak sincsen, aki elsiratná
kedvese holtát.

Élj tovább. Engem nem a lópvilág vonz,
ingovány partján különös lidércfény –
Elhagyom hát. Égi erő vigyázza
lépteidet már.

JÉGMADÁR

emlékezz ha csattan a sín
hó hull a vagonokra
hetedízigen fellobog
az ösatyák szenes csontja

a már-már légnemű alakok
naphosszat árkot ásnak
lőporfüsttel felel a cső
egy kurta kiáltásnak

a bőrt sebző lámpafényben
emlékezz mi marad hátra
hangok futnak még feléd
messze a haza határa

bedrótozott ég alatt
kristályá hűlő lábnyom
az Úr nincs jelen egy jégmadár
téged figyel az ágon

A DANTE-SZIMFÓNIA KOTTÁJÁRA

Zongorám súlyos fedelét lecsuktam.
Írva állt: sorsunk vereség. Komor sír-
hantokat, fátylat hoz a fátum késő
gyermekeinkre,

és bitók nőnek seregek letűntén...
Kárhozott népünk? Ki tudója, önkény
jön, szabadság, hogy vezetők lehessen
századok útján?

Vén halál, szörnyű feje, hogyha bólínt:
gyászlepel hull, mélyhegedűk siratnak
lornyonos dámát, elegáns minisztert,
s kripta-hideg dől,

hárfa glisszandók zuhanása közben...
Porladó csontváz didereg, koporsó,
megfakult márvány, zokogó szelekben.
Hajnali rémkép,

látomány-arcok – tünemény a múltból
felderengő pár: fiatal férfi, nő,
két fagyos csillag... A szonáta kész. Ég
tébolyi fénnel,

zöld lidérclángként. Bár Európa vad
tapsvihart támaszt, de a lélek... Elfog
gondolatnyit majd a zenében égő
láz-futamokból?

Lesz-e mű, mely véd feledés ködétől,
érc-kemény, zengő muzsikába oltva –
Liszt Ferenc voltam, ki dacolni kívánt
tolvaj időnkkel.

S mit Vörösmarty veretes sorokkal
versbe foglalt rég: a hazát, vész honját
szent öröm, hűség koszorúzza majdan,
áldva nevünket.

NAPKELTE BÁCSALMÁSON

Hull az éj szőre. Vadállat-prémjét
most tépi foszlányokra
a borszínű ég, a felmutatott
lángfehér szélű ostya.

Györfy Gabriella: Rózsa utca

BÖRÖNDI LAJOS

NAGYAPÁM MEGY A FRONTRA

fut a vonat valahovából
megáll a sehovában
a peronon áll öregapám
kopott katonaruhában

dől a fény a régi fénykép
szélei megpörkölődtek
áll nagyapám támaszkodva
az elfolyó időnek

nézem száz évvel később
micsoda hasonlóság!
szeretnék látni s
nézni a szemén át

nagyapám megy a frontra
gyorsan még egy fénykép!
Istenem ez maradt meg
ez a semmi kis emlék

A HAJÓ ELMENT

A hajó elment, látni a sebet, amit
a tengerbe hasított a teste.
Állunk a parton és nézünk utána,
a vágyakozástól még sokáig eltelve.

Erről is lemaradtunk? Föl kellett volna
szállni, és elmenni az ismeretlenbe?
Becsukni minden ajtót mögöttünk,
és a kulcsokat bedobni a tengerbe?

Nem mertük megtenni, s most azt
súgjuk, hogy nem akartuk. Az ember
már csak ilyen: belül lázad.

Elment a hajó, és furcsa íz
maradt a szánkban. Most ért
véget a huszadik század.

SZEMBENÉZÉS

úgy megtanultunk hallgatni
hogy beszédnek tűnik mintha
a megalkuvás létünkbe
régteől kódolva volna

adjuk tovább az árulás
trükkjeit gyermekeinknek
így a szürkeség évei
forradalminak tűnnek

félteni sem félünk csak attól
hogy szétrohaszt a jólét
magunkkal is megalkuszunk
isszuk az ócska lórét

tudjuk hogy a dicsőség talmi
s egy perces végül nincs is
álmokat hazudunk éjjel
markolásszuk a semmit

és nem jön el számonkérni
tetteinket senki
nagy baj hogy végül ezt is
magunknak kell megtenni

Grászliné Kiss Margit: Napfényes utca

BŐSZE BALÁZS

TEMETÜNK, TEMETÜNK

Elhunyt Lovas Gyula és Salamon Nándor

Nyár van, kikelet,
mégis halnak emberek.
Ma te, holnap én!

Sopron, 2014. július 30.

IM: SALAMON NÁNDOR

Ím – a művészettörténet
apostola volt ő
regényes Nyugat-Dunántúl
őrbástyái között.

Az örök hazába költözött,
művei fönixmadárként
ívelnek a Lélek szelében.
Nem búcsúzott. Elment.
Sok képiró szíve fáj!

Sopron, 2014. augusztus 2.

SZORONGVA A FÉNYTÖRÉSSEN

Fényoszlopok fedezetében
égi arcom ring fenti vizeken,
míg igazságom elijeszt
s hanyatt fordulva
keresek vigaszt,
áprilisi hideg esők áztatnak
és új arcok vándorlásaimon,
míg szabadulva,
lassan elalszom öledben,
Uram!

Sopron, 2013. április 17.

„ÖRÜLJETEK VELEM, MERT MEGTALÁLTAM...”

Lk 15,5; Jézus Szentséges Szívének napjára

A fennsíkra Isten terített
abroszt, zöld a kedvenc színe.
Magányos fenyők a figyelők.
Őrizők minden kőre,
amit erre dobott partra
a rohanó patak,
kergeti, kergeti az
ezüstös pisztrángokat.

A fák között hatalmas
kutyák hűsölnek.
Készen várva medvére,
hiúzra, farkasra.
A bárányok a hegyi
fütengerben legelve,
ringva,
s ha egy, csak egy is
elkóborol,
gyerek csobán indul érte
fütyörészve, gondtalanul.

A nyílt tűzön puliszka fő.
Bádögrében orda,
zsendice.
A fenyővizes butykost
torokra gombolja a hajnal.

A fák közül, a tuskéből
a fiú jön, jön, jön, jön
az elkóborolttal.

Sopron, 2013. június 7.

DRESCHER J. ATTILA

KÖLTŐ SZERKESZTŐJÉNEK

A versek –, jó Uram.
És mindnek rangja van.
Tekintse úgy, mint nagybecsű
ajándékot, több remekmű
kerül ide s egy jó 'reci',
mi kiadványát illeti:
ezektől súlya s becse nő,
olvasóit is kényezteti.

A VERS

(Zsirai Lászlónak)

szellemi nyomjelző lövedék
míg ész s erkölcs takarékon
a vers jelzi hogy nem elég
nem hátrálhatunk meg folyton

ÉLETVONAL

A jó vers - életvonal
sok jó vers: tenyérvnyi lenyomat
s bár elrendezetlenül
az mégiscsak fennmarad

HÁNY DAL

Hány dal kell a túléléshez
és mennyi fájdalom?
Hány vers enyhít a fájdalomon
s hány évembe kerül ez?

HITTEL

Hittel és diadallal
mert vannak még remények?
Előz a létidő végül
ha lelked bele is kékül

CSAK TÜRELEM

aztán majd rádtalál
a kegyelmi pillanat
s eszedbe jutnak mind
a felkent és igaz
legszebb magyar szavak

LELTÁR ELŐTT

Uram maradnék még kicsit–
sok dolgom van mi meggörbít
mondják: az idő elröpül
szárnyas időm hallom suhanni
s olykor vállamra települ
Voltam már alul s ritkán felül

UTÓSZÓ ÖTVENHATHOZ

(„Néni, bejöhetek? Gyere csak, kisfiam.
És kinézhetek az ablakon? Hát persze.
Néni, ki is löhető?”)

Voltam már ennyi is –
Egyébként csak egy számpár
de mily hosszú s dúlt emléksor
És tehetek-e arról
hogyan koravén indulatból
nem löttem civilre s katonára
őszes hatévesen –

LOKÁLIS

Megyek az utcán
(itt oly kevés az „ihlető elem”-)
botlok emberbe kőbe
(nézzünk mindig előre)
s pírban vagy dacosan
lehajtom a fejem
Én ezt a várost – bocsássa meg nekem –
valahogy nem szívelem

IRODALOM ÉS POLITIKA 1.

Vár fokán zeng most diadal
fejét lehajtva pirul csak a dal

IRODALOM ÉS POLITIKA 2.

Ez hab a tortán – lelkendez a tömeg
s nem veszi észre a fejére hulló követ

IRODALOM ÉS POLITIKA 3.

Új Jerikóból riog sok harsona
váratlan dallam nem is az Úr szava

SZARVASFIK

szarvasfik félreneveltek
ifjan már koravének
pompás fényesszörű kancák
meg-nem-ültek csak szirének
kik betöltik a könyvek lapjait
ti vagytok a jövő a diadalmas ének
ti vagytok a jövőnk?
miért is félek–

BIOLOGIKA

Ma újra rám mordult a bélflórámban élő szörnyeteg
s elfogott ismeretlen vektorú rémület
gyakran lövészárokból érzem már magam
ki egyre fél s önmagának is útba' van
Zsebre vág ez a kór ha nem vigyázok jobban–
bízhatok? s meddig is? tétova orvosokban

S mikor görcsöktől ráng a test
s valami rág és foglyul ejt
bízó lelket is bár még nem hiszi
hogy az a kór könnyen leteperi
földhöz lapítja s jól megfekteti
gyötri a testet gyilkolja lelkedet
s már végképp ritka pillanat
mi enyhet hoz s nyugalmat ad

s míg rohangálnak az opusok
lázás s összezavart fejedben
csak annyit tudsz: nincs minden rendben
Valami dallam Davis Group – Spencer?
rég volt – és lázad az immunrendszer
lázás rigmust ver gyulladt szived
ez mind veled –? nem is hiszed –
Aztán egy angyal aransugárral
felfelé irányít áttetsző ujjával
s ez az a Jel – ha már menni kell

MENTÁLIS SZÖVEGSZERKESZTŐ

Olvasok pompás verseket
mik lehetnének az enyimek
de e legújabb trópusok
elnyomják bennem a dalnokot
nem uralg rajtam versenyhullám
csak nézem fentről csinos –

Horváth Endre: Reggeli készülődés

DYLAN D. TIDES

ANYA ÁLMA *(Levinek)*

Finom ez az ébredés ma, mosolygós az ablak.
Elmondjam, hogy mit álmodtam? Nyugi, aztán hagylak,
összebújunk, s együtt fogunk macikávéét inni.
Olyan jó az Anyaszívnek ilyen nagyon hinni!

Álmomban a pálya szélén ültünk, ahogy szoktunk.
Minden labdát megöleltünk, aztán visszadobtunk.
„Hívott anyu, mennem kell,
mert nem tud tovább várni...
Figyelj, Levi, nincsen kedved helyettem beszállni?”
kérdzte meg hirtelen egy szeplős képű gyermek
s láttam, ahogy óvatosan, lassan felemelnek!
Elámultam, annyi kéz nyúlt egyszerre Teérted,
s mind kísérte, első néhány, botladozó lépted!
Mennyi szempár féltett, hogy a pályára tudj jutni!
Mennyi „Éljen!” szállt, amikor nekikezdtél futni!
Gólt rúgtál és úgy morajlott minden, mint a tenger!
Nincs akkora stadion, hol elfér ennyi ember...

Ha tudnád, hogy nekem ennél szebb álom
már nem kell...
Finom ez az ébredés ma... Mosolygós a reggel...

AJTÓ

Hátam az ajtónak döntve ücsörgök,
bentről a tévé moraja hív.
Tudom, hogy azt mondtam, még egyszer csörgök,
de ennyit nem bír már ez a szív.

Ahogy a kisgyermek az üres csizmát
leli meg Mikulás reggelén,
úgy súgom emléked után, hogy „Viszlát!”,
s eltűnsz a nagyvilág túlfelén.

Elhittem megint, hogy bekopogsz végül,
s azt mondogod: „Késtem, de itt vagyok...
Bolond egy vihar volt, ajkam is kékül.
Engedj be, kérlek, vagy megfagyok...”

Elhittem azt is, hogy karomba hullasz,

átsírunk több ezer új hetet,
de aztán feledjük azt, ami fullaszt,
rám találsz, s szemed majd úgy nevet...

Elhittem: nem bírod... Úgy, ahogy én sem.
Egyszer csak betoppansz, s ébredek...
Rájövök: álom volt! Nem mentél mégsem!

...de látod... megint csak tévedek...

Hátam az ajtónak döntve ücsörgök...
Valami fájdalom aludni hív.
Tudom, hogy azt mondtam, még egyszer csörgök,
de ennyit nem bír már ez a szív...

Kialszik ő is, s mint csalódott gyermek,
nem hisz már többé, nincs kegyelem.
Cukorka-álmok? Örökké-tervek?
Nincs Mikulás és... nincs Szerelem...

DRÁGA NETTA!

Fogsz örülni, mikor ezt a néhány sorom megkapod?
Eszedbe jut visszavágyni, meglesni a tegnapot?
Az se bánt, ha széjjeltéped – papírizú semmiség,
de azt, ami egykor voltunk, ne felejtse el semmiképp.

Emlékezz a macskakőre, amikor a déli fény
szökken rajta esve-kelve, s Neked a sok szerzemény
alig fér már karjaidba, s oly soká az este még!
Beszippan a vurstli újra, s nem zavar, hogy festenek,
Te már ugrasz nagy nevetve, s keresed a pirosat,
aztán rögtön masnit akarsz, kékes-fodros csinosat.

Emlékezz a kis teraszra, Gino előtt délelőtt,
Fagylaltfolt és virágminta kis ruhádon egybenőtt,
s kacagod, hogy éppoly színes, mint a festőköpenyem...
Délután majd kagylót kergetsz lenn, a parti fövenyen,
hogy Gilda is megbékéljen mosáskor a színeken...
...közben apró virág nyílik holtra sápadt szívemen.

Emlékezz a könyvesboltra, az a szálló félhomály!
Olyanná vált lelkecskédnek, mint egy áldott ispotály,
ahová az árva szellem gyógyulni jár hétre-hét,
lángból kevert kaland-írral kezelgetni szívsebét,
s ahonnan, ha ezer szentnek imája is esdekel,

el nem vágysz, míg egyetlenegy apró betű énekel.

Emlékezz... de nem folytatom, jött az őr,
már menni kell.
Lesz még holnap, lesz még tollam –
én beérem ennyivel.
Emlékezz, hogy apád voltam, bármit is tett két kezem...
Emlékezz, hogy csak te voltál, s Te leszel az életem!

Utóirat: hogyha kéred, még ezerszer vétkezem!

ECSETEKBŐL, VÁSZNAKBÓL

Ó, mennyiszor kértél: „Fess egy képet rólam!”
Vén cipőmmel bambán turkáltam a porban,
s pusztán gondolatban suttoztam el halkan:
Olyan lenne, mintha hazudnék egy dalban...

Nem tudtad, de régen festettem egy lányról.
Próbáltam utána (istenem, de hányról!),
de már nem zenélnek ugyanúgy a színek,
s nincs olyan varázslat... Alkonyi melírnék
nem állt jól azóta egyetlenegy nő sem...
Nem hívnak a vásznak zúgva, ismerősen,
sürgetve az órát: facsarjon ki mindent,
ami vágy csak tombol, s égni készül itt, bent!
Más volt akkor... Nem kín, s feladat itt állni,
inkább izgatottan egyre beljebb szállni,
s elmerülni lassan a készülő képben,
épp úgy, mint a harmat szemében nyílt szépben.
Ecsetemmel néha oly könnyű volt sírnom,
ahogyan a méhek margarétaszirmon
lépkednek a foltos, nyári levegőben,
s ahogyan a napfény szökken lemenőben
hullámtörés hátán, könnycsepp-remegésben...
s könnyű volt repülnöm boldog nevetésben...

Azt hiszik, hogy festek, de ez már csak látszat,
azóta csak tépem, hasítom a vásznat...
Ne mondd hát ki többé: „Fess meg engem! Kérlek!”
Csalóka a napfény, nincs vége a télnek...
Gyere vissza akkor, ha már Őt elűztem,
ecsetekből, s vásznakból gyúlt égig erő tűzben.

KILISTÁZTAM

Kell a szív, ha létre dobban,
s kell, ha majdnem összeroppan...
Kell a lélek, kell a testem.
Kell a kéz, ha már elestem.
Kell a kő, mit reám dobnak.
Kell az ok, ha fintorognak.
Kell a szó, ha elhibáztam.
Kell meleg, ha bőrig áztam.
Kell pár perc a félelemre,
s koszorú, ha vége lenne.
Kell a zaj, hogy csendre vágyjam.
Kell a rend, hogy szertehányjam.
Kell a május, kell, hogy fagyjon.
Kell barát, hogy olykor hagyjon.
Kell a Semmi, kell a Minden,
mindkettőben, mindig hinnem.
Kell halál és kell karácsony.
Felröhögnöm jótanácson.
Kellesz Te és kell, hogy várjam
jöttöd, s közben utam járjam.
Kell, hogy ezrek szívét bírjam,
s kell, hogy versem egynek írjam.
Kell a fagy és kell, hogy égjek.
Nap is kell, vagy fuccs az éjnek.
Kell galamb és kell a puska,
kézfogás is kell a tusra.
Kell király és kell a népe,
s változás, ha népe kérne.
Kell a hűség és a mérég.
Kell a fa és kell a kéreg.
Kell a rajt és kell a vég is.
Kell a harmat, s kell a vér is.

Kell magány, de.... néha mégis...
Kellhetnék már végre én is...

TANMESE

Megdöbbsent az oroszlán, hisz nem is jött eszébe,
hogy a bukott antilop tán szívesen beszélne,
mielőtt még fogait a húsába ereszti...
Leült hát és megvárta, míg amaz ígygen kezdi:

„Tudod... sokszor elméláztam: milyen lenne akkor,
ha szikládön én ülhetnék bőszen alkonyatkor,
s Te lennél az, aki minden rezzenéstől félve
legelné a sárgult gatz és rettegésben élne..?
Nagy kevélyen nézném, hogy a horizonton lépkedsz.
Élvezném, hogy én döntöm el, még hány percig élhetsz,
Te meg rágnál, mint az örült, s imádkoznál esdve,
azért, hogy a mancsom ma egy társadat keresse.
Nyújtózkodva felállnék és elindulnék végre...
Szemem villan, bátor szívem ítélettől égne...
s Te pihegnél lenn a földön, haláloedra várva,
s Teutánad sírna végül két magányos árva...”

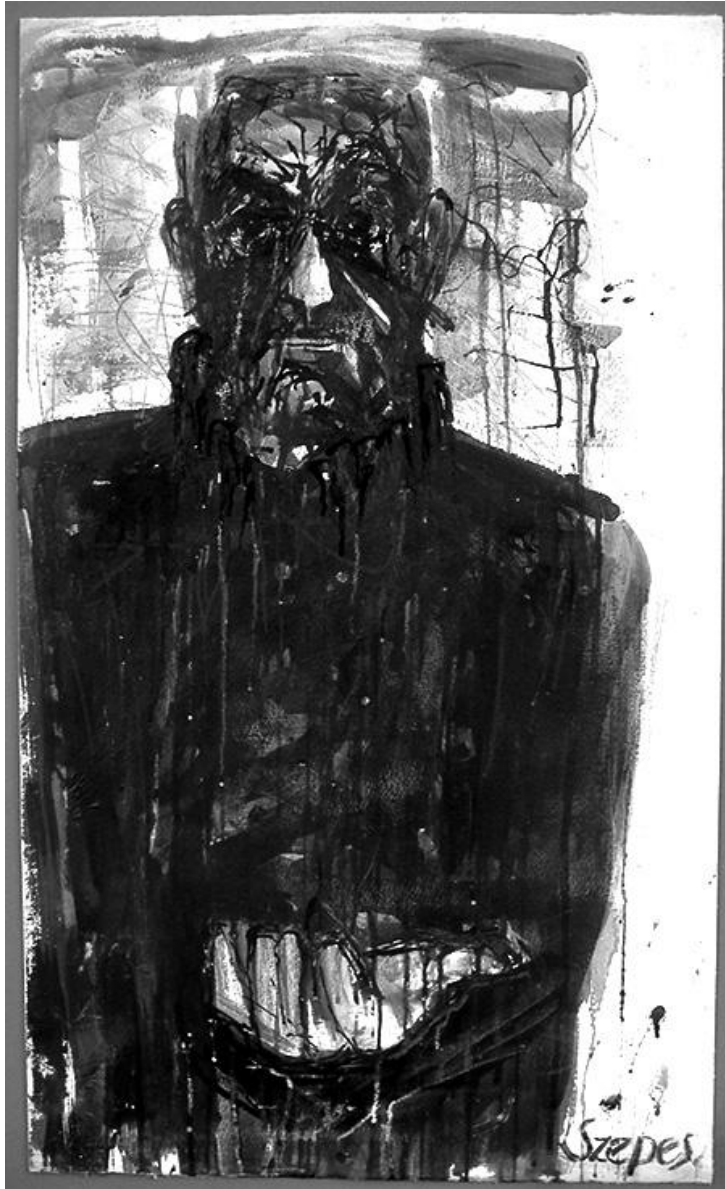
Az oroszán hallgatott csak... Hisz hogyan is szólna?
Félrenyelne, s szégyenszemre rögtön fuldokolna...
Képzeltékek helyett inkább futni kellett volna...

SOPRONI ADVENT

Első voltam tán, ki sapkát,
sálat kapott, s rém sietve
becsukta a rongyos naptárt,
s elindult a szép hidegbe.
Zsong a város. Zajlik még a
hétköznap is, immel-ámmal,
de már öltözik a céda,
nem elégszik jégvirággal,
neki több kell: fénylő láncok,
piros, zöld és arany fodrok.
A Fő téren vidám táncok,
– örülnek az öreg szobrok -
kicsi vonat kattog egyre,
s nevetést hord körbe-körbe.
A komlósrag tizenegyre
elillan és mélyre törve
új parfüm száll az utcákra,
tele ízzel, béke-hírrrel,
ráül minden hazugságra,
s csak mosolyog, tiszta szívvel.
Nem is tudnék haragudni,
úgy dalol most, zenél bennem...
Kezeimet zsebre dugni
vágynom, s érzem: végigmennem
a vásáron újra, s újra
harangszóval tölti lelkem!
Nem gondolok semmi súlyra,

tán csak egy bánt: Énekeltem
én már egyszer kalács-liszttel,
telehintett csodaszépet...
Emlékszel még, mennyi hittel...?

Azóta is várlak Téged...

Ifj. Szepes Gyula: A koldus

HORVÁTH ÁBEL

EGYEDÜL UTAZIK

egyedül utazik
a messziből a távolba

utastársak sorsát viszi magával
jönnek, mennek
tudja, értelmetlen
legyint, mosolyog, megvonja bal vállát
és az ég felé fordítja két tenyerét

egyedül van és mélyet sóhajt,
tudja ezt és érzi
pedig mindenki testvér
pedig mindenki egyedül van

sok mindent mondtak rá
sosem értette
kisgyerekként sem
mennyi minden maradt ott
miért?

érteni nem, érezni több mindent lehet
több mindent szabad

a tudás fáj, a tudás fáj

nincs boldog vers,
örökre gyulladt meg az álom

mi tör föl most?
érezem az árnyakat.
vigyetek vissza az éjszakába,
ahol megtaláltalak...

CÍM NÉLKÜL

összeadódtunk, mint a számok:
egy meg egy
kettő, mégis egy vagyunk,
mind a kettő egyre megy.

*

fenyőerdő
liliom
óvón
rámdől
ajkad

*

ti széthasadt, vihartól megtépett
fehértű, égi tollcsodák!
emberlélekből kinőni kívántok,
az örökmécs izzik,
és gyógyít bennetek
múlhatatlan melegével.

csak forrjanak össze a sebek,
a vérsejtek újra ereitekben keringjenek!
röpítsétek a gyerekkori
örök világosság egére az emberi szíveket!

ha össze nem forrhat, hát jó úgyis.
repülni nélkületek is lehet,
és a repülés élményére
legalább emlékezhetek.

*

borzas aranyban csillog
lelkemben friss a tavaszi szellő,
alvó csillagok csúsznak
halkan a szívbe. az erdő...

ujjaink kulcsban az égre merednek,
nyílik a jácintillatú vágy.
kérlek, ha magadból már nekem adtál,
adhassak én is, drága virág, hisz

fiatal és örök, mi most e szívben él!

lábunkat lógatni zsenge tájakon
órától elszakadva, ölel s ég a lélek,
ritmusunk összesétál cupák-lábakon,
arcodon mindig angyalok zenélnek.

*

Huncut a csillag, selymes az éjszaka
türkizkék vízű szirmaival,
fölragyog aztán hajnali napfény
rózsák százszínű álmaival.

ELHOMÁLYOSUL A MENNYORSZÁG

menthetetlen hidegen
lábfejem, két kezem
hozzád ér, az éjszaka
kék, puha lepelként
óv minket a hidegtől.

mit van mit tenni?
valahogy úgyis lesz...
gondolatom macskái
ne kutyául legyenek.

túlfordultam az összes kanyaron,
másik város ez.
ablakomon napfény, színarany,
valahogy úgyis lesz...

Horváth F. Péter: Anno Rózsa utca

HUSZÁR LÁSZLÓ

**BOTOR AZ EMBER, FÉLVE VERSEKET
DADOG**

„Néha az az érzésem, hogy sokszorosan túléltem önmagamat. Utolsó ráébredésem arról szól, hogy a földet – földemet – elfoglalták kicsi szürke vagy zöld emberkék. Nem értem a nyelvüket, a gondolataikat, az értékrendjüket. Mégis kommunikálunk. Vagy csak monológokat mondunk egymással szemben ülve? Már bizonytalan az egész – legalább annyira, mintha ükapám felébredne, és videón megnézné ükanyámat, ahogy mosogat. Nem tudná, valóságot lát-e?

este még nyitva volt az a nagy ajtó
reggelre már kulcsra csukták
egy cédula függött rajta
„tatarozás alatt”
a pokolban üzemel a mennyország
...

botor az ember
félve verseket dadog
de kimért a léte
felkenődik az
ezredvég
fogaskerekére

(Huszár László (1952-2016) próza- és versrészletek)

Horváth István: Utcarészlet

JUHÁSZNÉ BÉRCES ANIKÓ

GYŐZELEM ÁLTAL

párta találni
büszke bikának
nagy kihívás.
Rengeteg alján
harsan a válasz,
torka szakadtán
retten az éj,
nyolc pata dobban,
jöjjön a párharc,
csattan az agancs,
súlyos a tét.
Megremeg ég, föld,
hold szeme tágul,
bátor a küzdő
egyelőre:
Fejkoronámnak
számos a töre,
meglásd, legyőzlek,
érzem előre.
Téli természet
Álmodik csendben
hópihe párnán,
olvad a szívem
ily csoda láttán.
Csipkelept sző
holdselyem fénnel
lány takarónak
a téli éjjel.
Védi a testét
félte meg óvva,
öszönök által,
ősanya módra.
Hajnali égbolt
fényugarától
tündököl egyre,
s fénylik a távol.
Nap szeme ámul,
elvakul szinte,
ég a szűz óra
csillagot hinte?

KERÉK IMRE

TE AKARTAD

Szerelmedért nem kilincseltem,
nem akartam,csak elviseltem,

mint a kalászkok elviselnék
a jégverés kéretlen terhét

nem én akartam te akartad
hogyanaponta öledbe haljak

S melleden,a fényteli kertben
magamat végképp elfelejtsem

oldódjam benned,só a vízben,
szebbnek lássalak mint egy isten;

nem én akartam,te akartad,
amikor tested kitakartad

s először adtál enni számnak,
hogyan folyton éhezlek,kívánlak

s mint két akna egymásnak csattan
pusztítjuk egymást szakadatlan

föllobogó tűzben hajadból
búzaszín fény dől vadgalambtoll

a világrészek észrevétlen
elhamvadnak szemed tűzében,

kenyeret nyújtó kezéd árnya
csillagot éget koponyámra;

nem én akartam,te akartad:
naponta százszor megtagadlak

fölsebezlek fémet esztergakés
egyik szenvedést másik szenvedés

te akartad hát most állj mellém
mielőtt hitem elveszejtém,

szememből a rémeket töröld ki,
segíts a jövőnkért pörölni!

**ÉNEKEK ÉNEKE
(SALAMON KIRÁLY KÖNYVÉBŐL)**

Szerelmesem,gyönyörű vagy,
ébenfekete sörényed,
mint a musztáng lovacskáé,
amikor szerte kibomlik.
Hosszú combú,szép bokájú,
ámulatba esve nézlek.
Két emlőd két kis báránka
szelídségéhez hasonlít.

Ingerel simogatásra
tomporodnak kereksege,
lábszárad két márványoszlop,
gyöngyfehéren felszökellő.
Köldököd olaj nyomától
síkos drágalátos csésze.
Szemed,mint a kék halastó,
mikor nem borzolja szellő.

Arcod ékessége mennyi!
Van – e hozzájuk hasonló?
Libanon hegyét formázza
a te karcsú nyakad tornya.
Mert a szerelem komor,mint
a leszögezett koporsó :
tégy pecsétnek kebeledre
s ámbraillatú karodra.

KOVÁCS GYÖRGY

TANKÁK

ERKÉLYEN

(Hangulatok három tankában)

galambraj zuhan
surrogva a tetőről
kutyák vezetik
ébredő emberüket
a park harmatos gyöpén

tollpihe lebben
szarkafiak játszanak
mentavirágról
déli nektárt nyalogat
halkan surran a szender

semmi se történt
minden a ködbe omlott
sátáni hanggal
vonat rohan a fák közt
pokolba kíváncozik

GYERMEKSZERELEM

szénaillatú
szőke haja rám terül
abból lélegzem
lassan múló életem
Isten áldotta részét

MÁR TAVASZI

a ház sarkánál
bodobácsok vonulnak
katonás rendben
napsütötte fal alján
vörösen vonatoznak

már fényben a rét
már vízben áll az árok
már száraz az út
már méhrajok döngenek
már virágzó fák között

délutáni hold ül
virágzó fa hegyére
cinegék dala
tavasz illatú szélben
szép szerelemre tanít

nyíló virágként
ébred a hajnali fény
rejtelmes felhők
ábrándos képeiben
vonul a lassú idő

Szuokné Strassner Klára: Horizont

RAKOVSZKY ZSUZSA

EGY PÉNTEK ESTE

Piros biciklilámpa villogása
homályos víz alatti alkonyatban,
mikor az ősz parazsat gyűjt a fákra,
hideg nyirok kúszik föl a falakban,
halott levéllel felszórva a járda,
a pusztulás már megállíthatatlan,
az év a tél, a vég felé zuhan.
December jön, négykor már este van.

De még világos a túloldalon
a Piramis üzletház kupolája
mögött az új testépítő szalon,
vezényszó pattog, női testek árnya
hajlong, szökell túl az üvegfalon.
Megáll, néz, nem siet, senki se várja,
több mint tíz órát dolgozott ma, fáradt.
Feje fölött az ég, szemközt a főbejárat.

Nem ilyen életről ábrándozott,
mikor – reményteli bölcsészpalánta –,
egykor a Brontë-kből szakdolgozott,
s álmaiban katedrán állva látta
magát, s egy Rochester bálványozott
hitveseként, kiről hogy azt hitte, megtalálta
egy nős tanárában, ráment hat éve,
mígnem az agg tudós új évjáratra cserélte.

Majd dolgozott egy lapnál – csödbe ment,
aztán egy könyvtárban – leépítettek,
majd minden bölcsész-álmot eltemet –
a barátnői mind jobban keresnek
mint titkárnők, PR-menedzserek –,
s jelentkezett, fogorvos-asszisztensnek
tanfolyam, állásinterjú, s a többi,
míg itt, a jólmenő fogorvosnál kötött ki.

És mert sok a külföldről érkezett
„turista” itt, használja is a nyelvet.
S főképp: napi tíz órát itt lehet
délceg fogorvos-eszményképe mellett.
Ő készíti a röntgenképeket,
injekciót szív fel, tömést keverget,

s hogy ne szennyezze vér a messziről jött
páciensek ruháját, leplet nyakukba ő köt,

míg nézik, mit a monitor mutat,
– mint kik ön-sírjukba tekintenek le –,
fehér, fél-áttetsző állcsontjukat
az ólomszürke húsködben lebegve,
szájukban izmos férfikéz matat
fúrófej forgolódik sisteregve.
„Lehet öblíteni!” Kereng a hófehér
porcelántálcában a víz, a vér

a lefolyó kis örvényébe le.
Zsibbadt állkapocsban esont recsenése:
kinn van a fog és véres gyökere,
kitépve lényük egy parányi része.
E Rochesternek lenni Jane Eyre-e
rég tudja jól, nincs szikrányi remény se:
„Na, mára vége! Mehetünk haza!”
Kinn nyüzsgő délutáni éjszaka.

A parkolóban száraz levelek
kerengenek rubin féklámpafényben.
Négy fal közt is érezni a szelet,
ahogy az üvegnek zúdul keményen.
Halottak napja elmúlt, karácsony közeleg,
csillag nem látszik a fekete égen,
de már az ünnepi kirakatoknak
során át kék, ezüst, arany gömbök ragyognak.

A park sötét, a parkoló sötét.
Felhőrajok lepik a csorba holdat,
hozzák a hó hamis ígétét.
Az üzletekben tízezrek tolongnak.
A pékségben vesz vacsorára két
kiflit, a sarki bolt már zárva. Holnap
szombat lesz, és nem tudja még, mihez fog.
De várja őt a tévé és a laptop.

Otthon a tabletét előveszi.
Átöltözik: még egy magányos este.
A teavizet forni fölteszi,
bio-eperlekvárt ken korpakekszre.
Leül, megnézi a jövő heti
horoszkópját: van-e üzletre szexre
esély, s megváltoztatni életét,
most, amikor a Hold a Jupiterbe lép.

Pár éve még időnként válaszolt
a társkeresőn pár vonzóbb pasasnak:
volt köztük széltozó és félbolond,
végül egyéjszakás kaland akadt csak,
pedig rég lelkes olvasója volt olvasója volt
a „Pszichológus válaszol” rovatnak,
hívén, tanácsait ha megfogadja,
esélye lesz egy jól működő kapcsolatra.

Megnézi, hogy amit nemrég a netre
föltett, a képe hány like-ot kapott.
Topless fotó, ő maga készítette
egy okostelefon s egy selfie-bot
segítségével – még Rómában vette,
ahol egy éjjel két eurót dobott
a Trevi-kút villanyfényes vizébe:
turistaként járt ott több mint egy éve,

hogy kiheverjen egy újabb szerelmet
(reménytelen). A busz végében ült,
egy nyugdíjasklub titkárnője mellett:
égő napfény után langy éj köröskörül,
romok, olajfák, holdsütötte kertek –
első nap még ábrándokba merült,
hogy hátha itt! De végül nem történt semmi más, csak
bélfertőzést kapott, s egy horkoló szobatársat.

A képen még akárcsak egy kamasz
lányé, olyan formás-karcsú a teste,
de már az arcot karton macskamaszk
takarja (még tavaly szilveszterkor szerezte),
s így egyszerre lehet az és nem az,
aki valóban, s aki csak szeretne,
ami személyes benne, unott-kedélytelen,
de még üdén virágzik, ami személytelen.

Elképzeli: míg itt ül egymagában,
teát iszik, eszi a korpakekszet,
a teste képe idegen szobákban
nyújt tápot a kigyulladt képzeletnek:
Svájcban Balin, Szöulban, Angliában
nagy rózsaszínű pille, hálójában a netnek,
s mások szemével nézve önmagára,
képzelt vágyaktól gyúl valódi vágyra.

Eközben néhány háztömbbel odább
most a hűgát faggatja épp a férje:

„Kati! Ugye idén nem hívod át
karácsonykor, se ünnepi ebédre?
Ki bírja nézni azt a misz pofát?”
„De mikor olyan magányos szegényke!
Csoda, ha nincsen semmihez se kedve?
Mindjárt más lenne, ha kicsit boldog lehetne!

Tényleg, van az a régi haverod...”
„Kiről beszélsz? Nem értem.” „Jaj, nehogy már!
Az a hogyhívják...dehogynem tudod!
Az, akiről mindig mesélni szoktál!
Tudod, akivel együtt jártatok!
gimibe, és tegnap összefutottál
vele a boltban!” „Tudom már...aha,
Jenő...na, ő fura egy figura!”

„Fura? Hogyan fura? Bolond?” „Nem éppen.
Programozó, és otthon dolgozik,
s utána is, a szabad idejében
a gép előtt ül, nem találkozik
élő emberrel napokig...a héten
én voltam a legelső...” „Az ember változik!”
„De ő nem. Épp ez az! Egész éjszaka képes
a gépen játszani, mint egy hat éves!

Emőnek? Bemutathatjuk,de nincsen
sok értelme...nincsen oda a nőkért.
Ja nem úgy... kicsit fél tőlük szerintem.
Talán átverték ...” „Mint szegény Emőkét
Az a vén széltozó... Hiába, minden
férfi egy aljadék!” „Én is?” „Te főképp!”
„Mi mégis megvagyunk, nem?” „Igen, de ő sokat várt
az élettől...” „Jó, nézzük azt a naptárt...”

„Meghívhatnánk, mondjuk, hatodikára...”
„Szombatra pont? Jó, addig még van egy hét...”
Ne kérjük meg, vigyázzon Kiskatára
szilveszterkor? Akkor mi elmehetnénk
X-ékhez néhány órára, ha már a
szombatunkat elrontja...” „Nem szeretnék
szívességet kérni cserébe...” „Mért?
Tanulja meg, hogy nincs ingyenebéd!”

„Jenő barátodat – most jut eszembe –,
ne hívjam meg őt is ebédre?” „Nem.
Kilógna a lóláb...viszont...mi lenne,
ha átadnám neki a hangversenyjegyet?”

„És te akkor nem is jönnél velem?”
„Nem, de attól te és Emő még elmehettek.
Mit szólsz? Akad azért jó ötletem?
Én addig legalább megnézhetném a meccset.”

Horváth Judit: Remény

SURBÁN FRANG ZOLTÁN

NEM AZÉRT LÁZADOK

Nem azért lázadok,
mert fordult a pörge kocka,
de nem tudok nyugodni benne,
hogy így kell élnie a népnek
pőrén éljenezve.

Nem azért lázadok,
mert szegények a gazdagok,
de nem tudom felérni ésszel,
hogy miért álmodik a szegény
most is csak kenyérrel.

Nem azért lázadok,
mert rabló elveszté kincsét,
de nem tudom megérteni én,
hogy miért nem jut belőle most
annak, ki volt szegény.

Nem azért lázadok,
mert nappal nincsen éjjel,
de nem tudok megérteni én,
hogy a tüzes csillagok alatt
mért vacog sok szegény.

Nem azért lázadok,
mert a régi lánc lehullott,
de nem tudom megérteni én,
mért gennyed a régi seb most
jobban a lánc helyén.

Nem azért lázadok,
hogy visszahívjam a múltat,
de nem tudom megérteni én,
hogy ilyen gyéren teljesült be
a sok derék remény.

Győr, 1954.

HOVA MENJEK

Sebes arcú kedvvel vonszolom magam.
A dal rég lehullt ajakamról
a sárba, mely fröccsenve tocsog,
és zúg buzogva benne szemét, mocsok.
Jaj, hova menjek, hogy hangom Tihanyját,
anyját a holnapi zenéknek,
az echót, végre megtaláljam,
hogy el ne fulljon e szennyóceánban? *Győr, 1952.*

1956. OKTÓBER 23.

Rossz kegyelmen éltünk szent hazánkban,
alázott szívvel, fosztott mostohán,
csak némán öleltük jó anyánkat,
és titkolt könnyünk folyt a nagy Dunán.
Hajtott fővel és dugott ököllel
hallgatva éltünk új igánk alatt,
jajunk csirázott az ősi földben,
míg végre egyszer szárba fölfakadt:
A nép szívének vad dobbanása
fellobbant az uccák néma hosszán,
és harcolt a nemzet ifjúsága
halálra szántan hős apák nyomán.
Hullott a vér a pesti köveken,
a gyászos égre fröccsent, mint a vád,
széthullva minden messzi végeken:
hős e nép, hős a pesti ifjúság.
És hullt a vér Pesten és vidéken,
és átzúgott minden kicsiny tanyán:
ne égjen rajtunk tovább a szégyen,
jöjjön inkább a vég, a hős halál.
Tankok dübögtek mint a végítélet,
áttörve véren és imás dalon,
bombáztak a szovjet harci gépek,
és csorgott a vér földön és falon.
De Pest már többé meg nem alkuszik,
a nép jogától többé el nem áll,
hiába ÁVÓ, szovjet harckocsik,
szabadság napja kelt fel Pest-Budán.

MAGYAR ANYA 1956-BAN

Az elmúlt néhány hosszú év alatt,
fiam,
ó hányszor elsirattalak,
hogy nem lesz belőled férfi, délceg,
mint volt a jó apád,
hanem az elnyomók, hatalmasok kezében
csak béna, vézna báb!

Fiam,
ó hányszor, hosszú éjszakákon,
hallatszott ajkam rémes átka
vágyamra, mely téged elhozott,
és minden új anyára,
ki rabszolgát szül,
ha magzatot!

Fiam,
ó hányszor elsirattalak,
derék szorgalmadat ha láttam,
mellyel hazúg könyvek lapjain
tanultál álnok tanokat,
és hamis próféták hitét;
és arcom pírja lángolt,
hitvány tanárod mikor dicsért,
mint jó diákot!

Fiam,
ó hányszor azt kívántam,
hogy lennél bár halott:
fejfád mellett gyászolva, sírva,
elárvult, átkozott anyád
jövőd felől,
hogy magyar maradtál,
csak akkor lehet nyugodt!

Fiam,
most bocsásd meg nekem
e nagy bűnöm, hogy gyenge volt hitem!
Most már hívő vagyok,
mert láttalak harcolni kinn az uccán
szovjet páncélosok
és ávós pribékek ellen,
az árulók kudarcán,
láttalak harcolni azért,
amit már eltemettünk,
a zászlóért,
mit mi csak rejtegettünk,
és szabadságért,
mit otthon csak titkon emlegettünk!

Bocsásd meg nekem,
fiam,
hogy oly gyenge volt hitem,
hogy oly sokszor elsirattalak
az elmúlt néhány év alatt!
Most már hívó vagyok
és büszke rád,
fiam,
amíg csak meghalok,
és arra is,
hogy anyád vagyok.

MIÉRT ISZOM

Itt születtem, és volt szabad hazám:
testvérem volt fű, fa, ember –
s most őr ül házunk udvarán...
Hát ezért iszom.
Két öreg szülóm kegylakásban él,
szegényen és elhagyottan,
és ott ül rajtuk hetven év...
Hát ezért iszom.
És volt egyszer egy szőke, drága lány,
- mint bimbó-rózsa, tiszta ég –
és nélküle most vak magány...
Hát ezért iszom.
És mert engem is negyven év szorít
a sírhoz egyre közelebb –
pedig szerettem egykor itt...
Hát ezért iszom.
És mert nincs sehol megváltó remény,
csak egyre nő és ég a seb –
eh, tovább miért mondjam én...
Hát ezért iszom!

Győr, 1957.

ÜZENET

A fejemen félreCAPOTT főveg,
s hiába zúg az esztelen tömeg,
hitemet sem az átkos száműzés
sem a kínzás még nem törte meg.
Kezemben tartom még a fokosom,
és túl börtönön és néma sírokon,
hangom szétriad az éjszakába
és örködik a béna álmokon.
Tanú vagyok és törvénytudó bíró,
aki meg nem alkuszik a síró
gondok halálos, bús Golgotáján,
s ha fölfeszítnek is, igaz író.
Hóhérnak ávét soha verssorom
nem rivall, s ki mond, megátkozom.
Úgy vigyázzanak, nyomukban leszek,
akárha holtig kell bolyonganom.
A fejemen félreCAPOTT főveg,
s hiába örül a zsoldos tömeg,
hogY majd láncra ver és meg is feszít:
szavamnak lelkét nincs ki ölje meg.

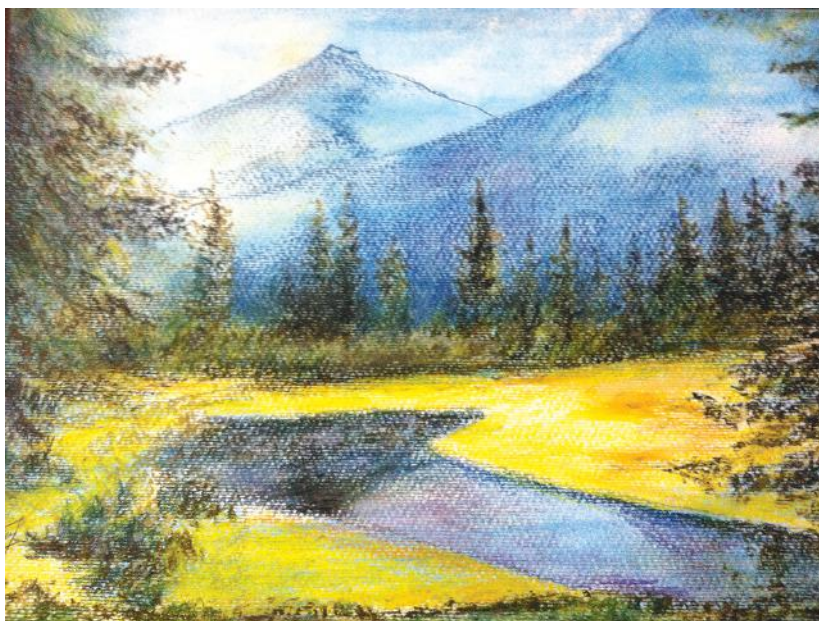
Győr, 1957.

ÍRÓI PROBLÉMÁK

Volt-e kor e honban,
mikor csak titokban,
vagy lenn a sírokban
lázadott a költő?
Hej, ha mi
Ady szavával kiáltanánk!
Hej, ha írna,
mint Attila,
verset itt ma egyikünk!
De ugyan ki mer
siker helyett a falnak ugrani?
Hallgass.
És rejtve élj
e mély napok alján.
Szád ha szólni mer,
szavad ikertestvéreként
kikel a vád is ellened,
s hazád a börtönök
zömök falát
borítja rád.

Ha mégis írsz,
így írd:
- A Párt! –
Ez legyen a rím, a pánt.
Ki vet: A Párt!
Ki szánt: A Párt!
Anyánk: A Párt!
Apánk: A Párt!
/hazánk csak mostohánk/
Minden, mi jó: A Párt!
Énekeld hát:
A Párt!
s költő gyanánt
nagynak kiált
majd ki a Párt,
és hasmánt is medáliát
akaszt reád
a Párt.
De meg ne írd,
hogy házaink,
akár börtönök,
hová tömött
jajok között
a Szép s Igazság
meghalni költözött.

Győr, 1958.

Taschner Frigyes: Alpesi táj

TURBULY LILLA

„MINDEN HÁZBAN ÁLMODIK VALAKI”

Varga Zsófi képeire

I. GONDOLJ...

Gondolj az éjszakára!
Ne gondolj semmi rosszra,
se nyúlós félelemre,
zárat zörgető gonoszra,

ne ébredj fájdalomra,
ne félj, hogy nem lesz reggel,
gondolj az éjszakára,
ne arra, hogy megöregszel!

Gondolj a teliholdra,
ahogy a fák hegyén ül,
fényt perget hárslevélre,
még a zöld is belekékül!

Gondolj most mély tavakra,
langyos, ismerős vizekre,
legyél te a csónak
és legyél te a medre,

evezz lassan, időd kitart,
nincs honnan elkéssél,
mert körbenézve láthatod,
a jó álmok földjére értél.

II. ÁLOMKÖD

Lehet, hogy azt nézed
egyszerűen ködnek,
ahogy házakból az álmok
a kéményen kiszöknek.

Elüldögélnek lombokon,
míg (kőrésben virágok)
gondol egyet pár vagány,
más álmába átszivárog.

Van úgy, hogy könnyebb dolga van,
egy háztető félre billen,
álom, gyere, szükség van most
terád, igen, éppen itten.

III. ÓSERDŐ

Préselt nyomok közt létezel,
emlék-zsúfolta térben,
parányi őserdő lapul
minden zöld levélben.

Képzeld, hogy nem pusztul tovább,
mielőtt végleg eldől,
újjáteremti önmagát
néhány levél-DNS-ből.

IV. SZEMHATÁR

Kétéltű hal sétál a vízben,
s te felröpülsz, hogy nézzed,
körötte fodros víz kereng,
helyére zökkent részlet.

Könnyű suhanás leszel,
nyomot sem hagyó pára,
ónsín tükör most a hold,
egy másik világ szemhatára.

VÖLGYI JÁNOS

CSENDES IMA

ne vágd ki a bokrokat, a fákat,
érd be a virág illatával,

csodáld a felkelő Napot,
emeld meg néki kalapod,

egy csendes nyári éjszakán,
hallgasd, mit susog a nád,

kérdezd meg a kicsi méhet,
miért gyűjti másnak a mézet,

ülj a pirosló cseresznyefa alá,
s jóságával a csend rád talál.

Se másban, se földön, égen,
csak magadban találod meg az istent!

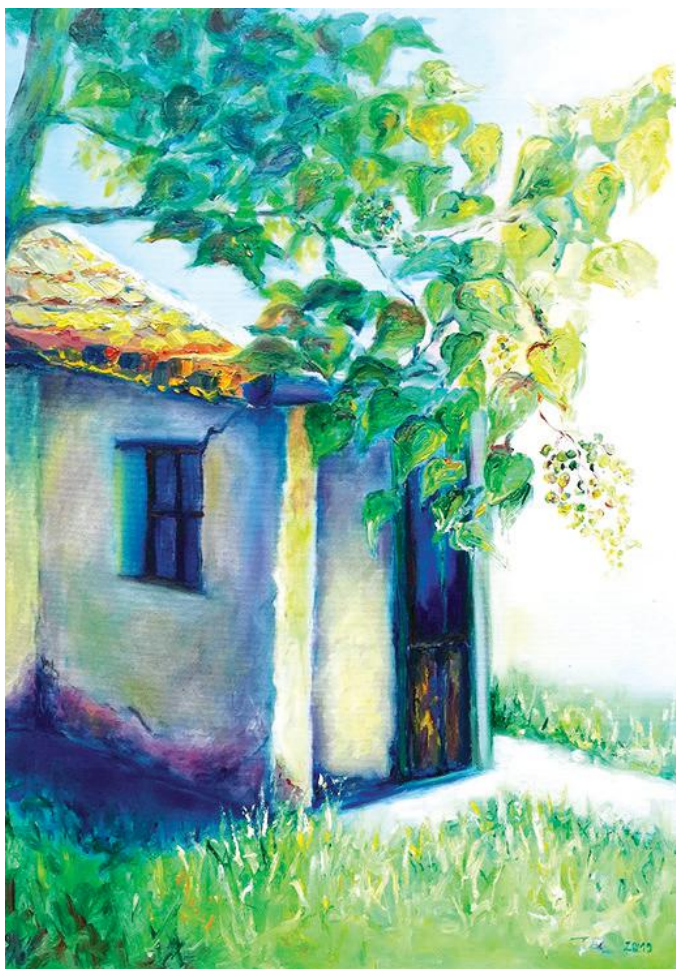
MÁR ELHAGYTAM

Már elhagytam régi tárgyaimat,
a csúzli gumija elszakadt,
gimis sapkám megfakult,
s negyvenéves por fedt.
Polcaim meghajoltak,
a könyvek súlya alatt,
olvasatlanul hagyni könyvet,
sokáig nem szabad.
Sír utánam
roskadt biciklim kereke,
levegőjét kiengedte,
már nem akar szolgálni.
Testemen a kín,
néha jelez valamit,
s a bélyegen, mit gyűjtöttem,
rám mosolyog Gagarin.

ŐSZ

Lehullott a nyárfalevél,
messze viszi a szél.
Emlékeit viszi magával,
és helyet keres,
az üres határban.
Gazdagság

Gazdag vagyok.
Kilencvenháromezer
négyzetkilométer
földem van:
ez az én hazám!

Vörös Renáta: A császárfa árnyékában

ZENTAI LÁSZLÓ

MAGYAR BALÁZS HALÁLHÍRÉRE

Jelképes is lehetne – persze lehet az is! – hogy Magyar Balázs éppen Jézus születésének hajnalán hagyott itt bennünket. A fájdalomunkat is felemeli, hogy a jászolban fekvő kiseddel egyidőben távozik egy férfiú, aki mérnök és író is volt, de leginkább festőművész feleségének, Magyar né Derszib Etinek a társa. Az ő piktúrájának holtig tartó szolgálója, a legnemesebb, legodaadóbb értelemben. Rajongásig szerette Etit, mert ebben a házasságban találta meg a művészet és a szerelem, a szeretet és a féltés csodálatos harmóniáját. Majdnem mindig együtt láttam Őket! Rendezvényeken, kiállításokon és otthonukban is! Balázs szolgálta Etit, mert ebben látta életének fő értelmét, Sopronban, Nagycenken, és az ország, vagy a nagyvilág bármelyik szegletében! Bátorítója, ösztönzője volt Derszib Eti festészetének. Írt is, persze inkább csak magának, de írásaiban a magyarságát is összekötötte mélységes istenhítével...

2018. december 24-én hajnalban érte a halál, akkor amikor „Asszonyunk Szűz Mária, Istennek szent Anyja” életet adott Jézusnak!

Derszib Eti: Magyar Balázs portréja

MAGYAR BALÁZS

MAGYAR IMA

„Mi atyánk, ki vagy a mennyekben!”

Egy olyan nép áll színed előtt, aki nemzeti himnuszául a hozzád való fohászt választotta. Első királya, országát Szent Fiad Anyjának oltalmába ajánlotta.

„Szenteltessék meg a Te neved!”

Már több költőnk fordult Hozzád Urunk, de talán kevesebb alázattal.
Hiba volt követelni, hogy „Adjál akkor is, ha nem kérjük!”

„Jöjjön el a Te országod! Legyen meg a Te akaratod!”

Bocsáss meg, ha eddig csak a magunk akaratát szerettük volna megvalósítani!

„Miképpen a Mennyben, azonképpen itt a Földön is.”

Önfeláldozó Fiad, Jézus és Boldogasszony Anyánk közbenjárásában bízva,
kezedbe tesszük sorsunkat, Urunk!

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!
És bocsásd meg a mi vétkeinket!”

Bizony megtagadtak Téged, sokan a mi nemzetünkben is Urunk!
Az ítéletet Rád bizzuk, de kérünk, ne hagyd elveszni legalább azokat,
akik őszintén megbánták tévelygésüket és Szent Fiad tanításának követésére
komolyan elszánták magukat!

„Miképpen, mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.
És ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól!”

Elismerjük Urunk, hogy nagyra becsült költőnk tévedhetett, amikor azt állította,
hogy „Mebűnhődte már e nép a múltat, s jövődöt”.
Lehet, így érezzük, de ennek megítélése Rád tartozik. Mert:

„Tied az ország, a hatalom és a dicsőség!” Mindörökké!

Ezért imádkozunk, és minden tőlünk telhetőt megteszünk,
hogy ezt választott vezetőink is így gondolják.

Kérünk Urunk, segíts ígéreteink betartásában,
és hogy abból válságos helyzet ne adódhasson!

Ámen

ZSIRAI LÁSZLÓ

MISSZIÓ

Azt hiszem, cukornak születtem,
édességgel oldani a keserúséget.
Jó hírekre vágyó fülemben
kibírni a csendet,
szemem szürkeséget
lazító kékjét adományozni
e vaksi kornak, ahol még
mindig önérdékek dalolnak,
s kevesek locsolják hervadás ellen
a szeretet mosolygó virágait.

FÜRKÉSZEM: VAJON MI VÁR MA ITT?

Álmainkhoz sápad-e a Hold vagy
boldogságunkat fényezi-e a Nap?
Mi más tehetnék érted, hazám népe,
minthogy lírából szőjek biztató szavakat,
míg erőm engedi, s reményem marad.

HIMNUSZ

(Gera Katalin plakettje alá)

Madárcák állnak az ágon.
Csőrükből árad az ének,
mindegyikük gyöngyhangan fújja.

Élettelt kedvet varázsol
ébredő léleknek, égnek
a Jóisten vezénylő ujjá.

ÖRÖKKÉ ÚJRASZÜLETIK

(In memoriam Vasadi Péter)

Emléke se hó, se jég,
olvadásától félni szükségtelen.
Maga a narancsszín napsütés,
bányamély arany
fürkészve őrző tekintete,
verseinek koronája fénylik,
karfáink: fogalmazott fogalmai.
Léte az időbe karácsonyodott,
örökké újraszületik szívünkben.

Szepes Péter: Fénysugár a tengernél

ZSIRAI LÁSZLÓ

A VÁROS LELKÉRŐL

Márai Sopronról

Egy levélbeli megszólításban betűcserét elkövetve nem azt írtam le, hogy „Kedves Mária!”, hanem azt: „Kedves Márai!” Tudat alatti előjelzése lehetett egy Márai-írás későbbi felfedezésének. Rengeteg olvasnivalóm papírhegyei között váratlanul és véletlenül sodródott elém az *Utazás a békébe* című úti beszámoló a Pesti Hírlap 1941. november 1-i számából. Szerzője Márai Sándor, akinél pontosabban – véleményem szerint – senki sem fogalmazta meg a sajátos hangulatú Sopron lélekrajzát. „A város nemcsak azért csöndes, mert kevés a taxi. A lelke csöndes. Valami van ebben a városban – tapintat, okosság, leszűrődött szemlélet, szenvedélymentes élettapasztalatok –, ami megérinti az idegent.”

Márai, aki utal rá, hogy tíz éven át a város évente visszatérő vendége, megérezte a város arculatában rejtőző légkör jó ízeit. „A Lövér erdeje aransárga. Ilyenkor a legszébb az erdő, hideg fényben. Alkonyatig járom az erdőt, fölmegek a Károly-kilátóhoz, messze csillog a Fertő sekély vize, a város, tornyaival, éretten és tömören pihen a keleti Alpok árnyékában, mint egy befejezett remekmű. A levegő él itten, jóízű. Az Alpesekből érkezik; Sopronban könnyen lélezkzik az ember.” Feltételezem, hogy nem elgépelés, hanem tudatos megfogalmazás a lélezkzik szó. Egyfajta szellemi levegővé-telt jelez, ami a leghűségesebb városban valóban a lélek megerősítésének jellegzetes módja.

Ebben az írásban megképződik a csoda, mert az író jellemző eredetiséggel fűzi egymásba gondolatait. Egyszerű szavakkal képes olyan harmóniát teremteni az olvasó lelkében, ami kivételes tehetségű alkotók sajátja. Megpezsdtíve tölti be az ember szívét, amikor szülővárosáról vagy lakóhelyéről ilyen jellemzést olvashat: „Azt az élményt nyújtotta, amit a magyar vidéki városok közül csak Kassa: az öntudatos, teljes és zárt városiasságot. Alkonyatkor lemegek az erdőből a városba, s újra megcsodálom a vilanegyed szépségét, ápolt kényelmét, az utcák rendjét. Kassa és az erdélyi városok mellett ez legurbánusabb városunk.” A lokálpatrióták által lakott határváros jellegzetességeit nem az épületekben keresi, hanem az ott élő emberek létmódjának szívélyes mozgatórugóiban. „Az urbanitás nemcsak az utcák elrendezése, hanem modor és magatartás is. Ahogy itt köszönnek, útbaigazítanak, felelnek az üzletekben, mind ez mély és régi magyar városi kultúra kifejezése. Esztendeje először érzem azt, hogy béke van körülöttem. Egy időben Sopront, szombaton és vasárnap, előzőnlötték a bécsi turisták; a háború most megszurte ezt az idegenjárást, de a soproniak nem panaszkodnak. Csendben akarnak élni, mert vihar van. Panaszaik általánosak, néha hiányzik egy és más, de ezek a hiányok átmenetiek. A város szerényen él, de elégedetten. Az új polgármestert dicsérik. Egy pék ezt mondta: »Mindig be lehet hozzá menni«. A város lehetőleg keveset politizál, dolgozik és csendesesen él. Szenvedélymentes város ez. Indulatoktól és vad szenvedélyektől korbácsolt időnkben olyan, mint egy sziklaktól védett, szelíd kikötő, melynek öblében csendesesen fodrozik a tenger, mikor az óceánon vihar reng.” Sopron valóban a nyugalom városa volt mindig. Egy-egy bármilyen csekélyke bűnügy óriási megbotráncokozást keltett az ott élő polgárokban, akiknek ragaszkodása a fegyelemhez természettől eredendő tulajdonsága.

Módomban állt megtapasztalni az éjszakai Várkerület szelíd csendjét a '70-es-'80-as években. Egy-egy taxi, ha ritkán elsuhan. Mindenféle rezzenés nélkül járkáltunk akkoriban, a rendőr ugyan ránk pillantott a járőröző autóból, de ez is csak a biztonság védelmének részeként tűnt fel. Márai ilyesmit érezhetett meg a soproni utcákon a II. világháború időszakában haladva:

„Este hatkor végigmegyek a Várkerületen, a környező utcákon és tereken. Kevés várost ismerek, mely ilyen öntudatosan őrzi és ilyen szerényen rejti kincseit. Széchenyi szobra mögött a Kaszinó ablakai világítanak. Ez a vidéki kaszinó, nyájas fényeivel, mindig honvágyat ébreszt: pontosan így kellett volna élni, vidéken, este hatkor külföldi lapokat olvasni a kaszinóban, s vacsoráig tarokkozni. Benézek a kaszinó ablakán, csakugyan tarokkoznak odabenn. A kártya általában unalom, de a tarokk bölcsesség. A tarokkozó ember nem nyerni akar, hanem szemlélődni és megmaradni.”

Ma, amikor már 43 éve közel 200 kilométer fizikai távolság választ el szülővárosomtól, nosztalgiais hangulatomban még mindig hallom a soproni harangok bongását. A Szentlélek templomét, ahol kereszteltek; a Szent György-templomét, ahol elsőáldozó voltam; a domonkosok templomáé a nemzetnek annyi jót-hasznosat tevő grófról elnevezett Széchenyi tér sarkán, ahová Mátyás király utcai lakásunkból vasár- és ünnepnapokon szentmisére jártunk; a Szent Margit-templom önálló haranglábában lakozóé, ahová Hetény János hittanórái kötöttek; s a Szent Mihály-templomé, ahol bérmálkoztam és korábban édesanyám szólót énekelt a kórusban. Időnként felidéződik bennem a lakóépületekben élt emberek arca-lelke. Zömmel a művészeké, a jó lélek helyi képviselőié. Ugyanezt a hangulatot sugározza ez a Márai-írás, amit elfogulatlanak tekinthetünk, hiszen a kassai polgárt máshová kötötték a gyökerei, a külső szemlélő pártatlan szemléletével állapította meg mindazokat a dicséretes gondolatokat, amiket rögzített.

„Néhány magányos ember ül a padokban: ezek a vidéki templomok, estefelé, a félhomályban rejtőző magányos, emlékező emberekkel, ez a legmélyebb emberi közösség Európában. Pontosán így ülnek most hideg templomokban emberek, Nürnbergben, Párisban, Stockholmban és Bolognában, halottaikra gondolnak, s iparkodnak erőt szerezni az élethez. Most, az idő jeladására, megszólal a városban mindenfelé az estharang. A Templom-utcán megyek végig, a Fegyvertár utcán. Mennyi szépség! Ezek a loggiás, árkados udvarok, ezek a dús faragású homlokzatok, ezek a csendes egyemeletes paloták! Az Esterházyak, az Eggenberggek palotája, a Szent György templom barokkjá, a Várostartonyot övező gyönyörű tér, a Storno-házzal, ahol valamikor Mátyás király szállott meg, a Kecsketemplom gótikus tornya, a Kolostor utca ősrégi házaival, ezek az ablakok és kapualjak, ezek a zöld olajfestéssel lakkozott, régi nemesi és polgári házak kapui, a Starhemberggek és a Zichyek háza: mindez úgy áll össze városnak, műveltségnek, életformának, mint a Nyugat legértettebb városalkotásai, mint Salzburg vagy Gaht.”

Egy alkalommal Bíró András íróbarátom felesége, Mária néni mondta nekem az érdligeti házuk udvarán folytatott délutáni csevegés során: „Lacikám, maga nagyon tehetséges, de ne lenne ennyire szerény.” Nos, Márai cikke most világította meg számomra e tulajdonságom, sokszor a földi javaktól elzáró jellemvonásom eredetét: „Ez a város szerény, nem beszél sokat, de tudja rangját. S a régi kövek között érezni és emlékezni tud, őrizz egy polgári életformát, mely a legértékesebb volt Magyarországon az elmúlt négy száz esztendőben. A békét őrzi e bolthajtásos szobákban, a békét, melyet a háborúban minden ember külön őrizz meg lelkében és életében, ha túl akarja élni a vihart. Sopronnak múltja van, melyről tud, s ezért van jövője is.”

Napjainkra sem hamvadt el az emlékezet hálás törekvése, amiről így számol be: „A város tudja, mivel tartozik a szellemeknek, melyek e kövek között világitottak valamikor. Tiszteli a betűt és a köveket, mert tudja, hogy az emberi lélek az igaz betűkből és művészi kövekből rótt művekben él legtovább.” Könyvek, festmények, zeneművek alkotóit ábrázoló szobrokkal, emléktáblákkal gyakran találkozhatunk az általam műveimben is „gyöngyszem városnak” nevezett település közterein. Ámulattal tölt el, ha valami romokban heverő régi megújul, mint Bánfalván a Kárpáti család tulajdonában lévő malom mostanában.

Szorgalmas svábok lakta negyedbe születtem, a Balfi utca 22. műemlék épülete – amelynek kapualjában nagymamámmal laktunk néhány évig – ma is létezően őrzi bennem az aprógyermek szintén apró, mégis boldogságos emlékeit, a falak kopott díszlete előtt átélte, a hátsóudvar mögött csörgedező Ikva-patak övezte örömeiket. Borozó is volt a közelben, melyet akkoriban – mivel jobban érdekelt a tej – természetesen nem látogathattam. Ám láthattam a cégérek koszorúit, mint Márai is észlelte ezeket. „A szél a kapuk fölött gyaluforgácsot lobogtat: a soproni polgár jelzi, hogy szüretelt, s a kapu alatt, hosszú asztalok mellett, ősi jogon kiméri; borát a vendégeknek, akik zsebükben hozzák a borkorcolyát. Részeg embert sehol nem láttam, de vacsora előtt, uzsonnára, mindenki piros bort iszik – az uzsonna-bor ősrégi magyar szokás, szalonna és kolbász kell hozzá, s akkor nagyon egészséges. Sopronban ezt is tudják.” Ami Márainak még Itália eszpresszó volt, az nekünk ma Deák étterem. Érdemes olykor elmerülni a múltban, belegondolni az ugyan lassúbb, de emberibb léptékű életbe. Az épületek történelmébe, például abba az időbe, amikor még villamos járt a két állomás között, vagy elgondolkodni azon, hogy mit álmodhatott Mátyás király a Storno-házban, vagy Zrínyi Miklós a Fehér ló fogadóban, miként ismerkedett a tudományokkal a Liceumban Berzsenyi Dániel, s hogyan szaladhattak a klaviatúrán a gyermek Liszt virtuózan varázsló ujjacskái.

Márai Utazás a békébe című cikkének befejezése a nyomasztó háború közelségében is biztonságról tudósít: „Az erdő csendes, a hold változik, a szél elállt. Talán itt lehet egy éjszakát gonosz álom nélkül aludni ... nagy ajándék ma, Európában!” Az ember igazán ott lehet otthon a földön, ahol félelem nélkül hajthatja álomra a fejét. Ilyen hely volt Márai Soprona 1941 őszén, akárcsak számomra 1956-tól 1974-ig, s azóta is olykor-olykor hazalátogatásaim során. Bízom benne, hogy időtlen időkig kitartó hűséggel így lesz.

SZÉPPRÓZÁK

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

MONDD, TE ÉRTED?

A két barát a vacsorája vége felé járt. Az étterem kerítésén át a körüti tolongást figyelték.

Néha meglegyintették őket azok a fuvallatok, melyek a környező hegyekről és dombokról omlottak alá, maguk előtt görgetve a nehéz gyantás fenyőillatot, melybe beleragad a parkokból, utcákról és terekről felkapott friss virágillat. Ilyet csak langyos májusi éjszakákon érez az ember.

Az emberek felkapják a fejüket, megpezsdülni a vérük, vágynak ki a szabadba, és holdfényes erdőről, csillogó vízről, énekes bokrokról, tücskökről, tücsök zenekarokról álmodoznak.

Egyikük nagyot sóhajtott:

– Valaha az ilyen esteiken úgy éreztem, nem férek a bőrömbe. Ma már csak a keserűséget érzem. Megöregedtem. Talán meg is tébolyodtam. Azt gondolod, megtébolyodtam? Mert kesergek? Azt gondolod?

– Nem gondolom...tényleg megöregedtél.

– Hallgass! Hallgass végig!

– Boldogok a lelki szegények, mondja az írás. Mert övük a Mennyek országa. Mert a boldogság hitével gazdagítják magukat. Nem érzékelik magányukat. Mióta ráébredtem magányosságomra, úgy érzem, mintha egy sötét tóban tapogatóznék, napról-napra mélyebbre merülök benne, nem lelem a partját. Lehet, hogy parttalan? Csak tapogatózom ebben a...a...vak tóban, senki nincs velem, és senki nincs körülöttem. Mégis. Néha hangokat hallok, igen: hangokat hallok, erőtlenségek, halk sikolyokat, eszelős röhögést, de nem látom honnét jönnek. A bizonytalan láрма felé fordulva, tapogatózom előre, de soha senkivel nem találkozom, nem találok a másik kinyújtott kézre, abban a világtalan tóban!

Értesz?

Talán tudjuk, mi ment végbe ott a csillagok között, ott fent, melyek, tíz, vagy száz, vagy ezer fényévnire vannak tőlünk. Néhányuk csillogását látjuk, a csillagok hada pedig elvész e feneketlen világban.

Távolabb vagyunk egymástól, mint a csillagok, távolabb vagyunk egymástól, mint az óceánok mélye, elszigeteltek vagyunk, mert a Világ az kikutatható. De az emberi lélek... Barátom...

Bármit gondolhatunk, akármit tehetünk, akkor sem fogjuk tudni, hogy mi megy végbe a másokban. Mit forgat a fejében? Mire gondol? Mit érez? Lehet, hogy kinevet? Lehet, hogy pálcát tör felettünk?

Tényleg megért-e? A hátunk mögött beszélt-e rólunk?

Ami engem illet, soha nem adom ki magam, és már a lelkem sincs sarkig kitérve. Mindig lesz egy titkos kapu, amit nem talál meg senki, egy rejtett zug, ahová nem léphet be senki. Igen, egy kis zug, lelkem valamelyik fodrában, nem nagy, épp akkora, ahová befér minden titkom, amit nem láthat meg soha senki. Soha nem tudtam kétségek nélkül kiszolgáltatni magam. Mert, nem értek meg senkit és mert engem sem ért meg senki. Máskülönben: senki nem ért meg senkit.

Mondd csak, te megértesz?

ŐSZI LEVELEK

„A szerelem az elsőnek született lény. A szerelem, mely később a gondolatot nemzé.” (Rig-Véda)

Ajánlom e levelezést S.B-nek

Kedves Kisasszony!

Mint annyi más férfi, bár egyik sem vallja meg, magam is egyre vártam a lehetetlen találkozást, ritka, költői, és szenvedélyes szerelmet, amely álmainkban a szívünk felett lebeg. Talán most találtam rá. Nem ez a Kisasszony adhatná -e meg nekem ezt a majdnem hihetetlen boldogságot? Miért van az, hogy semmi ábránd nem tud megvalósulni? Miért nem tudom soha elérni azt, amit kergetek, vagy miért csak a törmelekeit tudom megfogni, amelyek még fájdalmasabbá teszik ezt a csalódásokban gazdag, szegény világot.

Élek, ha nem is virulok, de élek; és az élet nem egyéb, mint születésünk óta ránk rótt kötelesség. Mi pedig azt képzeljük, nem is képzeljük, hanem hisszük, hogy mi magunk vagyunk életünk gazdái. Hiszük, hogy az életünk célja az élvezet. Pedig ez nagy ostobaság, mert ha már itt vagyunk valaki akaratából, akkor valami végre születünk. Pedig meggyőződésünk, hogy a magunk örömére élünk, és közben rosszul érezzük magunkat. Keressük Isten országát és az ő igazságát, de soha nem találjuk.

Kedves Kisasszony!

A föléledő szerelem hirtelen lepett meg, szinte ok nélkül, csak azért, mert a múltkoriban váltottunk egynéhány levelet, hallottam a hangját és találkoztunk. Milyen kevés kell ahhoz, hogy beinduljon egy férfiszív, egy férfi, akiben az emlékek bánattá hervadtak. Érzem a vágyat, hogy újra lássam Kisasszonykámát. Ez tölti be a testem, lelkem szinte lázas erővel, úgy ábrándozok önről, mint a fiatal szerelmesek. Rajongva piederstálra emelem, hogy annál jobban szerethessem.

Maga olyan nekem, mint tavaszi reggeleken a megfiatalodott nap, mely megmeglébbenti a Fertő tó tükreán a könnyű párát, amely együtt ring a vízzel, és a korán kelő nap jó meleget csurgat a hátamra... Felséges. Maga olyan nekem, mint ősszel, estefelé, mikor a nyugvó naptól bevezett égbolt skarlátszínű felhőket vetett a vízbe, bíborra festette a tavat, felgyújtotta a láthatárt és tűzként lángolt, majd megaranyozta a tél kézfogásától máris remegő, rozsdaszínű fákat... Csodálatos.

Kedves Kisasszony!

Szeretem, mondtam volna akarata ellenére is, ha nem szoktattam volna magam rá, hogy minden akarata parancsnak vegyem, és az a szó, hogy szeretem az ön akaratával merőben ellenkezik. Mennyei szeretet tölt el, ha magára gondolok. Eszembe jut az első találkozásunk, melyet sok-sok levélváltás előzött meg. Szinte most is látom magunkat. Látom, mikor megérkezett, látom, ahogy rám mosolygott. Gondoltam a szívemre, arra a kicsi szívre, melynek felét önnek adtam, most szinte meghasad a sok szenvedéstől, a fojtogató könnyektől és fájdalomtól, mely most engem kínoz, hogy

elveszíthetem. Nem látom többé rózsásnak az életem. Elveszítettem önmagam, minden fáraszt, minden ingerel.

Szakadatlan magára gondolok. Meglepő, milyen messze érzem magát. Soha, még fiatalkoromban sem jelentett semmi annyira mindent, mint maga most. Tudom, hogy a koromban eme boldogság rövid, olyan, mint a késő őszebe tévedt nyári napsugár. Máskor, az utóbbi hónapokban szerettem egyedül kószálni az utcán, erdőn. Csak mentem, csak mentem a légzés, a járás, az ábrándozás kedvéért.

Kedves Kisasszony, abban a korban vagyok, mikor már a legényélet elviselhetetlen, mert nekem már nincs új a nap alatt. A legényember, legyen mohó és kíváncsi, ha ez elmúlik, akkor veszedelmes a függetlenség. Istenem, hogy szerettem én a szabadságot, míg a kisasszonyt annál is jobban meg nem szerettem. A magamfajtának, már csak nyűg a függetlenség, a halálba vezető út, aminek látom a végét. Mindig megkérdem magamtól, hogy mit tegyek?

Baráttól barátig megyek, kezet fogok velük, mintha barátságért könyörögnék. És maga, kedves kincsem, maga nem az enyém.

Tiszteletteljes hódolattal: Barátja

Drága Barátom!

Azt kérte tőlem, hogy ne írjak, ha nem tudok biztatót írni...nézze el nekem, ez a kérése teljesítetlen marad. Látja, milyen önző vagyok...Nem is tudom, hol kezdjem el, nem akarok kisregényt írni a hibáimról vagy a hiányosságaimról és azok következményeiről...

De megpróbálom. Mindenekelőtt...Ezeregyedszer is elmondom: ilyen szeretettel...rajongással...odaadással...soha senki nem vett körül. És tudja: maga a bizonyíték arra, hogy a jó nem veszett ki ebből a világból. Ahogy maga hisz ebben, úgy én is hiszek benne. Tegnap volt életem egyik legnehezebb napja...Maga miatt, aztán mintha a gonosz még nem rágta volna meg a lelkemet eléggé...A kolléganőm váratlan és felfoghatatlan halálával kínzott tovább. Az éjszaka sem hozott megnyugvást, egész éjjel hánykolódtam, a bánat, a kétségek és a maga iránt érzett gyötrelmeim...nem engedtek mély álomba merülni...csak rémképek, háborgó rémképek bukkantak fel a mélyből magáról és a kolléganőmről. Úgy éreztem, hogy a bánattól és a kintől és az ijesztő rémképektől megháborodok. Nagyon megviselten ébredtem.

Reggel, újra megpróbáltam összerakni a fejemben a dolgokat, szíven ütött a reggeli mondata, hogy a kétségeket nem bírja elviselni. Megértem, és el sem tudom mondani mennyire sajnálom, hogy a bizonytalanságom miatt ily fájdalmat okoztam. Tudja... a bizonytalanság a lelkileg éretlen emberek kiváltsága, és ettől a kiváltságtól ki nem állhatom magam. Jól emlékszem...amit talán az első beszélgetésünkön mondott...hogy a határozatlanságot mennyire nem szívleli, és íme: az emberlánya.

Megmártóztam, fürödtem a szeretetében ezerszer, és azt gondoltam, azt éreztem és tudtam, igen, tudtam, hogy pontosan ez az az odaadás, amire egy nő vágyik, ami megtestesít mindent, amiről egy szeretetre vágyó nő álmodik, és ami csodás volt.

Szeretem magát. De nem érzelmekkel és nem szerelemmel. Azt gondoltam, hogy majd az idő meghozza az érzéseket, de őszintének kell lennem, barátom, magáért és a lelkeért. Tudtam, hogy el kell mondanom önnek. Ahogy írok, folynak a könnyeim.

Kedves barátom, tudom, ez most nem vigasztalja meg...de tegnap visszavontam Istentől a kérésem, és lába elébe tettem a szívemet. Nem keresem többé a társamat. Nekem nem való a társas kapcsolat. Maga volt a bizonyíték, hogy bár mindent megkaptam, mindent a lábaim elé tett...a tenyerén hordozott...mégsem fordult át bennem semmi az érzelmek irányába.

Most mégis arra kérem a jó Istent, hogy cserébe a boldogságomért meg a szívemért, adja oda magának a boldogság beteljesülését, mert megérdemli. Nagyon megérdemli. Szeretném, ha tudná, megmaradtam magának. Vannak emberek, akik örökre helyet kaptak a szívemben, magáé a legszebb hely.

Kedves Barátom... Megpróbáltam.
Szeretettel öleli: az ön Kisasszonya

Szényi Péter: A páneurópai piknik emlékére

HEGYI FERENC

MOSOM KEZEIM...

A korai órán a levegő még hűvös volt, ezért díszes hivatali öltözkéjére kerítette katonaköpenyét. Ezek az átkozott zsidók – mormolta – aludni sem hagyják az embert! Tegnap, vacsora után kapta a hírt Joachimtól, aki szeme és füle itt Jeruzsálemben, hogy nagy a forrongás a városban egy Jézus nevű különös figura miatt, akit a papi körök parancsára elfogtak, és a korábbi főpaphoz, Annáshoz, majd pedig a jelenlegihez, Kai-fáshoz vittek. Aki viszont – a szolgálktól begyűjtött információk alapján a közelgő ünnepük miatt a lehető leghamarabb – át fogja küldeni hozzá elítéltetni!

Nekidőlt a tanácsterem egyik oszlopának. Odahagyva Caesarea városában lévő rezidenciáját, húsvét ünnepére érkezett ő maga is Jeruzsálembé. Ilyenkor zsidók tízezrei özönlenek a világ minden pontjáról ide, a prokurátor ezt nem szemlélheti megszűröl. Lám, máris valami olyan esemény kezd körvonalazódni, amit távolról lehetetlen lenne kezelni!

Elnyomott egy ásítást. Keveset aludt, felesége, Claudia Procula, az éjjel egyáltalán nem volt tekintettel a rá váró korai kelésre. Hiába, mindig felajzza az új helyszín... Bezzeg most édesdeden alszik – gondolta bosszúsan, aztán megenyhült. Moroghat amennyit akar, ő, Quintus Pontius Pilatus, a felszabadított rabszolga fia – hiába lett a lovagrend tagja – csak Claudia, Augustus császár unokája jóvoltából képviselheti Júdeaiban a Római Birodalmat! Nélküle Tiberius császár bizalmasának, a mindenható Seianusnak a megvesztegetéséig sem juthatott volna el!

Jó, kicsiny provincia ez a Júdea – vont a vállát –, azért mégis prokurátor a megszólítása, s remélhetőleg korántsem ért még a karrierje csúcsára! Csupán megfontoltan kell viselkednie, nem úgy, mint kinevezése után, amikor az éj leple alatt felállította csapataival az ezüst császári képmásokkal díszített hadijelvényeket az Antonius erőd elé, a templomtérré.

Az emlék hatására fázósan összehúzta magán a köpenyt. A Tiberiusnak szánt hízélgéssel majdnem sikerült általános felkelést kirobbantania! Azóta igyekszik csínján bánni a zsidókkal, ezzel az izgága, ezernyi fura szokással rendelkező népséggel. Ma is ezért kelt fel szolgálait megelőzve hajnalban, hogy az őt keresők találják talpon a prokurátort, rá várakozva ne verődjön össze zavargó tömeg palotája előtt.

Vaklárma lett volna? – fülelt kifelé. Aligha, Joachim jelentései midig megbízhatóak. Bár arról a Jézusról, aki miatt ez a nagy felhajtás van, alig tudott valamit. „Mert főleg Galileában élt” – ezzel mentegetődzött. Állítása szerint tanítja a népet, emellett sok embert meggyógyított kézzel. Mégis perbe fogták? A jótett hamar elnyeri méltó büntetését – vigyorgott maga elé. Hány jó szándékú intézkedését értették félre neki is, hála helyett lázongással fizetve? – komorodott el, mivel eszébe jutott felettese, a szíriai helytartó dorgálása a vízvezeték építési kezdeményezésével kiváltott tüntetések miatt. Könnyen okoskodik négy légióval a háta mögött, lenne csak itt, az ő helyében! – fújta hatalmasat. Vagy inkább neki kellene elfoglalnia az övét, azt a zsíros pozíciót? Állítólag hamarosan visszahívják... Megbeszéli feleségével, mit tudnának tenni az ügy érdekében! Bár ahhoz előbb illene a szenátori rend tagjává válnia... Úgy még consul is lehetne, és fennmaradna a neve...

Álmodozásából a házi szolgálak sürgölődése verte fel, így felneszelt a feléje tartó katonás léptekre. Az ör tisztelgett, és jelentette: főpapi küldöttség jött egy bűnös elítél-

tetése miatt, azonban vallásuk előírásai értelmében most tilos belépniük a prokurátor rezidenciájára, ezért arra kérjük, legyen kegyes kijönni hozzájuk!

Elfutotta a méreg. Arcátlanok! – sziszegte – aztán eszébe jutott fogadalma a higgadt viselkedésre, és kivonult fogadásukra. A szálláshelyéül, s egyben hivatalául szolgáló épület előtt vagy százan szorongtak, közrefogva azt a magas, arcán ütlegek nyomait viselő fiatal férfit, akin azonnal megakadt a szeme.

– Mivel vádoljátok ezt az embert? – kérdezte harsány, kigyakorlott hangon. Óriási hangzavar támadt. Az őrség kétoldalt felsorakozott mellette.

A Szanhedrin egyik tagja lecsendesítette kézmozdulatával a többit. – Tanításával fellázítja a népet Galileától kezdve egészen Júdeáig. Tiltja, hogy adót fizessünk a császárnak! – válaszolta.

Szavait újabb hangzavar követte, amelyet ezúttal Pilatus intett le. – Ezek szerint Galileába való vagy? – fordult az eléje hozott fogolyhoz. Mivel a válasz megegyezett azzal, amit várt, színpadiasan széttárta karjait. – Vigyétek Heródes Antipashoz, mert ez a férfi az ő uralma alá tartozik! Azzal visszavonult hivatalába. Főjetekek a saját levelekben, nyavalyások! – gondolta közben.

Odabent megrenggelizett, majd nekilátott a hozzá intézett folyamodványok elolvasásának. Munkájában az őrség parancsnoka zavarta meg a hírral: Heródes Antipas visszaküldte hozzá Jézust! Parancsára elébe vezették. Nézte az előtte álló, meggyötört arcú, fehérbe öltöztetett férfit. Esett volna ellenére méltóság, erő áradt belőle. Antipas – bár a fogoly a vádlói szerint az ő területén lázított – valami miatt óztkodott az elítélésétől. Noha ez az ember – akit Joachim szerint sokan a zsidók királyaként tisztelnek – elsősorban az ő hatalmát veszélyeztetné! Ártatlannak találta? Mégsem engedte szabadon...

– Te vagy a zsidók királya? – szólította meg Jézust.

– Magadtól mondd ezt vagy mások mondták neked rólam? – jött a válasz.

– Hát zsidó vagyok én? – robbant ki belőle az indulat. – Saját néped és a főpapok adtak kezemre! Mit tettél?

Jézus kiegyenesedett.

– Az én országom nem ebből a világból való. Ha ebből a világból volna országom, harcra kelnének szolgálaim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére – mondta.

– Tehát király vagy? – vetette közbe Pilátus.

– Igen, király vagyok. Arra születtem, s azért jöttem a világba, hogy tanúságot tegyek az igazságról!

Pilatus legyintett. – Mi az igazság?

Az évek során számos ügyben kellett ítéletet hoznia, kifejlődött benne egyfajta érzék, amely segítette az eléje állítottak megítélésénél. Ez most azt súgta neki, Jézus – bármennyire másra válaszol, mint amit kérdez tőle – abban, amivel vádolják ártatlan! Furamód épp a kérdésétől eltérő válasza erősíti ezt meg. Tanítása bosszanthatja ugyan a főpapokat, a vallási vitáikhoz viszont neki semmi köze! Felpattant, kiment a palotája előtt újra összeverődött tömeghez, és kihirdette: – Semmiben nem találok bűnösnek! Mivel – csendesítette le egy mozdulattal a fölmorajló sokaságot – szokásokat szerint-hűsvétkor valakit szabadon kell bocsássak, akarjátok-e, hogy szabadon bocsássam őt, a zsidók királyát?

Az utolsó két szót alaposan kihangsúlyozta. Élvezettel nézte miként torzul el ettől a Szanhedrin tagjainak arca. Aztán ő komorult el, mert azt kezdték üvöltözni Barabást, a rablót engedje el. Packáznak vele! Kihozatta az udvarra a bírői széket. A

széket cipelő szolgák egyike levelet nyújtott át neki. A pergamenen Claudia írása. „Ne legyen közöd annak az igaz embernek a dolgához! Az éjjel álmomban sokat szenvedtem miatta.” Micsoda átkozott nap ez!

A palotája előtt hullámzó ezerfős sokaság előtt megkorbácsoltatta Jézust, töviskoszorút rakatott fejére, heccből bíborszínű köntösbe öltöztette, gúnyoltatta – hiába, a sokaság ettől sem állt a galileai mellé.

– Feszítsd meg! – ezt skandálták – Isten fiává tette magát! – üvöltötte feléje az egyik pap.

Megijedt. Talán innen felesége álma? Ezek miatt az átkozottak miatt kerüljön szembe esetleg egy félistennel? A bírói székéből rámutatott Jézusra.

– Íme a királyotok! Keresztre feszíttessem a királyotokat?

A főpapok erre kórusban kiáltották: – Nincs királyunk, csak császárunk!

Tudta, ezzel vége. Innentől a saját nyakát veszélyezteti! Vizet hozatott, megmosta kezét.

– Ennek az igaz embernek a vére ontásában ártatlan vagyok – kiáltotta. Aztán kiszolgáltatta nekik a galileait, feszítsék keresztre. Vajon mit szól mindehhez Claudia? – gondolta leverten.

Herczeg Anikó: Levendulamező

KOVÁCS GYÖRGY

1. FERTŐI TÖRTÉNET (szereplői kitalált személyek)

A nád beszédesen siseg az egyre erősödő északi szélben: el innen!

Pengeéles levelei fogást keresnek a férfi kesztyűs kezén, aki hosszú rudat merít kiszámított mozdulatokkal a fertői lápba.

Tér nélküli, időtlen haladás: innen el!

A tüntetések monoton harsogása, a fegyverropogás, az ágyúk döreje, a fiatal életek és Apuka keresztes jele a játszótér homokozójában már másutt vannak, egy elhagyott világban, bereteszelt spaletták mögött.

A nád és az emlékek parancsa: el innen!

A kód, nagymama nyirkos dunnája, mérhetetlen másodpercek ólmos kábulata.

Félelem uralta testüket remegés emészti.

Sárgult, mákgubózörgésű nád holdfény szabdalása, csöndben csobbanó tolorúd erőfitogtatása, és a csónak orrában a köpcös kis ember kimódolt levegővétele azt jelezi, hogy haladnak valamerre. Nem tudják hol, melyik partot érik el, ha ...elérik.

Végtelenül messze, valahol a horizont fölött, kósza csillagok villóznak, meglehet a túlpárt, a szabadság fényei.

Az „el innen” már nem is annyira biztos, maradni mégsem lehet. A fiatalember viharkabátjával eltakarja kislányát, az asszonyka szorosan fogja lába közt a bőröndöt. Néhány könyv is van benne, ami nem égett el, mikor a gránát becsapott a nappaliba: a Toldi, Robinson, Álomfickó, Apuka háborús naplója s az ő lakattal zárt emlékkönyve. Lehet abban valami, hogy ezek maradtak meg, pedig a Toldit csak kötelezően olvasta s tanulta, Édesapa naplóját pedig nem értette, amikor a vonaton elővette. Volt abban valami a szent írásokból... valami bibliaszzerű kinyilatkoztatás, felfoghatatlan tapasztalása a szennynek és fájdalomnak, csupa olyan dolog, amit vagy megél az ember, vagy sem.

Édesapa sírja most ott van a Jókai téren, ki tudja meddig, s mikor kerül végre megszentelt földbe. Édesanya megígérte, hogy gondoskodik róla. Egyáltalán nem lepődött meg, amikor a hírt hozták – állítólag egy eltévedt golyó ölte meg – hiszen akkor az Oktogonnál még nem lőttek. Édesapa a Sztálin-szobor ledöntését akarta látni, s onnan tartott haza a Mozsár utcába. A házuk egy saroknyira volt az Andrássy úttól, át a téren. Eddig Sztálin út volt, de a táblákat levették, ki tudja, mi lesz majd a neve, nekik mindig csak „Andrássy” maradt.

– Ez volt megírva neki! – mondta Anyuka keményen összeszorított ajkai közül – Mindig ott volt, ahol nem kellett volna lennie. Amikor '36-ban lovasrendőrök vertek szét egy tüntetést, no akkor is ott volt, isteni szerencse, hogy nem az ő fejét vágta szét a kard, mint egy tököt – így mesélte mindig: „mint egy tököt, úgy vágta szét a haver fejét a lovasrendőr, mint egy tököt!” –, akkor meg minek ment oda, ha tudta, hogy lőni fognak! Volt katona, tudnia kellett! Ajkait összeprésselve, szemét behunyva mély lélegzetet vett, s kirohant a konyhába, ahonnan nyekkenésszerű hangok szűrődtek ki elmosódott káromkodással vegeyesen, majd egy artikulálatlan sikoly, utána csönd.

Mintha minden megszűnt volna. Mintha minden el lett volna rendezve. Meghalt, az ő dolga, majd eltemetjük, amikor lehet, s ahogyan kell.

Vörös szemmel, vizes hajjal tért vissza a nappaliba, láthatóan könnyeit mosta, fájalmát hűtötte.

– Nektek menni kell! Ebben az országban fiatalnak nincs helye! Majd én eltemetem apátokat, s ha rám kerül a sor, majd ti fogtok intézkedni, vagy valami csak lesz a testemmel, nem az én dolgom. Egyetlen percet se várjatok, ha itt az alkalom a menekülésre! Öregapátok ránk hagyott egy zacskó Mária Terézia-aranyat, amikor menekülni kellett a bányatiszteknek Petroszényből. Ne adjátok törtarany áraban, mert az érméknek már nagy értéke van! Nem tudom hány darab, nem is érdekel. Azt mondta: „Csak végszükség esetére”, s ennek most van itt az ideje. Akkoriban talán házat lehetett volna venni érte, most nem tudom mennyit ér. Ha Bécsbe értek, küldjetelek egy képeslapot, valami buta szöveggel. Itt van egy barátunk címe, nála laktunk a háború alatt, amikor a trén odaért. Édesapa amolyan anyagbeszerző volt, most így titulálnák, de ő szervezte az utánpótlást a lőszertől a krumplig mindent. Ők segítettek Lacika születésénél. Már ő is főnről figyel minket.

Pisti, neked sok dolgod lesz, helyettük kell élned. Iluskám, vigyázz az unokáimra, mert lesznek még ugye, és Pistire is, hogy ne menjen oda, ahova nem kell. Mi még megleszünk egy darabig Édesapával, figyelünk benneteket, ki innen, ki onnan.

Azt azért nem tudom, mi a fészkes fene volt fontosabb Sztálinban az ő életénél, sosem fogom én megérteni a férfiakat, hogy miért kell hősnek lenniök!? Mindenki, mindent, mindig elfelejt, őket legelőször. Akkor meg minek, kérdelem én?! Hacsak azért nem, hogy mi asszonyok még többet szenvedhessünk, hogy szüljünk még néhány ilyen...tudomisen hova tartó fiút és kiszolgáltatott leányt. Szállásadóink Bözsijét – talán, ha 17 éves volt – a ruszkik elvitték konyhai munkára, s napok múltán, mikor hazajött, már nem beszélt semmiről. Sokáig, nagyon sokáig semmiről sem beszélt. Szava se volt, csak tette a dolgát. Később tanítónő lett, sosem ment férjhez.

A csatorna nyílegyenesen vezet át a nádason, ahogyan azt kitűzték, sakktáblát rajzolva egy olyan helyre, melynek biztos pontja egy sincs. A zöld ávó rocsói ezen az úton utolértek bárkit, aki meggondolatlanul ide tévedt. Ha az idegen letért a csatornáról, biztos halálba ment, mert bármilyen vizes, mocsaras ez a hely, mégis csak sivatag, ahol nincs tájékozódási pont, a mélyben rejtőző kőzetek még a tájólót is megzavarják. Nincs itt más nádaratás előtt, mint ködös, bűzös, susogó egyhangúság, s az óvatlan lépés könnyen lehet az élet keserves vége is.

– Aztán a másik felit mikor kapom meg? – kérdi a köpcös kis ember, hogy már hallani lehet a hullámok csobbanását a nádas végénél.

– Ruszton uram, Ruszton! Ott majd megkapja – mondja fiatalember, s bebugyolált leánykájának fejére nyomja az ajkát.

– Jobban szeretném, ha most kapnám meg, mert odaát már nagyon gyorsan kell fordulnom, lesz elég idő átadni?

– No azt magának kéne tudni, gondolom nem először megy át a Fertőn.

– Igaz, ami igaz, nem először, de volt már olyan, hogy az utas kiugrott a csónakból, én meg hoppon maradtam.

– Nézze már meg, hogyan ugrálhatnék ezzel a kicsi lánnyal! Gondolkodjon, ember! Jó pénzt kap érte!

– Jó pénzt, jó pénzt! A nyílt vízen meg már lehet, hogy az ávó vár, ki tudja azt megfizetni? Mármint a fejemet, azt ki tudja megfizetni?

– Én. Én megfizettem. Már megfizettem, a többi a ráadás.

Véget ér a nádas, s talán egy új világ veszi kezdetét, ki tudja?

A köpcös kis ember beindítja a benzinmotort, felgyorsul a csónak, irányt vesz Ruszt felé, majd hirtelen mozdulattal irányt vált, billen a csónak, s a fiatalember a gyerekekkel, meg a felesége a bőrönddel a vízbe repül.

– Na, ti se gyöttök már vissza, s a vízből felbukkanó fejekre súlyt a rúddal.

– Még hogy Mária Terézia! Mocskos burzsujok! Itt egyen a fene benneteket! Innen gyertek vissza, ha tudtok!

Mint olajfolt úszik a vér a víz felszínén, halk buggyanások jelzik a vízzel telő tüdőt.

A csónak eltűnik a nádasban, s a vízből egy véres fej emelkedik ki, a fiatalemberé. Karjában a gyerek még él, mert szájára tapasztott ajkával sikerült életben tartania. Tudta, hogy nem szabad felszínre jönni, ezért amíg bírta, lent a maradt a dermesztően hideg vízben. Nem tudja, hány percig, de sokkal tovább, mint a dunyha alatt, amikor sötét volt és meg akart halni, mert azt mondták, hogy az a biztos, ha az ember nem vesz levegőt. Most sem sikerült, mert karjában a parányi élet nem engedte. A derékig érő vízben bőrönd úszik gazdátlanul. Egyre mélyülő iszapban közelíti, mert ott sejti feleségét a közelében, s valóban ott van, hanyatt a vízben, mozdulatlanul. Egy közeli nád-törzsre fekteti a kislányt, aki ájult ugyan, de lélegzik, s a párja után kap. Fejét ugyanarra a kis szigetre fekteti, fújja a levegőt szájába, s a test végre görcsösen megvonaglik, vizet hány, majd bugyborékoló, visító sóhajjal levegőt kezd venni, kapkodva, akár ha az élet hiányát akarná pótolni.

Ez a kis menedék most az otthon, a biztonságé, de meddig? Hamarosan kihűlnek, és a csönd eluralkodik lelkükön, hiába volt minden...

Az éjszaka sötétjében reflektor fénye libben, s egy emberi hang:

– Ist da Jemand? Fan ott falakik?

– Hilfe! Ordítja teli tüdőből a fiatalember, de a szó már csak keserves nyögés, ahogyan elhangzik.

A motorcsónak orrában zászló lobog, mikor melljük ér, látni rajta a vöröskeresztet.

A motor folyamatos zúgása, a rájuk terített fertőtlenítőszagú pokróc melege álom nélküli álomba ringatja őket, mint mikor ébren is vagy, meg nem is, a csónak billenése, mint az anyaméh mozgása: megnyugtató-készülődő, átmeneti boldogság jele.

– Kerem fölkel, bitte-bitte!

A kislány álmában felsír, az asszony könnyei, mint a víz csorognak, csak a fiatalember szeme száraz, tekintete eltökélt, majdnem kegyetlen.

El innen!

2. Z ÚR KINN ÉS BENN...

Z úr csak jött-ment a nappalijában, picinyke konyhájában. Töltötte az idejét, mert volt neki...

Mása sem volt, csak ideje. Megállt a „világvevő orion” grillsütője előtt, s mindenféle finomságot álmódott bele: sült kacsát, rétest, magagyúrta kenyeret. Még éjszaka volt, talán ha két óra. Adott egy kis szárazat a kutyának, hadd rágcsáljon, ha kedve van hozzá. Különben is olyanokat pillantott gyönyörű szemeivel, hogy az embernek meghasadt a szíve, ha rá nézett. Akkor inkább rágcsáljon.

Odakint erős szél fűtt, lengette a vadszőlő indáit, akárha a ház copfjai lettek volna. A díófa ágain monoton dallamokat improvizált, egyiket a másik után, néha több szólamban. Innen lehetett tudni, hogy az idő nem csak telik, de történik is.

Amikor az eltűnt álmat keresi az ember, az a legrosszabb: most volt együtt édesanyjával, bátyjával egy építkezésen, ahol valami fontos dolog készülődött, valami közös élet, valami jövő. Ébredésével mindez szertefoszlott.

Magára terítette a menyétől kapott fürdőköpenyt, a kutya már az ajtóban várta, s boldogan vágatott ki az éjszakába. Mákonyos aggyal kereste szemüvegét, nézte a vacsora maradékát, s elindult, föl s alá, három méter így, három úgy. Azt gondolta, majd elfárad a járkálástól, még egy pohár bort is megivott, de csak nem jött álom a szemére. Megállt az ablak előtt, nézte többszörös kontúrú tükörképét, s elégedetten állapította meg, hogy fogyott. Izmai a helyükön, bár tartása egy kicsit hajlott, de mindig ilyen volt.

Bement a szobájába, leült a számítógép elé, veszekedett egy sort a barátjával, persze a politikáról. Jó lett volna, ha válaszolni tud, akinek írt, de ki van fenn ilyenkor? Ő is csak azért, mert a kutya kikéredzkedett dolgát végezni, s annyira felébredt, hogy nem tudott visszaaludni.

De miért kellene aludni? Mit kellene kialudni? Miféle teljesítménytől fáradt el, hogy aludnia kelljen? Talán inkább csak egy kis hozzászokás a halálhoz? Kétségkívül van a kettőnek köze egymáshoz: se az álomban, se a halálban nincsen jelentősége az időnek. A történések csak úgy lebegnek egymáson, tartalmuk is alig van. Mégis vágyik utánuk az ember, mert mindezt nem ő csinálja, hanem valaki más. Ott vannak akik már elmentek, csak részt vesznek láthatatlanul életében. Nincsenek sokan: szülők, testvérek, jó emberek, néha rosszak is.

Érdektelenség... Az addig rendben van, hogy az embernek nem fűződik érdeke valamihez, ami körülveszi, elmegy mellette, vagy csak úgy van. Mindig ez: „csak úgy van!” Nincsen beleszólásunk, pedig jó lenne, ha lenne...de nincsen. Ezzel a három ponttal a dolog elintéződött. Az, hogy valami „csak úgy van” fölveti a kérdést: mondja már meg nekem valaki, melyik az igazi élet? Az időtlen történéseké, vagy amikor a kutya cibálja pórázát, s visz magával, ha akarod, ha nem? De az időtlenség is független az akarattól! Nem én döntöm el, hogy édesanyámmal, bátyámmal, apámmal akarok találkozni, hanem ők jönnek, amikor a tudat sötétségbe réved, s nem tud ellenállni. Vagy nem is akar? Olyasmi ez, mint a DNS spirálja. Kettős létben zajlanak a „dolgok”, de valahogyan mégiscsak érintik egymást, s ettől nagyon, nagyon valóságosnak tűnnek.

Nincsen más lehetőségünk, csak az, hogy elhiggyük: ami bennünk fölriad éjszaka, s ami reggel vár bennünket, az ugyanaz.

3. Z ÚR ÉS A LOMISOK

Z úr összeszedte, amire már nem volt szüksége, s kivitte a sarkon álló konténerhez. Menet közben azon gondolkodott, hogy egészen biztosan pótolhatatlan lesz ebből a csomagból holnap, vagy holnapután, vagy valamikor valami, és ő emlékezni fog arra, hogy azt kidobta, és mérges lesz magára, de késő bánat...

A konténer körül cigányok táboroztak, még egy kisebb föliasátrat is összeütöttek esőbeállónak. Mindenféle gönc volt már ott, alig használt heverőtől számítógép monitorig, az égvilágon minden. Egységnyi időnként arra járt egy piros Lada utánfutóval, és a fémdolgokat azonmód földobálták, s elmentek. Szemmel láthatóan jól szervezett banda volt. A bolt előtti padon kigyúrt cigányok alkották a testőrséget, de a bandák felosztották egymás között a piacot, s így nem történt semmi incidens. Asszonyaik a házakat járták, tollért ágyneműhuzatot vagy rongyszőnyeget ajánlva, egyúttal föl mérték a terepet, hol lehetne még valami limlomot összeszedni. Eljutottak Z úrhoz is, aki mosolyogva magyarázta, hogy a szőnyeget nincs hová teríteni, ágyneműhuzata meg kettő is van, éppen egy váltás. A drótkerítésen át be lehetett látni a nyitott szín alá, ahol Z úr mindenféléi voltak feltornyozva. Az asszonyok egymás szavába vágva kérték, hogy ezt vagy azt bizony ők szívesen vennék, meg még pénzt is adnának érte (?). Node azok szerzteágazó mesterségének kellékei voltak, kivéve néhány kiszuperált lemezradiátort. Az egyik cigányasszonynak megakadt a szeme ezeken a fém alkatrészekben, s kérlelni kezdte Z urat, hogy adná nekik, megfizetik. Z úr nem volt tisztában a hulladékvas árfolyamával, ezért amit ajánlottak elfogadta, hadd vigyék. Tulajdonképpen meg akart ezektől szabadulni, de egyedül nem tudta volna kivinni a konténerhez, később meg is feledkezett róluk.

Most, hogy ez így fölmerült, próbaképpen az udvar közepén éktelenkedő törmelékhalom elszállításáról is említést tett, mert az a konténer, mely erre alkalmas lett volna rá, nagyon drága. Telefonálni kezdtek, minek eredményeként rövidesen egy kisbusz tolatott be. Megegyeztek az elszállítás árában, mely összeg pontosan annyi volt, mint a radiátoroké. Z úr kezét adott rá. Igen ám, de neki csak egy lapátja volt, ezért elküldték a közeli kisvárosba lapátért. Z úr hamar megtalálta a címet, egy jellegzetes cigánytanyát, benne egy szál árva öregasszonnyal. Az idős hölgy megkérte, vinné el az orvosi rendelőhöz, mert nehezem jár. A lapátokkal s a nénivel Z úr elindult, de arra nem számított, hogy utasa akut inkontinenciában szenved, s az anyósülést rendesen beáztatja... Végül is teljesítette mindkét feladatát: a taxizást, meg a lapátok szállítását. Elmesélte, hogy a mamát elvitte az orvoshoz, mire elemi erejű letolásban részesült, mert „hogy hagyhatta ott egyedül?”. Z úr köpni-nyelni tudott ekkora méltánytalanságtól, de betudta a számára ismeretlen törzsi szabályok egyikének.

Tudta, hogy lapát az kell, de legnagyobb elképedésére a törmeléket elkezdték belapátolni a kisbuszba! Sok mindenre jó egy ilyen járgány, de erre az extrém igénybevételre sosem gondolt volna. Autóit ugyan ő sem kímélte, többször vitt kompresszort, mint embert az utastérben, de ez a fajta kreativitás meglepte.

A kisbusz hátsó lökhárítója köszörülte a betont, ahogy kikecmergett az útra, majd továbbhaladt, de messziről is hallani lehetett a köszörülést.

Talán fél óra múlva mindez megisméltődött, csak most már jövet, s nem menet.

– Nem engedtek be a szeméttelre! Vissza kell rakni ide, de mert mi szállítotunk, a pénz nálunk marad. – mondta a szállítást szervező fitaleMBER.

– Ide figyelj, fiam! – erre a szóra a legény fölkapta a fejét, mert gádzsó még sosem szólította fiának – Szerződünk! Magyar és cigány közt is érvényes a megállapodás, kezét is adtál rá. Ha nem tudod teljesíteni, az a te gondod. Ide ugyan vissza nem rakod!

– Rendben, de akkor kérek még egy tízest!

– Hogy képzeled? Megállapodtunk!

Z úr fia – a valódi – jelezte, hogy a boltnál készülődnek a testőrök... Z úr nem tojt be erre a hírre, kötötte az ebet a karóhoz.

– Szerződés az szerződés! – mondta, s némi tanakodás után a kigyúrt testőrök elvonultak, a törmelék pedig sűrű köszörlécek közepette elment, ki tudja hova. Z urat ez már nem érdekelte „szerződés az szerződés”.

Ez után a kis közbjáték után a konténernél szokatlan csend honolt. Háromlábú széken behúnyt szemmel hintázott az egyik őrszem, a másik a limlomot kotorászta unalmában. Az újabb szállítmányokra felélénkültek, szinte hallani lehetett agyuk kerekeinek sajátos kattogását, ahogyan fölmérték az új cuccot.

Miért, miért nem, Z úrnak is kedve támadt körülnézni a lomok között, de nem zavarták el, tudták, hogy ő nem lehet konkurencia. Valamiféle bennfentes társalgás is kialakult köztük: ez mire jó, azt hova viszik, ilyesmi.

A széken terpeszkedő atyafi fölnezzet a fosókaszilvafára, melynek árnyékában pihent, le is szedett egy szemet éretlen gyümölcséből.

– Hú, bakker! Mint az ecet! Mikorra érik ez meg? – mondta felháborodva.

– Bizony az csak júliusra – jegyezte meg Z úr.

– Hogy a bánatba lehet ilyet ültetni? Vagy miért nem akkor van a lomi?

Szemmel láthatóan dühös volt, személye elleni támadásnak, s mintegy a gádzsók aljasságának bizonyítékát látva az éretlen gyümölcsben.

Miután túltette magát ezen az inzultuson, lehunyta szemét, s tovább hintázott a háromlábú széken, valahogy úgy, ahogyan a Volt egyszer egy vadnyugat című filmben az a bandita, aki Coltjával legyet fogott.

4. Z ÚR HAJNALBAN (variációk)

I.

Négy óra huszonkét perckor megszólalt az első rigó. Z úr már várta. Az első hajnali fényre szokott megbredni, és ez most is így történt. Amikor diplomaszerezés után munkába állt, olyan nem emberi időpontra kellett dologra mennie, mint $\frac{3}{4}$ 6. Rezonáló rendszereket talált ki a vekker alá, mint tányér, azon bögre, majd egy kistányér, meg mindenféle hasznosan csörömpölő alkatrész, azzal a hiú reménnyel, hogy majd fölébred, egyáltalán nem emberi időpontban!, s nem kell minden egyes alkalommal két deci rumot vinnie a műhelybe büntetésként. Ezért azóta az első hajnali fényre megébred – ez néha használt késés ellen –, s mindez annyira tudatába égett, hogy már régen addig alhatna, ameddig akar, mégis. Kis ideig még hallgatta, ahogyan a szőlóból koncert kerekedik a többi madár belépésével, de megragadta bal lábát s erőkarként használva kibillentette magát az ágy szélére. Kiballagott konyhaszerű lakrészébe, a bögrébe vizet tett, majd ezt az alapot a mikróba, 1000 wattal. A forró vízzel telt bögrébe nescafét billentett két mokaáskanállal, s két pötty édeskét. Mindehhez tejet lötytyintett, hogy ne legyen olyan meleg, bekapcsolta a rádiót, s békésen fölkészült az előtte álló napra: mit kell tennie, mit halaszthat(!), mit eszik majd ebédre, de mindezt nagyon-nagyon nyugodtan tette, mert ilyenkor semmi sem tűnt fontosnak. A rádióból kiokosodott

a depressziós kutyák kezelésében, majd a leánderek körüli teendőkből. Már nem kelt fel hiába. Ilyen korán szokott elmenni a boltba, mert az 5-kor nyit, s olyankor csak az Ausztriába igyekvő melósok vásárolnak, s hamar végez. Hazatérve megkínálta Burkust kutyakolbásszal, s ha ette, megkapta az egészséget. Nagyot szusszant ettől a drága, s visszabújt a kosarába. Z úr egy darabig maga elé nézett, vagy csak úgy nézett ki a fejéből, ez pontosabb, azzal a reménnyel, hátha elkapja valami indulat, s kezdeni tud magával valamit.

II.

Z úr jól ébredt, tíz perccel azelőtt, hogy megszólalt volna kedves dallama a telefonján. A reggeli rituálé részeként kiment a konyhába. Kibillentette a presszógép karját, a tartóból kipiszkálta a zaccot, kávé tett bele, visszakilincselte a kart, vizet tett a tartályba, nagy nehezen rátekerte a tetejét, de nem szorította meg, mert azt nem szabad. Bekapcsolta a gépet, s halk csoszogással a WC felé indult, ahol halaszthatatlan teendői voltak. Menet közben belesett Kedvese szobájába, aki hason fekve aludt, kismult arca párnán, a takaró alól kikandikáltak fehér talpai, s ettől Z úr teljesen elréményült. Minderről megfélemedve állt ott talán egy percig, de a szükségnek engedve tovább lépett. A fürdőszobában gondosan kimosta pállott száját s szeméből a csipát, a konyhában megkeverte kávéját egy kicsiny hideg tejjel és sztyíviával. A kanál halkan kocogott a csésze szélén, amikor a terasz felé indult, lépteire vigyázva, amúgy csoszogósan. Átküzdötte magát a többrétegű függönyön s az ajtón át a teraszra. Májushoz képest hideg volt, hát kezdte a zsilipelést előlről, hogy kabátot vegyen föl. A gödöllői dombokról pára szállongott, a fűtőmű kéménye pipált, csak úgy magának, az utakon fénylett az éjszakai eső. Néhány korai kutyás szemlélődött, s engedte jószágát üríteni, de egyik sem a hajnallal törődött, más gondjaik lehettek. A tízemeletesek tetején mindefféle antennák tornyosultak, akár Szent Mihály szárnyai. A város éledezett. Megérkezett az az autó, amelyiket már ismert: körülményesen parkolt. Kiszállt belőle egy szőke nő, pittyentett a zárral, villant a fényszóró. Az úton várta egy másik, beszállt hátra. Munkatársak lehettek, nem kedvesei egymásnak. Ugyanez zajlott le a taxiállomásnál, parkolás nélkül, de szőke nővel. Biztosan sokan hagyják itt, a város peremén autóikat, s többen mennek tovább. De vajon miért szőke minden nő, aki közlekedési eszközt vált? A bevásárlóközpont tetején zajlott a valódi élet: szarka varjút kergetett, a párkányon galambpár édelgett. A tojó simult tollakkal riszálta magát, majd leguggolt, rebegtette a szárnyát, mire a körötte egyhangú táncot járó kangalamb ráugrott, s tetétk, amit a természet parancsolt. Az aktus végeztével a tojó megrázta magát, ahogyan fürdés után szokta, a kangalamb pedig nézett maga elé, mint a férfi szokott szeretkezés után... Valaki galamb a parkoló lámpájára szállt. Nem akart semmit, csak megpihent, körülnézett. Megérkezéséhez tág kört repült, majd széttárt szárnyakkal pontosan ott foglalt helyet, ahol akarta. Z úr elgondolta, hogyha egyszer megbolondul, ő is ezt szeretné csinálni: innen, a hetedikről, széttárt karokkal egy nagy kört repülni, s megérkezni a lámpára, megpihenni, körülnézni...

Mindig megjön a harmincas, vagy előhírnöke, a százhuszonkettes. Úgy érkeztek, ahogyan kell. No de. Amikor ő ott áll a megállóban, egyik se jön, s nézheti a hajléktalant, aki térdére ejtett fejével talán csak alszik.

5. Z ÚR ÉS A KASZÁSPÓKOK (Csak erős idegzetű férfiaknak!!!)

Z úr odújában (mert hogy lakóhelye otthonnak sehogyan se volt nevezhető) a pókok szent állatok voltak, két okból is: az első, hogy néha titkos, néha nyílt életük misztikus köddel vonta be őket, a másik, a prózaibb pedig, hogy Z úr utált takarítani. Így aztán szentnek nyilvánította őket, elejét véve mindenféle ordas eszme terjedésének, mely a pókok ellen irányult. Z úr mindamellett szenvedélyes vadász is volt: egy csomós végű gatyagumival lődözte a legyeket, úgymint ősellenséget.

Ennek az irányultságnak magyarázata pedig a következő volt. Gyerekkora szüniidei részét egy zalai faluban töltötte, hol az étkezéseket a tornác padkáján bonyolították, lesöpörve onnan a tyúkszart, a padon féloldalvást ülve, folyamatos harcot vívva a legyekkel, melyek kamikázékként ókor-ókor a levesbe zuhantak, s teli hassal, boldog halálban üdvözültek. A másik meghatározó élménye Z úrnak műemlékes korából származik, amikor egy szobrot helyeztek át, – mert útjában volt a TSZ traktorjainak – és szállást egy disznós gazdánál kaptak. Ott annyi volt a légy, hogy a konyha fala fekéltelt tőlük, s éjszaka sem lehetett nyugodni vakon repülő dűnnyögésüktől.

Z úr tehát meggyőződéses rasszista volt: a pókokat szerette, a legyeket utálta, holott valamennyien Isten gyermekei vagyunk.

Z úr vadászatott a gatyagumival, – szentséggel, ha mellőlött – és a néha még mozgó legyeket az egyik sarokban primitív hálót szövő kaszáspókoknak kínálta. Még sosem látott pókokat veszekedni, ezért nagy érdeklődéssel szemlélte tevékenységüket. Három pók tanyázott azon a helyen, s valahogy mindig úgy adódott, hogy a légy a középső póknál akadt meg. Szép egészséges pók volt az illető, s azonnal a haláltusáját vívó legyet kezdte becsomagolni. Az alsó kolléga ezt nem nézhette tétlenül, s rárontott fajtársára. A harc nagyon szabályos keretek között zajlott: az első két pár lábukkal igyekeztek lebillenteni egymást a hálóról, a másik három pár a kapaszkodáshoz kellett. A harmadik pók csak lesett, s alkalmas pillanatban, – amikor a küzdők egymással voltak elfoglalva – lecsapott a prédára, bár a kibic bekapcsolódása a történetbe nem volt szabályos. Aki a legyet gondosan becsomagolta, nem viselte jól a hátbatámadást, ezért nekiesett a zaklatónak, s pillanatok alatt azt is körülszötte, ahogyan kell, majd visszafordult riválisához, hogy immár törvényes keretek közt folytatódjék a küzdelem, de addigra a légy és a támadó eltűnt.

Z úr lenézett a földre, s ott látta a légykonzervet mozdulatlanul, nem sokkal fölötte pedig a másik bunyós pókot, gondolataiba merülve: „hogyan kerülhetett ez oda?” Nyilván elszakadt néhány fonál verekedés közben, így történhetett. A légy már nem mozgott – talán mert nem tudott –, de elérhetlenné vált mindőjük számára.

Z úr megállapította, hogy a pókok mégsem olyan okosak, mint gondolta, egyszerűen fölmerült benne, hogy szentségük talán mégsem annyira egyértelmű...

„Egy frászt kaptok tőlem legyet ezek után! Semmit se kaptok! Dolgozzatok meg érte!” – gondolta Z úr, s zsebre vágta a gatyagumit.

Z úr alapos ember lévén, másnap is megnézte a pókhálót, s látja ám, hogy ott van a konzerv, ahol lennie kell, s jogos tulajdonosa boldogan szivornyázza belőle az éltető nedveket.

Így menekült meg a pókok szentséges léte Z úr konyhájában.

KUNTZ ZOLTÁN

MAGYAR KOKÁRDA A FUDZSIJAMÁN

– Isten hozta Önöket Japánban! – harsogta öblös hangján Ichiro professzor, aki a Helgoland gőzös fogadtatására érkezett ki Yokohama ősi kikötőjébe. Széchenyi Béla magyar gróf és a neves osztrák térképész, Gustav Kreitner örömmel fedezte fel vendéglátójukat. Megkönnyebbülten integettek neki, majd óvatosan lépkedtek le az imbolygó hajólépcsőn. Érezték talpuk alatt a szigetország biztonságos talaját. Udvariasan, japán módra meghajoltak az apró termetű professzor előtt, aki széles mosollyal viszonzta köszönésüket.

– Ha minden jól alakul, holnap gyönyörű napunk lesz! – fogadta Ichiro tökéletes németiséggel európai vendégeit. Ichiro professzor a valóságban még imponálóbbnak tűnt Herr Gustavnak, aki a gróftól már sok történetet hallott róla. Azt azonban soha nem gondolta volna, hogy a tokiói Császári Egyetem természettudományi karának vezető professzora ennyire természetesen és oldottan viselkedik majd. A magyar gróffal régi barátság fűzte egybe, hiszen Ichiro többször is járt már Bécsben, ahol találkozhatott a Széchenyi család tagjaival. Tudta azt is, hogy a magyar gróf évekig gyászolta szeretett feleségét, Erdődy Hannát, aki házasságkötésük után két évvel meghalt. Hat évet magányban és teljes visszavonultságban töltött. A fájdalmas gyászéveket csak most törte meg ez a keleti utazás, ami Béla gróf újbóli magára találásának tanújele volt.

– Ha megengedik, a házamban látom önöket vendégül, így legalább megmutathatom legújabb munkáimat és egy kicsit felkészülhetünk a Fudzsiyama megmászására is – invitálta vendégeit Ichiro, akit egy kétlovas fogat hajtója, Jenko hozott ki a kikötőbe.

Miután az érkezők holmiját feltették a homokfutóra, maguk is felszálltak a kocsira. Jenko parancsszavára a két barna ló fürgén ügetni kezdett velük Tokió felé. A távoli Európából érkező vendégek a hosszú hajóút ellenére is csodálattal bámulták a japán tájat: a teraszos rizsföldeket, a gazdag termést ígérő őszi barackfa ültetvényeket és a messzeségből ásitó hegyeket. A hegyvidék és a környező dombok üde zöld színbe öltöztek, apró színes cserjék varázslatos színfoltokkal lepték el a közeli hegyoldalt. A két utazó először látott japán tájat, aminek ápoltsága és finom szépsége mély benyomást keltett bennük. A földeken dolgozó parasztok megemelték kalapjaikat a tekintélyes utazóknak.

– Ez olyan idilli, mint Erdélyország – magyarázta a gróf Gustavnak. Kreitner hadnagy jóváhagyólag bólintott, hiszen Transzilvánia szinte második otthonának számított, a legtöbb térképfelmérését ott végezte el az elmúlt években.

Ichiro otthona nemes egyszerűségével hatott az európai utazókra.

– Szeretem ezt a kevés bútort, a természetes bambusz kereteket, az intarziás padlót és a mindenütt megtalálható apró lámpásokat – magyarázta a gróf Kreitnernek, akit pedig a japán kert látványa nyűgözött le a legjobban. Rövidesen megismerhették a professzor feleségét, Hakikot, aki mindent elkövetett, hogy kiválóan érezzék magukat. Illatos teát hozott és meggyújtotta az asztalon álló lámpásokat, mivel gyorsan lement a Nap, de utolsó pírjával még bearanyozta a bambusz asztalkánál ülők arcát. Miközben a vendégek teájukat fogyasztották, a ház asszonya mindkettőjüket biztosította, hogy a frissítő tea után következik a vacsora. A legfinomabb hagyományos japán ételeket hozták be ezután az asztalra. Ebben segített Hakiko két bájos leánya: Kiyoko és Hisano. Csendben, de jóízűen fogyasztották el az étkeket, amelynek sora csak nem akart véget

érni. A professzor végül mintegy európai szokásként meleg szavakkal üdvözölte vendégeit, amikor egy-egy csésze szakéval erősítették meg barátságukat. Majd Ichiro az egyik szobából vaskos könyveket és preparátumokat, valamint ősi kövületeket hozott elő. Hosszan beszélt kutatási eredményeiről és terveiről, amit a gróf és térképész is odaadó figyelemmel hallgatott. Az érdekfeszítő előadásnak Hakiko tapintatos figyelmeztetése vetett véget: holnap a japánok szent hegyét kell megmászniuk, és ehhez bizony pihenniük kellene.

Másnap, 1878. július 28-án viszonylag korán keltek a túrához az Ichiro ház vendégei. Jenko már előállt a kocsival és időközben bepakolta az egész napos úthoz szükséges élelmet és a túrafelszereléseket is. Miközben a köves, zökkenős úton elindultak Ichiro professzor elmondta a Fudzsjamáról a legfontosabb tudnivalókat.

– Születésének mesés története van! – csigázta fel hallgatóságának figyelmét. – Az ősi időkben a hegyek és az erdők japán istenei, hogy közelebb kerüljenek az emberekhez, bekapcsolódtak a munkájukba. Egyetlen éjszaka alatt kiásták a legnagyobb japán tó, a Bivako helyét, és a földből fölépítették a tőle több mint kétszáz kilométer távolságra magasodó Fudzsit, sőt még a környezet szépítésére is telt az idejükből. Reggelre így közös erővel elkészült az isteneknek a székhely, az embereknek pedig a fürdőparadicsom.

Az európai vándorok alaposan megilletődtek ettől a legendától, amikor pedig a több órás kocsikázás után megpillantották a hegyet, már valóban elhitték, hogy a Fudzsjamának lelke van.

– Ezt a Fudzsikó szekta hirdeti – mondta Ichiro.

– A hegy megmásítása vallásos cselekedetnek számít ma is, amihez régen fehér zarándokköpenyt öltöttek. A hegyet templomok, szentélyek veszik körül. Ezáltal azonban a professzor és vendégei nem öltöttek fehér köpenyt, hanem a kornak megfelelő túrafelszerelésben veselkedtek neki a hosszú útnak. Útjukon Jenko is elkísérte őket, aki a tehercipelésből vette ki részét nagyobb mértékben. A 3776 méter magas csúcsig, egy rövidebb, de meredekebb ösvényen húsz kilométert kellett megtenniük, ami a legszerényebb számítások szerint is legalább 4-5 órán át tart majd.

Fárasztó, de csodálatos út vezetett felfelé a hegyen. Béla gróf és Kreitner térképész nem győzte megfigyelni a hegyoldal természeti kincseit. Ichiro most sem hazudtolta meg természettudós érdeklődését, növényleveleket és magvakat gyűjtött be, de rátalált egy igen ritka lepkefajra is, amit könnyű selyem köntösével fogott meg. Ahogy egyre feljebb jutottak, a vendégeket a táj szépsége valósággal lenyűgözte. Nem véletlenül vált a művészek célpontjává a szabályos kúp alakú, hósapkás Fudzsi. Festők örökítették meg vásznaikon a hatalmas hegyet, költők írtak hozzá verseket. A csúcs közelébe jutva minden fáradtságukért kárpótolta őket a hegy formáinak, festői színeinek a változása. A Csendes-óceánig terjedő lélegzetelállító panorámának a látványa felejthetetlennek bizonyult. Fenn a kráter csipkés pereménél végre kifújhatták magukat. Kreitner térképész rajzokat készített albumába, Ichiro professzor pedig kövületeket gyűjtött. Jenko elheveredett egy törpefenyő közelében. Friss nyugati szél csapott arcukba. Széchenyi gróf már egy ideje nem volt látóterükben. Aggódni kezdtek miatta, amikor Kreitner felfedezte őt az egyik kisebb csúcs tetejében. A gróf egy facöveket vert le az omladékos kövekbe. Majd amikor szilárdan állt, egy piros-fehér-zöld kokárdát vett elő a kabátja zsebéből. Mintha jó előre készült volna, kis méretű kalapácsot húzott elő tarisznyájából és egy szöggel rögzítette a kokárdát. Azután néhány percig csendben guggolt, mélyen lehajtott fejjel, időtlennek tűnő szomorúsággal. Őszülő

hajtincseit felborzolta a szél. – Mit csinál gróf? – kérdezte kissé aggódva Ichiro, de mivel választ nem kapott, nem firtatta tovább a dolgot. – Tudja, hogy maga az első magyar, aki a szent hegyet megmászta – fordult a visszaérkező Széchenyihez nem titkolt örömmel – Igazán? – kérdezett vissza elmélázva a gróf. Eközben Jenko, aki nem bírta a kíváncsiságával, zerge fürgeségével a nem látható oldalról ugyancsak megmászta a csúcsot. A kokárda tetszett neki, rájött arra is, hogy a nemzeti színek lehetnek rajta. De mit jelent a furcsa nyelven írt felirat: „Hanna emlékének!” Mit jelenthet? Lefelé a hegyről is ezen törte a fejét.

Este fél kilenckor értek le. Széchenyi gróf szívében végtelen melegség áradt szét. Hatéves fogadalmat teljesített ezen a napon. Halálos ágyán ezt kérte tőle asszonya, aki mindig Japánba vágott. A kokárdát pedig még lány korában kapta édesapjától, akinek a magyarok forradalmár költője, Petőfi Sándor ajándékozta.

Keresztes Anna: Strelitzia

ROSS KÁROLY

A MEGHALLGATÁS

Hancz ezen a reggelen is készült valahova. Fél hétkor kelt, megborotválkozott, megfésülködött, ellenőrizte, hogy az éjszaka nem nőttek-e ki újabb szőrszálak az orrlyukából, a füléből, nem bozontolódott-e össze a szemöldöke, nem vágta-e arcába csíkokat a párna redői s a szeme akkora nyílt-e már, hogy lát is vele. Mikor ezzel mind megvolt, felvette a szennyesláda tetejére tegnap este odakészített fehérneműjét, leakasztotta az ablakkilincsen lógó ingét, nyakkendőjét kötött, majd a szobában magára cibálta nadrágját, zakóját. Közben a falórára nézett, s mivel fél nyolcat mutatott, megjedte, hogy elkésik. Hogy honnan, nem jutott hirtelen az eszébe, de mindegy is volt. Fél nyolckor már sietnie kell az embernek, ha oda akar érné valahova. S miután meghalotta az ablaka alatt, illetve inkább fölött, hisz pincelakásban lakott, az iskolába induló gyerekek cipőinek csoszogását, még inkább megrémült. Gyorsan fejébe tette a kalapját, pénztárcát, iratokat ellenőrzött, kulcsosomót akasztott le, s már az utcán is volt.

Először a CBA-ba árut pakoló szállítókkal találkozott.

– Jó reggelt, jó munkát – köszöntötte őket, és kalapot emelt.

A szállítók visszaköszöntek, és húsos ládáikkal megvárták, míg eloldalaz mellettük. A bejáratnál álló boltvezető odaintett neki.

– Nem ugrik be egy kávéra, Hancz úr? – kérdezte.

– Nem, köszönöm, máris késésben vagyok. Majd legközelebb.

– Értem. Hát csak igyekezzen.

Hancz igyekezett. S ebben még az a hajléktalan sem tudta megakadályozni, aki szinte nap mint nap nyújtotta feléje a tenyerét a K&H bank bejárata előtt, mert valamiért alamizsnát nézett ki belőle, pedig soha nem adott neki. Nem is egészen értette, honnan keveredtek ezek az emberek a környékre, hisz itt egy négyzetméternyi lakásáért másutt szoba-konyhát lehetett venni. Arról nem is beszélve, hogy a gazdagok, köztudomásúan, nem szeretnek adakozni.

Az újságosnál megvásárolta kedvenc napilapját, s tíz forint borralójáért ma reggel is egy gyors, de barátságos mosoly volt a jutalma. – Köszönöm, Hancz úr. Látom, ma reggel is sietni tetszik.

– Igen, igen, egy kicsit eltollászkodtam az időt. Nem tudja, elment már a 31-es?

– Jó tíz perce, úgyhogy hamarosan jönnie kell a következőnek.

– Nagyszerű. Akkor nem késem el.

Három megállót ment, de ennyi is elég volt ahhoz, hogy felbosszantsa egy feltehetőleg japánokból álló turistacsoport, akik úgy csiripeltek körülötte, hogy az utcai forgatag megszokott zörejeit sem hallotta, amit pedig kimondottan élvezett. A belvárosba érve már némileg csillapodott a gyalogosforgalom, noha itt-ott még kerülgetnie kellett a zebrákon keresztül-kasul álló autókat. De mivel mindig a tömeg elején haladt, időben átért, és visszanézve magában megdorgálta azokat, akik még csak most léptek le a járdáról. Hogy lehetne így kulturáltan közlekedni, gondolta, ha vannak emberek, akik még a sárgánál is nekivágnak? Sehogy. Aztán csodálkozunk az autósokon, hogy milyenek!

A sétálóutcán már vidáman és magabiztosan lépkedett. Visszafogta a tempót, mert az órájára nézve látta, hogy jóval hamarabb leért, mint gondolta, s bőven maradt ideje nézelődni. Szerette a sétálóutcát, mert itt biztonságban érezte magát. Nemcsak hogy a járművek elől nem kellett félreugrálnia, de még az emberek is mások voltak,

lehiggadtak, megszelídültek, a dühöngő csordából békés nyáj lett. Sokkal közelebb érezte itt magához őket, mint bárhol másutt. Még akkor is, ha itt már kevesebbeknek köszönhetett, s őt is kevesebben köszöntötték. Ez már egy valóságos emberbugyor volt, de azért szerette az auráját – elfogadta, hogy a homogén közeg esetenként piszok unalmas tud lenni.

Kellemes hangulatában odáig ragadtatta magát, hogy beült egy kávézóba, és kávé és mignont rendelt. Nem is emlékezett, mikor evett utoljára mignont, de amint meglátta a barna, vaníliaescsikkokkal keresztezett süteményt a vitrin legalsó polcán, az íze rögtön elöntötte a szápadlását. Mivel azonban még nem igazán indult be az élet a helyiségben, a pincérnő alaposan megvárakoztatta. Telefonált, sms-t írt, kávéstasakot bontott fél, a géppel csörömpölt, és nem hozta a rendelést. Hancz mocomorogni kezdett, mert az a képzete támadt, hogy máris túl sok időt töltött itt, és a végén még el talál késni.

– Kérem, sietek! Megkaphatnám a kávémat és a süteményemet? – kiáltotta hangosan a pult felé.

A nő intett, hogy jön, de nem jött, tovább szöszmötölt. Pedig Hancz, ahogy körül nézett, látta, hogy ő az egyedüli vendég. Idegességében odébb rúgott egy széket, felállt és kivonult a helyiségből. A pincérnő utána sem nézett.

Az utcán előre-hátraforgolódott, nem látta-e valaki a jelenetet. De hát hogy láthatta volna, hiszen üres volt a kávézó. Talán csak akik az ablakon kukucskáltak be. Vagy akik feldúlt arcába néztek, amikor kilépett. Ha voltak is ilyenek, gondolta megkönnyebbülten, már tovább is mentek. Reggel az emberek általában amúgy sem jó megfigyelők.

A sétálóutca egy csinos kis térbe torkollott, amelynek túloldalán az önkormányzat épülete állt. Hancz belépett a kapun s köszönt a portásnak. A portás visszaköszönt.

– Elkezdődött már? – kérdezte a portást.

A portás a fejével intett. – Nem. A polgármester úr még be sem jött. Szerintem még minimum fél óra.

– Remek – mondta Hancz. – Akkor nem késtem el. Lesz időm elolvasni az újságot.

Mindig volt egy olyan érzése, hogy negyvenöt éves Doxája egyszer csak felmondja a szolgálatot, ő pedig nem veszi majd észre.

– A terem zárva van, de a folyosón helyet foglalhat.

– Remek – mondta ismét Hancz, mert azt hitte, az imént csak gondolt a szóra, de nem mondta ki.

Jó negyedórás késéssel kezdődött a közmeghallgatás. Hancz az első sorban foglalt helyet, bár az a képviselőknek és a nagyvállalatok vezetőinek volt fenntartva, de Hancz ezt nem vette tudomásul. Nem zavarták el, mert az előző közmeghallgatásokról emlékeztek rá. Felszólalni ugyan sohasem szólalt fel, de mindig olyan fura, groteszk látványt nyújtott, amint felsőtestével jobbra-balra, ritkábban előre-hátra hajladozott, amikor mindenki más unottan, már-már félálomba merülve hallgatta az előadókat. Azt a látszatot keltette a mögötte ülőkben, mintha a szóban forgó téma egyedül csak őt érdekelné, s véleményének élénk testmozgással adja jelét. Néha még egy helyeslő „Ühüm” vagy egy helytelenítő „Á!” is elhagyta a száját, de ez csak a közvetlen környezetéig jutott el. Mindez elég volt ahhoz, hogy az új résztvevők nézzék valakinek, s időnként előrehajoljanak a sorból és szemügyre vegyék. Hancz érezte ezt a rejtett

figyelmet, de cseppet sem hagyta befolyásolni magát – nem tett rá még egy lapáttal s nem is maradt veszteg. Úgy érezte, hogy önmagát adja, s ezen nem akart változtatni.

A mai utolsó téma a csapadékvíz elvezetésének megoldására tett javaslatok meg tárgyalása volt, ami közvetlenül érintette Hancz utcáját is. Az utca felső részén ugyanis az esővizet a szennyvízcsatornába kötötték iksz évvel ezelőtt, ami szabálytalannak minősült, az alsón viszont sehova, mert a szintkiegyenlítést valamiért nem tudták megoldani. Vagy nem is akarták, ez volt a lakók véleménye, köztük Hanczé is. Így nagy zuhék idején a kertek úsztak az árban, s Hancz alagsori lakásának betonozatlan pincéjében nem ritkán kisebb buzgárok törtek fel. Az önkormányzat a vízművel karöltve a lakókra akarta lőcsölni a probléma megoldását, azzal a törvénycikkellyel érvelve, hogy a kerítésen belül a közműveknek semmi keresnivalójuk. Hancz még évekkal ezelőtt eltökélte, hogy nem hagyja annyiban a dolgot, adandó alkalommal szóvá teszi arra alkalmas fórumokon. És most úgy érezte, eljött az ő ideje.

Javaslatok és ellenjavaslatok hangoztak el, s nagyon úgy nézett ki, hogy az utcájukban marad minden a régiben, továbbra is a lakók feladata és költsége, hogy megoldják az esővíz elvezetését. A végén, amikor az előadón és a szakembereken kívül már senki nem szólt hozzá, a jegyző megkérdezte, van-e valakinek a hallgatóság közül hozzáfűznivalója. Hancz érezte, hogy vádlíjában az izmok megfeszülnek, felsőteste előre lendül, s már nyújtana is a kezét, de valamiért nem tud felállni. Mint akit odaszögeztek vagy ragasztóztak a székhez, a teste emelkedne, de valami visszatartja. És ugyanabban a pillanatban a fejében is érezte ugyanezt a visszatartó erőt: már rég kigondolta, mit fog mondani, ha eljön az ideje, most azonban úgy összezavarodott, hogy az előkészített mondatok halomba dőltek, és tudta, ha megfeszül sem lesz képes előkotorni az elsőt. Márpedig ha azt nem találja, akkor értelmét veszíti a többi is.

A jegyző azonban valamit mégiscsak észrevehetett a mozdulatán, mert feléje fordult és azt kérdezte: – Jelentkezett talán, Hancz úr?

Megrázta a fejét, hogy nem, s az ülést ezzel berekesztették.

A sétálóutcán ismét elhaladt a kávézó előtt. Láta, hogy többen is ülnek odabent, a pincérnő valósággal röpdös az asztalok között.

A gyalogátkelőn nem taposták egymást az emberek s az autók is tisztes távolságban várakoztak a zöld jelzésre.

A buszon üres hely várta mindjárt az ajtóval szemben és a kerekek csikorgásán kívül nem hallott semmiféle más zörejt.

Az újságos már bezárt, a hajléktalan a parkba költözött, a CBA ajtajában nem állt ott az üzletvezető.

Hancz hazaért. Becsukta maga mögött a kaput s lassan elindult a feltöredezett járdán, hogy az épületet megkerülve leballagjon pincelakásába. Ekkor egy kis tócsát vett észre a fűben, valaki vizet lötyinthetett ki, mert eső régóta nem esett. Megállt mellette, belenézett és eszébe jutott az első mondat: „Tisztelt Polgármester úr, tisztelt képviselőtestület, tisztelt jelenlévők! Hancz Róbert vagyok, Liliom utcai lakos, ötven éve itt élő polgár. Csak annyit akarok mondani...”

Körülnézett, hogy látja-e valaki, majd páros lábbal, olyan magas emelkedve, amennyire csak bírt, beleugrott a tócsa közepébe. Aztán újra, meg újra, ameddig csak maradt valami ragyogás az alján, még mielőtt ragadós péppé változott volna az iszap. Este fényesített borjúbőr cipőjén a fűzőig ért a sár. Dühösen lerúgta mindkettőt a lábáról, és megcélozta velük az udvaron álló palánkra szerelt kosarat: a bal bement, de a jobb még a palánkot is messze elkerülte.

LEVÉL A VÁROS SZÉLÉRŐL 1951 (részlet)

Kimerülten, és kormosan, porosan és borotvátlanul nyolcan feküdtek egy rombadőlt ukrán ház pincéjében. Kispál József tizedes a fogait csikorgatta és hangosan felnyögött néha. Kovács Pista fejét a puskájára támasztva horkolt. Csürös Jóska és Kis Gergely, meg Fekete Gyula összebújva aludtak. Móré Jancsi két téglát rakott párnának a feje alá. Csendesen aludt, balkezével a derekára fektetett puskát fogta és a szája jobb sarkán csillogva folyt a nyála. Mellette Lengyel Áron, a tiszti legény, sóhajtozva forgolódott. Árkossy Géza zászlós félig ülve, hátát hátizsákjának, fejét a pince falának támasztva bóbiskolt. Néha fölpillantott, félig fölnyitott szemhéjai alól végignézett az emberein, aztán újra lecsukta a szemét.

Lükő Gábor, a szakasz hírvívó, a priccs egyik sarkában kuporgott, térdén a csajkája, azon zöld tábori lap. Éppen befejezte az írást, közelebb hajolva elolvasta, kétszer is megdörzsölte közben a szemét, mintha a pislákoló gyertya füstje marná, aztán körülnézett alvó társain, Végül elővette dohányát, hogy lefekvés előtt még sodorjon egy cigaretta. Alig kattant dóznijának pléh fedele, Áron felült mellette.

– Gábor bácsi, adjon egy pödrést – suttogetta. – Nem tudok aludni, aztán a dohánnyom a zászlós úr alatt van a hátizsákban.

– Nesze – mondta Lükő Gábor. – Hanem a zászlós úr köpenyén bevarrhatnád már azt a lyukat.

– Be. De hát ha mondom neki, hogy vesse le, mindig csak azt mondja, hogy addig jó, amíg csak a köpenye lyukas, és a baj csak akkor kezdődik majd, ha a bőrét is kilyuggatják.

– Az biztos. Az baj lenne.

– Egy hete is, mikor a homlokába azt a szilánkot kapta, aztán a vér ellepte az egész arcát, hát azt mondta rá. – No, Áron, kezdünk vörösödni.

És nevetett hozzá hangosan, akkor láttam először úgy nevetni. És úgy ment előre, a muszkák géppuskatüzében véres arccal, nevetve, mintha farsangot járt volna. Éppen csak a nyakát húzta be kicsit a vállai közé, mint ahogy az ember az esőben szokta.

Árkossy hallgatta a suttogó beszédet. Félig éber, félig alvó bódulatban, se fekve se ülve, ólomnehéz tagokkal, ernyedten és tehetetlenül, mozdulni se kívánva, de készen arra, hogy bármelyik pillanatban felugorjon, káromkodva és nevetve parancsokat ordíttozzon, amik úgy hatottak az embereire, mint valami delejes erő, mert ott látják mindenütt a legnagyobb veszélyben, amint elsőnek indul a támadás kezdetének időpontjában, kézigránatokkal tömött zsebekkel, cigarettázva, zsákmányolt orosz géppisztollyal a nyakában. És a szakasza, pedig alig egy hónapja vannak együtt és csak három hete harcolnak, bátran és gondolkodás nélkül követi. Szeretik. Mert tudják azt is, hogy nem örömmel csinálja az egészet. Értelmetlennek tartja az egészet. Ostobaságnak és hasztalan véráldozatnak.

– De ha már itt vagyunk – szokta mondani – hát csináljuk becsülettel. Ez volt csupán közöttük a kötés. Ő ezt tartotta. És ha ő tartotta, hát tartotta az egész szakasz. Mert bíztak benne és szerették. És ő is szerette őket. Soha nem hitte, hogy ennyire szereti a fajtáját. Igen, itt kinn, a halál útvesztőiben döbrent rá erre a nagy szeretetre. Már negyvenegyben, - mikor először indult neki az orosz végtelennek, érezte, de ilyen súlyosan, szinte fájdalmasan csak most, ezalatt a két utolsó hét alatt nehezedett rá ez az érzés.

Jó volt ez és meleg, akárcsak a családi otthon, de miután tudatossá vált és konkrétan megfogalmazta magában, és számot vetett helyzetével, súlyos volt és felelősségteljes. Kétoldali felelősséggel tartozik – gondolta – ebben a szerinte kárhozatos és hiábavaló háborúban. Az egyikkel a hazájának, hogy becsülettel és bátran megállják a helyüket, nehogy csorba essék a magyar katona hírére, a régiek és apáik, igen, az ő apja érdemein is, aki szintén itt harcolt az előző háborúban és itt porlad valahol ezeknek a most vívott kárpáti hajlatoknak egyikén. A másikkal külön – külön minden egyes emberéért azok családjának, szülőknek, hitveseknek és gyermekeknek, hogy dőrien és haszontalanul, ennek a dőre és haszontalan háborúnak kétségtelenül utolsó szakaszában, ne váljanak apátlan árvákká, szomorú özvegyekké és gyámolító nélküli keserű öregekké.

Lükő Gábor a legöregebb a szakaszban, harmincnégy éves. Otthon felesége, három kis gyereke /két fiú és egy, a legkisebbik leány/ és két öreg szülője. Zsellér-sorban élt, aratni járt és napszámba, magának csak kéthold földje, két kicsi tehene. De nem cserélt volna, mint mondani szokta, az Esterházy herceggel sem, meg senki más emberfiával sem. Minden pihenőnél első dolga, hogy megírjon haza egy tábori lapot. Lám, most is, mikor mindenki más fáradtan és kimerülten alszik, ő ír.

Árkossy elmosolyodott gondolkodó szenderegésében. Lükő lapjára gondolt és arra, hogy ő is írt már egyszer ilyen közlegénystílusú lapot a menyasszonyának. Biztosan csodálkozott először és értelmetlenül megdöbbsent, aztán pedig, mikor megértette, hát biztosan kacagott, édes, turbékoló hangon. Mert egészen különös, naivan egyszerű és műfajszerűen egységes formája van a bakaleveleknek. A szakasz postáját neki kellett ellenőrizni, az elején átlapozta a nehéz írású lapokat és egy-két családi vonatkozástól eltekintve, szinte azonos volt valamennyi.

„Kedves Feleségem és kisgyermekeim! Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus mindörökké ámen. Írom a levelet valahol Oroszországban. Én hála Isten jó egészségben vagyok, amit nektek is igaz szívből kívánok. Legutóbbi lapotokat megkaptam, mindent megértettem. Csak úgy csináljatok mindent a gazdaságban, mint én szoktam csinálni. Majd csak hazasegít a jó Isten engemet is, aztán akkor minden rendben lesz. De most már zárom soraimat, mindenkit tiszteltetek, a gyermekeket csókolom, jók és szófogadók legyenek. Isten veled és velem. Csókol szerető urad.”

Nagy általánosságban ez volt a sablon. A stilisztikában, a „tábori-lap műfaji sajátosságai” fejezet mellé alkalmas példa lehetne. Sőt, lehetne a helyesírási hibákkal együtt is közölni.

Kintről lábdobogás hallatszott. Lükő a puskája után kapott, de aztán nyugodtan visszaült a gyertyája mellé, mert megismerte Tobák József szakaszvezető hangját.

– A rosseb se találja meg a között a sok rom között, hol van a lejárata. Pedig itt kell lenni valahol.

Áron felugrott.

– Hozzánk jönnék. Valami van – mondta és felnyomta a pincelejárata csapóajtóját. – Itt e, szakaszvezető úr!

– Az istenit a patkányfészkeiknek, mondtam én, hogy ez alatt vannak. A zászlós úr itt van-e?

– Bújj be, Jóska, itt vagyok – mondta Árkossy. – Csak nem az orosz akar valamit?

Tobák szakaszvezető és utána a századhírvivő, Kocsis János, leereszkedtek a pincébe. Feszesen tisztelegtek.

– Zászlós úr, alázatosan jelentem, Nagy Gáspár főhadnagy úr kéreti azonnal a zászlós urat – jelentette Kocsis János.

– A fene! Csak engem hívat a főhadnagy úr?

– Nem, minden szakasparancsnokért küldött egy hírvivőt, meg két géppuskás szakasparancsnokért is. Éppen csak most jött vissza a zászlóaljparancsnokságról. Azt hiszem, holnap tovább támadunk.

– Jól van, János. Te is jössz vissza?

– Igenis, megyek.

– Jóska – fordult Árkossy Tobák szakaszvezetőhöz, miközben véres szeméit dörzsölte – te maradj addig itt, míg visszajövök. A figyelőket tizenegykor leellenőriztem. Körülbelül egy óra múlva váltsd le őket. A jelszót tudod?

– Igenis, zászlós úr.

Közben Áron cigarettát szedett elő a fõlszabadt hátizsákjából és telerakta Árkossy ezüstitárcáját.

– Te Áron – mondta Árkossy – mire visszajövök, aludj! Érted? A pihenő nem arravaló, hogy haszontalanságokat beszéljünk. Igaz, Lükő? Aztán holnap már én vigyázok rátok, úgy-e?

– Igenis zászlós úr – felelte Lükő. – Én levelet írtam, aztán ezért voltam fönn.

– Add ide, beviszem, mindjárt a századhoz. – Elvette a lapot, aláírta. – Azt megírtad-e, hogy tiszteletem az otthoniakat?

– Tessék ideadni, mindjárt utána írom.

„Árkossy zászlós úr is tisztelet benneteket.”

– Jól van. Isten áldjon benneteket!

– Isten áldja, zászlós úr!

Az éjszaka koromsötét volt. Észak felől, nagyon messziről, ágyúdörgés hallatszott és vörös volt az ég.

– Meleg lehet ott – súgta halkán Kocsis János. – Látja, zászlós úr, ott is égnek a hajlékok?

Lassan botorkálva haladtak a romok között. Lábuk hol itt, hol ott huppant, megbicsaklott a gránát szabdalta földön.

Árkossy nem felelt. Nagyon mélyen ütötte meg Kocsis János szava: égnek a hajlékok. – Igen, nem a házak égnek, a kunyhók vagy a paloták, a villák vagy a viskók; —a hajlékok. Így igazabb, szebb, megrendítőbb. A legkifejezőbb szót használta ez a Kocsis János. – A hajlékok – mondta. És különös, meleg lelke volt ennek a szónak.

– Állj! – csattant hirtelen egy éles hang.

Megálltak. A puska zárjának halk csapódása is mintha hallatszott volna.

– Ki vagy? – hangzott megint az előbbi hang.

– Árkossy zászlós és Kocsis hírvivő.

– Előre!

Négy lépést tettek a hang irányában.

– Állj! Jelszót!

Árkossy halkán válaszolt.

– Szent László.

Most már ki tudta venni az őrvonalait, aki előttük állt, alig öt lépésnyire, lövésre tartott szuronyos puskával.

– Előre! – mondta még keményen az őrvonal, aztán egészen barátságos hangon folytatta: – Jó estét zászlós úr!

– A rossebb egye meg ezt a setétet, a bagoly is pápaszemet tenne, ha erre volna. Egy mukkor se lát az ember, csak éppen közvetlen maga előtt – mérgelődött Pista, a századparancsnok legénye.

Kocsis János már nyitotta az ajtót.

– Gyorsan, zászlós úr, mert kilátszik a világosság.

A szoba közepén asztal, rajta térkép, két gyertya és öt rákönyöklő tiszt körülötte.

Nagy Gáspár főhadnagy, a századparancsnok, ceruzával és kis jegyzettömbbel a kezében, a második szakasz támadási irányát mutatta meg éppen.

– Tehát akkor indulunk, mikor Árkossy elérte már a horhost – mondta. – Addig az ő szakaszát támogatjátok a Kebely Jóska géppuskáival együtt. Mihelyt Árkossy szakasza eléri a horhost, ti is fölzárkóztok a balszárnyra. A horhos törésétől kezdve mintegy háromszáz méteres szélességben. Ugyanakkor indul az első és második század is.

Árkossy közben elővette a térképét és közelebb ment az asztalhoz.

– Szervusztok. Szóval megint kirándulás lesz. A fene egye meg! De legalább pótlást adjanak! Tizenegy emberem hiányzik már.

– Az én szakaszomból is hiányzik egy géppuska, meg nyolc fő – mondta Kis Bálint, az egyik géppuskásszakasz parancsnoka.

Nagy Gáspár fölegyenesedett az asztal mellett.

– Ne zúgolódjatok, urak. A század vesztesége a háromhetes támadás alatt negyvenöt százalék. Az egész zászlóaljnak is majdnem a fele hiányzik. Hiába, nincs pótlás.

Szép, szőke leányarca szomorú volt és pirosra gyúlt, mikor idegesen, majdnem elakadó hangon még hozzáfűzte:

– Holnap reggel támadni fogunk. Ez a parancs.

Több ellenvetés nem volt. Mindnyájan tudták, hogy a parancs messziről jön, Nagy Gáspár is úgy kapta, hátul a zászlóaljparancsnokságon, nem tehet róla, és a zászlóaljparancsnok sem, és hát persze, támadni fogunk holnap.

Bazsóné Nagy Gabriella: Őrség

ZENTAI LÁSZLÓ

BOLHASÍPOK JANKÓ VÁROSÁBAN

– részletek a regényből –

1

Sárosi Jánost csak úgy hívták a városban, hogy gumicsizmás Jankó. Nemcsak az idősebbek aggatták rá ezt a billogot, hanem mindenki, aki – akárcsak egyszer is – kapcsolatba került ezzel a cserzett bőrű, lapáttenyerű, jellegzetes járású emberrel.

Jankó nem ismerte az évszakokat, a napszakokat, a sógorokat és a sógornőket, talán még az anyját sem ismerte. Az apját biztosan nem, mert azt elnyelte a második nagy háború, ami még a testét sem tudta visszaöklendezni az édesanyjának. Léteztek ebben a városban okoskodó és jól értesült bolhasípok, akik nyíltan hangoztatták, hogy ennek a magasnövésű Sárosinak anyja se volt, merthogy csak úgy beleszületett ebbe a világba. Senki se látta, hogy mikor érkezett, csak azt tudták, hogy időtlen idők óta itt bolyong a város utcáin. Ha valaki sétaútvonalat akart készíteni, akkor csak le kellett koppintania szegény anyátlan-apátlan emberünk nyomvonalát, aki mindig ugyanazokat az utcákat róttá napestig. Ugyanabban a szakadt munkásnadrágban, barna rövid ujjú ingben, és legalább 47-es, lyukasorrú gumicsizmában caplatott télen-nyáron.

Senkivel nem állt le beszélgetni, csak ment, és néha magában motyogott. Nem nagyon értették, mit akar közölni a környezetével – de lehet, hogy pusztán magamagával –, csak annyit lehetett észrevenni, hogy folyamatosan háborgott a lelke. Nem ocsmányságokat mondott, nem káromolta az embereket, ám a sutyorgásából annyit ki lehetett venni, hogy nagyon nincs megelégedve a világgal. Kimondatlanul is pontosan tudta, hogy jellegzetes, erőteljesen imbolygó járását észrevették a hatalmasok. Senkinek sem árulta el, de legbelül örült, hogy felfigyeltek rá. Meg akarta mutatni, hogy – szocializmus ide vagy oda – ő is egy ember. Igaz, nem a nagybetűsök közül való, de akkor is! Neki joga van tüntetni a testével, a lelkével, a meggyőződésével, az otthonlanságával, és bádogdöngésű társtalanságával.

A városi és járási pártbizottság épülete előtt napjában többször elhaladt. Folytatólagosan végzett „bűncselekménye” általában megtorlatlan maradt, de a „felszabadulási” és a nagy, vörös, októberi bolsevik ünnepen begyűjtötte a járőrszolgálat. A kapitánysági fogdában lenyíratták a haját, az állományi fürdőben letusoltatták, és fehér fertőtlenítő port szórtak a fenekébe. A ruháit kimosatták, s amíg a holmija száradt, addig kincstári gyakorlóruházatba öltöztették fel. Egyszerűbben szólva: puccba vágták a következő évfordulójig.

Egyik aktuális begyűjtése alkalmával, már a járőr kocsiában összeszólalkozott a puffadt fejű zászlóssal:

– Nem tud maga vigyázni a csizmámra? – dörmögte, ahogy betuszkolták a kocsiába. – Ha széthasad, akkor nem lesz, amiben járjak... – harapta el a mondat végét, mert látta, hogy a rendőr felemelte a gumibotját, és ráförmedt Jankóra.

– Neked kuss legyen, megértted! Örülj annak, hogy megfürdetünk, ha már az anyád nem tanított meg mosakodni – üvöltötte.

– Maga az anyámat hagyja el! Neki semmi köze ahhoz, hogy én mit csinállok, vagy mit nem csinállok ebben a rohadt életben.

– Mondtam, hogy kuss legyen! – kiabált még tagolatlanabban a cserzett bőrűre, egyúttal ki is oktatta: – Neked csak zászlós elvtárs vagyok! – ordította. – Megértted? – vörösödött el a feje.

– Értettem, zászlós úr! Megértettem.

– Szerintem nem egészen értetted, mert csak a régi rendszerben voltak urak. Ma elvtársak vannak, meg olyan magadfajta herék – magyarázta, miközben odaszólt a gépkocsit vezető társának: – Na, vigyük ezt a hulladékot a kapitányságra.

Ahogy közeledtek a sárgára meszelt, földszinti ablakain vasrácsos épülethez, Jankó gúnyosan megkérdezte:

– Most hány napig leszek a vendégetek?

– Mi közöd hozzá! – morrantott rá a zászlós, majd diadalittasan hozzátette: – Addig, ameddig mi akarjuk. Úgy ám, komám! A szocializmusban az a jó, hogy mi döntjük el, hogy mit csinálunk veletek, hogyan bánunk a rendszer ellenségeivel – tette hozzá nem kevés önelégültséggel. Majdnem szétrepedt a derékszíja, ahogy fel-fújta magát. Megint vörösödött a léggömb feje. Abban a járőr-kocsiban, akkor és ott, ő volt a teljhatalommal felruházott 129. senki, akire a hitetlenek istene minden hatalmat ráruházott.

Kicsinyke mikrovilágából nem hiányzott semmi és senki, aki ellenállhatott volna az intézkedésének. Abban a helyzetben úgy gondolta, hogy ő testesíti meg az egész szocialista tábor világegyetemét. Az se érdekelt, hogy szabályos-e vagy sem, amit művel, csak azt tudta, hogy éberségével vigyáz a magyar és az egyetemes népi demokratikus államhatalomra, ami most már így marad az idők végezetéig. Az utóbbi két szó összetételével, birtokviszony értelmezésével, annak jelentéstartamával nem nagyon tudott mit kezdeni, mert nem értette. Abban azonban biztos volt, hogy valami fontosat jelenthet, mert az eligazításon Harangozó-Földházi Tamás főhadnagy elvtárs gyakran mondogatta nekik. Megkérdezni nem volt bátorsága. Így hát, saját hatáskörben úgy döntött, hogy változatlan formában adja tovább maga is az alacsonyabb rendfokozatú kollégáinak. Ha csak úgy mondja, abból semmi baja nem származhat.

A főhadnagy elvtárs egyébként is nagyon okos ember hírében állt a kapitányságon, mert az általa lefolytatott kihallgatásokon gyorsan meglettek az elkövetők. Adott néhány jól irányzott taslit a gyanúsítottaknak, mire azok azt is bevallották, amit a következő életükben sem lettek volna képesek elkövetni. Harangozó-Földházi elvtárs tapasztalt kihallgatótiszt volt, a 18 éven aluli gyanúsítottakat is percekben belül „megénekelte”. Alacsony, öntelt, rosszindulatú, csökönyös jellemű ember, aki az ártatlanság vélelmét akkor sem akarta elismerni, ha erre a felettesei utasították.

Az öreg kapitányságvezető gyakran mondogatta a klimpírozó titkárnőnek:

– Meglátja, Hajlékony elvtársnő, ez a Harangozó-Földházi a föld alól is kikaparja a gesztenyét – tagolta határozottan, nyomatékos szavakkal, majd hozzátette: – Ez az ember még a néma elefántból is képes cincogó egeret faragni – nevetett a lányra, aki annyira tudott bólogatni, hogy azt tanítani lehetett volna a Magyar Népköztársaság altisztképző iskolájában. Amikor elfáradt a fejbillegetéssel, a főnökére nézett, és emlékeztette arra az előző heti viharos ügyre, amelyben Harangozó a kihallgatás végén úgy megfenyegette az egyik középiskolás diákot, hogy az sírva fakadt.

– Majd adunk mi magának olyan érdemjegyet történelemből, hogy azt a dédunokája is emlegetni fogja! – üvöltött a gyerekre, akinek mindössze anyyi köze volt a papréti tornacsarnok faláról eltűnt hangszóróhoz, hogy az egyik középiskola beatze-

nekarának szólógitárosaként pengette a dallamokat. Azt sem tudta szegény, hogy miért ültették ugyanabba a rendőrautóba, amelyiknek Jankó is rendszeres utasa volt.

Tóth II. Zoltán szolgálattevő zászlós elvtárs – aki rendszeresen begyűjtötte a cserzett bőrűt –, nemcsak az idők végzetét nem volt képes megérteni, hanem saját magával sem volt egészen tisztában. Odáig eljutott, hogy ő a hatósági közeg, a tudatlan nép fölötti nagyhatalom, akit senki sem billenthet ki a fényesre vikszolt bőrcsizmájából, ám azt már el sem tudta képzelni az agytekervényeiben, hogy tulajdonképpen kicsoda is valójában.

Amikor a szolgálat leteltét követően otthon, a verandán civil ruhába öltözött, bizonytalan balekként mozgott a saját családi házában. Elvesztette határozottságát. Járkált a teraszon, de a papucsá sehogy sem engedelmeskedett neki, mert nem volt hajlandó ugyanolyan katonásan pattogni, mint a fekete rendőrcsizmája. Egyszerűen csak lomhán csattogott, sőt hápogott. Mondogatta is neki az asszony, hogy „kacsaszájú papucsod van, Zolikám”. Csak hümmögött, de nem felelt erre semmit a feleségének, mert tehetetlennek érezte magát. Meg különben is, bármit mondott volna neki, azt bizony az asszony azonnal „megellenezte” volna, mert olyan természetű fehérnép volt, aki csak a saját igazában nem kételkedett. A valóságban éppen ezzel a hitetlenségével tudta sakkban tartani a családját. A kétely emelte a versenydobogó legmagasabb fokára, hogy aztán onnan nézzen győztesen körbe, s abból a magasságból azonnal nyámnyla, rendőrhöz méltatlan fráternek minősítse az urát. Akkor hanggal tudta csúfolni, hogy azt a harmadik szomszéd otthonában is tényként rögzíthették.

– Hiába, a cirkusz akkor jó, ha ingyen van, és nem nálam zajlik – mondogatta gúnyosan az elvált szomszédasszony az anyjának.

Ezt a perpatvart jobban fokozta, sőt feltupírozta, hogy a nő rendszeresen leugatta az emberét. Csak neki lehetett igaza. Tóth II. otthon tehát zászlós se volt, meg a férfinadrágot sem ő hordta. Beletörődött valahogy, de folyton törte a fejét, hogy mikor jön el az a pillanat, amikor élete párjának olyant tud mondani, amire az képtelen lesz azonnal válaszolni. Nagyon várta az alkalmat, hogy könnyörtelenül odapörköljön valami okosat, amin végre fennakadhat az asszony szeme. Egy-egy ledorongolás után órákig elmélkedett, vakarózott, de sehogy sem találta a kontragondolatokat. Hallgatta a nejét, folyton csak hallgatta, hogy mit mond, de már a fele sem jutott el a kobakjáig. A dörgelem szövege mindig elakadt a tényérsapkája izzadságtól csatakos, ám tökéletes szigetelésén. Ez az istenadta asszonyi rikácsolás ennél följebb soha nem jutott, mert valahogy a körülmények is így akarták. A végét, a zárómondatot mindig tisztán halotta, mert Tóthné Mérges Magdolna keményen ráordított:

– Hallgass már, te ostoba! – vicsorgott civilbe vedlett urára, aki még otthon is viselte a vörös csillagos tényérsapkát. Magdolna asszony ugyanúgy ordított vele, ahogy ő szokott a kapitánysági fogdába begyűjtött emberekkel. Ilyenkor eloldalgott, behúzta mindenét, még azt is, amije nem nagyon volt. Legszívesebben bebújt volna egy fogdába, de azt nem tervezték a ház építésekor, pedig ilyenkor milyen nagy hasznát vehetné az ember. Be lehetne oda menekülni a vizzálykodás elől. Ha nagyon elmérgesedne a helyzet, akkor Mérges Magdolnát is be lehetne oda zárni. Milyen jó is lenne, hiszen Tóth II. Zoltán zászlós otthon is folytathatná felelősségteljes munkáját. Akkor engedné ki az asszonyt, amikor akarná, vagy amikor a felettesei erre engedélyt adnának.

Lefekvés előtt az asszony azért mégis kifényesítette a csizmáját. Valahogy éjszákára kiegyenesedtek a dolgok. Tóth II. odagömbölyödött a feleségéhez. Az meg hagyta,

sőt akkor se morrantott rá, amikor nagy szuszogással lefordult róla. Reggelig csend volt. Hajnalban mindketten kimentek a vécére, merthogy vízajtót szedtek. Magdolna ment elsőnek, bár pontosan látta a redőnyökön átszűrődő fényben, hogy a férje már ott ül az ágy szélén. Tóth akkor indult el, amikor hallotta, hogy az öblítőtartályból nagy robajjal lefolyik a víz. Visszafeküdtek, de nem szóltak egymáshoz. Várták, hogy kiparancsolja őket a vekker. Egyszerre fordultak az óra felé, amikor megszólalt.

Magdolna évek óta ezzel a mondattal indította a napot:

– Megyek le, készítek neked reggelit – mondta gépiesen. – Ja, és ha még nem mondtam, akkor jó reggelt! – Köhintett egyet, magára kapta bazsarózsa mintázatú pongyoláját.

Tóth II. a fürdőből kiáltott utána:

– Magda! Nem kérek reggelit, csak egy forró kávé. Harangozóék disznót vág-tak. Ígérte, hogy hoz egy kis kóstolót...

– Mit csinált a főhadnagy elvtárs? – hallatszott a földszintről az asszony bizonytalan, kicsit méltatlankodó hangja.

– Mondom, hogy ne adj kaját, mert a járőrszolgálatnak hoz préssajtot, meg véres hurkát! – válaszolta, s közben majdnem belevágott az ádámcsutkájaiba, mert beszéd közben erősebben húzta meg a beretvét. Nem vérzett, csak egy apró pörsenés keletkezett. Magára kapta a világoskék ingjét, amit az asszony már este a fogásra készített. Felhúzta a vastag kapcsás zoknit, a sötétkék kincstári nadrágot lefelé menet gombolta be. A nappaliban befűzte a nadrágszíjat. A csizma nehezen ment a lábára.

– Látod, anya? Hiába szedem a vízajtót, csak dagadnak a lábaim – dörmögte maga elé. A valóságban nem is érdekelte, hogy válaszol-e valamit a felesége.

Magda csak percekkal később, kávézás közben vetette oda:

– Több vizet kellene innod. Az orvos is megmondta, hogy a vízajtó csak akkor fejti ki jótékony hatását, ha rendszeresen iszol vizet – magyarázta. Még akart mondani valami fontosat, de inkább elharapta. Jobb is, hogy nem folytatta, mert az embere ilyenkor már nem is tudott figyelni rá. Az utca felőli bejárati kaput leste, hogy mikor érkezik a járőrkeszi.

A négyzemélyes, kotyogós kávéfőző persze megint a gáztűzhelyre spriccelt. Akkor szokott így öklendezni, ha Magda túl apróra darálta a szemeskávé. Olyannak hatott az ital, mintha zaccot nyeltek volna, noha az alapanyag a kitűnő Dallmayr kávé volt. Közben megérkezett a szakaszvezető kolléga. Tóth II. járőrtáskájába gyűrte a kék színű nyakkendőt. Felvette a zakót és a járőrkabátot. Úgy lépett az utcára, hogy el se köszönt az asszonytól.

1977. november 8-án, reggel 7 óra 30 perckor ült be az anyósülésre. Elégedetten, mert előző nap délelőtt nagy ünnepséget tartottak a városban, még a TV Híradó is mutatott képeket a helyi megemlékezésről. Ő biztosította a városi temetőben nyugvó szovjet elvtársak sírhelyét. Micsoda megtiszteltetés. Hiába! Tóth II. Zoltán mindig számíthat az előjáróira. Mert, mert... Szóval, mert ezek a szovjet katonák azért adták az életüket Magyarorszáért, hogy itt az idők végezetéig szocializmus legyen. A népek legnagyobb boldogulására, mert ezeknek az elvtársaknak a szülei győzték le a cári Oroszország elnyomó uralkodóit, és a velük szövetséges mensevikeket, akik nem akarták a nép kezébe adni a hatalmat. De Lenin elvtárs vezetésével a bolsevikok elkergették a népnomorítókat. Hatvan éve, hogy győzött a szovjet proletárdiktatúra, ami elhozta nekünk is a szabadságot, a fokozatosan megszilárduló néphatalmat, a békét, a népi demokráciát, az egyenlőség társadalmát. Elégedetten sóhajtott egyet, megigazította a

deréksziját, és újra érezte a hivatali hatalmát, érezte a szocialista embertípus öntudatát, bábáskodását a termelő nép okos gyülekezete fölött. A járőrközi vezetője szólalt meg:

– Úgy láttam a szolgálati parancsban, hogy ma és holnap Harangozó-Földházi elvtársat megyei továbbképzésre rendelték. Takács hadnagy az ügyeletes tiszt.

– Na és akkor mi van? – horkant föl Tóth II. – Majd akkor ő fogja szabadlábra helyezni ezt a habókos Sárosit... – mondta kissé bizonytalanul.

Maga elé meredt.

Azon tűnődött, hogy a szolgálati szabályzat szerint az őrizettest kiengedheti-e annál alacsonyabb beosztású rendőr, mint aki elrendelte az őrizetbe vételét. Hamar el is hessegette magától a problémát, mert hirtelen fékezniük kellett, és azonmód meg is álltak. A zebrán legalább egy tucat kisiskolás haladt át. Egy nagyobbacska lányka emelte magasba a tiltást jelző tárcsát. Mosolygott a rendőrökre. Látszott az arcán, hogy most ők is neki kell hogy engedelmeskedjenek.

Leparkoltak a kapitányság előtt. A kapuügyeletes határozottan tisztelgett. Alig-hogy beértek, felvették a szolgálati fegyverüket, már hívta is őket Takács hadnagy.

– Engedjék ki Sárosi János őrizetést! – rendelkezett. – Mielőtt kiengedik, még egyszer nézzék át a táskáját, mert április 5-én reggel kifogásolta, hogy nem adtuk vissza a bicskáját! Világos, elvtársak?

– Igenis, értettük! – vágta rá a zászlós, majd megkérdezte: – Haza is vigyük?

– Nem kell hazáig, de ne a főbejáraton menjen ki!

Tóth II. Zoltán nyitotta ki a zárka ajtaját. Jankó éppen a haját igazította. Nem néztek egymásra. Mindketten tudták, hogy mi fog történni. Az őrizetes felhúzza a gumicsizmáját, frissen mosott barna, rövid ujjú ingjét begombolta, és betuszkolta a visszaadott madzaggal megkötött melós nadrágjába.

– Na, lóduljon! Az őrszobán átveheti a cókmókját, aztán elvisszük kocsikázni! – kiabált rá a zászlós. – Írja alá a szabadulási jegyzőkönyvet, amiben megerősíti, hogy egy ujjal sem bántottuk! Értette?

Jankónak nem kellett ezt kétszer mondani. Pontosan tudta, hogy mit jelent a népi demokratikus rendőrség vendégszeretete. Miként bánnak azokkal, akik nem akarnak szovjet típusú szocializmusban élni. Egy olyan rendszerben, amelyik azt hirdeti, hogy a legfőbb érték az ember, ám pontosan ezt az értéket tapossák el, vagy alázzák meg a legjobban. 1951-ben nyolc hónapot töltött a megyei börtönben – mindenféle ítélet nélkül – csak azért, mert a felszabadulási ünnepségen azt találta mondani, hogy a háborúban a szovjet katonák közül sokakat a saját kommisszáraik lőttek agyon, ha nem indultak a biztos halált jelentő rohamra. Eleinte naponta vallatták, hogy honnan szedte ezt a baromságot, és miként merészeli ilyesmivel gyanúsítani a szovjet hősokeket. Jankó mindig azt válaszolta, hogy tudom. Következésképpen, mert tényleg tudta. Látta, amikor 1945 áprilisának első napjaiban elfoglalták a várost. A harmadik napon ezért a kijelentéséért addig rugdalták, amíg el nem vesztette az eszméletét.

Jéghideg magánzárkában ébredt fel. Annyira összerugdosták az arcát, a mellkasát, hogy alig kapott levegőt. A cella ablakán beadott ételt sem tudta megenni, mert nem bírta kinyitni a száját. Hetekig feküdt a hideg priccsen. Néha bejött a börtönorvos, meghallgatta a szívverését, de semmi mást nem tett vele. Az egyik fegyőr – aki az orsolyita nővéreknél osztálytársa volt a polgáriban – itatta meg néha, de ő is inkább éjjel, amikor a többiek nem látták.

Jankó az őrszoba ajtajában állt. Az ünnep utáni szabadulásra várt, ami most kényelmes, szállodai bohózatnak tűnt a hajdani pribék időszakhoz képest. Majdnem

olyan volt, akár egy rosszul sikerült hétvége. Kényszerpihenő, ami a nyálkás ősz ridegsége helyett az egyhangú cellameleg suta boldogságát kínálta. Lámpafényben lubickoló vasrácsok között a lélek szabadságát. Itt senki sem jött vele szembe, itt nem kellett kitérnie mások elől, és mások sem mentek át az utca másik oldalára, ha meglátták. Itt nappal sem foglalkozott vele senki.

Egyedül volt a ráccsal.

Itt, ha úgy akarta, kikandikált az ablakon a határátkelő felé vezető útra. Néha egy-egy Moszkvics gurult el a kapitányság előtt. Mulatságosnak találta, hogy kifelé, a Bécs irányába vezető oldalon is járhatnak az autók. Vannak, akik tehát mehetnek. Megnézhetik azt a másik világot, amelyikből a nagy többség csak a rágógumit, a pornó újságokat, a nylonharisnyát, meg a vasutasokkal csempésztetett orkánkabátokat, és a Levi's farmerokat láthatja. Jankó megpillantotta az őrszoba falán a vörös október 60. évfordulóját méltató plakátot. A rendőr eléje tette a vászontáskáját, a bőrszíjas óráját, meg a bicskáját.

– Menjen a hátsó udvar felőli kijáráthoz! – utasította Tóth II. – Kocsikázunk egy kicsit, aztán mehet, de vegyen magára valamit, mert nagyon hideg van odakinn! – rosszmájúskodott a rend őre. Mintha nem tudta volna, hogy Sárosi Jánosnak az a teljes öltözeke, ami rajta van. „Milyen gonosz tud lenni az ember, ha csak egy csipetnyit uralkodhat a másikon!” – gondolta a cserzett bőré, akit igazán idebenn sem tartottak számon, meg odakinn sem hiányzott senkinek, mégis elindult az utasításnak megfelelően. A gyér világítású folyosó mindkét oldalán ajtók sorakoztak. Már majdnem elérte a kijáratot, amikor kinyílt az egyik ajtó, és egy magas, civilruhás, szokatlanul jól öltözött ember lépett eléje.

– Erre jöjjön, Sárosi elvtárs! – mosolygott rá, és akár egy közúti forgalomirányító, bal kezével a szoba felé terelte Jankót.

– Honnan ismerjük egymást? – kérdezte döbbenet, de engedett a hívásnak. A helyiségben, egy zöld plüssborítású íróasztalon papírkötegek heverték. Rendezettnak tűntek, de jól érzékelhető volt, hogy pillanatokkal korábban valaki turkált bennük. Ugyan nem keverte össze az iratcsomókat, de valamit nagyon keresett az akták között.

– Azzal maga ne törődjön! Mi ismejük magát. Tudja, mi mindenkit ismerünk – felelte kis szünet után a jól öltözött.

Magabiztos volt, és újra elmosolyodott. Mélykék, jeges szemében ott szikrázott a hatalom magabiztossága. Akart valamit ettől a megszeppent embertől, mert – még nyájasabbra váltva – a szemébe nézett:

– Remélem, jobbra fordulhat a sorsa, ha innen kimegy! – mondta, majd gondterhelt, sokat sejtető hangletéssel folytatta: – Mi sokat, nagyon sokat segíthetnénk magának. Ez magán is múlik.

– Rajtam? Ugyan már. Maga nem tudja, hogy mit beszél! – méltatlankodott Jankó. Sőhajtott, aztán keményen odabökte: – Különben is! Maga tudja a nevemet, de én azt sem tudom, hogy kivel beszélek! – mondta határozottabban megnyomva a végét.

– Jaj, ne haragudjon, Sárosi! Ezzel kellett volna kezdenem, de előbb foglaljon helyet – hízelkedett tovább a cserzett bőrével. – Látja, milyen ostoba az ember, ha az időjárási frontok befolyásolják a magatartását. Szóval, Zakariás Lajos őrnagy vagyok a megyéától, akinek az a feladata, hogy az emberekkel beszélgessem, és ha tud, segítsen nekik. Persze, ha ez kölcsönös – szúrta a végére. Érződött a hangján, hogy nem először csinálja. Nem volt modoros, de a mondatait elegáns fordulatokkal fűzte. Pon-

tosan tudta, hogy mikor és melyik az a megfelelő gondolat, az a megfelelő vezérszó, amelyekre felfűzheti a körítést. Talán a pávák násztánca lehet ilyen. Azok sem adják fel, ha kiszemelték a tojót.

– Hagyjon nekem békét, Zakariás úr! Nem akarok én senkivel sem beszélgetni! – indulatoskodott Jankó. – Magának is megvan a maga dolga, meg nekem is a sajátom. Aztán kész. Maga is megy a magáéra, meg én is az enyémre... – toldotta meg kicsivel visszafogottabban, mert lezártnak tekintette a beszélgetést.

Az őrnagy kicsit várt, majd hirtelen mozdulattal egy iratot nyomott az orra alá.

– Olvassa! Ezt maga mondta a szovjet nép hős fiairól! – üvöltötte. Sistergett a hangja.

– Ha mondtam, akkor mondtam – felelte Jankó ugyanazzal a hangsúllyal, ahogy az előbb válaszolt. – Most is megismételhetem. A komisszároknak az volt a feladatuk, hogy aki nem ment a halálba, azt ők küldték. Ilyen a háború, mert a népek sohasem mennének egymásnak, ha nem kényszerítenék őket. – Lélegzetvételnyi szünetet tartott, majd az őrnagy szemébe vágta: – Ezt maga úgysem értheti, mert nem erre képezték ki – dörmögte. Alig érzékelhető gúnnyal zárta az eszmefuttatást. Nem akart ő senkivel se beszélgetni, csak engedjék már ki a kapitányságról.

– Megbánja ezt, Sárosi, nagyon megbánja! – sziszegte az őrnagy, majd feltárcsázta az órszobát. Majdnem egy percig senki sem vette föl. Aztán Tóth II. hangját hallotta:

– Parancs, őrnagy elvtárs!

– Szállítsák el ezt a bolondot! Vigyék minél előbb.

Ujvári Gábor: Emlémem egy volt bányából

A sörgyár felé vezető úton, a szőnyeggyár előtti parkolóban tették ki a Volgából. Csípős november eleji szél fújta a gyár felől. Felhőkben lógott az első havazás. A Déli-pályaudvarról odahallatszott a sarusok kiáltozása, amivel a tehervagonok csatogása felelt, amikor egymáshoz értek az ütközőfejek. Három hatalmas teherautó gördült ki a gyárkapun. Lassan, komótosan fordultak a város felé. A nehéz, kötegekbe göngyölt, rudakba rendezett szőnyeggurigákat szállították a teherpályaudvarra, ahol félkarú daruval emelték át az árut a tehervagonokba. Messzi útra, a nagy Szovjetunió fővárosába, Moszkvába „repültek” a sínjárok fölött, Aladdin lámpája és varázspálcaja nélkül.

Beérkezett már az első reggeli személyvonat. Hajnalban indult Nagykanizsáról. Egy 424-es gőzmozdony húzta a faüléses vagonokat. Az utasok többsége diák, meg piacozó kofa volt a környező településekről. A zalai városból nem sokan vállalkoztak ilyen hosszú utazásra, hacsak nem rokonokhoz vagy rokonoktól hozta őket ide a sors, azaz a jó öreg kávédaráló, merthogy az egyik vasutas indulás előtt mindig elkurjantotta magát:

– Kérem, fejezzék be a felszállást, mert indul a kávédaráló! – kiabálta, és intett a mozdonyvezetőnek, hogy ráengedheti a gőzt a meghajtó dugattyúkra.

Erről a pályaudvarról csak négy vonatpár indult napjában. A menetrendben szereplő többi járat el sem gurult idáig. A város másik pályaudvarán mindenki leszállt. A Délibe üresen érkeztek a szerelvények. Itt takarították a vagonokat, ha a pályafőnökségtől kijött valaki ellenőrizni. Ha nem kaptak nacsalnyikot, akkor semmit sem csináltak.

Sárosi János a szőnyeggyártól visszagyalogolt a Schmauser Sörözőig, ahol egyetlen árva kocsmatöltelék sem ült a tölgyfa asztaloknál. A csapossal szemben két festőmunkás kockázott a pléhpulton. Aki tíz dobásból többet gurított, annak a vesztes fizette a következő kört. Korsó sört gyorsítóval vagy anélkül, attól függően, hogy mit tettek fel a tétre.

Oda se figyeltek, amikor a pultos kérdezte Jankót:

– Mennyit kérsz? Korsóval vagy pohárral? – vigyorgott a cserzett bőrűre. Nézte a rövid ujjú ingben álló jövevényt, aki némán mutatott egy korsóra. Nem szólt, az arca sem rebbent. Fogta az italt, és leült az ajtóhoz legközelebbi asztalhoz. Megvárta, amíg a hab elolvad, csak azután kortyolt a sörbe. Szomjas volt, egyből felhajtotta a felét. Időnként gyanúsán méregette a csapos, de nem szólt semmit. Talán attól tartott, hogy a néma jövevény – fizetés nélkül – kislisszol az ajtón. Jankó pedig a két kockázóra figyelt. Észrevette, hogy mindig az alacsonyabbnak kedvezett a szerencse. Hozzájuk lépett.

– Beszállhatok a játékba? – kérdezte.

– Ha nagyon akarsz fizetni, akkor jöhetsz – felelte a magasabb festő, aki folyton vesztett.

Jankó bő egy fejjel magasabb volt mindkettőjüknél. Utolsónak engedték dobni. Mind a tízszer hatost dobott. Amazok csalást gyanítottak. Szinte egyszerre hitetlenkedtek:

– Te csalsz! Lehetetlen, hogy mindig hatost tudsz dobni...

– Akkor dobjak újra? – kérdezte, ismét kezében tartva a kockát.

Megint hatvanat dobott, de álmélkodni sem hagyta a másik kettőt, mert visszament az asztalához. Megitta maradék sörét, pultra dobta az árát, és elhagyta a kocsmát. Befelé indult a városba.

Az uszoda fölötti utcában, egy több mint százéves ház szuterén szintjén lakott. Hideg és dohos volt az otthona. Három napja nem fűtött helyette senki. Utálta a doh szagát, kiment hát az udvarra. A lépcsőfeljáró alatti farakásból behordott egy kosárral a konyhába, begyújtott a sparheltbe. Negyedóra elteltével simogathatóbb lett minden a lakásban. Dézsában vizet tett a tűzhely platnijára. Levetette a rendőrségen kimosott ingjét, az erre a célra rendszeresített lavórállványba rakta a nagy mosdótálat, azaz a főbélőtől kapott zománcozott pléhlavórt. A mindenféle zsiradékából főzött, hatalmas mosószáppant is odakészítette. A szappan majdnem akkora, mint a tenyere, mintha valami ókori küklopsznak öntötték volna. Téglalap alakú, de a két rövidebb oldalát hullámosra vágta. Nyilván ilyen sablonnal szaggatták ki, amikor még meleg volt, és nem fagyott csontkeményre. Szinte belekőnyökölt a lavórhoz, amikor magára dörzsölte a szappant. Ugyan alig habzott a testén, de így is tisztára csutakolta magát. Nem élvezte a meleg vizet, mert nem érezhette úgy, ahogy mások. Hiába simogatta a testét, annak mindegy volt. Elhalt az érzékelő képessége. Ezért tudott rövid ujjú ingben menetelni kinn a dermesztő hidegben ugyanúgy, mint a heves tikkadások nyarában. Semmit sem érzett, mert érzéketlen volt mindkettőre...

Jankó éppen törülközött, amikor kopogtak az ajtón. Kiszólt, hogy várjanak. Felvette az inget, kinyitotta az ajtót, a mosdóvízzel kicsámpázott az udvarra a főbélője mellett, aki csak nézett utána. Amikor visszatért, a lavórt az állvány legalsó fokára ültette.

– Mit óhajt, Karakai úr? – kérdezte. – Nincs pénzem. Hétvégén mehettem volna bort fejteni Singernéhez, de bevitték a kapitányságra – sorolta mentegetőzve, bár inkább vádaskodásnak hangzott.

– Pedig nekem is nagyon kellene a pénz, mert a nyugdíjamat csak huszadikán hozza a postás – magyarázta a másik. – Ha tudtam volna, hogy nem számíthatok magától rendszeresen pénzre, akkor nem sajnáltam volna meg magát, és nem fogadtam volna be! – okoskodott a másik, följebb emelve a hangját. – Ugye megérti?

– Hogyne érteném, Karakai úr. Kérem, legyen türelemmel! A fával maga is fűt, pedig azt én vettem a Tüzepon, mégse szólok, ha az unokája azzal fűti a cserépkályháját – magyarázta aprólékosan. – Ezt meg maga értse meg! – nyomatékosította János. – Ha a jövő héten végre mehetek Knábelékkel piacozni, akkor előre fogok fizetni magának... – nyugtatta a főbélőt. – De most menjen, mert két napja nem aludtam! A zárkapriccs kényelmetlen.

– Biztosan fog fizetni? – akadékoskodott tovább Karakai. Kifelé menet még egyszer elismételte: – Ugye megkapom?

– Megmondtam, hogy megkapja a pénzt – tuszkolta kifelé az öreget, de azért utána kiáltott: – Vigyázzon fölfelé a lépcsőn!

Hálás volt a vénembernek, mert az utolsó pillanatban, a legelkeseredettebb, legkilátástalanabb helyzetben adott neki menedéket. Akkor, amikor az anyja meghalt, és a lakásosztály felmondta a tanácsi bérletet. Nem sokat teketóriáztak. Kirakták, mert nem tudta fizetni a lakbért. Igaz, a fő ok nem ez volt. Valami pártfejesnek éppen az a nagypolgári lakás kellett az átjáróház második traktusában.

Özvegy Sárosi Istvánné, aki néhai férje testvérének, a Sárosi és Társa Ügyvédi Iroda vezetőjének köszönhette, hogy 1940-ben megvehették a várostól ezt a lakást, az államosítást követően bérlőként maradhatott benne. Halálát követően Jankóval is szerződést kötött a tanács, de mivel egyetlen havi lakbért sem tudott kifizetni, kilakoltatták. Elszállították a bútorokat egy üzemsarnokba, az ingóságokat meg a kapufeljáró

mögötti lépcsők alá tették, összemadzagolt dobozokban. Magára maradt a visszahajtott szárú gumicsizmájával, szakadt – a szárán teljesen elrongyolódott – terepszínű cajnadrágjával, meg a szegycsontig kigombolt ingjével.

Jankó kedvelte a főbérlijét, ezt a zsörtölődő jóembert, aki szintén egyedül élt a szuterén fölötti lakásban. Amikor a feleségét elvesztette, hetekig senkihez sem szólt. Úgy temette el a nőt, hogy a rokonait sem értesítette. A családi sírbolt előtt ketten vigyázták a koporsót. Karakai meg a pap. Jelentéktelen élet, és legalább ennyire nyomtalanul kimúlt földi kötelék. Az asszony úgy ment el, mintha itt se lett volna. Életében a szürke kontyba font haja időtlenül imbolygott a fején, amikor átment a tejboltba. Korán reggel, mert akkor még kevesen álltak sorban. Amíg élt, mindig ugyanabban az időpontban rohant egy liter tejért, hat zsömléért, meg egy teavajért. A kisgyerekes anyukákat nem szerette, mert azok hozták a jegyeket, és folyton zörögtek a felcímkezett alumíniumkannáikkal. Karakainé mindig üvegebe mérte az italt. Amikor már csak zacskós tejet árultak, a férjével hozatta, de akkor is áttöltötte az üvegebe. Gyűlölte a nylonzacskót, mert egy kicsit mindig mellécsurgott. Akármennyire is vigyázott, vagy a gáztűzhelyre, vagy az abroszra folyt a tej. Ha odasült a tűzrózsához, az nagyon bűdös tudott lenni. A halála napján is odaégette, de lesikálni már nem maradt ideje. Karakai hetekkel később vakarta le a konyhakéssel...

Ebben a házban annyira összeszáradtak a falak, hogy Jankó élesben hallhatta az öregember minden mozgását, türelmetlenkedését. Mindent, amit Karakai csinált. Ha hajnalban krárogott, akkor azt, ha bekapcsolta a rádiót, vagy csak magában karattyolt, akkor meg azt, de tisztán megértett mindent. Fél éve élt itt. Lassan többet tudott a főbérőről és szokásairól, mint saját magáról. Igaz, utóbbival nem is nagyon foglalkozott. Elfogadta a saját személyiségét olyannak, amilyen. Ritkán húzta fel magát. Nem akarta turbósítani a lelkét, merthogy akkor nagyon hamar elpárolog a csend esszeneciája. Abban az esetben bizony, annyira kiüresedhet az ember, hogy a tükörben sem ismeri meg magát.

Jankó amúgy sem szeretett tükörbe nézni. Minek tenné? Mindig csak ugyanazt a büszke, cserzett bőrű szerencsétlent láthatta volna, akit magamagából csinált. Ha neki ez kellett és ezt akarta, akkor úgy élje meg, hogy képes legyen méltósággal viselni. Elvégre, mindenki a saját sorsának a kovácsolója... Gondolt erre, de ennél többet nem nagyon elmélkedett a dolgon. Nagyjából beérte ennyivel.

Megbékélta a helyzetével, pontosan behatárolta a saját koordinátáit. Ilyennek formálta magát az anyja halála óta, és ezt véglegesnek is tekintette. Akinek nem tetszik, az neki szóljon, ha mer. Neki, és ne másnak! Persze, pontosan tudta, hogy senki sem fog neki majrézni, öblös kiselőadást tartani, mert a valóságban az emberek csak magukkal tudnak foglalkozni. Kifelé legfeljebb bambán megbámulják a másikat, de legbelül melegség tölti ki a mellüket, mert nem velük történt, ami velük is megtörténhetett volna... Annál mélyebbre nem akarnak nézni. Elviselhetetlenül hatalmas teher lenne, beláthatatlan következményekkel járna. Összeomlana az egójuk, behorpadna a büszkeségük. Inkább röhögnek egy jót, vagy köpnek az aszfaltra, és továbbmennek.

Igazi bolhasípok. Csak kellemetlenkedni tudnak, szurkálni a kerge nagy lefety' szájukkal. Ha ez a jámbor Jankó nem figyel oda, hamar körbenyalintják epés jelzőkkel. Persze csak mögötte. Szigorúan csak mögötte. Ebben a városban évszázadok óta így méricskélnek azt, aki másilyen, aki megfoghatatlan. A mérleg serpenyőjében nem súllyal mérnek, hanem azzal, akit „meg akarnak mérni”! Az általuk megbélyegzett 66. senkikkel, a dilettáns tollforgatókkal, a tehetségtelen fotósokkal, akiknek azonos a

bűnük: lelkiismeretesen teszik a dolgukat, mert adni akarnak, és nem kapni. Egyszóval azokat, akik, képesek úgy kiemelkedni, úgy élni, hogy adnak valami pluszt a környezetüknek, a világnak, az embertársaiknak. Tehát nem beleszületni akarnak a nagy bűdös hagyományokba, hanem hozzátenni valamit ezekhez a tradíciókhoz. Önzetlenül, gyanútlanul, önkéntesen, késztetések és noszogatások nélkül...

Ebben a városban mindig is ez számított a legnagyobb bűnnek. Már a tenni akarás szándéka is gyanút keltett. Hamar „gyüttmentnek”, izgága idegennek minősítették azokat, akik adni akartak. Jankó ismerte ezt a gyarló magatartást, ezt az ostoba irigységből fakadó kivagyiságot, ami nem ismeri az ember felelősségét. Csak a felelőtlenység stigmaosztó gonoszságát. Azt a kéjt, ami talán az emberiség két lábra állásával egyidős, és ártani akar, és mételyezni akar, és kioltja az emberi kapcsolatokat.

A főbérló ismét megjelent az ajtóban, amely résnyire nyitva maradt, amikor elment. Úgy lépett az átmelegedett konyhába, hogy nem kopogott. Jankó nem lepődött meg, mert biztos volt benne, hogy Karakai megint visszajön. Az elmúlt hónapokban többször megtette. Nem tudott beletörödni az asszony halálába. Augusztus végén halt meg, de a temetés óta nem volt a sírjánál. Minden reggel megterített a feleségének is. Evés előtt keresztet vetett, imádkozott, és hangosan mondta:

– Együnk, Anasztázia! – utasította szelíden. – Ma mit főzök neked? Mit ennél szívesen? – folytatta hadarva, és mohón beleharapott a kenyérbe, aztán a kolbászba. Több mint két hónapja minden egyes reggel eljátszotta ezt a szerepet. Szánalmas valomása napról napra tökéletesedett. El is csodálkozott rajta, aztán a hitvese elé tett tányéron akadt meg a szeme, a tejjel megtöltött bögréjét nézte, amelyből majd megint neki kell meginnia az italt. Mielőtt felállt, újra odaszólt:

– Hagyjad, szívem! – udvariaskodott. – Majd elmosogatok. Úgyse tettem egész életemben – magyarázta keserédesen, egyre darabosabban tagolva a szavakat. Apró szünetet tartott, aztán már küldte is az asszonyt: – Menj, szívem! Pihenj vissza, mert miattam nem tudtál rendesen aludni! Egész éjjel a fájós lábamat borogattad... – Bámult az üres terítékre. Hosszan nézte, aztán föl pattant. – Barom vagy te, Karakai László! – kiáltotta hűvös egyszerűséggel. – Megbolondulsz, ha így folytatod...

Ezt a monológot akarta újra elmesélni az albérlőjének. Amaz az utóbbi hetekben többször végighallgatta a történetet, de nem szólt semmit. Mit mondhatott volna? Talán olyasmit, amit ilyenkor szoktak, merthogy ezt már nem lehet visszacsinálni. Az asszony elment, soha nem fog visszajönni. Így rendezte a Jóisten. Békéljen meg a sorával, nyugodjék bele a magasságos visszavonhatatlan döntésébe. Ha továbbra is meg akar teríteni a nejének, akkor tegye, de ne beszéljen hozzá. A halottak csak halottakkal beszélgetnek, az élők meg csak az élőkkel. A többi álságos kísérlet, képmutatás, örületbe kergető képtelenség csupán.

János, a cserzett bőrű egy kicsit tényleg megsajnálta az öreget. Karakainak teljesen megzavarodott a gondolkodása. Nem volt elmeháborodott, de minden mondatában ott lappangott a félelem. A magára maradás, az egyedüllét félelme. Összefüggéstelenül fűzte egymásba a mondatokat. Szavak torlódtak egymásra, olykor hosszabb szünetek után követték egymást. Néha annyira közel kerültek, hogy már-már összeütköztek. Folyamatosan beszélt, de mintha kívülálló emberként magyarázott volna. Jankónak úgy tűnt, hogy a főbérlóje állandóan ki akarja kényszeríteni az együttérzését. Egyre erőszakosabban sajnálatja magát csak azért, hogy kötelező legyen az együttérzése. Leültette az asztalhoz, tudj' Isten hányadszor az utóbbi hetekben.

– Megkínálhatom valamivel? – kérdezte. – Igaz, nem igazán tudom, hogy mivel... – mentegetőzött alig hallhatóan.

Karakai meg sem hallotta. Folytatta a maga kis együgyű nyomásgyakorlását. Mesélni kezdett a felesége háziasságáról, rendszeretéről, kiegyensúlyozottságáról, hajdani hűségéről, életigenlő szeretetéről, amiből nem létezik még egy ezen a megveszekedett világon. A házasságuk nem legendás szerelemből sarjadt, de terebélyes fává nőtt, amelyet most tövestől tépett ki a halál. Néha végighúzta bal kezét a viaszos vászonnal borított öreg asztalon.

– Amikor maga még nem lakott nálunk, a feleségemmel gyakran lejöttünk ide reggelizni – magyarázta. – Nyáron sokkal hűvösebb volt itt, mint odafönn – nézett Jankóra. – Az én Anasztáziám rajzszögezte fel a vásznat! – fontoskodott fennhangon, mintha csak a Déli sark meghódítását akarta volna közölni. Ha így volt, ha nem, most már mindegy. Az ilyen dolgok jelentéktelenné válnak akkor is, ha mi jelentőséget tulajdonítunk nekik. Karakainé nyilván azért borította be az asztal lapját, mert a zsírfoltoktól akarta megvédeni a fát, amire ez a harsány bordó meggyminás vászon tökéletesen megfelelt. Ízléstelen, de hasznos. Az emberek többsége előnyben részesíti a megszerzett tárgyak célszerűségét a szépségükkel szemben. Nem gyönyörködni akarnak benne, hanem uralkodni fölötte. Az élővel ugyanúgy bánnak, mint az élettelenel, mert csak akkor érzik a sajátjuknak, ha birtokolhatják. Karakaiból elementáris erővel tört ki a kétségbeesés:

– Maga ezt nem értheti meg. Minden reggel ott ül az asztalnál, és várja a reggelit... – csuklott el a hangja. – Majdnem megőrülök, amikor belépek a konyhába. Olykor már előző este megteríték – magyarázta. – Van, amikor csak magam elé teszek tányért és poharat, de reggel pótolom, és Anasztázia elé is odateszem – mondta, majd hirtelen megkérdezte: – Maga megérti ezt?

– Még nem voltam nő, de megértem. Karakai úr nem tudja elbocsátani Anasztázia asszonyt, pedig el kellene engednie – nézett a főbérllő könnyes szemébe, de nem kívánt erről többet beszélni.

Nem akart kellemetlen kérdésekre bonyolódni, mert amikor ideköltözött, többször hallotta őket veszekedni. Többnyire Karakai kiabált. Szidta az asszony felmenőit, merthogy azoktól örökölte azt a patikatisztaságot, ami miatt nem lehet nyugodtan élni a lakásban. Karakai szerint az ember otthona azért van, hogy éljünk benne, és rendeltetésszerűen használjuk, ne úgy, akár egy patikát. Ha a felesége bekapcsolta a porszívót, akkor a férfi kiszaladt az utcából. Néha két óra is eltelt, mire hazakeveredett. Anasztázia asszony ilyenkor a férje papucsát tüntetően a bejárati ajtó elé tette. Hiába! Erre a nagy tisztaságra vigyázni kell, de nagyon... Gyakran összekaptak a zacskós tejen is. Az ember hevesen tiltakozott, hogy mire sorra került, a kimért tej már elfogyott, elvittek a kisgyerekes anyukák. Erre a felesége korholta, hogy miért nem ment két utcával feljebb, mert a vásárcsarnokban a falusi kofák még késő délelőtt is árulnak frissen fejt tejet. Előfordult néha, hogy edénycsörömpölés kíséretében, Karakai a tejeskannával újra visszament, célirányosan a kofákhoz...

Asszonya diadalittasan kiáltotta utána:

– Ne hozzá! vaját, meg zsömléket, mert azt már vettél az előbb!

Jankó nézte a főbérllőjét, nézte az embert, s látta, hogy rettenetesen fél a saját helyzetétől. Megoldhatatlannak tartja. Kétségek és béklyók gyötrik, hovatovább belebonyolódott a saját tehetetlenségébe. A cserzett bőrű őszintén sajnálta, de inkább vigasztalásnak szánta a mondatait:

– Karakai úr! Ha nagyon egyedül van, csak hívjon. Felmegyek magához, vagy lejöhet hozzám – dobta fel a választás lehetőségét.

– Az jó lesz, biztosan nagyon jó – bizonytalankodott válaszával a másik, de megnyugodni látszott.

Csend volt, mindketten kialkudták a csendet. Hangjai voltak ennek a csendnek, ahogy azt a Simon & Garfunkel duó is megénekelte. Ez a mély némaság a beletörődésé volt, ami a lustaságával rátelepedett mindkettőjükre. Sőt a házra is, amely Anasztázia asszony halála óta teljesen a gyász halhatatlanságába burkolódzott.

Ha kívülről nézte valaki ezt a salétromos falú, gondozatlan épületet, akkor olyan gondolatok motoszkáltak a fejében, hogy itt időtlen idők óta nem lakik senki. Ebben a kukaszürke házban valamikor csupa megbocsátó, szótlan ember élt. Ha valaki – az uszoda felől jövet – megállt előtte, és bekukucskált a léckerítés résein, csak annyit látott, hogy a lépcsőfeljáró alatti szuterén ajtaján kitört az üveg. A kilincstre akasztott kulcsot a szél lóbálta. Erősen rozsdállott. Látszott rajta, hogy nem kívánja már a lyukat. Az ajtó felső keretlécére hatalmas szöggel rögzítettek egy kemény kartonlapot. Ezen tudatták a kíváncsiskodóval, hogy megtelt. A cserzett bőrű írta rá, csupa düledező nagybetűvel. Az udvar sarkában, kátránypapírral borított, árva kutyaház védte saját sutaságát. Majdnem Anasztázia asszonnal egy időben halt meg a lakója. Burkus, az öreg, de nagy tekintélyű házőrző kutya, aki büszkén viselte komondorságát. Nagyon összenőtt Karakaiékkal. Jankót is annyira megkedvelte, hogy amikor esténként hazatért a városi csatangolásaiból, felugrált a cajnadrágja szárára. Alig bírta levakarni magáról.

3

1977. november 9. reggele. Munkanap sokaknak, járőrözés a néphatalmat éberen vigyázó Tóth II. zászlósnak.

Sárosi Jankó ezen a napon is nyakába vette a várost. Túl volt már a beszélgetni akaró megyei őrnagyon, és a Schmauserben kockázó szobafestőkön. A városba indult, hogy végigportyázza az utcákat. Leereszkedett az uszoda mellett, áthaladt a keskeny fahídon, majd a villamossínek macskaköves utcáján ment föl a sörözőig. Ezúttal nem ment be. Nem akarta megnézni a kockázókat, meg a csapost, aki ezen a napon is gyanúsnak találta volna. Továbbcaplatott, egyenesen a dupla sorompó park felőli végéhez. Éppen akkor ért oda, amikor a bakter lendületesen tekerte fölfelé a sorompókat. Megfontoltan. Előbb a járműveknek, aztán a gyalogosoknak.

Jankó gyorsan átjutott a síneken, majd balra fordult, és megállt a patak fölötti, aszfaltozott hídon. Középen könyökölt a téglakorlát párkányára. Nézte a patak vizét, amely ilyenkor ősszel annyira tiszta, hogy a lesodródott hegyi pisztrángokat is megláthatta. Ficánkolt néhány fölfelé, szembe a víz sodrásával. Csillámló testük pöttyei feleseltek a habokkal. Áthaladt a hídon, a kultúrház mellett befordult a parkba. Minden napját itt kezdte, mert egyedül volt. Egyedül, a hatalmas fákkal. Csizmája alatt rozogott a kavics, ahogy lépkedett.

Vadgesztenyefákon rozsdálló levelek ejtőernyöztek mindkét oldalon. Lassan ereszkedtek az útra. Tenyérnél nagyobbak voltak, erezetükön átderengett a reggeli nap. Néhányat – talán a legszebb mintázatúakat – fölvetett, és a válltáskájába tette. Otthon majd jobban megvizsgálja őket, aztán leteszi az alagsori konyha asztalára, a végén pedig – ha már nem kellenek – kidobja őket a szemétkébe, mert nagyjából eddig

tarthat a levelek utóélete... Eddig is tartott minden évben. Jankó tudta ezt, de nála így is kiérdemelték rövid vázaéletüket. A szuterénban nem hordta őket a szél, vitorláikat nem áztatta ronggyá a hűvös eső, és nagy halmokban sem égették el őket, hogy pernyévé hamvadjanak. Az ősz húrjai ebben az alagsori legénylakásban zsonghatták tovább színpompáikat.

János ezen a napon is elérte a hatalmas gumifát, a kaliforniai mamutfenyőt, amelynek latin nevét gyerekkora óta tudta. Gyakran mondogatta magában: Sequoiadendron giganteum. Többször elismételte, sőt középiskolai éve alatt a latintanárát is megkérdezte a helyes kiejtésről, mert a szavak dallamát, fenséges ritmikáját, jambikus lejtését érezte. Napi bolyongásainak első állomása volt ez a büszke, smaragdzöld fa. Törzsét két ember sem tudta volna átfogni. Amúgy senki sem férhetett hozzá, mert kerítés védte. Ahogy odaért a majdnem százesztendős fához, körbejárta, majd leült az egyik közeli padra. Mindig ugyanarra. Csak akkor keresett másikat, ha azt valaki már elfoglalta. Lapos fenekét zuhanásszerűen eresztette a padra, de pillangózó karjaival fékezte az ütődés erejét. Kinyújtotta a lábait, kicsit terpeszbe, kezeit a pad támlájára tette.

Még az anyai öregapja mesélte, hogy a parkot valamikor régen Neuhofnak nevezték, csak a magyarszerető császárné tiszteletére keresztelték át Erzsébet-kertre. Jó volt itt megpihenni, alig pár méternyire a Bánfalvára vezető úttól. Ha a körút felől nem hallatszott a járművek zaja, akkor tisztán csilingelt a Rák-patak csobogása.

Érettségije évében a patak melletti ösvényen haladt el a zenekari próbákra. Télvíz idején is lakkozott, hegyes orrú cipőben. Hiába kérlelte az anyja, hogy vegye fel a bundacipőjét, melyet akkortájt hozott neki a Jézuska, ő megmaradt a vékony talpú, rövid szárúnál.

A karmelitákhoz vezető lépcső alatti utcába járt gitározni. Messze volt, de 16 évesen ez még nem számított annyira. Akkortájt basszusgitározott egy saját maga faragta lapgitáron. Még neve sem volt a bandának, mert nem jártak sehova zenélni, csak gyakoroltak a karmeliták alatti ház verandáján. Joe, a zenekarvezető, magnóról hallásból kottázta le a dallamot.

A zöld Mambó felvétele hullámozott, kattogott, időnként fulladni látszott a zene. A nagypolitikát rettenetesen zavarta a Délutáni Randevű című műsor. Ezért ők is zavarták a rövidhullámú adásokat. Alapos okuk volt rá, hiszen a szabad világból üzentek azok, akiknek sikerült lelépni a keleti világból. Persze az is lehet, hogy a Szabad Európa dalamos üzenetein túl a híradások zavarták a keleti politikát. Leginkább ilyenkor némitották el sípolások, sisterségek és morzejelek az adást. A zene jöhet. A nagy hajúak őrzöngését hadd hallgassák a fiatalok. Addig sem foglalkoznak mással. Olyan, ereszed is, meg húzzad is filozófia érvényesült. A szocializmus Janus-arca. Ezt a fiúk nem értették. A lelkesedés, a lázadás, a gombafejúek majmolása erősebbnek bizonyult az ideológiai harcnál. Jankónak fél évvel később az egyik idősebb haverja kölcsönadta a Jolana Marináját. (Egy csodálatos, két pickupos, hangnyújtóval vinnyogó dobgitárt, merthogy neki már nem kell, mert egyetemre megy, és egyébként is abbahagyta a muzsikálást.) Iskolai zenekart alakított, hétvégenként a tornateremben szédítették a lányokat. Zúgott a Shadows-bugi, a Fiatal szerelmesek dala, az egymásba olvasztó, testeket ringató muzsika. A dobogóról látta, gyakran számolta is az eltűnő párokat. Többnyire cigizni mentek a végébe, meg csókolózni.

– Lady Ann. No fault! – konferálta akkoriban a mikrofonba János, és a gyönyörű, brennbergi énekesnő, a III. D-ből minden szombaton elénekelte a „Bolond az én szívem” című világlágert, persze olaszul. A szólóének kíséretét a basszusgitár vette át.

Rezonáltak a bordásfalak. Megálltak a táncolók. Sokan, együtt énekeltek Annával, többen tapsoltak, sikítottak, ujjongtak.

Jankó most felnézett a Sequoiadendron giganteum csúcsára, amely egy másik magaslat. A legnagyobb, az elérhetetlen. A nap hideg sugarai áthatoltak az éghez közeli ágakon. Megfoghatatlan látványt nyújtottak, mert a fenyő gallérkarimája szinte szikrázott. Ferenczy Károly festménye jutott az eszébe, ahogy a Háromkirályok zöldben sejlettek fel a vásznon. A piktúra mesterei csak utánozni tudják ezt a varázslatot. Megörökíteni a megörökíthetlent, ami csak egyszer mutatja meg magát ugyanabban a köntösben. Mindig más formában, mindig más alakzatban, mindig más színben örvendezteti meg az embert.

A pad tulsó oldalának karfájára leszállt egy seregély. Szomorú volt, Jankóhoz hasonlóképp társtalan. Lemaradt a kora őszi utazásról, pedig társai már október elején elvitorláztak a déli szelek ölében. A cserzett bőrű és a madár egymásra néztek. Mindketten megvárták a pillanat méltóságát, hogy megérinthessék a megérinthetlent. Azt a töredékidőt, ami mindkettőjük életében ugyanazt jelentette. És... És bármennyire hihetetlen, de valóban csak ennyi volt. Nem több, mert Jankó a következő pillanatban durva mezítlásos cigarettát vett elő, amelytől már évek óta megsárgultak az ujjai. A madár, ahogy jött, úgy el is repült. Elillant, akár a Munkás cigarettá füstje.

Egy gimnazista diáklány közeledett az úton. Diáksapkája szerint ugyanabba az iskolába járhatott, ahova hajdanában ő, de így kora délelőtt már biztosan nem oda vezetett az útja, pedig ilyenkor ott kellett volna lennie. Ahogy elhaladt az ember mellett, hosszasan nézte, még akkor is, amikor már vissza kellett fordítania a fejét. Olyan feltűnően csinálta, hogy Jankó rákiabált:

– Mit bámulsz! Nem láttál még embert?

– Persze, hogy láttam... – riadt meg a lány. Sőt annyira meglepődött, hogy gyökeret eresztettek a lábai. Még a válláról is lecsúszott az iskolatáska pántja. Ölébe kapta. Szőke hajfürtjei takarták a füleit. Bordó diáksapkája féloldalasan fedte a homlokát. Csinos volt, kék szemű. Olyan, ahogy azt a világegyetem nagykönyveiben megírták. A kudarcán nem tudott mosolyogni, de veszélyt sem érzett igazán. Mindketten az érintkezést keresték, a szemek néma kapcsolatát.

– Szóval, lógsz a suliból? – kérdezte nevetve Jankó. – Miből írtatok volna dogát? – tudakolta már-már bizalmasan.

– Matekból, de ez most nem fontos! – vágta rá a lány indulatosan, és azonnal folytatta is: – Most azért nem megyek suliba, mert az anyám és az apám hajnalig veszekedtek. Apám mindenféle kurvának nevezte anyut. Ő meg lestricizte apámat. A szóbamból se mertem kijönni, csak akkor, amikor elmentek dolgozni.

– Reggel egyik se keresett? Egyiknek sem hiányoztál?

– Nem. Gyakran nem hiányzom nekik. Néha azt hiszem, hogy terhükre vagyok – magyarázta. Mély levegőt vett. Kifújta, majd leeresztette a vállait. – Olyan felesleges koloncféle, tudod – tegezte vissza Jankót –, aki csak az útjukban van! – toldotta meg olyan hangosan, hogy a közeli szökőkút kávéjáról felrebbentek a galambok.

– Ezt nem mondod komolyan – nézett döbbenet a másik, de akkorra már felállt.

Csodálkozott. Sajnálta a nála legalább 15 évvel fiatalabb tinit, de nem mutatta. Még félreérthette volna. Segíteni akart, de nem tudta, hogy hogyan kezdjen hozzá. Csak úgy nem törhet ajtóstul a másik házába, mert annak is van kapuja. Azt meg azért készítették, hogy azon csak azok mehessenek be, akiket beengednek. Nem nagyon bízott abban, hogy ebben a terepszínű, szakadt szárú ruhában, ebben a kivágott orrú

gumicsizmában a bebocsáthatók közé sorolható. Úgy vélte, legjobb, ha ilyenkor bemutatkozik az ember. Talán az bizalmat gerjeszt a másokban.

– Szóval, engem Sárosi Jánosnak kereszteltek, de a városban csak Jankó vagyok – nyújtotta a kezét. – Hívjál csak te is így! – utasította a lányt.

Amaz húzódozott egy darabig, merthogy az anyja azt tanította, hogy azonnal nem ismerkedünk, és nem bizalmaskodunk olyan férfiakkal, akiket nem ismerünk. Az Erzsébet-kertben meg végképpen nem. De hamar feladta, mert Sárosit nem ebbe a csoportba sorolta. Kissé koszosnak, kissé rendetlennek, kissé furcsának találta, de – valójában – jó embert látott benne.

– Szucsánszky Anna vagyok – nyújtotta a kezét.

– Az apja nem a sörgyárban dolgozik?

– De igen, ott főmérnök – mondta Anna, és felcsillant a szeme. – Ismeri?

– Hát így is mondhatjuk, bár soha nem találkoztam vele személyesen – válaszolta mosolyogva. – Öt éve ő írta alá a kirúgási papíromat – nevette el magát –, de ez téged ne zavarjon! A világ ennyire kicsi, meg ennyire gonosz. Az apád engem kidobott, az anyukádát lekurvázta, te meg világgá készülsz menni – fejtegette indulatosan. – Tudod, Anna, ilyen ez a bolond világ. Akkor is ilyen, ha mi nem akarjuk – sóhajtott, de nem nézett a lányra.

Már megbánta, hogy olyan dologba avatta be, amiről ez az elkeseredett, tanács-talan teremtés végképp nem tehet. Megvan az ő baja, akkor minek nyakába aggatni a saját gondját is. Most már nem volt mit tennie. Ha megvallotta a dolgot, akkor már nincs visszaút, pedig annyiszor megfogadta, hogy nem hozakodik elő senkinek a saját megnyomorításával. Büszke volt rá, hogy rezzenéstelen arccal képes viselni a terheit. Masíroz a városban a kommunizmus kellős közepén, és hagyják, legalább menetelni.

A Szucsánszky lány észrevette a bizonytalankodást. Látta, hogy ez az újdonsült, cserzett bőrű ismerőse megbánta, amit mondott. Elegáns, nőies kacérsággal oldotta a feszültséget:

– Akkor mi most sorstársak vagyunk?

– Azt azért nem mondanám, mert te délután haza fogsz menni, a szüleid is megbocsájtanak egymásnak. Aztán meg fogod írni a dolgozatot, és minden megy tovább...

– Most makrancoskodhatnék, hogy nem így lesz, meg tiltakozhatnék, hogy tényleg nem megyek haza – vágott Anna az érvelésébe –, de pontosan tudom, délután ötkor ott fogok ülni a szobámban. Gyenge vagyok még a meneküléshez is – összegezte.

Nem a néma beletörődés mondatta vele, inkább valódi lázadás érződött a hangjában. Nem a diákdac indulatával sisteregtek a mondatai, inkább nagyon is mélyről jött ez az indulat. Merte mondani, mert tűzön-vízen keresztülverekedve ki akarta mondani ennek az embernek, akit pont az ő apja távolított el a gyárából, hogy elég! Elég a képmutatásból, az alakoskodásból, a hazugságokból, az alaptalan, rosszindulatú gyanúsításokból!

Hirtelen mozdulattal leült a padra. Onnan kiáltotta az álló Sárosi képébe:

– Bebizonyítom, hogy nem megyek haza! Itt maradok. Érted? Ha kell, holnapig, de lehet, hogy holnaputánig – duzzogta. ó

Arca égett a gyűlölettől. Nyakán kidagadtak az erek. Gyönyörű vonásai eltorzulnak. Szaggatottan, időnként akadozva vette a levegőt. Szempillái idegesen táncoltak, teste határozottan megfeszült. Olyan háromszöget formált, amilyen csak egy kifeszített húr lehet. Pattanni készülő húr. Sírni kezdett. Nem szégyellte a könnyeit. Érezte, hogy felszabadíthatja az indulatait, mert a cserzett bőrű meghallgatja, és bizalmába

fogadta. Képtelenség élni, ha nincs bizalom, ha nincs megértés és szeretet. A folyamatos gyanakvás mindent kiöl az emberből. Csak egy nyüglődő, vagdalkozó lény marad belőlünk. Úgy esszük meg egymást, ahogyan a marcangolható gnü tetemét az orosz-lán a vadonban.

Jankó leült melléje. Nem szorosan, mert a lány fübe dobott iskolatáskáját ket-tejük közé tette, amolyan fizikai határvonalnak. Szokatlan helyzetbe került. Olyanba, amit nem nagyon tudott kezelni, mert a rendőrzászlóson és a főbérőjén kívül senki-vel sem beszélt az utóbbi években. Tetszett Anna lázadása. Úgy ismételte meg a lány szavait, hogy rá sem nézett:

– Azt mondtad, hogy délután ötkor ott fogsz ülni a szobádban.

– Na, ne már! Most erős leszek, nem megyek haza... – fordult feléje a lány, de nem folytatta, mert a gondolatfüzér hirtelen elakadt. Az is lehet: megriadt attól, hogy mi lesz akkor, ha mégis haza kell mennie?

Idegesen dörsölte a szeméit. Csak úgy, az ujjáival. Mindkét szemhéján elkenő-dött a ceruzával kihúzott festék. Olyan lett, mintha – egy kiadós verés után – a keserű-ség fekete fátyla árnyékolta volna be a szembogarát. Arcvonásain a hatalmas kétség-beesés a tanácstalanság terhével keveredett.

Hosszú hallgatás után odafordult Jankóhoz:

– Ugye itt maradsz velem?

– Itt maradhatok, de novemberben hidegek az éjszakák – felelte a férfi. – Itt az Erzsébet-kertben különösen. Ez nem neked való!

– Persze. Ugye azért, mert nem hoztam el magammal a paplanomat? – kérdezte kissé gúnyolódva. – Persze, mert ez a pad keményebb az otthoni ágyamnál?

– Azért is, de nem ez a lényeg. Keresni és kerestetni fognak. Nem igazán jó, ha velem találhatnak meg. Még rosszat gondolnak rólunk.

– Rólunk? Akkor is maradok.

Őt órája ültek ott. Nem szóltak egymáshoz. Már teljesen mélykékre változott az ég. A körüti ostornyelesek fényei megvilágították a kert fehér, kavicsos útját, de a padot nem. A Szucsánszky lány teljesen felhúzta dzsekijén a cipzárt. Aztán a nyakán kétszer körbetekerte a fehér sálát. Aki az utca felől nézett a kovácsoltvas kerítésen át a kertbe, először azt vette észre, mert világított, és magasabban volt az útnál.

Anna alakja ugyanúgy beleolvadt a lopakodó feketeségbe, miként a cserzett bőrűé is. A természet rendezte így. Az áldott éjszaka még áldottabb sötétjében mindnyájan láthatatlanok maradunk. Eltakar bennünket a jótékonyága, lelkünkkel és indulatainkkal együtt. Arra az éjszakára mindent megold, mindent felold. A bűneinket ugyanúgy eltakarja, ahogy a tiltakozásunkra is évekredek óta ráveri lakatját a sejtelem sötét, kormos asszonya. Így van ez rendjén, de ettől persze a novemberi éjjel cudarabb annál, hogy egy közpark hatalmas gumifája, a Sequoiadendron giganteum tövénél lévő, piros támlájú padon töltsük el. Még akkor sem, ha ezt Szucsánszky Anna így akarta. Pedig ez a diáklány nagyon eltökélte magát, hogy ott marad a padon. Onnan őt nem lehet elzavarni. Nem lehet felszólítani a távozásra, mert bármi történhet, akkor is ott marad. Ettől az éjszakától ez a pad az otthona, a menedéke, a családjá. Jankóval együtt, vagy akár nélküle is. Az sem érdekli, ha a főmérnök apja keresteti. Őt kizárólag csak erő-szakkal lehet hazavinni.

Mindketten hosszan nézték a körúton kanyarodó autók villódzó fényeit. Egy-egy másodpercre rájuk vetődtek az éles, vakító lámpaszemek. Órák teltek el így szóltalanul, vakon, és hangtalanul.

Anna törte meg a csendet:

– Nem fájom... – mondta el majdnem színtelenül, pedig erősen zizegett a hangja. – És te, János? – folytatta még fakóbbra vágott kérdéssel.

– Megszoktam már. Többet vagyok a város utcáin, mint otthon az albérletemben – felelte. – De úgy gondolom, hogy a főmérnök úr lányának mégis haza kellene mennie. Cudarkodik már az éjszaka ilyenkor, a Mindenszentek utáni hetekben egyre zimankósabb...

– Lehet, hogy kellene – vágott közbe a lány –, de én akkor sem megyek. Megmondtam és kész! – kiáltotta határozott, ellentmondást nem tűrő hangon.

Hosszabb hallgatás következett. A lány – tiltakozásának erejétől – talán saját maga is megriadt. Meg különben is, ez a cserzett bőrű ember igazán semmiről sem tehet. Hirtelen kedélyesre váltott, de inkább brahiból kérdezett vissza:

– Te mindig haza szoktál menni?

– Mindig, csak megvárom, hogy teljesen elnéptelenedjenek az utcák.

– Ez valami szertartás nálad? – csipkelődött Anna. Bántani nem akarta a férfit, de kíváncsi volt, piszkálódni támadt kedve.

– Szó sincs erről. Belső parancsra teszem, s valahol azt érzem, hogy tehetetlenek velem szemben – nevette el magát, és Anna tekintetét kereste. – Nem tudnak mit csinálni velem... Érted te ezt, Szucsánszky Anna?

– Értem, nagyon is értem... – helyeselt rögtön a lány, és ugyanazzal a lendülettel, gondolkodás nélkül folytatta: – Mert így lázadsz? Így akarsz kitörni? – kajánkodott a kérdéseivel.

Hangja majdnem a felső C-t súrolta. Afféle tinédzserhang volt, annak is valószínűleg a legflegmábbbja. Nem látszott izgatottnak, inkább csak a hideg csalta ki hangjának furcsa fodrozódását. Jankó válaszára sem lehetett igazán kíváncsi. Talán csak el akarta terelni gondolatait a törékeny test reszketéséről, annak egyre erősödő nyomásáról. Durvuló éji szelek kezdték forgótáncukat. Felkapták a leveleket, majd végighurcolták őket az úton, és betemették velük a virágágyásokat. A rögtönzött rozsdapaplan csak néhány másodpercig nyugodott így, aztán minden kezdődött előlről, de mindig más alakot öltött az ágyásokon. Reflektorok fényei simogatták az alkalmi takarót, a fények együtt zizegtek a megperzselt, kavargó bronzcsodákkal. Ebben az éjszakai karneválban minden másként alakult, de annak akár az ellenkezője is megtörténhetett volna.

Egy fának támasztott gereblye hirtelen rádólt az útra. Csattant a csendben, aztán gyorsan betemette egy levélförgeteg, hogy másodpercekkel később csupaszra fújja a következő széllelés. Az óriás gumifa mögötti réten tölcserőrvényben táncolt a bükkfákról lehullott, vidám levélsereg. Annak örültek, hogy nem sodródtak a kavicsos útra, nem keveredtek a vadgesztenyefákról leszédült, hatalmas társaikkal. Néha idegenből érkező szelek is betévedtek ide, mert megsárgult apró levelek piruetteztek lassan a földre. Megfáradt akáccillatot hoztak.

– Menj haza, Anna! – törte meg a csendet a cserzett bőrű. Erélyesen szólította fel, de az nem válaszolt. – Megkukultál? – emelte keményebbre a hangját. – Nem maradhatsz itt, mert megfázol! – figyelmeztette a lányt. – Különben is, néha bejön a járőrszolgálat, majdnem minden éjjel körülnéznek. Megtalálnak, és bevisznek a kapitányságra. Aztán az apád érted megy...

– Elmehtek hozzád? – vágott közbe váratlanul Anna. Hatalmasra nyílt szemei kérdően néztek Jankóra. Szempillái se rebtentek, ahogy mondta. Mintha csak annyit kérdezett volna: „Kalácsot is kapok a tej mellé?”

– Hozzám? Na, nem, azt nem lehet! – méltatlankodott a férfi, és keresztbe tett kezekkel fordult a másik felé. Nem kapott viszonzást, mert a lány továbbra is mereven a körutat bámulta.

– Pedig úgy lesz, ha segíteni akarsz nekem! – húzta meg a szavai végét, és szembefordult a férfival. Szürke szeme fénylett, az eltökéltség ragyogott benne. Semmiféle kétségbeesés nem motiválta. Ő, Szucsánszky Anna, ezt most eldöntötte, és ebből nem fog engedni. Bármit gondolhat az apja, az anyja, az egész világ, most minden úgy történik, ahogy ő akarja. A világ pedig törődjön magával, és ne szóljon bele egy diáklány döntésébe.

– Na, mi lesz? Mikor indulunk? – fogta meg a férfi vállát.

Ekkor kerültek először közelebb egymáshoz. Jankó nem lepődött meg, de a mozdulatot sem igazán értette, mert az nagyon is félreérthető volt. Veszélyes vizekre vezetett, ahol az örvények mindig abszurd helyzetet teremtenek. Onnan nincsen visszaút, vagy ha van is, abból szerencsésen egyikük sem jönne ki. A rájuk aggatott stigmák ugyanúgy pletykahegyekké nőnének a városi legendákban, ahogyan a kígyó is folyton rásziszeg a büvölőjére.

Jankó ebben a pillanatban értette meg igazán, hogy a szülővárosában egyedül van. Bárhogyan dönt, akkor is egyedül marad. El sem tudná képzelni másként, máshogyan, mással az életet, mert nem csak a tiltakozását, a magányát is ő választotta. Ő építette a falakat, de nem akarja lebontani, mert így szilárd, így megtámadhatatlan az élete. Meg különben is, csak egy ágy van az albérletében. Abba nem fektetheti ezt a lobbanékony kis eltökéltséget, ezt a jólétből kikívánczó, törékeny bestiát. Kinek hiányzik az, ha keresni kezdik Annát, és azonnal nála találják meg. Tóth II. zászlós szétduzzanna örömeiben, ha végre fogást találna rajta. Bevihetné, de nem három napra. Nem sétakocsikázás lenne ünnep után, hanem előzetes zárka. Súlyos bűncselekménnyel gyanúsíthatná meg a jard. Kiskorú megrontásával. Ráadásul a tettenérés bizonyító erejével.

– Kislány! Te tényleg nem tudod, hogy mit akarsz – tolt el a válláról Anna kezét.

– Már mondtam, hogy tudom – hangzott határozottan a válasz. – Azt hitted, hogy viccelek? – emelte a lány orrmagasságba a mutatóujját. – Szucsánszky lány vagyok! Az apám lánya... Megértted? – tette vissza kezét a cserzett bőrű vállára.

Hosszú ujjával megmarkolta Jankó vállcsontját. Nem simogatni akarta, hanem erősen birtokolni, egy akarnok akarásával megszorítani. Tudatni akarta a férfival, hogy nincs menekvés, nincs eltáncolás, nincs kimagyarázás, és legfőképpen nincsenek racionális kifogások, mert minden úgy lesz, ahogy ő akarja. Az otthoni szobájában az ágy erre az éjszakára, de lehet, hogy örökre üres marad. Reggel hiába szeretné felkelteni a csóringer, folyton megalázott nagynénikéje, aki majdnem tíz éve náluk szolgál, de rosszabb a sora, mint a hajdani cseléd lányoknak. Ő az a háziszolga, akibe mindenki beletörölheti a szennyesét. Szucsánszky azért, mert neki csak a szerencsétlen nővére. Szucsánszky né azért, mert neki csak egy éhenkórász rokon. Anna is lenézi, mert élhetetlennek tartja...

15

Jankó nem hagyott fel a meneteléssel, csak időközönként megváltoztatta az útvonulát. A pártbizottság utcája helyett néha a város főterét kereste fel, mert ott a városi tanács prominens elvtársai dolgoztak. Odaült a nagy pestisjárvány emlékére állított Szentháromság-szobor talapzatára. Lehúzta a csizmáját, gondosan maga mellé tette.

Lábujjait ütemesen mozgatta. Távolabbról úgy látszott, mintha guggolna, de a fenéke a köveztapadt. Mereven nézte a Tanácsháza kijáratát, mintha várna valakire. A főtér vadgalambjai annyira nem félték tőle, hogy leszálltak mellé és körbe totyogták. A hímek vagy egymást kergették, vagy egy-egy kívánatosabb tojó körül járták habókos násztáncukat. Néha illendően meghajoltak, de utána rögvest felhúzták a nyakukat, és zengették tovább bűgő turbékolásukat. Amikor valamelyik utcából begördült egy áruszállító teherautó, rajban reppentek föl. Áttetsző, sötétszürke leplet húztak a házak fölé. Jankó megfigyelte, hogy mindig a hajdani vármegyeháza tetején landoltak. Ha újra visszaállt a tér csendje, leejtőernyőztek a macskakövekre, és minden kezdődött előlről.

Sárosi, ha ezt az útvonalat választotta, hozott magával száraz kenyeret. Azt gondosan, apró darabokra tördelte. A prézlinél jóval nagyobb törmelékeket a galambok közé szórta. Az összes madár azonnal abbahagyta a bűgősiga zümmögésű udvarlást, és észveszejtő gyorsasággal a kenyérdarabokra vetette magát. Egymás elől kapkodták el. Nem mindig sikerült, mert felemelték ugyan a zsákmányt, de akkorát lendítettek rajta, hogy kirepült a csőrükből. Ezzel megadták az esélyt azoknak a társaiknak, akik távolabb álltak a kenyérmorzsáktól. Annyi bizonyosnak tűnt, hogy a Jóisten rendezhette így, mert a messzebbre repült morzsáknak is akadt gazdájuk.

János elnevette magát. Azt gondolta, hogy az embereknél ugyanez történik. A hatalmasabbak, a tehetősebbek mindig többet markolnak, mint amennyit elbírnak. Annyit azért elejtenek, amennyiből a hatalom nélkülieknek is juthat egy kevéske. Legálább annyi, amennyivel betömhető a „pofacsőrük”. Évezredek óta semmi sem változott, bármennyire hirdeti a hatalom ennek az ellenkezőjét. A zsákmányszerzés nem kizárólag az állatok ösztöneiben létezik. Az emberekbe ugyanúgy belekódolta valamért a magasságok ura. Bizonyára tudta, hogy miért...

Téli hónapokban egy szőlőmintás, kovácsoltvas padra telepedett. Onnan a tanács épületének bejáratára látott. Megfigyelte, hogy Baradlay Elemér anyakönyvvezető, akit még a gimnáziumból ismert, mindig ugyanabban az időpontban lépett ki az épületből. Kabát nélkül, fekete öltönyben, „propelleres” nyakkendőben rohant át a téren. A borozóba szaladt. Néhány perccel később visszaosont a munkahelyére, mintha attól tartott volna, hogy Jankón kívül a hivatali felettesei is meglátták. Odafelé mindig ráköszönt a cserzett bőrűre:

– Adjisten, János! Látom, megint eteti azokat a dögöket – tette hozzá kesernyés gúnyjal.

– Nem dögök azok – válaszolta. – Ők is élőlények, éhesek – mondta, de nem nézett a másik szemébe.

A „propelleres” napi munkaideje alatt, szinte percnyi pontossággal háromszor járta meg ezt az utat. Kora délelőtt, amikor a tér sarkán lévő üzletbe meghozták a friss kenyeret. Aztán délben, amikor a lutheránus és a bencés templomok együtt zengették harangjaikon Hunyadi János nándorfehérvári diadalát. Végül pontban délután négykor, fél órával a hivatali munkaidő vége előtt. Minden évszakban, szombatnként inkább csak reggel, mert egész nap esketett. A házassulandókat pedig még egy fröccs erejéig sem lehetett várakoztatni.

Szucsánszky Anna ezen a nyáron szorgalmasan menetelni kezdett, minden reggel, 8 és 9 óra között. Nyílegyenesen leereszkedett a karmeliták melletti keskeny ösvényen. Trappban tette meg az utat a kertvárostól egészen a mamutfenyőig. Seholy, senkivel nem állt le beszélgetni. Sőt, ha ismerőst látott közeledni, inkább elfordította a fejét. Úgy gondolta, hogyha bárkivel találkozik, az csak árthat neki. Megakadályoz-

hatja, hogy végre újra megpillanthassa Sárosi Jánost a Sequoiadendron giganteum melletti padon.

Titokban persze, de ugyanúgy, és pontosan ugyanott. Nem baj, ha a körülmények megváltoztak, ha közben felnőtt, 21 éves egyetemista, a bölcsészkar reménysége, és Szedres Klára professzorasszony büszke tanítványa. Ott, azon a padon, ahol úgy búcsúzott el a férfitől, hogy vissza sem nézett, mert ha megteszi, akkor hazafutott volna vele a szuterénjéig. Ugyanott, ahol azon a november eleji délelőttön János felháborodott szavakkal szólította meg, mert ostobán megbámulta.

Messziről látszott, hogy üres a pad. Megörült, hogy most először ő veheti birtokba azt, ami visszavonhatatlanul a kettőjüké. Középre ült. Ezzel jelezte a világnak, hogy az ülőalkalmatosság foglalt. Kizárólag Jankóval hajlandó megosztani, mással nem!

Fiatal rőzselángok égtek a lelkében. Melegítették, de csitították is az izgalmát. Apró mozzanatokra emlékeztették. Arra, hogy azon az éjszakán, jeges kavicsokon szánkázott a cipőtalpa, amikor elindultak Jankó otthonába. Arra is, hogy a cserzett bőrű férfi mindenkinél jobban értette az ő nagy lázadását. Még arra is ügyelt, hogy megfelelően távol tartsa magától. Nem csalta kelepcebé. Nem rántotta kiszolgáltatott helyzetbe. Pontosán tudta, hogy az ilyesmi következményekkel jár. Anna most, a mamutfenyő árnyékában János jellemvonását érezte legerősebbnek. Visszhangzott fülében a cserzett bőrű felháborodott kérdése: – „Nem láttál még embert... embert... embert?” – dongott a fejében. Egyszerre szólt melegen és hidegen, tűzesőben és vízcsobogásban.

Persze, hogy látott.

Türelmesen várt, majdnem minden nap ugyanakkor, ám János abban az időpontban nem járt arra. Más napszakban kereste fel a keresztút melletti mamutfenyőt. Inkább kora délután, amikor a főteret ellepték a turisták. Rettegett az emberek tömegétől, az idegeneket terelő „juhászok” bili formájú hangtölcséreitől. Többnyire kettő körül érkezett a hatalmas fa árnyékába. Ennek következtében soha nem találkozhattak. Ellenkező irányból, eltérő időpontban, eltérő indulattal közeledtek a céljaikhoz.

Szándékaik szintén eltértek egymástól. Anna akarta a találkozást, görcsösen vágyott újra odaülni arra a padra. Kibeszélni mindent a világról, a szüleiről, a nagynénjéről, a szobatársáról. Beszámolni mindarról, ami az elmúlt fél évtizedben történt vele. Úgy gondolta, hogy mindez Jankóra is tartozik. Sőt, leginkább őrá! Hiányzott az érintése, a tekintetéből áradó néma suttozás, amit csak az képes megérteni, aki ült már vele egy padon, egy szobában, egy hallgatásban... Élt még emlékeiben az a halk mosoly, amivel lesöpörte butácska fogadkozásait.

Anna nem gondolta, hogy szerelmes, mert az másmilyen, de a vonzalma Jankó iránt, különös harca ezért az emberért, mellette vagy ellene, megbonthatatlaná tette a férfihoz fűződő viszonyát. Beleborzongott, ha arra az éjszakára emlékeztette önmagát.

János gondolataiban másként élt a Szucsánszky lány. Lázadó dezertőrként, aki rövid időre képes volt elmenekülni az övéitől. Egy bátor, kedves, nyíltszívű teremtés, aki sokkal többet érdemelt a szüleitől, mint amit adtak neki. Okos, érzékeny, tapintatos, de nem annyira jólnevelt, mint amit gondolt magáról. Két mély lélek még mélyebb sztoriját élték meg együtt, ami nem mondható szokványosnak, ám ettől még hétköznapi. Egy izgalmas éjszaka története, de ennél nem sokkal több. Egy olyan kapcsolat, ami úgy végződött, hogy el sem kezdődött. Nem a közöttük lévő korkülönbség miatt, hanem mert esélytelenségre ítélte a világ.

Vannak helyzetek, amelyekből akkor is ki kell mászni, ha nem akar az ember. Talán ott bujkál benne a kisördög, és arra biztatja, hogy a sörgyár főmérnökét a lányával kell megtorolni. Ettől azonban nem lesz emberebb az ember, boldogabb a világ, sekélyebb a tenger. A bűn akkor is bűn marad, ha az arra esküdött jogászok jó pénzért gyorsan kimossák az elkövetőből. Szucsánszky Anna legalább annyira vétlen volt Sárosi János kirúgásában, amennyire az apja, aki a megyei felszólításig a létezéséről sem tudott.

Anna egyetlen napot hagyott ki, amikor István anyósa, Irma néni temetésére mentek. Kora délelőtt kísérték a hamvakat tartalmazó urnát a végső nyughelyére. Zuhogott az eső, a sokaság fele a ravatalozóban maradt. Onnan gyorsabban kiértek a temető előtti buszmegállóba. Irma disszidens unokája meg a fiúja gyásztáviratot küldött a messzi Skóciából, ahol aznap a golfpálya sem működött, mert fránya, hatalmas köd ereszkedett a tájra.

Ilyen ez a világ. Ilyenek benne az emberek, ha azt a képüket mutatják, amelyikre nem akarnak majd emlékezni. Murphy törvénye beigazolódott, mert előző este megjósolták az esőt. Kora reggel látszott, hogy az idő el akart romlani, tehát el is romlott, de a kivételek erősítő szabálya is érvényesült ezen a napon. A temetéssel azonos időben Jankó ott ült a mamutfenyő alatt. Az egyik gyökér föld feletti lábán helyezkedett el. Nem tette gyakran, de az eső most erre kényszerítette. Érezte a hatalmas túlevelek boldog lélegzését, ahogy magukba szívják a vízcseppek illatát.

Anna a nyár hátralévő napjait egyszer sem hagyta ki. A kertgondozók naponta ugyanabban az időpontban látták a lányt. Némán, rezzenéstelen arccal ült az ocsmány-vörösré mázolt támlájú betonpad közepén. Szeptember második hetéig összesen 72 alkalommal. Aztán vonatra szállt. Pesten, a kollégiumi szobájában elrendezte frissen vasalt ruháit. Azt követően az egyetemen beiratkozott a negyedik évfolyamra.

Gyorsan kergették egymást az emberes hónapok. A cserzett bőrű nem érezte, de látta a változást. Az Erzsébet-kert vadgesztenyefáiról – ezen az őszön is – ejtőernyőztek a levelek. Újra elvitorláztak a gólyák. Elbúcsúztak a tájtól az izgága seregélyhaddak is. Iránytűjükkel Dél felé igyekeztek, hatalmas ricsajjal. A sárgarigók játékosan kukucskáltak a rézszínű árnyalataiban tobzódó levelek alá. Csak magukat találták. A kertészek keze által felgyorsultak a gereblyék. A park dolgozói zsákolták az elmúlás virágait. Hajnalonta benzinmotoros fűnyíró gép hasított a csendbe. Felbőgött, amikor beindították a motorját, aztán egyenletes tempóban harapta a fűszálakat.

Jankó visszatért az eredeti útvonalához, azzal a különbséggel, hogy egyre gyakrabban töltötte az éjszakát a mamutfenyő árnyékában. Főbérllője erőszakos jeleneteket rendezett, mert nem mindig tudta időben fizetni az albérlet árát. Annyira elfajult közöttük a viszony, hogy Karakai az egyik este, három széles, vastag léccel beszögelte a szuterén ajtaját. A 150-es szöveget csak baltával tudta kifeszíteni. A főbérllő őrzöngött. Nem dulakodtak, de megígérte Jankónak, hogy rongálásért, erőszakos behatolásért feljelenti.

Azon a novemberi estén, talán a véletlenek hozták így, újra ott ült azon a padon. Pontosan öt évvel az után, hogy Szucsánszky Annát megszólította. Nem gondolt semmire, senkire. Amikor besötétedett, a fa lábára ült. Elbújt a világ meg a rendőrrjárőrök elől. Nem minden este jöttek, de viszonylag rendszeresen. Tóth II. Zoltán imádtá az éjszakai ellenőrzést. Alig várta, hogy beosszák, mert addig legalább az asszonyt sem látja. Elemében volt, ha valamelyik padon talált egy párt. Gátlátalanul a szemükbe világított, felszólította őket, hogy igazolják magukat.

– Ha nincs maguknál személyi, akkor bevisszük magukat a kapitányságra! – dörrentett a megszeppent, megvakított fiatalokra.

– De, zászlós elvtárs! – szólalt meg a férfi, aki azért ismerte a rangjelzéseket, mert két hete engedték haza a sorkatonai szolgálatból. – Semmit nem követtünk el. Már szerelmeskedni sem lehet? – kérdezte indulatosan.

– Pofa be! Ha nincs papír, akkor fogda lesz! Megértette?

Előkerült mindkettőjük igazolványa. Tóth II. a járőrtársának adta át ellenőrzésre. Mindent rendben találtak.

Búcsúzóul azért odabökte nekik:

– Igyekezzenek haza, igencsak hideg lesz az éjszaka.

Már majdnem éjfélkor értek a hórihorgas fenyőhöz, a zászlós ezt a jelzőt aggattára. Annyira magas volt, hogy a járőrlámpa fénye fel sem világított a tetejére, pedig Tóth II. Zoltán a járőrszolgálati szabályzatban leírtak szerint járt el. Felülről haladt lefelé. Először a vastagkérgeű, terebélyes fa alsó ágait világította körbe. A Sequoiadendron giganteum szoknyáját. Onnan irányította a fénycsóvát a hatalmas gyökérlábakra. Az egyiken egy embert látott. Szólt a járőrtársának, s közben kioldotta a pisztolytáskája patentjét.

– De, hiszen ez a cserzett bőrű, szerencsétlen Jankó – ismerte fel a társa.

– Na, jöjjön csak ki onnan! – ordított Tóth II. a férfira, de az meg sem mozdult. Lovagló ülésben, fejét a fa törzséhez támasztva, üveges szemekkel nézett a lámpába. Már egy másik világba. A rekettyésen túli ismeretlenbe...

Gyors intézkedések követték egymást. Helyszínelés, halottkém, tepsi, patológia. Jelentésírás. Egyértelműen rögzítették: „Sárosi János 55 éves, lakcímmel nem rendelkező személy, természetes halállal hunyt el. Az idegenkezűséget a helyszíni szemle és a patológiai boncolás eredménye kizárta. A további intézkedés az államigazgatás és a temetkezési vállalat hatáskörébe tartozik. Pecsét, és Futár Endre rendőr alezredes, kapitányságvezető aláírása.”

Nem akadt, aki eltemesse a cserzett bőrűt. A tanács illetékese nem talált hozzá tartozót, akivel megfizettethették volna a költségeket. Szegény embert majdnem egy teljes hónapig őrizték a kórház hűtőkamrájában. A halotti anyakönyvi kivonat hamar elkészült, de nem tudták kinek kézbesíteni. Az arra illetékes rendészeti szervek, meg az a megyei beszélgetős ember persze ismerték az utolsó lakhelyét, de Karakai főbérelő elvtársnak mégsem postázhatták. Maradt a köztemetés, amit a tanácsiaknak kellett bonyolítani.

Jankót végre sikerült elhantolni a város legnagyobb, katolikus temetőjének abban a parcellájában, ahova a hozzá hasonlókat temették. Sima, pácolatlan dobozkoporsóban, az előírásoknak megfelelő mélységbe engedték le. Sírhintájába jeltelen keresztet szúrtak.

Baradlay Elemér anyakönyvvezető két fröccs között írta be a város nagy, halotti anyakönyvének megfelelő, helyazonosítást szolgáló rovatába: „Köztemetés II/B parcella.”

Senkinek, a városnak, különösen a rendőrkapitányságnak sem hiányzott a cserzett bőrű, magasnövésű, apátlan-anyátlan Sárosi. Évekkel később kezdtek ébredezni az emberek, de inkább csak a korabéliek. Azok az asszonnyá nőtt lányok, apává serdült férfiak, akik ifjan féltek tőle, meg azért csodálták is, de ők sem tudták személyhez kötni a hiányérzetüket. A városi népek egyébként hamar elfelejtenek Jankónál sokkal fontosabb dolgokat is.

Fura szerkezetű a városi emlékezet. Megelevenít dolgokat, amelyek egy embert hivatottak felmutatni, de azokat mozgásban tartani nem tudja. Hiányoznak a lélek tartóoszlopai, keresztgerendái. Az időtlenség merev kellékei, a gumicsizma, a cajnadrág, a kihajtott gallérú ing csak tárgyak, nem képesek megeleveníteni az embert. Lassan, nagyon óvatosan keresni kezdték a kortársai. Szülővárosa is megbarátkozott a gondolattal, hogy neki van egy Sárosi Jánosa, aki mindig vele marad, és benne fog élni az „idők végezetéig”.

Szucsánszky Anna ritkán járt haza a diplomavédéséig. A nyári nagyszüneteket inkább az évfolyamtársánál töltötte a Balatonon. Ladányi Mátyás – kedvese és barátja egy személyben – remek társának bizonyult. Ha néha hazaugrottak Anna szüleihez, tudatosan elkerülték az Erzsébet-kertet. Akkor még nem tudták, hogy Jankó már nem él. A véletlen segítette őket a halálhírhoz. Az autóbuszon mesélte egy idősebb nő a mellette ülőnek:

– Róza! Emlékszel arra a bolondra? Tudod, aki lyukas csizmában járkált a városban – kezdte. – A múltkor mondta nekem valaki a piacon, hogy meghalt. Pár éve, a rendőrök találták meg a gumifa alatt.

– Biztosan jól bepíált.

– Dehogy, Rózám! Nem ivott az életében egy kortyot sem! – méltatlankodott a másik. – Mesélték nekem, hogy szerelmi bánat vitte el.

– Azt a koszmókot? Ki a fene állt szóba azzal az emberrel? – nézett rá az utastársa hitetlenkedve.

A következő megállóban mindketten leszálltak. Anna és Matyi ült le a hölgyek helyére. A végállomásig, a hegy lábáig, a kolostor előtti feljáróig nem beszéltek. Hallgattak, mert Anna barátja is ismerte annak az éjszakának a történetét.

Eta asszony vacsorával várta a gyerekeket. Ladányi Mátyást is a sajátjának tekintette. Amióta együtt járt a lánya ezzel a fiúval, azóta Szucsánszky né teljesen megváltozott. Közlékeny lett, barátságos, jóérzéssel közeledett mindenkihez. Legalább húsz évet fiatalodott. Nem csak a gondolkodásában. A tantestületi értekezlet végén elújságotla, hogy hamarosan összeházasodnak a gyerekek.

Újabb öt esztendő telt el.

A Szucsánszky lány – ugyanúgy, ahogy a keringőző fiatalabbik nagynénje – három gyermeket szült. Az első fia a János nevet kapta. Csak a második lehetett Mátyás, aki – nevéhez méltóan – a jégtörő március havában született. Kislányukat Anna Etára keresztelték.

Egy verőfényes novemberi napon, Anna mindhárom gyermekével kiment a temetőbe. Megkereste a temetőgondnokot, aki megmutatta neki a II/B parcellához vezető utat.

– Lehangelő lesz, mert senki sem gondolzza – mondta a férfi. – Ha gyerekekkel megy oda, kérem, ne mondja nekik, hogy oda kiket földelnek el!

Anna a sírkert előtti virágboltban öt szál fehér rózsát vásárolt. Nem kért díszítést, csak csokorba köttette a virágokat. Elmentek a nagykeresztig, ott balra fordultak, megkerülték a fészületet, és a domb alján megtalálták a jeltelen sírokat. Az egyiknél letette a virágot.

János fia megkérdezte:

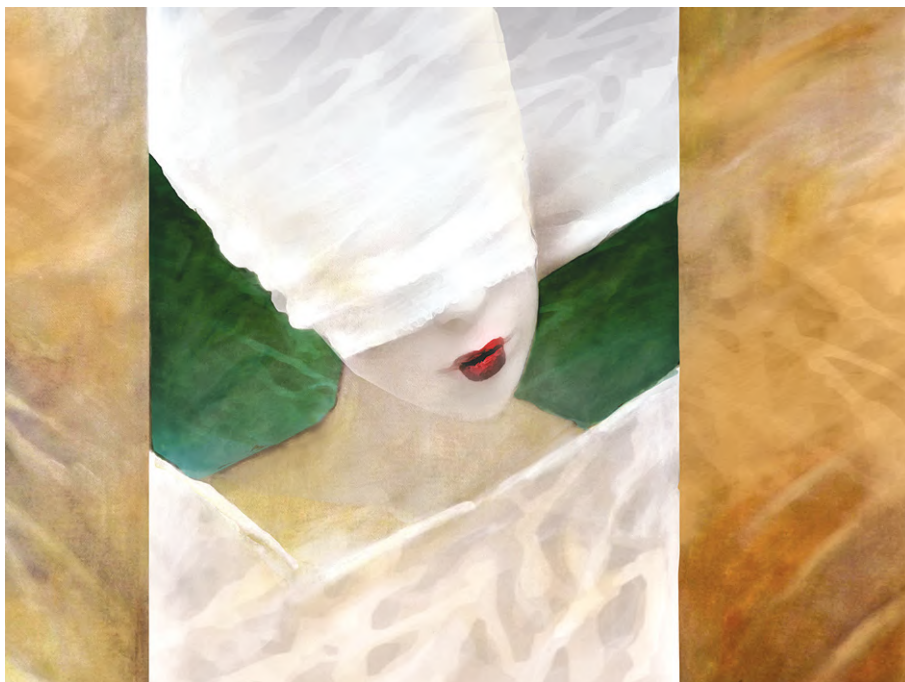
– Anya! Miért jöttünk ide? Ezek a sírok csúnyák – mondta határozottan, majd gyermeki logikájával továbbfűzte: – Biztosan olyan embereket temettek ide, akiket nem szeretett senki – nézett várakozón az anyjára.

– Nem, kisfiam – simogatta meg a fejét. – Itt azok a bácsik és nénik nyugszanak, akiknek nem volt senkijük, aki elkísérhette volna őket ide.

– Akkor nekik nem volt anyukájuk, meg apukájuk? – kérdezett tovább a fia.

– De volt! Valószínűleg meghaltak, vagy nem találták meg őket – magyarázta.

Az ötesztendős Jánoska értette is, meg nem is a dolgot. Ugyanazon az úton jöttek vissza, amelyiken odamentek. Anna szívében megint kigyúltak a rőzselángok.

Nagy Béla Lajos: Álom

ZSIRAI LÁSZLÓ

VISSZAÚT

Szinte megsemmisülten állt a nagyáruház könyvesboltja előtt Gézaváry, az író. Még fülében hallotta a kormánypárti kijelentéseket a neoliberais eszmék ártalmasságáról meg az erkölcsi megújulás fontosságáról, aztán tessék! Mi történt? Hemzsegnék a kirakatban a liberálisok (ebben az országban kommunisták sosem voltak, csak olyan emberek, akik azt hitték és hirdették magukról, hogy azok, miközben a talpnyalós jólét reményében lakájkodva biztosították az eszméletlen szavazati jogot a Hazafias Népfrent jelöltjeire) eszmei kiszolgálói által alkotott szépirodalomnak titulált ocsmányosságai. E lejárt lemez forgatóinak minden megtermett díjak és egyebek formájában. Könyvek ma is ott nyüzsögnek a könyvesboltokban, alig nézett televíziók, alig hallgatott rádiók és alig olvasott újságok hasonlóan vörös hajú kritikusai és műmagasztalják őket. Könyvtárak, kultúrházak és klubok adnak meleg otthont egyáltalán nem szerény és nem alázatos szellemi kivagyiságuknak, s Gézaváry egyáltalán nem érti ezt az egészet, ami körbeveszi.

Fülkeforradalmárként azt gondolta, hogy végre eljöhét az ideje, hiszen írásainak egyértelmű visszhangja az olvasói elismerés. Száz példány körül kiadott könyvei (ennyire tellett a hozzá hasonlóan szegény kiadóknak) három nap alatt elfogytak, ám szponzoráció hiányában meg sem kísérelhették elérni a magasabb példányszámot. Egyre több folyóirat és újság fizetésképtelen. Az egyházi kiadókkal sem ment sokra, hiszen a könyvkiadók pénztelenségre, illetve arra hivatkoztak, hogy néhány kivételtől eltekintve nem jelentethetnek meg kortárs írókat, a legnevesebb hetilap is inkább közöl dél-amerikai indián költőtől verset, s a Lenint emlegető vallási folyóirat szerkesztője is kijelentette a verseire, hogy nem tudják közölni, mert szépirodalomra kevés lapfelület jut, s főleg nem tudnának fizetni érte. Érdekes, a Lenint emlegető balos gyökerű szerzőnek tudnak, s őt, mint hithű szerzőt pedig mellőzik. Rádiójuk fél éve nem válaszolt kisregényére, amit a kereszténydemokrata miniszter alkotói támogatásával írt, de elvélve ugyan, ám liberális szellemű szerzők előfordulnak náluk. Ő pedig itt nézegetheti a Fülkeforr és vidéke című, keménytáblás kivitelű gúnyíratot a könyvesbolt kirakatában, ahol véletlenül sem lát egyetlen jó erkölcsre biztató kortárs szépirodalmi művet sem.

Olyan ez a mai irodalmi élet, mintha az áfonyalekvárt bekeverték volna mustárral, és odatették az ember orra elé, hogy ez van, ezt kell szeretni. Csakhogy az olvasók hányni kezdtek a lekváros mustártól, harmonikusabb szellemi táplálékra vágytak, s az értelmesebbje újólág a klasszikusokhoz fordult, vagy önmagát nyugtatva a gondok sűrű erdejében egyszerűen csak kikandikál a csillagos égre.

Hogy nem szakad le!

A méltatlan mellőzéstől duzzogott magában Gézaváry hazafelé, ahol rutinos egykedvűséggel nyitotta ki a postaládáját. A bankszámlakivonat társaságában kipotyogtak a közműszámlák. Utóbbiak voltak többen és összegük tekintetében is súlyosabban nyomtak a latban.

– Ezért harcoltunk? – motyogta maga elé az író, s méltatlankodása közepette a hosszúkás számlalevelek csokrából kivillant egy diszkrétén meghúzódó, kisebb boríték. Először azt bontatta ki vele a kíváncsiság izgalma. A szülővárosából érkezett, amit azért hagyott ott tizennyolc éves korában, mert képtelen volt számára állást, ezáltal jövőt biztosítani. Az a jövő persze, harminchét év távolságából nézve, mióta a fővá-

rosban lakik, ugyanúgy bizonytalan, de legalább hírnevet szerzett. Hazai és külföldi lapokban vastag betűkkel szedték a nevét, miközben fogalma sem volt például arról, hogy miből fogja a ma érkezett számlákat rendezni.

A polgármesteri hivataltól kapott meghívólevélben arról értesítik, hogy kitünteti a város, emlékéremmel kívánják elismerni a városért kifejtett irodalmi munkásságát. Különböző lapoknál dolgozott rovatszerkesztőként, olvasószerkesztőként. Megtehetette, hogy a szülővárosában élő irodalmároktól érkezett kötetekre felhívja az olvasók figyelmét itt-ott.

Amint felért a lakásba, egy szünetelő irodalmi folyóirat főszerkesztője telefonált, aki szintén ugyanezt az érmet kapja meg. Felajánlotta, hogy elviszi autóval, ha nem lesz túl jeges, vagy a magas hó miatt járhatatlan az út. Kicsit elmeditáltak azon, hogy melyiküknek mit adott a vidéki gyöngyszem városka.

– Tényleg, mit is? – révedt el magában Gézaváry, miután letette a telefonkagylót.

Például érettségi bizonyítványt adott a kezébe az ottani legjelesebb gimnázium, bár közel a hatvanhoz sem érezte magát néha elég érettnek bizonyos helyzetekben, ám mint köztudott, az igazi vérbeli tehetséggel született költők azért tudnak elfogadhatóan őszinték maradni, mert örökkön őrzik magukban a gyermeki tisztaságot. Mit kapott még? A becsületes-erkölcsös életre való tántoríthatatlanul makacs képességet a hitre nevelő, szigorú plébánostól. A szépség igézetét művésztanáraitól: a zongoratanárnőtől, a festőművésztől, és a karnagyoktól. A nyelvi és szépírói képesség kifejlesztésében sokat köszönhet fiatal tanárnőjének. S később, az újságírói pályán, amit az üzemi lapnál kezdett, a politechnikát vezető szakoktatótól szerzett ismeretével tudta megnyerni riportalanyait, akik közé gyakran vissza kellett térnie úgy, hogy ismét és ismét nyilatkozzanak neki. „Becsüljétek meg a munkást, aki értéket teremt!” – nevelte őket a szakoktató, aki maga is gyárban dolgozott mielőtt a gimnáziumba került. Neki köszönhette Gézaváry azt is, hogy nem kellett villanyszerelőre vadásznia, ha valamelyik elektromos felszerelés bement a lakásba. Meg azt is, hogy a melósok szívből viszonzták azt a becsületet, ami sugárzott a cikkeiből.

Az életet élte és írta Gézaváry.

Nem ilyen-olyan elvárásokat teljesített, mint sok pártirányítású kollégája, hanem magát az életet fedezte fel nap mint nap, és szötte cikkeibe a napsütést és az esőt, a boldogságot és a bánatot. Tudta, hogy a szó nem csak szónoklatra alkalmas eszköz, hanem a valóságban eligazítja a lelket is.

Mivé töpörítették hazánkban az ipart, a mezőgazdaságot? Mivé az állástalan embereket?

Egyik kötetében két szülővárosi szponzor neve is szerepel. Gézaváry nem a turisztalárványossággá csinosított–nemesített, patinás épületekre, szobrokra volt büszke, bár kétségkívül meghajlította magát a lokálpatrióta szándékok eredményei előtt, hanem a szellemiségre, ami e városban sugárzott. Lépten–nyomon a művészet lengte be a tereket, mindig akadt öt-hat ember, akik ha összehajoltak, abból muzsika, tánc, tárlat, szavalt kerekedett. Amikor a városban járt, az épületeket nézte ugyan, de valójában az embereket látta, az ajtók ablakok mögötti arcok, mozdulatok sejlettek fel előtte. Olyanokéi is, akik már régen nem éltek testi valóságukban, ám lelkük, szellemük nem kötözött el, azt hagyományyszerűen őrzik a város mostani lakói. Azok az emberek, akik személyesen ismerték őket, meg azok is, akik személyesen nem találkozhattak velük, csak alkotásaik humánus tanúságával.

Nincsen máshol ilyen harmónia.

Hasonló tetten érhető másutt is, de ilyen, mint ami itt motoszkál a történelmi falak díszletében élő emberek körül, ilyen nincsen másutt, csak itt található. Sajátos szellemi–lelki zamat, ami ott rejtőzik akár az idegenekre mosolygás mögött is. Hogy is írta Vasadi Péter kedves versében, a Belső világosságban? „egy sort se írhat sz le anélkül / hogy ne akarná szellemed – / előbb a szívnek kell nevetni / a száj csak azután nevet.”

Az autó nehezen küzdött meg egy dombos szakasszal a jeges hóban.

Gézaváry rizikósnak találta ugyan a hajnali indulást, de író társa mégis azt szorgalmazta, hogy időben odaérjenek az ünnepekre. Gézaváry is megjárta egy alkalommal, amikor behajtott a Farkasréti temetőbe, hogy édesanyjának ne kelljen a hidegben araszolnia a sírhoz, mert visszaútban kerülőt tett a lejtőn, s felfelé egy házaspár segített betolni a síkos, magas hóban az alacsony küszöbű Skodát. Édesapja nyugodott a sírban, az egykori csendőr őrmester, aki Horthy Miklós kormányzó biztonságát vigyázta néhány alkalommal. Napjainkban már édesanyja is abban a sírban alussza örök álmát, aki szólót énekelt valamikor a szülővárosa régi temetőjében álló templom kórusában. Gézaváry létének előzményei nem voltak valami rózsásak, különösen őszirózsásak nem. Eldugott kis faluban kántortanítóskodó dédapa, akitől a muzsika iránti vonzalmát örökölhette. Nagypapját agyvérzésig megviselte, hogy a szovjet rendszer kitessékelte a városi kovácsműhelybeli beosztásából, bele is halt. Apja karrierjét törte ketté a háború csúfondáros vége, meghasonlott emberként, a körülmények abroncsában élte le életét. Apácáknál tanult édesanyja, akit kényszermunkára kényszerített a sors a ruszlik ideiglenes kórházában, amelyből később pártház lett, szintén sokat szenvedett e miatt. Amikor Gézaváryt hittanra akarta beírni, az iskola igazgatónője azzal hárította el a kérést, hogy kevés volt a jelentkező. Aztán ez a kevés jelentkező zsúfoltságig megtöltötte a plébániák hittantermeit.

Gézaváry gyakran szorongott az iskolákban.

Talán azért fordulhatott ez elő, mert nem járt bölcsődébe, óvodába, nem szokta a nagy és rakoncátlan gyereksereget, aszmatikus betegsége minden ősszel és tavasszal fojtogatta. Egy alkalommal rendőrök érkeztek az általános iskolába. Kérdőívet kellett kitöltenie minden tanulóknak, s a szülőkre vonatkozó kérdések tűntek fel számára először. Mivel jól nevelt, becsületes gyermek volt, s a rendőrök felajánlották, hogy kérdezzenek, ha valamit nem értenek, jelentkezett és megkérdezte a rendőrt:

– Az apukám csendőr volt. Azt hova írom?

Mire a rendőr fejvesztve és sápadtan rohant a főnökéhez.

– Annak a gyerekek piszkos csendőr volt az apja.

Mi az, hogy piszkos csendőr? Mivel érdemelte ki ezt a jelzót, hiszen maga mesélte, hogy a laktanya udvarán mínusz öt fokban is a kútnál mosakodott.

A fiúcska Gézaváryhoz akkor odalépő parancsnok csak ennyit kérdezett:

– Mitől, meddig és hol?

– Fogalmam sincs. A háború alatt egy nyírségi faluban.

– Írjad azt, hogy földműves – rendelkezett a rendőr, megelőzve a további fenyegető gondokat.

Az írónak gyerekkorában még nem akadt annyi sütnivalója, hogy visszavágjon.

Hogyhogy piszkos? Az édesapja? Miért piszkos? Hiszen amikor a távmondatot vette, hogy másnap a nyilasok összeszedik a zsidókat, átkerékpározott a tokaji rabbihoz a hírrel. Rendelkezésükre állt egy egész éjszaka a menekülésre. Szinte hősiiesen emberi gesztusnak számított ez akkoriban, s nem is veszélytelennek. Te piszkolod az édesapámat, rohadt kommunista rendőr, aki meglehet, az ártatlanul vállaltak talpát

verted az ÁVH-nál! – ötlöttek fel az immár felnőtt fiúcskában a gondolatok. Apám tyúktolvajt kapott el hajnali lesen, míg te attól rettegsz, hogy megvernek egy sötét síkátorban. Apám csak a derekára tette a kezét a kocsmajtóban, s a hátsó ajtón menekültek a verekedős gazemberek. Téged meg mindenféle pitiáner korrupción kapnak rajta, mégsem lesz semmi bajod, mert kimosnak az elvtársaid.

Gézaváry visszazökkent a jelenbe.

Csendben utaztak a főszerkesztővel, a letisztított autópálya biztonságosnak mutatkozott. Ha egy-egy kamion megközelítette a kocsijukat, inkább elengedték. Ha ők értek utol egy-egy kamiont, elsiettek mellette. Néha észrevételeket tettek a tájra, a településekre, a mezőn nyargaló nyulakra, őzekre.

Irodalomról véletlenül sem beszéltek.

Annyiszor és annyira mélyen kitárgyalták már a megdőböntő valóságot, hogy beleuntak. A magas vérnyomás és a gutaütés elkerülése érdekében már burkoltan sem foglalkoztak azzal, amire igazában nincs hatásuk. Publikálták az írásaikat, ahol lehetőségük nyílt, aztán meg begyűjtötték fertőzetlen lelkű olvasóik gratulációit a lehetséges helyeken ritkán tartott találkozókön.

A soktornyú városkába érve Gézaváry először a múlttal találkozott, pedig a jelent kereste.

Gyermekkorában nagy csodát jelentett egy-egy, a városban feltűnő, osztrák rendszámú Volkswagen, Mercedes. Ma fel sem tűnik. Az egyetemen észébe jutott az egyik általa szerkesztett könyv, amelyben szinte a teljes egyetem hallgatóságának menekülésére emlékezett egy tanár, aki ma Kanadában tölti nyugdíjas éveit. Hogy boldog-e ott, vagy csak a megélhetési körülményei kedvezőbbek? Erre kizárólag csak ő felelhetne. Mindenesetre mostanában sok idősebb magyar választja a visszautat. Hazai földben kívánnak nyugodni. Addig is, amíg a kaszás elérkezettnek látja az időt, jól megélnék itthon a külföldön szerzett, viszonylag magas nyugdíjükből.

1956 őszén kis híján múlt, hogy Gézaváryék is átlépjék a nyugati határt.

Nagyanyja szeretve aggódó könnyei marasztalták itthon őket. Azóta szenved a hűséggel mért időben. Főiskolai felvételijén megbukott, nem lett énektanár. Igaz, hamis hangot is fogott a felvételi duettben, de azt is megkérdezték ott tőle: „Maga miért nem KISZ-tag?”. Talán jobb is így, nem kell mindenféle tantervekhez igazítani a gondolkodásmódját. Önállóan, szabadon írhat, amit akar. És önállóan, szabadon nem adják ki, vagy ha igen, kis példányszámban, alig-alig észlelhető módon.

Szakmai díjat már nem is remélhet.

Nem húszéves kezdő, aki ha ír két verset és jól helyezkedik, már magas szakmai elismerésben részesülhet. Pályázatokon nyert okleveleivel kitapétázhatja dolgozószo-bája egyik falát, ha már évtizedek óta nem telik a festésre.

A minap, egy tangóharmonikással találkoztában, míg a vonatra vártak, elbeszélgettek.

– Ahogy körülnézek, csupa lógóorrú embert látok. Vajon csupán azért, mert alaposan késik a vonat? – jegyezte meg az író.

– Á, ugyan! A génekben lehet az eredet – mondta a harmonikás. – A német dalok zöme a vidámságról szól. Lustig, lustig... A magyaroknál pedig a szomorkodom-bús-lakodom édesanyám mintájú szövegek jöttek divatba.

Gézaváry a múlttal találkozott először, amikor a városba ért az autó.

A benzinkútnál – ahol egyik helyi költőtársa óva intette az első autós telén, hogy most igazán érvényes a kissé elferdített közmondás: „Lassan járj, tovább élsz.” – ismeretlen arcok, a kút sem a régi arcát mutatja, korszerűbb. Csak senki sem szól. Gondolják, természetes az óvatosság a téli utakon.

Kilúgozták a szeretet ebből a világból?

Zsugorodott a szolidaritás. Bűnügyektől hemzsegnék a tévéhíradók, sárdobálás és egymásra mutogatás uralkodott el a köz- és magánéletben az összetartás helyett. Gézaváry kissé magára is gondolva állapítja meg, nem igazán nevezhető összetartozásnak, ami mára kialakult a Földön, helyette sokkal inkább össze-visszatartozás tapasztalható.

– Ezért harcoltunk? – teszi fel ki tudja hányadszor a kérdést Gézaváry, a fülkeforradalmár.

A díszteremben csupa elégedett mosoly tölti be a várakozás légterét.

Úgy rohangásznak a mosolyok e várakozásban, mint a szerelvény utasokat nem szállít feliratú villamosok a remízbe tartva. Mosolygó bégetéssel jelzik létezésüket az egy akolbeliek. Egyszer fent, egyszer lent. Egyszer derűsen, egyszer szomorkodva. Nevetések és sóhajok váltják egymást az ember életében.

Kinek több jut ebből-abból, kinek kevesebb.

Mosolyog az alpolgármester is, miközben átad egy-egy érmet, egy-egy oklevelet, s kézfogással jelzi: te közénk tartozol, elvégre te is a mi kutyánk kölyke vagy, ha nem jöttél volna el, nagyon neheztelnénk. Gézaváry megköszöni az elismerést, a tapsot, noha csak tizennyolc évig élt szülővárosában, de az a kapcsolat még mindig érvényesen él, míg mostani lakóhelyén, a főváros egyik peremkerületében harminchat éve csak lakik.

Az ünnepséget záró fogadáson pedig jóllakik.

Az érmet kiviszi a temetőbe, hogy nagyszülei, egykori tanárai, barátai is részesedjenek az örömből. Olykor úgy érzi, közöttük van már, mintha élve temetnék az illetékesek. Az illetékesek csak akkor vették észre, amikor alaposan késett az örökösödési illetékkel, és azt mondták: nana! Amikor munkáért kuncsorgott, akkor nem vették észre. Csak a szülőváros erkölcsi elismerést kifejező hálája hálózta be örökre a hűséggel mért időbe.

Kötélék, ami jelzi, hogy az ember életében bármikor váratlanul akadhat egy szabad visszaút.

TÁRLATOK ÉS TÁVFLATOK

SASS LÁSZLÓ

GAZDAGSÁG – SZABÓ KATALIN PREMIERKIÁLLÍTÁSÁHOZ

Kedves közönség!

Három dolgról szeretnék röviden, néhány percben beszélni: a színházi kiállításokról, Katiról és saját magamról.

Az utóbbival szeretném kezdeni, mert azon hamar túl leszünk. A bordó plakáton, meg itt a „felkonfban” én mindenféle titulusokkal szerepeltem. Azonban egyáltalán nem mint önkormányzati képviselő és nem mint a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke szeretném megnyitni ezt a kiállítást, hanem mint Katinak nagyon régi ismerőse és bízvást mondhatom, hogy barátja. Ugyanis sok minden köt össze bennünket, például a Soproni Magyar-Lengyel Baráti Társaság közös tagsága már hosszú évek óta.

Pár mondatban arról – és ezt minden alkalommal el kell mondani minden itteni kiállításmegnyitónak –, hogy ezeknek a premiertárlatoknak a kitalálása, illetve megrendezése kitűnő kezdeményezés volt a Pro Kultúra részéről annak idején. Fontos tudni, hogy e kiállításmegnyitók nem hasonlíthatók a szokványosokhoz, hiszen ez itt egy öt-hat perces műfaj, aminek az időhatárait igazán nem szabad, nem tanácsos túllépni. Mindössze fél szünetnyi, két felvonás közötti idő van rá, egy kicsit azért is, hogy egy pohár bor önöknek is, talán még nekem is, beleférjen. Vagyis a dolog természetéből adódóan nem tárlatvezetést kell tartani ilyenkor sosem, sem életműelemzést, tehát én sem fogok az esztétika tarka réjtjén elbóklászni. Ez a fajta tárlat nagyszerű kísérőrendezvénye az előadásnak, nem is kell hozzá különösebb parádé. Társasági esemény, jó alkalom egy-egy művész bemutatására, bemutatkozására. Szerencsés esetben több műzsa találkozásának is örülhetünk, tessék, ma is jelen van színház, zene és képzőművészet.

Nem követelmény, eddig sem volt az, mégis szerencsés dolog, hogy ha tematikus kapcsolat is teremődik a színházi előadás és a tárlat között. Erre nem minden téma alkalmas, a mostani viszont igen, sőt a címe is ugyanaz az előadásnak és a kiállításnak is: Gazdagság.

Csábító, fantáziaicsiklandozó a téma. Lehet rajta elmélkedni, elég nagy az asszociációs bázisa, gazdag gyűjtést tudnánk közösen rendezni szókapcsolatokból, összetételekből. Gyorsan néhány: gazdag termés, gazdag ember, gazdag képzelet, érzelemgazdagság...

És ne hagyjuk ki az illatokban és ízekben való gazdagságot sem. Mert ennek kapcsán nekem is alkalmam lehet megköszönni a Taschen Pincészetnek, hogy miként többször, korábban is, kitűnő boraikkal színesebbé, gazdagabbá teszik a mai estét.

Szóval, lehetne az irodalomból is, a zenéből is mindenfélét előkapirgálni, Jókai Mórtól kezdve – Szegény gazdagok, Gazdag szegények – egészen Presser Gáborig. Egyik kedvenc dalomat tőle mindenképpen szeretném a figyelmükbe ajánlani, ez a gazdag fiú szerelme; aki eddig nem ismerte, feltétlenül hallgassa meg.

Atkötés Katihoz – ezt írtam föl magamnak a memóriapótló cetlimre.

A lépcsőfeljárónál elhelyezett sűrű plakát tetején van egy Weöres Sándor-idézet: „Szórd szét kincseid – a gazdagság te legyél magad.” Ehhez az ars poetica szerű mondathoz egyébként a kiállított képek között is van témában ide illő: a „Bőségszaru” című; keressék majd meg.

Tehát Kati. Nyilván mindenki elolvasta ennek a szürkén-lilás plakátnak a szövegét. A szokásos életrajzi adatok és a Weöres Sándor-idézetes felütés mellett van néhány érdekes információ, amik természetgyógyászatról, asztrológiáról, extrapszichológiáról szólnak. (Zárójel. A kiállításmegnyitókat – bocsánat a privátközlésért – nem mindig nagy öröm elvállalni, azonban menet közben rendszeresen kiderül, hogy számos haszna van a dolognak, van annyi kompenzáció, annyi jutalom, hogy amikor belefutok egy olyan témába vagy kifejezésbe, amivel korábban nem találkoztam, kénytelen vagyok utánanézni. Számomra az ez extrapszichológia is mindenképpen az újdonságok közé

tartozott. Látható tehát, hogy a megnyitók milyen intenzíven gazdagítják a tudásomat, szolgálják az én okosodásomat. Tehát megéri. Ajánlom mindenkinek. Bezárva.)

Katit a soproni kiállításlátogató közönség jól ismerheti, hiszen nagyon régóta már szinte minden városi csoportos kiállításon láthatók a képei. 2005 óta ez már a huszonvalahányadik egyéni és nem tudom pontosan, hányadik csoportos kiállítása. Nem csak belföldön, külföldön is kiállít, és mindenképpen meg kell említenem, hogy akárhol jelenik meg, ott a műveivel és magával együtt hangsúlyosan soproniként van jelen, az elmaradhatatlan soproni borral és pogácsával.

Ami a szürke-lila plakáton nem látható, az az, hogy Kati rendkívül sokoldalú és izgalmas személyiség. Amiből itt és most természetesen kevés válhat láthatóvá. Ami viszont látható – most és mindig –, hogy rendkívül kedves, mindig mosolyog, és derűssé teszi mindazokat, akik körülötte állnak.

Akik közelebbről ismerik a soproni művészeti életet, azok tudják, hogy két művészeti csoportnak is tagja. Rendszeres kiállítója a Képzőművészeti Társaság tárlatainak, és akik itt voltak az adventi tárlaton a Festőteremben, azokat mindjárt az ő „Csipkebogyóbokor” című, rendkívül megkapó képe fogadta a bejáratnál.

Amit alkotott–alkot, annak csak egy szűk keresztmetszetét láthatja a színházi közönség, talán húsz képet. Ezen az anyagon csak átdereng, hogy művészetét milyen gazdag témavilág és változatos technikák jellemzik. Szinte mindent kipróbált kikísérletezett, felsorolni is nehéz: akvarell, pasztell, akril, olaj, szén, diópác, grafika, selyemfestés, tollrajzok, kollázs, rézkarc, fametszet, nemezelés – köztük az izgalmas nemezeléskészerek –, könyvillusztráció, tűzzománc..., és biztos kihagytam néhányat...

Naná, hogy kísérletezett, hiszen az sincs a lilásszürkeszürke plakáton, hogy Kati vegyész–mérnök végzettségű. Naná, hogy „mérnöki” nyilván izgatta és izgatja a különböző anyagok viselkedése, a különböző eljárások, technológiák engedelmessége vagy éppen engedetlensége.

Viszonylag későn kezdődött művészi pályája elejétől hihetetlen intenzitással vetette bele magát az önképzésbe. Így vall magáról: „Fordulatokban, gyökeres változásokban gazdag életemnek delén kerültem igazi helyemre a világban, de minden addigi történés szükséges volt ahhoz, hogy az legyek, aki ma vagyok. A velem született készségek, adottságok, a tulajdonságaim – melyek korábban a hétköznapi életben inkább nehézséget okoztak – csak akkor nyertek értelmet, akkor álltak össze kerek egészé, hogy együtt kiteljesedhessenek, amikor felfedezhettem magamban a festőt. Ezzel az ezredfordulón életem is nagyot fordult.”

Amilyen kurzuson részt lehetett venni, azon ő részt vett, amilyen alkotótáborokban részt lehetett venni, ott ő részt vett, hogy aztán évek múltán ő maga is alkotótáborokat szervezzen, élet- és művésztsárával, Gerhard Cervenkával, akit nagy szeretettel üdvözlök itt. Idén nyáron a már harmadik évben megrendezett – a „Fess nekem rétet, kertet, a te Paradicsomodat!” című – alkotótáborba Sopronból és környékéről, de Ausztriából is érkeztek festők.

És persze, hogy az alkotótábornak az experimentális művészet volt a témája. A kísérletezés; – az eddigi elhangzottak alapján talán nem is kell ezen csodálkozni.

Az előbb kérdeztem Katit, hogy izgul-e ezzel a bemutatkozással. Persze, egy kicsit. Egy interjújában azt mondta az alkotásról, hogy „az ember mindig izgul, hogy vajon most is eljönnek-e a múzsák”. Nos, ha az alkotáshoz eljöttek, akkor bizonyára most is itt vannak.

Azt hiszem, fontos hozzáfűznöm, hogy Kati verseket is ír. Három sort szeretnék felolvasni az „Álmodom” című verséből:

„Felhőkön utazom, fodruk bodorítom
Szellők pilleszárnyán röpködve álmodom.
Felhőkből kél az álom, fehér habosan...”

Mint a képeken.

Általában szerencsés valami frappáns verses vagy prózai idézettel zárni a megnyitókat, köszöntőket. Én most ezt rábírom Katira: teljesítse ki a szürkeplakáton elkezdett Weöres Sándor verset. Köszönöm a figyelmüket.

Szórd szét kincseid - a gazdagság legyél te magad.
Nyúdd szét díseid - a szépség legyél te magad.
Feledd el mulatságaid - a vígság legyél te magad.
Égesd el könyveid - a bölcsesség legyél te magad.
Pazarold el izmaid - az erő legyél te magad.
Oltsd ki lángjaid - a szerelem legyél te magad.
Úzd el szánalmaid - a jóság legyél te magad.
Dúld fel hiedelmeid - a hit legyél te magad.
Törd át gátjaid - a világ legyél te magad.
Vedd egybe életed-halálod – a teljesség legyél te magad.

(Elhangzott a Soproni Petőfi Színházban a Gazdagság című előadás szünetében 2019. január 19-én.)

*Szabó Katalin:
A bájos - hölgyportré
Cranach után szabadon*

SZABÓ ATTILA

BESZÉLGETÉS PÓCZA IRMÁVAL VISSZA-NÉZŐ CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁN

Minden kiállítás, minden művészeti esemény különös jelentőségű egy olyan városban, amelynek olyan tekintélyes a művészeti múltja, mint Sopronnak, ahol az alkotó elődök műveikkel emberségünk, polgári létünk legnemesebb tartalmainak építéséért, megőrzéséért, a városhoz való lelki kötődésért oly sokat tettek.

Pócza Irmával arra vállalkozunk, hogy kiállításának megnyitása előtt visszatekintsünk a harminchét alkotó esztendő emlékeire és eredményeire, elérkezve a mai naphoz, a harmincegyedik önálló kiállításához. „Nem az életem leírása a fontos, hanem az ALKOTÁS, amit és ahogyan meg tudok valósítani” – írja egyik feljegyzésében. Így ismerjük őt, nála művészet és alkotó elválaszthatatlan, egy és ugyanaz.

Sz. A.: Azt szokták mondani, hogy festővé igazán csak az válhat, aki biztos rajztudással rendelkezik. Esetedben ez nem is lehetett volna másképp, hiszen mind az öt testvér, az öt lány legkedvesebb elfoglaltsága a rajzolás volt.

P. I.: Természetes dolog volt, hogy más játékok mellett nagyon sokat rajzoltunk a testvéreimmel. Az iskolában is mindenki tudott rajzolni. A szüleink otthon nem győztek bennünket papírral, később füzetekkel ellátni, az öt kislánynak kellett valamilyen csendes elfoglaltságot is találni.

Sz. A.: Nemcsak rajzolatok, egy igazi kis „csörfi” lehettél, sok minden mást is kipróbáltál. Ahogy később jött a ruhagyári éneklés, fotózás is.

P. I.: Kíváncsiságom és érdeklődésem nagyon sok felé elvitt. Az Úttörőházban szerveztek szakkört, ahol rajzolni lehetett, és persze mindjárt jelentkeztem. Kézműves dolgok jöttek elő. Lombfűrészsel dolgozni nagyon izgalmas dolog volt. Az elkészített famunkákat dobozokat, tálcákat izzó drótszállal díszítettük magyaros motívumok felhasználásával. Állólámpákhoz olajozott papírral és színes motívumokkal díszített lámpaernyő készült. Nagyon fájt a szívem, amikor az égetett díszítéssel elkészült füles tálcámat beszédtek, mert Sztálin elvtárs születésnapjára „elküldték”.

Tízéves koromtól énekarban énekeltem az iskolában és később a Ruhagyári Kórusban. Sűrűtem-forogtam mindenhol, így lettem kórus titkár és kottatáros... De ott volt egy fotóműhely is! Kölcsöngéppel fotóztam, és bent, a sötét szobában fényképeket hívtam elő. És ott megint előjött a kíváncsiságom, és már karácsonyra üdvözlő képeslapokat gyártottam!

Sz. A.: Bár kimondottan iskolai szintű képzésen nem vettél részt, már ami a festészetet illeti, de a szépség, a szín, a forma iránti érzékenységed, ahogy fogalmaztál: „mindenhol bejött az életedbe”. És erre az adományra – „ami bennem volt” – szükség volt a varrónői, ruhatervezői, vállalkozói munkád során is.

P. I.: A szakmám (női szabó) feltételezi a forma, a színhatások, a szépség, a jó ízlés együtt használatát. A ruhakészítés alapja a háromdimenziós látás. Ez a képesség az alapja a festészetnek és az ábrázoló művészeteknek is. A modell tervezéséhez, kivitelezéséhez, az anyagok, minták összedolgozásához, később a menyasszonyi ruhák készítéséhez ez mind követelmény. És a látásmód. Nem elég, ha nézek valamit, azt látni is tudni kell.

Sz. A.: Az a szikra, amely fellobbantotta benned a festészet elkezdésének vágyát, amikor elemi erővel szólalt meg benned egy hang: „Én tudok festeni!” – ez a szikra egy könyv olvasása volt.

P. I.: Igen, egy könyv olvasása kapcsán villant be: Miért nem próbálok festeni? A kötet egyébként egy szobrászról munkásságáról szólt..., és mindjárt a felismerés után

elindult a megvalósítás. Szepes Pétert – kiállítását látva – megkerestem, és becsengettem, hogy tanítson festeni.

Sz. A.: Megnyílt az út! Érezted, és tudtad, kihez kell fordulni, ha festeni akarsz.

„Hozzon rajzot!” – szólt a festő, és te nem voltál rest.

P. I.: Kezébe adtam a dolgaimat, és Szepes Péter elindított a csodálatos, szépséges úton.

Sz. A.: Mindössze egy év kellett, hogy bemutatkozhass. 1992-ben Szepes Péter meglepett: „Na, most akkor kiállítunk!”

Nem sokat gondolkodtál, rögtön meg is kértél valakit a kiállítás megnyitására, nem is akárkit...!

P. I.: Mindig a kiváló emberekhez és tevékenységekhez vonzódtam már ifjúkoromban is. A következő becsengetés: Szarka Árpád festőművésznél! Ő volt a rajztanárom, a rajzolás alapjait a Szent Orsolya Iskolában nála tanultam. Nagyon kedvesen fogadott, és azonnal igent mondott. Azután, amíg lehetett, mindig ellenőrizte a haladásomat, és nagyon elégedett volt az alkotásaimmal.

Sz. A.: Nagyszerű érzés lehetett a bemutatkozás, de te nem álltál meg. Intenzív önképzésbe kezdted. „Egyik tábor a másikat adta” – mondod korábban az élményekről. Mit kaptál a táboroktól?

P. I.: Szepes Péter kiengedett a szárnyai alól, és azt mondta, hogy innen magadnak kell boldogulnod. Éreztem, ez így még nem elég, és akkor került látótérbe a Sarródi Alkotótábor. Nagyon kiváló tanáraink voltak, köztük a győri Ámon László.

Pócsa Irma: *Bogáncs*

Sz. A.: A táborokban és művésztelepeken rengeteg stílushatás érhető. Volt olyan, amelyik olyan erősnek bizonyult, hogy be is épült a kifejezőmódba?

P. I.: Táborról táborra mentem, és kiderült, hogy nagyon sokat kell még tanulnom. Arra is rájöttem, minél több emberrel találkozom, össze tudom szedni a hiányzó tudásomat. Zebegény, Mártély, Ausztria, németországi táborok, Positano, szimpozionok, nemzetközi táborok: cseh, szlovák, német, osztrák, olasz festőkkel. Az ausztriai táborban mondták: Tudjuk, mindent lefestesz, de most itt meg kell tanulnod az absztrakt formát. Végtelen boldog voltam az új látásmódtól, és a tanítók örömeire sikeresen sajátítottam el ezt az újdonságot.

Sz. A.: 2009 egy új lépcsőfok az életemben, mottója: „Mindent hasznosítok, mindenbe belenyúlok.” Összehívták az országból az amatőr művészeket, egy szabadegyetemi képzés indult, melyen te azóta is részt veszel.

P. I.: A képzőművészeti szabadegyetem indulásával felkarolták az ország amatőr festőit és képzésüket. Művészettörténetet, színelméletet és ami még elképzelhető a szükséges tudáshoz, azt ott nekünk mind oktatták, és gyakorlatban meg is valósítottuk kiváló festőművészek irányításával.

Azóta is folyamatos, és még mindig érezzük, hogy bizony van mit tanulni és az általam mindig mondott látásmódokat fejleszteni, gyakorolni. Nem lehet megállni. Jelenleg a 10. évfolyamot végzem.

Sz. A.: Igazi kihívás volt alkotói pályádon egy fémszobrásznál tett látogatásod – még ma is emlegeted: „Igazi vasíz jön föl” – mondd, ahogy ma is fölbukkan az élmény.

Tudjuk, kedvenc színed, védjegyed a narancs. És itt a fémesszürke megfestése állított új, izgalmas feladat elé. És megszületett a „Króm és rozsdát” sorozat.

P. I.: Az Ausztriában tett látogatás volt nagyon meghatározó élmény számomra. Egy fémszobrásznál jártunk, aki nagyon érdekes dolgokat alkotott hulladék fémdarabokból. Megint valami nem megszokott dolgot láttam! A halomba rakott hulladék vasakat lefotóztam, aztán harminckét darabból álló képsorozat lett az eredmény. A szürke szín nagyon izgatott, mert nehéz szépnek, kellemesnek kikeverni, de ez kevés, mert kell egy másik szín is mellé. Imádott narancs színem jutott eszembe, hogy az képviseli a rozsdát. A szürkének fényesnek kell lenni, és akkor az lesz a króm.

Sz. A.: Első művészi sikeredet, amelyet 2009-ben a metáll sorozattal értél el, több is követte. Melyikekre vagy a legbüszkébb?

P. I.: A képeim mindig kíváncsiságot váltanak ki, mivel furá dolgokat viszek vászonra. Ugyanakkor az Alföldi tanyák grafikában mindenhol sikert aratnak. Legbüszkébb vagyok

Pócsa I.: Jubileumra, a fejedelem zászlaja

a szabadegyetem Miró foglalkozásán készített képeimre, amire a tanár azt mondta: „Miró, ha látná, örökbe fogadna.”

A Mártélyi Téli Tárlatra beadott képeimre 2004-ben az akkor alapított Tornyai Diplomát másodikként kaptam meg.

Mexikói kórház őrzi Az ecsettel a rák ellen című pályázatra Budapesten beadott festményemet, amelyet a londoni zsűrizés után világszerte bemutattak a többi pályaművel, és a Mexikói Kórház kaphatta meg az én festményemet.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2019. január 27-én.)

WINKLER ANDRÁS

AZ ÉPÍTÉSZ WINKLEREK AKVARELL- ÉS RAJZKIÁLLÍTÁSA

Mindenek előtt szeretnék köszönetet mondani Szabó Attilának, a Bánfalvi Fiókkönyvtár vezetőjének, hogy Sopronban új lehetőséget nyitott a művészetkedvelők előtt. Megköszönöm Winkler Istvánnak, hogy nagy szorgalommal és hozzáértéssel segítette a kiállítást létrehozni. Köszönöm Winkler Barnabás művészi közreműködését is.

Biztos vagyok benne, hogy a kiállítással Sopron újabb értékeit tárjuk fel Bánfalván. Megnyitómát majd az „Akvarellek” c. verseskötetemből vett verssel szeretném zárni.

Sok szeretettel köszöntök mindenkit, aki megjelent ezen a mai kiállítás megnyitón, és örömmel vettem, hogy Szabó Attila barátom felkért a kiállítás megnyitására.

Mi is lehet a kiállítás címe? Az építész Winklerék akvarell és rajz kiállítása. Ez így rövid is – jól is hangzik – és igaz is.

Édesapám – néhai Winkler Oszkár – építészmérnök egyetemi professzorom is volt. Kiválóan rajzolt és nagyon szép akvarelleket festett. Három fűtestvérem mindegyike örökölte rajzkészségét, és mind a három jól festett. Egyedül én nem örököltem túl sokat ebből a rajzkészségből és az ecsetkezelés művészetéből. Nemhiába mondta egyszer Szarka Árpád, szeretett rajztanárunk édesapámnak: „Oszkár! A három fiú prlman rajzol, csak Andrásnak nem megy. De ne keseredj el, ő majd kritizálni fogja a festményeket!”

Én tehát igyekeztem más területen kifejteni ténykedésemet, egyben azonban megegyeztünk mind a négyen, hogy Édesapánk a központ, és édesapánk az, akit követni kell mindenben.

Winkler András: Bánfalvi kolostor

A soproni aranykönyvben azt írják róla: „A magyar építésztársadalom Európa szerte elismert egyénisége, a huszadik századi Sopron legnagyobb építésze, Ybl- és Alpár-díjas, a város modern arculatának megálmodója és életre hívója volt.”

Azonban mégsem vele kezdem, hanem nagyapánkkal, Winkler Lajossal, aki szintén jól festett, és nagyon finoman rajzolt. Az ő leheletfinom ceruzarajzait – romantikus vízimalmok, romos vártornyok, barátságos alpesi táj – a vízfesték barna színárnyalaival gazdagította.

Édesapánk kora gyermekkora óta szenvedélyesen szerette a vízfestést: ha más téma nem akadt, saját lakószobáját festette meg. Középkisiskolában előbb Seemann Kálmántól tanult rajzolni. „Hetedikes voltam, még két évem volt hátra a matúráig – emlékezett vissza később -, amikor Horváth József a Széchenyi reáliskola tanára lett. Mi hetedikesek örültünk, hogy Horváthot kaptuk rajzoktatónak. Horváth József szigorú volt, és nem szerette, ha valaki nem vette komolyan a rajz oktatását. Azokat, akikben némi tehetséget sejtett, délutánonként különórákon tanította. Kivitt bennünket a szabadba is, ahol természet után rajzoltunk, festettünk részleteket.” Az érettségi előtt Horváth József volt az, aki a festészetért és matematikaért egyformán lelkesedő reáliskolásnak az építész pályát ajánlotta. Édesapánk építészhallgató lett Budapesten, s egyetemi éveiben vasárnaponként a Tabán festői utcáskáiban készített akvarelleket. Visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy ez időben nagy hatást tettek rá Edvi Illés Aladár gondosan kidolgozott vízfestményei és tájképei. Hasonló stílusban készültek soproni akvarelljei a Szent Mihály dombi városrészben. Festményein az azóta lebontott, elrontott udvarok festői légkörét elevenítette meg.

A Berlinben és Itáliában eltelt ösztöndíjas év alatt talált rá végleg saját stílusára. A finoman kidolgozott, aprólékos formákat, részleteket nagy, szoborszerűen összefogott épületkubusok, éles fények és súlyos árnyékok váltották fel, melyeket az ég egyenletes, mély kékje fogott egységbe. Később meg kellett élnie a második világháborút, amikor Sopron romhalmazzá változott. Az újjáépítésben is nagy érdemei voltak. Gyakran festett a helyszínen – festő barátjaival és tanítványaival szorgalmasan járta a soproni utcákat. Egyszer a város tornyait és házait festette, máskor a családi lőver fáit, bokrait. Portréval csak ritkán próbálkozott, annál inkább kedvelte a virágokat, a csendéletet.

A hétvégek különösen termékenyek voltak. Vázlatok, fotók, fotóalbumok képei alapján idézte fel a Fertő menti parasztházak emlékét, vagy éppen távolabbi utazásainak élményeit.

Nagyon szeretett apám néhány várost, ezek közé tartozott Prága. Számtalan akvarellt készített a középkori város utcáiról, tornyaitól, hídjairól. Ezt a várost fiaival is megszerettette. Prágába többször elvitt bennünket, később én is igyekeztem, hogy hallgatóim legalább egyszer-kétszer tanulmányút keretében (a gyárakat is megnéztük természetesen) Prága városában is gyönyörködhessenek. Selmecebányára is őt vitt el bennünket először, nálam a dolgozószobában egy gyönyörű selmecebányai akvarell függ, éppen velem szemben, hogy soha el ne felejtsem.

Gábor bátyám nagyon hamar elkezdett festeni, kiválóan is rajzolt, és kezdettől fogva építészmérnök akart lenni. Nagyon szép képei maradtak fenn, a szobám falán is vannak. Ő azonban más stílusban alkotott, mint édesapánk, úgyhogy két különböző, de a mi szemünkben mégis két nagy művészként él.

Gábor bátyám ezen kívül mással is foglalkozott. Amikor gimnazisták voltunk, a faliújságot ő látta el egyrészt nagyon szellemes írásokkal, másrészt pedig rajzokkal és festményekkel. Egy alkalommal, amikor már én voltam a faliújság szerkesztője, és

cserélni kellett, egyetlen egy, kis nyúlfarknyi írás jött össze. Elpanaszoltam Gábornak, erre ő azt mondta: „Picit várjál, holnap reggel, amikor cserélni kell, ott lesz az anyag.” Egy gyönyörű, szép Sopron belvárosi akvarellt készített, amit kitettünk. Az volt az érdekes, hogy máskor éppen csak megálltak a faliújság előtt, de aznap a tanári szobába alig tudtak bemenni a tanárok, olyan tömeg bámulta a faliújságot: ilyen is létezik!

Gábor ezen kívül pályázatokon is részt vett, a leghíresebb ezek közül az Automobil Revue folyóirat pályázata volt, ahol karosszériát kellett tervezni bizonyos feltételek mellett. Gábor nagyon szeretett karosszériákat rajzolni, csodálatosak kerültek ki a keze alól, így természetesen részt vett a pályázaton, és mit ad Isten, 1958-ban az egyik első díjat ő nyerte el! Ez az első díj akkori egy nagy amerikai egyesült államokbeli autógyár kéthetes alapos meglátogatása lett volna. De hát '58-ban mindenhova lehetett menni, csak az Amerikai Egyesült Államokba nem, ezt ő megírta a szerkesztőségnek. Utána a szerkesztőség kárpótlásul Gábor bátyámnak még éveket küldte az Automobil Revue-t. Várta mindig a család.

Barnabás öcsém szintén velük tartott, és időben elkezdett akvarellezni, de már akkor feltűnt, hogy remek grafikai vannak, ezekkel a grafikákkal ért el sikert. A másik dolog pedig, hogy ő aztán a zenészekhez csatlakozott, sokáig együtt ült Mühl Aladárval, Ali bácsival, mert együtt, egymás mellett gondolkáztak a zenekarban. Barnabás, szorgalmas volt: feljárt Budapestre úgy, hogy az éjszakai vonattal ment, másnap reggel Botvay Károly gondonkaművésznél – híres professzorunk egyik fiánál – vett gondonkaórát, aztán vissza a vonatra, hogy időben visszaérjen Sopronba az itteni kötelezettségeinek eleget tenni. Ő aztán inkább zenész lett. Feleségei is zenész: csellóművész, és gyermekei, unokái is csaknem mind zenélnek. Építésmérnök, de egyben zenész is, egyben nagyszerű grafikus is, mert hiszen olyan grafikai vannak, amit nézve az ember azt hiszi, hogy egy tündér tüszentett oda, olyan könnyű az egész, és mégis milyen jó megnézni ezt a soproni grafikát!

Megnyitómát egy versemmel zárom.

A FESTŐK VÁROSA

A föld alá megtérve
római utcákon bolyongok
majd ezer barátommal
s apámmal találkozom.
Festőállványt cipel s palettát,
és vizet kér, nagyon.
Akvarelleket fest, világos
tónussal, hogy láthassák
odalent.
Jókedvvel festi a földalatti
város minden zegzugát.
A halálban sem felejtí
Sopron, a festők városát. (1985)

A kiállítást megnyitom.

(Elhangzott a Bánfalvi Fiókkönyvtárban 2019. február 28-án.)

ÉVSZAKOK PASZTELLEL

Kedves Megjelentek, kedves Művészetbarátok!

„Hüvös arany szél lobog” – hallottuk itt az előbb az egyik Radnóti-versben.

„Hüvös arany szél” – hadd válasszam mondandóm kiindulási pontjaként ezt a költői szókapcsolatot, mert az irodalomtanítást 40 éven át foglalkozásszerűen űző emberként gyakran magyaráztam tanítványaimnak, hogy csupán a nyelv eszközkészletét használó költészet képes arra, hogy olyan komplex hatást adjon, amely egyszerre több érzékterületünkre is irányul. Olyan sűrített, színesztézikus, metonimikus képzet-társítások születtek például ezt az idézett sort, amelyek miatt egyszerre érzünk és látunk: bőrünkkel a szél hűvösét, szemünkkel az októberi táj aranyló leveleit. A költői képalakítás például egy nyárestének akár színét, melegét, illatát is képes visszaadni. Idézzük csak fel egy másik költőóriásunk négy sorát: „Az éjjel hazafelé mentem, / éreztem, bársony nesz inog, / a szellőzködő, lágy melegben / tapsikolnak a jázminok.”

Nem szeretnék elkalandozni, így hadd tegyem fel már most az elsőre kicsit provokatívnak tűnő kérdést: Tud-e a festett kép is ilyen komplex módon hatni az emberre? Halljuk-e az erdő hangját, a madárcsicsergést, a kakukk szavát például egy erdőrészlet ábrázolásánál? Kicsit bizonytalanabb lesz a válaszuk. Mert ha a határozott nem helyett egy bizonytalan igen-re jutunk, ez annak következménye, hogy érezzük, közvetetebben érünk el a komplex hatáshoz. Segítségre kell, hogy legyen egy analóg élmény – például egy erdei kirándulás – felidézése.

Még mielőtt félreértenének, és azt hinnék, hogy én ezzel egyfajta értékítéletet akarok kifejezni, amelyben az irodalom primátusa győz, felfedem azt, hogy igazán hova szeretnék kilyukadni.

A művészeti ágak nagy része nem arra teremtett, hogy így, színesztézikusan, az érzékterületek összemosásával, komplexen hasson, hanem arra, hogy elsődlegesen egy érzékelési területünkön keresztül adjon intenzív élményt. E hatásmechanizmus alapján is elkülönül egymástól például az irodalom, a színházművészet a vizuális művészetektől vagy a zenétől. Ez utóbbi művészeti ágakkal szemben olyan elvárásaink vannak, mint mikor a virág kelyhéhez azért az egy célért hajolunk, hogy szaglásunk felfogja az illatát, vagy ahogy az ízt várjuk egy étel megkóstolásakor, ahogy egy bársony végigsimításával a tapintásunkon keresztül akarunk örömhöz jutni.

Amikor én erre a kiállításra készülve végigtekinttem a mai alkalom főszereplőjének, Török Bernadettnek a képeit, a szem intenzív élményét éltem át. És biztos vagyok benne, hogy ha majd e megnyitó után kicsit felszabadul ez a hely, és nagyobb rálátásunk lesz az alkotásokra, sokan fogják ugyanezt érezni. E képek színei, fényei gazdagon jóllakatták látásunkat. Szinte szeretnék ezeket a színeket magunkra öltetni, vagy közéjük költözni, ott lenni az általuk alkotott térben. S bár tudjuk, hogy ezek a terek nagyon is konkrét helyek, mint a Virág völgy, a Kis-Tómalom, Brennberg, Hermes vidéke, sőt, a leendő ábrázolást többnyire a helyszínen készített fénykép alapozza meg, mégis mire elkészül az alkotás, már átkomponálódik az eredeti látvány, a kompozíciót már a színek egymáshoz társítása, szintézise határozza meg. Az itt kiállított képeken a fák törzsei, a dombok hajlatai, az erdei utak szinte csak tagolják ezeket a színeket: a zöldek bőségét, a sárgákat, barnákat, pirosakat. És majd minden képen ott egy foltnyi hely, a színek átvarázsolódásának a helye. Az a hely, ahol a pillanatnyi fény épp áttör

Török Bernadett: Brennbergi tavasz

a lombokon, vagy ahol éppen egy sötét levelek közül kikandikáló diófácskára esik, vagy amint a viharos ég alatti rétet átfesti, de lehet ez egy tó visszaverődő fénye is egy fa törzsén vagy egy ösvény végén felfénylő derengés.

Török Bernadett, amikor saját művészetéről ír, jól ragadja meg a lényegét: „Az alkotásaimban a motívum megkomponálása, a fény színekre gyakorolt hatása foglalkoztat.” És hozzáfűzi azt is, nem véletlenül: „... Arra törekszem, hogy a látványban vissza tudjam adni azt az érzelmi viszonyt, amely a tájhoz köt.”

Igen, a természet nem csak témát adó forrás ebben az ábrázolásfolyamatban. Derűvel, érzékenységgel, áhítattal is átítatja a személyiséget, aki aztán ezt önkéntelenül is visszatükrözteti képein. Az alkotó és a tárgy közötti meghitt viszonyt néhány önvallomás is igazolja: „A kertek kora gyerekkoromtól elvarázsoltak. Mágikus erőt éreztem szüleim kertjében, úgy, hogy tisztában lettem volna a miértekkel. Ha magányra vágytam – ami elég sokszor megtörtént –, elvonultam a mogyoróbokrok alá a kert végében. (...) Minden évszakban meg kell nézmem a titkos helyeimet: a tisztásokat, vadlesek, a fenyveseket, bükkösöket, a gyertyánerdőket, a csordogáló patakokat. (...) Legjobban szeretem a Hegykő mögötti réteket, a táj eseménytelenségét, melyben néha felröppen egy-egy szitakötő.”

Török Bernadett gyermekkorának is ilyen helyszínek adtak háttérrel. Süttöréről, Fertőd régebbi településrészéről iskolába menet naponta haladt át a Tócsa-dűlőn, hatalmas lombú hársfák árnyékában sétált az Esterházy-kastély felé, az angolpark különleges fái között játszott. A vizuális élmények új irányban gazdagodtak a már „Józsefes” középiskolás lány számára akkor, mikor édesapja elvitte őt Mende Gusztávékhoz, ahol M. Lándori Angéla („Gusztai néni”) tanítványa lett. A miliő, a festmények látványa, a festékek illata, Gusztai néni magyarázatai elindították egy tudatosabb szemlélet felé. Itt készült fel a felvételre és későbbi pályájára. 1967-ben a szegedi Juhász Gyula Főiskola magyar-rajz szakos hallgatója lett. Lelkes Istvántól a művészettörténetet, Cs.

Pataj Mihálytól és Fischer Ernőtől a rajzolás és festést tanulta meg. Tanárként a soproni Lackner Kristóf Általános Iskolában, majd a Széchenyi István Gimnáziumban helyezkedett el. Ez utóbbi helyen lehettem kollégája Bettinek, aki a neves festőművész tanárelődök példáját követve itt teljesedett ki alkotó rajztanárként. Művészeti munkájának új fellendülését és kibontakozását azonban már a nyugdíjas évek hozták el. Ekkor fedezte fel magának a pasztelltechnika eszköztárát.

Bár hét önálló kiállítás előzte már meg ezt a mostani jubileumi tárlatot, de a megelőző anyagból itt nem találunk alkotást. Ezek a munkák a pasztellel való önálló útkeresés, a szívós, de örömet adó kísérletezés utóbbi pár évben megszületett eredményei. Betti ösztönösen is rátalált az elképzeléseinek leginkább megfelelő, a rajzolás és festést ötvöző technikára, de utat mutató mentor hiányában maga tapasztalta ki, hogy mennyire különböző hatásokat érhet el a kartonok megválasztásával, illetve a különféle tömörségű krétákkal. A keményebbek rajzosabb eredményt adnak, a puha porpasztell kréták kézzel eldörzsölve lágy foltokat vagy rusztikusabb felületeket hoznak létre. A viaszkréta az átírásra, kiemelésre alkalmas. Ezekkel az eszközökkel szinte személyes viszonyt ápol. Egy-egy kép megkezdése előtt szertartásosan pakolja ki az elképzelt színvilágnak megfelelő krétákat egy asztalra terített törülközőanyagra – nehogy azok elguruljanak és a padlón összetörjenek! – és ezzel, szinte el is készíti a leendő alkotás színvázlatát. A meglepő, amit e kiállítás képei is igazolnak, hogy az így összeállított színspektrum alig hasonlít arra az előképzetre, amely a pasztellszínek kapcsán él bennünk. Egy-két kivételtől eltekintve nem a lágy, világos vagy halvány krémszínek dominálnak, hanem egy merészebb és erőteljesebb színvilág. Némegyszer közelebb kell hajolnunk a képekhez a magunk meggyőzésére, hogy valóban pasztellel készült munkát látunk-e.

Ezt pár pillanat múlva Önök is megtehetik, de itt a végén hadd említsek meg még valamit. Pár napja Török Betti elküldte nekem egy amerikai művész pasztell-krétakészletének fényképét azzal, hogy élete vágya lenne egy ilyen eszköztár. Valóban lenyűgöző látvány volt az asztallapnyi, sok száz kréta, amelyek talán a színek összes változatát felvonultatták. Mivel akkor nem írtam, most válaszolok: Kedves Betti, meg tudom érteni a vágyadat, és kívánom, hogy egyszer egy ilyen készlettel gazdagodjál. De te már dúskálsz valamiben. Olyan gazdag belső színlátással rendelkezel, amelyet a legtöbb ember csak irigyelhet. És ha ezt, netán, hozzád hasonlóan, még értékes alkotásokban is ki tudnánk vetíteni, az meg már egyenesen vágyaink netovábbja lenne.

Boldogságot és lankadatlan alkotókedvet kívánok közelgő születésnapod alkalmából. A jubileumi kiállítást pedig – mindannyiunk örömteli szemlélődésére – megnyitom.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2019. március 22-én.)

JAKABNÉ TÓTH MÁRTA

A SOPRONI KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSASÁG TAVASZI TÁRLATA ELÉ

Ma, amikor sokkal fogékonyabbak vagyunk az érzelmekre, mikor ragyog a nap, zöldell a vegetáció, ahogy a természet ébred, úgy a művészetben is a művészi újjászületés határozza meg kiállításunkat. Hiszen a kiállított alkotások ennek szellemében készültek.

A képeken teljes pompájában ragyog a természet. Így galériánkban kiteljesedett a tavasz. Erre a tél végi utazásra, kérem Önöket, hogy kíséjjenek el. Egy képzeletbeli varázspálcával suhintok itt a teremben és ébresztem a rügyeket, felkeltem a vidéket.

Csodás arcát mutatja Brennberg, Óbrennberg, Öreghegy, valamint a Lővérek. A város az Ikva híd, a várost körbevevő dombok, kertek, rétek lélekiemelő látványossággal ajándékozzák meg az embert.

Távolabbi vidékeken történő barangolások, mint a Zalai erdőkben, Székelyföldön, Tisza-parti holtágnál visszakapjuk ugyanazt a szépséget, amit tavasznak hívunk.

Ha végig sétálunk az alkotások között virág nyílik, amerre járunk (íriszek, orgonák, klemátisz). Látható a tündérszárnyak nyomában itt virító kikelet, tavaszt köszöntő táncával. láthatunk tépelődő madarakat, a termékenységet jelképező leveleket, a biztonságot nyújtó fákat, amelyek néha magányosan állnak.

De nem elég a tavaszi táj szépsége, a virágzó fák színgazdagsága, a rózsaszín és fehér szirmok halmaza, a fű friss zöldjének ábrázolása, a fények tánca, a tavaszi fények bódító vibrálása.

A festék, amely a felületet hangulattal tölti meg, tulajdonképp a lélek számára hordoz üzenetet, mint az értelem, érzelem, varázslat, mámor, ragyogás, magány...

Jelképiséggel, szimbólumokkal felruházott képeken, alkotásokon megjelentek a hagyomány és a régmúlt emlékei is. A pipázó pásztor, a kunyhó vagy a szecesszió stilizált formavilága ihlette madonnák.

A művész az alkotás folyamatában a természethez, gyakran a barátokhoz, emberekhez, történetekhez kötődik, mint a vonulási időszakban a hagyományos vadászatot idéző szalonkahúzás.

Tavasz idusán méltán emlékezhetünk nagy elődökre, mint a „legnagyobb magyarra”, vagy Dukai Takách Judit irodalmárra, költői nevén: Malvinára.

Tehát a paradicsomi szépségű kertben álmodozó művészek alkotásait látjuk.

A művészet gondolataink, érzelmeink megjelenítését szolgáló eszköz. Bármilyen kifejezési formát is választunk, közös jellemzőket találunk: mint a harmónia, koherencia, ritmus, nyugalom vagy éppen mozgalmasság. Mindezekre érzelmeinkkel válaszolunk, s egykoron valóságos jelenségek bennünk élő emlékeit hívja elő minden alkotás. Ily módon az alkotó üzenetét közvetíti a kép. Sokszor a látvány szimbolikus, elvonatkoztatott tartalom marad, azé a gondolaté, melyet az alkotó kíván a közönség tudtára adni.

Minden képben beszédesen nyílik meg az alkotó személyisége, kulturális meghatározottsága. Kifejezésében pedig az individuumot engedi érvényesülni.

Különböző képzőművészeti technikákat alkalmazó alkotók sajátos eszközökkel mutatják be tudásukat, képességeiket és attitűdjeiket, életről, történelekről, sajátos gondolataikról.

Az alkotás nem a kép készítéséről szól, hanem egyfajta gondolkodást tükröz. A pontos megfigyelés az alapja annak, hogy a festő szándéka szerint engedelmeskedjen a kéz.

Egyértelmű azonban az elvonatkoztatott, jelteremtő ábrázolás és a valóságábrázolás törekvéseinek párhuzamos jelenléte az itt kiállított alkotásokban.

A művészeknek sikerül egy képen elérni azt a pillanatot, amikor saját fizikai valójától elrugaskodva emberi tartalmak, törvények hordozójává nemesülnek.

A tavasz ébredése valódi fény teli, szín gazdag alkotásokat teremtett számunkra.

A művészi szándék tiszta – csodálatos belső tereket nyithat a néző számára. Remélem, ezt Önök is megtalálják ezen a tárlaton.

E gondolatok jegyében nyitom meg a kiállítást és ajánlom szíves figyelmükbe.

(Elhangzott a Várkerület Galériában, 2019. március 31-én.)

MÁCSADI ORSOLYA

EGY RÉSZ AZ EGÉSZBŐL

Sz. Szöcs Géza grafikusművész tárlata elé

Kedves látogatók - nagy tisztelettel és sok szeretettel köszöntöm Önöket a galériában, Sz. Szöcs Géza grafikusművész barátom kiállításának megnyitóján. Kérem, engedjék meg, hogy megosszam Önökkel néhány kiragadott gondolatomat Géza munkáiról.

Sokat gondolkodtam azon, vajon hol is érdemes elkezdenem a bemutatást, hiszen mikor ezeket a sorokat írom, e kiállítás már vagy a századik az érdemes országos és nemzetközi szakmai bemutató, az ismert hazai, valamint külföldi alkotóműhelyek sorában, valahol a Miskolci Országos Grafikai Biennálé, a Krakkói Grafikai Triennálé, és számos nívós szakmai elismerés után. E jelenlegi ugyanakkor egy kissé vízvázasztó is, hiszen az ismert és jellegzetes munkák mellett most újak is láthatóak, melyek finoman illeszkednek ugyan ebbe a sorozatba, egy kicsit már mégis túlmutatnak azon.

Egy kiállítás természetesen nem csak egy szakmai életrajz egyes állomása, de egyúttal egy új koncepció is, mely egy meghatározott kurátori elképzelés alapján igyekszik egy újabb aspektusát megmutatni az adott művész gazdag életművének. Itt persze mindig adódik a kérdés. Mennyiben hoz mindez újat? Látunk majd új ötleteket felmutató képeket? Vagy egyáltalán - képes egy művész újra és újra megújulni? Végignézve Szöcs Géza munkáin, számomra ez nem lehet kérdés. Géza alkotókedvének szinte semmi sem szabhat gátat, ezpedig abból is fakad, hogy soha nem fél megnyílni, bátran nyúl a grafika technikáihoz, kísérletezik, vonalait pedig mindig őszinték. Engedjék meg, hogy röviden kiragadjak párat ezen megoldások közül, és a teljesség igénye nélkül átnyújthassak Önöknek egy értelmezést Szöcs Géza munkáiról.

Géza munkái talán egyikei azoknak, melyeket az első találkozás pillanatában nem is lehet egészében felfogni, legalább is nekem mindig ez volt az érzésem. Képei olya-

nok, akár a legjobb párbeszéd, ami a kölcsönös dialógus folyamán bontakozik ki egyre mélyebb és mélyebb rétegeiben - vagy jelen esetben a műélvezet folyamata során.

Mert ez a művészeti anyag nagyon sokrétű; az alkotófolyamat első lépésétől rengeteg különböző festékréteg, motívum, forma kerül a felszínre, melyek mind mind külön jelentéssel bírnak, mindegy, hogy adott esetben meleg technikáról, tus, toll, vagy akril festékről, esetleg szénrajzról van -e szó. Absztrakt és figuratív ábrázolás határán mozognak, néha hol az egyik, hol a másik oldalra billenve, attól függően, hogy mi az a gondolatiság, melyet kifejezni kívánnak. Fontos, ugyanakkor, hogy Géza soha "akar" az egyik vagy a másik lenni. Átengedi magát a leginkább freud-i művészetszichológiából ismert, az álomhoz hasonló és a külvilágot kizáró alkotómunkának, rábízva magát az érzéseire, miközben szakmai precizitással és hozzáértéssel végzi a folyamat minden egyes fázisát.

Tehát egyszerre absztrakt és figuratív. Művészete messziről megnyesett formák, érdes felszínek és színek harca, majd közeledve, belépve a kép sztratoszférájába, a köd foszlik és elkezdenek kibolani a részletek. A rézlemez felületén ejtett karcolások csak közelről engedik láttatni az ember arcot, más esetekben a sok férfi és női alakot, ismert vagy ismeretlen motívumokat, építészeti részleteket, ablakokat, ajtókat, utcákat és tereket, melyek a művész lelkének házában élnek. De lehet ez a felület emlékek udvara is, egy intim közösségé, ahová a bepillantásra most engedélyt kapunk. Olyan az egész, mint egy műholdas felvétel grafikai technikák ötvözeteként. Ez a felismerés engem olyan élménnyel gazdagított, melyet eddig sehol másnál nem tapasztaltam. Ezért hálás vagyok Gézának.

Más esetekben alkotónk inkább filozofikusabb gondolatainak tereként tárja elénk a műalkotást. Sőt, nem csak a filozófia, de a hermeneutika tudománya felől is meg lehet közelíteni a sorba szépen illeszkedő új akril sorozatot ablak motívumait. Ez a már- már idealizált ablak ábrázolás számos ilyen kérdéssel él felénk. Ab ovo - hol az én helyem a műben? A mű befogadása szempontjából - melyik oldalon állok, mint befogadó? Kívülről befelé, vagy belülről kifelé nézek most a világra? Vagy egyáltalán - hol helyezkedik el ez az ablak? Keresem az ismert soproni házak gótikus íveit, a román kor alkotta szögletes ablakkereteket, mély ablakbélleteket, azokat a belvárosi épületeket, melyek üvegablakából a nap valamelyik órájában pontosan ilyen színekben tör utat magának a fény. De lehetséges volna, hogy nem egy létező hanem csupán ismert részletből külön összerakott képről van szó? Az ablak ugyanis különleges motívum. Az ablak médium két világ között, terek, idők és dimenziók között.

A médium-lét kérdése viszont még szembetűnőbb azokban a munkákban, melyekhez Géza régi, ódon könyvek lapjait alkalmazta mint hordozófelületet, melyek egyúttal nála - hagyományosabb kinézetű társaik mellett - a művészi vázlatfüzetek funkcióját is betöltik. A dolog izgalma az, hogy a könyv maga is egy médium, mely egy olyan művet hordoz, mely nem születhet meg annak befogadója, olvasója nélkül, miközben a vizuális, festett kép a priori látható. A grafikusművészi alkotófolyamat során keletkezett új mű tehát kép a képben, médium a médiumban. A mű kérdése ugyanakkor nem erre az egy alkotófolyamatra, hanem a különböző művészeti ágak kapcsolatára és sajátosságaira is rámutat. Mert míg a kép létezik, addig az epikus mű nem tud a néző nélkül megszületni. Ezen alkotások mindamellelt visszautalnak arra is, hogy én magam is egy médium vagyok, hiszen az én szememen és az én elmémen keresztül futó lineáris szövegből születik majd meg az epikus alkotás, vagy arra, hogy

jelen esetben gondolataimat én is szavakká és mondatokká alakítva tárom most Önök elé. Mély és összetett üzenetek ezek.

E jelen kiállítás koncepcióját illetően nem mehetünk el szó nélkül az anyagban kezdetektől erőteljesen jelen lévő archaizáló hatás mellett. A maratott, vágott és karcolt rézlemez a régi pergamenek képviselőiként szólunk hozzánk, megidézve olyan legrégebbi írott nyelvi emlékeinket, amik kultúránk és magyarságunk, vagy a keleti kultúrák írásjeleihez is hasonló motívumok segítségével egész emberiségünk eredetéről szólunk nekünk.

Bravúros a „T” alakzat tetejére felhelyezett rézlap ötlete, mely egyből megtelik valami égi és földi találkozásával, és az így keletkezett új munka valamifajta ars sacra alkotássá nemesedik. A keresztformára felfeszített emberarc immáron az ecco homo, A Létező, maga Krisztus, annak rézlemezre karcolt arcvonalai pedig Veronika kendőjének pozitívját adják, Krisztus igazi arcát.

Mindez csupán az eleje a különböző értelmezéseknek, de megpróbálom most nem elvenni Önöktől a művek megfejtésének örömét. Szívből gratulálok A művész Úrnak és családjának a csodálatos tárlathoz, a kurátornak a sikeres munkához, és mindenkinek ahhoz, hogy kitartott velem a szöveg legvégéig. Mindenkinek köszönöm, a kiállítást ezennel pedig megnyitom.

(Elhangzott a jánossomorjai a Glázer-Kozma Galériában. 2019. április 5-én.)

FÜZI EDIT

KOHÁN IMRE MOZAIKKÉPEINEK KIÁLLÍTÁSA A SOPRONI PETŐFI SZÍNHÁZBAN

Szeretettel köszöntöm Önöket, Hölgyeim és Uraim, a 2018/19-es évad hatodik, s egyben utolsó premierjén, ahol a most már több éve – az Önök által nagyon jól ismert Izsó Katalin jóvoltából, nagyszerű szervezőképességének köszönhetően – hagyomá-

nyossá vált, hogy képző- vagy fotóművészeti kiállítás megnyitójára, a kiállító művész bemutatására is sor kerül.

Tisztelt színházlátogatók, akik itt és most tárlatlátogatók is!

Ma este a színpadon a Tied a világ! címmel, az 1960-70-es évek meghatározó, a magyar beatzene megteremtőiként számontartott, ikonikus ILLÉS együttes zenéjére készült, zenés társasjátékot láthatjuk, hallhatjuk. Itt az első emeleten pedig Kohán Imre szemet gyönyörködtető mozaikképei fogadnak bennünket.

Bátran mondhatom, különlegesnek számít mindkettő, a színpadi darab műfaja és a kiállításon látható alkotások műfaja is. Úgy vélem szerencsés találkozás. Remélem Önök is egy kicsit meghökkentek, meglepődtek, mikor a kiállítás terébe érkeztek. Ilyen nem szokványos, azaz a festészethez, az ott alkalmazott technikákhoz nem szorosán kapcsolódó alkotások még nem szerepeltek a kiállítási palettán. Az itt látható ún. mozaikképek látványa, dekorativitása szinte fogva tart minket. Napjainkban ritkán találkozunk mozaiktechnikával készült képekkel. Talán a dekorativitását kihasználva, mindennapjaink díszítő eszközeként ismertebb. Pedig a mozaik, mint alkalmazott művészet is a kezdetektől végig kíséri az emberiséget. Gondoljunk csak az ókori épületek padlóira, falaira, homlokzati díszekre, idézzük fel a mezopotámiai kultúra remekeit, ahol főleg kőből, kerámiából, majd üveget, esetleg drágaköveket alkalmazva készültek. Vagy ott vannak a bizánci, konstantinápolyi műrecek, a középkori templomok káprázatos üveglakalai.

A mozaikkészítésnek, alkalmazásának aztán voltak hullámvölgyei, de újra és újra divatba jött. Újra és újra felfedeztük a benne rejlő lehetőségeket. Nálunk Magyarországon a polgárosodással az 1800-as évek második felében és a XX sz. első felében főleg a szecesszió hatására lett divatos. Budapesti paloták, közintézmények sokasága rejti még manapság is az egyik leghíresebb üvegmozaik készítő művész Róth Miksa szépséges alkotásait. Aztán betörték az úgy nevezett piacra a Tiffany technikával készült, elérhetőbb áron megvásárolható tárgyak. Tehát van egy ősi és egy modernebb változata a mozaikkészítésnek, alkalmazásának. Napjainkban az üvegmozaik a leginkább kedvelt.

Jelen kiállító művésztünk, Kohán Imre, aki Róth Miksa művészetének nagy rajongója is, ezzel a technikával készíti alkotásait, az itt látható képek ennek reprezentánsai. Igazi képzőművészeti alkotások, semmiképp nem sorolhatók az iparművészet kategóriájába. Bár ő is kapott például Budapesten is üvegajtóra, ablakra, különböző díszítésekre megbízást, ami fontos tényező minden alkotó, minden művész életében. Tudjuk mi is jól – nem csak kiállításokból él az ember.

Na de, hogy lesz manapság valakiből üvegmozaik készítő művész? Különösen akkor, ha nem is készül művésznak, hanem úgy, mint Kohán Imre, igazi sportember, kiváló vízilabdázó és edző, amely a mai napig jelen van életében. Igen jól hallották! Kohán Imre az 1970-es évek végétől és a 80-as években, sikert sikerre halmozó FRADI klubcsapatának és a Gyarmati Dezső vezette magyar vízilabda válogatottnak volt oszlopos tagja. Így aztán a sportnak és a vízilabda népszerűségének is köszönhetően egy igazi, világot látott emberré vált. Ehhez azonban hosszú út vezetett.

A 80-as évek, itt nálunk, a világiárásnak még nem igazán kedveztek. Vízilabdázóként versenyek alkalmából ugyan lehetett utazni, de a várost, netán az országot megismerni nem. Aki erre vágyott bizony komoly akadályokba ütközött különösen, ha un. kapitalista országot, vagy a nyugatot szemelte ki magának. Sikeres sportolóként még neki sem adatott meg, hogy egyszerű utazóként útlevelet kapjon pl. Svájcba.

De ő a mai színdarabunk címét Tied a Világ! – komolyan gondolta. Úgy döntött daczból is, hogy egyik alkalommal nem jön haza a csapattal és nem kis bátorsággal, a nyelvet még nem is ismerve, az NSZK-ban maradt. Ekkor kezdődötték számára, a különleges tapasztalatszerzés évtizedei. A jó értelemben vett vándorlás az általa választott úton levés éve. Vízilabdaedzőként járta a világot. Közben reklámszakemberré is képezte magát. Ezekről az évekről, a változó helyszínekről, országokról sokat lehetne mesélni, de erre itt és most nincs lehetőség. Egy rövid, szinte szemérmes felsorolás az itt látható plakáton is megjelenik: Németországon kívül Olaszország, Svájc, Szentföld, Málta, Ausztria.

Arról azonban fontos beszélnünk, hogy a művészetek, nevezetesen a képzőművészet felé történő fordulást az 1990-es évek hozzák, amikor, ahogy lehetősége nyílt rá, visszatérve Budapestre, megismerkedik jelenlegi feleségével, aki finn gyökerekkel rendelkezik, de szentpétervári születésű. Ő is kalandos utakon érkezik Budapestre és ízig-vérig művész ember, aki sajátos, a misztikumhoz, a szakralitáshoz kötődő élet-szemléletet hoz magával. Ötvös képzettsége van, de ékszerkészítés mellett festésszettel is foglalkozik. Kohán Imre az inspirációt, az alkotás vágyának felébredését, és nem utolsó sorban a különböző technikák megismerését (többek között a mozaikkép készítését is) mind neki köszönheti. Úgy látszik a „keresd a nőt” örökérvényű. Természetesen aztán találkozik újabb mesterekkel, tanítókkal, de az önképzés, az együtt alkotás vágya első helyen marad, a több közös és egyéni kiállítás mellett. A 2000-es évektől már családjával járja a világot, ekkor élnek 1 évet Izraelben, 4 évet Máltán, de a honvágy egyre közelebb hozza őket Magyarországhoz, még egy kisebb kitérő Ausztria, aztán 2012-től talán a nyugvópont? Sopron.

„Nagyon megszerettük a várost – mondja Imre. – A belváros 7. éve már, hogy elbűvöl bennünket. Mind a mai napig a rendkívüli természeti környezetén kívül, itt találunk a most már vágyott nyugalomra. Ez a város pont akkora, hogy még ember léptékű. Kulturált, szép, szerethető. Előtte Bécsben éltünk, de a feleségem nem szerte és az ő ötlete volt Sopron.”

Ugye ezen már nem is csodálkozunk. Nézzük csak meg azt a képet, ahol a kavargó apró, színes mozaik szemekből előtűnik egy időtlen, örök szépséget sugárzó női arc!

Kohán Imre nem régen úgy döntött, eljött az ideje, hogy a képzőművészethez kapcsolódó közösséget keressen, és igazi polgára legyen városunknak. Így talált ránk a Soproni Képzőművészeti Társaságra, amelynek reményeink szerint feleségével együtt, hamarosan aktív tagja lesz. Bízunk benne, ezt a premier kiállítást, az első, szerencsés bemutatkozó lépést Sopronban, több követi majd.

Végezetül: Boldizsár Ildikó meseterapeutától idéznék egy gondolatot:

„A mese hősei folyton mozgásban, úton vannak, mert tudják, hogy nem lehet mindent egy helyen megtalálni. Nem is ott keresik. Mennek, mendegélnek, és bárhol járnak, tapasztalatokat szereznek, hogy azokat a maguk hasznára fordítsák.”

Biztatom Önöket, hogy Kohán Imre példája és útmutató üzenete nyomán, legyünk mi is meshősök! Bátran éljünk lehetőségeinkkel, hisz életünk során mindig kapunk inspirációt arra, hogy jobba, szebbé, harmonikusabbá tegyük belső és külső világunkat, hiszen mindkettőt mi, saját magunk alakítjuk.

Csak bátran, Kedves Hölgyeim és Uraim! Miénk a világ!

*(Elhangzott a Tied a világ című zenés darab soproni premierjének szünetében
2019. április 13-án.)*

NAGY MÁRTA

WÉBERNÉ NAGYKUTASI ERZSÉBET KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁN

Tisztelt Egybegyültek, családtagok, érdeklődők, művészetbarátok, mindazok, akik vasárnap délelőtt eljöttek ide, hogy kiszakadjanak a hétköznapi taposómalmából.

Wéberné Nagykutasi Erzsébet kiállításának megnyitóján én a bátorságról szeretnék beszélni Önöknek. Egyrészt, mert a bátorság hozott össze bennünket...

Erzsike a kilencvenes években a soproni mentőállomáson dolgozott és szót emelt az épület méltatlan állapotai miatt. A falak penészesek voltak, a szekrények szinte összedőltek, nem volt hol pihennie az éjszakázóknak. Nekem, az újságírónak nyilatkozott arról, milyen körülmények között kénytelenek dolgozni bajtársai... Ehhez akkor is nagy bátorság kellett, s mindketten tudtuk, a botrány nem maradhat el. Tényleg méltatlan volt a soproni mentőkhöz az akkori, Árpád utcai épület, de ez csak akkor vált kellemetlenné, amikor nyomtatásba került. Pedig mindenki ismerte a körülményeket...

A cikk utóhatásairól ő tudna többet mesélni, én csak jóval később tudtam meg, hogy – finoman fogalmazva – nem dicsérték meg, amiért a panasszal a nyilvánosság-hoz fordult. Aztán meg mégis kitüntették. Hiszen igaza volt. S az igaz kimondásához megvolt a bátorsága is.

Azóta hosszú évek teltek el, Erzsike boldog nyugdíjas, pihenhetne, unokázhatna, nézhetné a tévében a sorozatokat. De nem, ő a maga módján most is bátran harcol. Most ecsettel, grafitval, olajjal, mikor mivel... Talán képzavarnak tűnik, de küzdelem ez a javából. Küzdelem az eszközökkel, hiszen meg kell szelidítenie a vonalakat, a színeket, a formákat, az árnyékokat. Fáradhatatlanul tanul, képezi magát, figyel. Kipróbál új anyagokat, technikákat, keresi a kifejezési formákat. De mit is akar kifejezni? Mi nem hagyja nyugton?

Wéberné Nagykutasi Erzsébet: Toscana

Minden emberben ott szunnyad valamilyen tehetség, de a legtöbbszörben nincs meg a kellő szorgalom ahhoz, hogy az felszínre kerüljön. Rohanunk valahová, valamiért, erőnköt veszítjük a hétköznapi taposómalmában. Az idő a legnagyobb ellenségünk.

De most, vasárnap délelőtt, Erzsike képei legyenek felkiáltójelek ezeken a falakon. Emlékeztessenek bennünket arra, ő szerzett magának az alkotáshoz időt. Mi is megpróbálhatnánk... Hiszen ő is feleség, anya, nagymama, van kertje, kutyája, rengeteg feladata. Lehet, neki is fáj néha a feje, a dereka. De legyint; kezébe vesz egy ceruzát és indul. Indul harmóniát teremteni, keresni a szépet, a békességet vagy a különlegest. Témaválasztása változatos, ami megtetszik, lefesti, lehet az egy táj, egy különleges tárgy, vagy egy portré a szeretett arcról. Technikában sem ismer korlátozást, jöhet grafit, tus, akril, akvarell, olaj, lehet monotípiá. Unszólásra azért bevallja; a legkedvesebb számára a pasztell. Jól is áll neki – a pasztell puha, lágyan egymásra mosódó, hamvas színfoltjai illenek hozzá.

De nem vagyok műkritikus, térjünk vissza a bátorsághoz. Hiszen az alkotáshoz is bátorság kell. S a világnak nagy szüksége van – lenne – bátor emberekre. Az új utakat keresőkre, a kíváncsiakra, a szorgalmasokra, a nyughatatlanokra. Ők viszik előre közös dolgainkat. Az eszköz nem fontos, néha a kéz is megremeghet, a lényeg a hozzáálláson van: nemcsak elveszek, kapok a világból, adni is akarok...

Wéberné Nagykutasi Erzsébet pedig az én szememben nem csak bátor, hanem olyan ember, aki adni is szeret. Minimum egy mosolyt, de például sütemény is mindig van az asztalán. Most az eddig ki nem állított képeit adja nekünk. Tudom, hogy úgy tette fel a fehér falakra ezeket az alkotásokat, mintha a lelke legmélyét tárta volna fel. Így nézzék őket; szeretetből készültek, fogadják hát szeretettel.

Otto Herbert német író szerint „Egyikünk sem aknázza ki arra való képességét, hogy teljes életet éljen a szeretet, az egymással való törődés, az alkotás és a kísérletezés legmélyebb értelmében. Pedig a bennünk rejlő lehetőségek megvalósítása életünk legizgalmasabb kalandja”. Az írónak igaza van, elfelejtünk törekedni képességeink kiaknázására. De itt van nekünk Erzsike, aki az orrunk alá dörgöli: én igyekszem, tegyetek így ti is!

Erzsébet gazdasági pályán dolgozott, egészen nyugdíjazásáig. Mindig volt feladata bőven, s ő olyan anyagból van összegyúrva, hogy nem akar, nem tud feladatok és kihívások nélkül élni. Azt mondja, hiányzott az életéből a pörgés, kereste a helyet, a formát, az új lehetőségeket. Így talált rá a rajzolásra, a festésre. A számok szigorú világából a színek szabad birodalmába lépett. Ő így fogalmaz: „a háztartási munka, a kertészkedés és az öt unoka mellett szerettem volna feldobni a nyugdíjas éveimet. Később kezdtem a festést, ezért keményen kellett dolgoznom. Önképzéssel és az ALPOK Képzőművészeti Kör tanárának, Sosztarich Andrásnak a segítségével fejlesztettem ismereteimet. Az Alpok körrel több kiállításon is bemutattam alkotásaimat. 2017 januárjától tagja vagyok a Soproni Képzőművészeti Társaságnak. Négy önálló kiállításom volt”.

Azt is szokta mondani: mivel később kezdtem, nincs kifutási időm...

Én meg azt mondom erre: ne fusson.

Meg azt, hogy igenis van ideje, van akarata és van bátorsága is az alkotáshoz. Rajzoljon, fessen; elsősorban önmaga öröme, s ez az öröm át fog jönni a képein.

Mi pedig nézőként továbbvihetjük ezt az örömet.

Végül had idézzem Szemjonov Nobel-díjas vegyész. Szerinte „az alkotás öröme nem valamiféle kiváltság, amely csak a nagy tudósokat vagy művészeket illeti meg.

Minden ember, bármely foglalkozási ágban, alkotó munkát végezhet és átélheti annak szenvedélyeit, kereséseit, eredményeit és felfedezéseit, ha akarja ezt, és képes megvalósítani önmagát”.

Legyen előttünk ez a kiállítás példa!

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2019. április 28-án.)

VARGHA ZSUZSA

RÉGI SOPRONI UTCÁK, RÉGI SOPRONI MESTEREK

Kedves Barátaim, Kedves Vendégek!

Amikor készülvén erre a kiállításra elkezdtem gondolkodni a régi soproniakról, és felidéztem a gyermekkorom ismerőseit, egy megvilágosodott pillanatban rá kellett jönnöm, hogy mostanra már én magam is régi soproni vagyok. Mese nincs. Így aztán lassan én is beülhetek a kályha mellé és mesélhetek az megszervolt utcákról, a bennük lépdelő emberekről, meg a házak között bekúszó napsugárról, ahogy csillan az utca kövén. De őszintén megmondom, nem szeretném, ha ezekről a hétköznapi csodákról csak a kályha melletti mesékből tudnának majd az utánunk jövők.

Minek kályha, minnek mese, ha vannak még képek, amiket nézegethetünk, hosszan szeretettel, fürkészve és elábrándozva. Minek a mese, ha vannak helyek, ahol összejöhetünk és az elábrándozó képnézegetés mellett még szólhatunk is egymáshoz, esetleg felidézhetünk néhány régi emléket, amit aztán mások tovább mesélnek a többieknek. Valahogy így maradtunk fenn eddig is. Egymásnak adva emlékeinket, érzéseinket egy városról.

Műhl Aladás festőművész barátja László Gyula professor szerint a város csupán holt kövek összessége lenne az emberek nélkül, az emberek a maguk képére és hasonlatosságára építik otthonaikat, hitük alkatára templomaikat, s ez bennük a lényeges és szép. Amikor a városra gondolunk, akkor emberekre gondolunk. Én Ali bácsira, ahogy ott állt az Ikva-pataknál, előtte a kis favázás festőasztallal és „föstött”. A szobája jut eszembe, ahol tízéves kislányként sokszor vendégeskedtem és ahol a bokám-

Mende Gusztáv: Vásár a Szent Mihály utcában

nál a falnak támasztva körös-körül képek voltak, és ha kinéztem az ablakán szemben a Lénárt-kereszt negyedik csonka tornyocskájába akadt meg a szemem. És tudtam a történetet, hiszen Ali bácsi elmesélte, hogy egy légitámadás sodorta helyéről azt a tornyot, be a csukott ablakon át, egyenest a fekete zongorára.

Emberek járnak eszemben, akik hálásan és rajongva szerették a még régebbi soproni képmutatókat, azok az emberek, akik a mecénáskodás mellett tisztelettel és figyelemmel halmozták el szeretett „föstőiket”. Mert nagyon jól tudták, kölcsönbe kapjuk ezeket a várost formázó köveket, amikből a házaink, templomaink épültek. Megkaptuk az elődöktől, továbbadjuk az utánunk jövőknek, a mi felelősségünk pedig abban van, hogy a kövek szószólói legyünk.

„Nézzétek, ilyen volt a Mihály Napi Vásár a Wiedenen!”, „Ilyen a Tűztorony az alkonyatban! és nézd, nézd azt a kis árva napsugarat ahogy megcsillan a megyeháza csücskén...”

Hogyan tudnánk ezt nélkülük? Egyáltalán mi lenne velünk, ha nem lenne hova kapaszkodnunk? Szeretetteljes ecsetvonásokba, biztonságot adó múltbéli pillanatokba?

Szemlélődjünk, lessünk be a régi Sopron egy-egy meghitt pillanatába, borzongjunk a ködös Rózsa utcán, érezzük a kora nyár illatát beleszippantva az ablakba kitett csokorba és burkolózzunk a szüret közeledtét jelző vásári forgatagba a Szent Mihály-dombon!

De legfőképpen viseljük szívünkön a gondolatot, hogy a saját önismeretünkhöz milyen nagy szükségünk van rájuk, hogy a soproni „föstők” emlékezete nem néhány ember hobbija, hanem egy egész város kötelessége.

Viseljük szívünkön mindannyian ezt a gondolatot!

A „Régi soproni utcák, régi soproni mesterek“ című kiállítást nagy tisztelettel és szeretettel megnyitom és ajánlom a közönség figyelmébe!

*(Elhangzott a Soproni Széchenyi István Városi Könyvtár Bánfalvi Fiókkönyvtárában
2019. május 2-án.)*

BÁBINSZKI GEORGINA

NAGY MÁTÉ ÉREMMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szeretettel köszöntöm Önöket! Különleges esemény ez Nagy Máté éremművész számára, hiszen első önálló kiállításának megnyitójára gyűltünk itt ma össze. Mi jut eszünkbe a kiállítás „Szilánkok” címéről? Talán egy kiállításnak a töredékes, életműből kiragadott volta. Valóságzilánkok, melyekből a művész szemléletének mozaikja áll össze. Nagy Máté szerint ennél egyszerűbb a dolog: a szilánkszerű formák végigkísérik alkotói életművét, és nyomon követhetők ezen a kiállításon mind ábrázoló, mind absztrakt művein. Máté nevében is köszönetet szeretnék mondani Szöcs Gézának a Torony Galéria rendelkezésre bocsátásáért és Mácsadi Orsolyának a szervezésért. A múzeumi tárlókat köszönjük Nemes Andrásnak és a Soproni Múzeumnak. Természetesen köszönet illeti Mátét is a kiállítás felépítéséért.

Engedjék meg, hogy bemutassam Nagy Máté kaposvári születésű építész és éremművész szakmai munkásságát. Építész diplomáját 2013-ban szerezte a soproni Alkalmazott Művészeti Intézetben. 2015-ben elkezdte a Cziráki József Faanyagtudomány és Gyártástechnológiák Doktori Iskolát, 2018 óta pedig doktori disszertációján dolgozik. Éremművészetet mesterétől, Soltra E. Tamás szobrász- és éremművésztől tanult. Részt vett a szakma legrangosabb csoportos kiállításain, mint a soproni Országos Érembiennálén három ízben, valamint a FIDEM (Nemzetközi Éremművészeti Egyesület) kongresszusain három alkalommal: Szófiában, Ghentben és a kanadai Ottawában. Ezen kívül medáljai láthatóak voltak Shanghaiban az International Coin and Medal Art kiállításán is. 2013-ban Kiss Nagy András Emlékdíjjal és az OMDK 2. helyezéssel tüntették ki. Érmeinek egy része megtalálható a Soproni Múzeum állandó gyűjteményében.

Jelen kiállításán éremművészetének keresztmetszetén keresztül átfogó képet kaphatunk eddigi munkásságáról. A művész 31 érmeinek kiállításával törekedett minden éremsorozatának teljes bemutatására. Az érmeek témája, mérete, formátuma, sőt színvi-

Nagy Máté: Mennykövek

lága köti össze a sorozatok egyes darabjait – így képviseltetik magukat a Soproni látképek, az Állatkerti séták, a Kékszakállú herceg ciklus, a Mennykövek, az Utcái minták (Street patterns) és a Folyadéktanulmányok. Minthogy az érem műfaji meghatározása szerint egy kis méretű, a síkból általában kevésbé kiemelkedő, kétoldalú dombormű, ebben az értelemben csak egy éremciklus található a kiállításon: a Mennykövek. Ez a sorozat 6 darab érmet számlál, valójában ezek 3 érem 6 éremoldalai, mivel mindhárom érem elő- illetve hátlapjáról külön-külön öntvények születtek. A kiállítás többi darabja műfaji értelemben plakett, azaz egyoldalú, kis méretű, lapos dombormű. Ennek formája igen változatos itt a kiállításon; az egyetlen klasszikus, négyyszögletes alakú plakett a Festő közt ábrázolja, mely esetében három öntés készült ugyanarról a mintáról. Nagy Máté gyakorta kísérletezik új színek és felületek létrehozásával. Az érmekre ráakadó patina idővel változik, ezért azok újra és újra átdolgozást igényelnek, hogy felületük, színük az eredeti maradjon. A különböző kémiai oldatokban való „éremfürdetés” során mesterséges úton létrehozott patina színei a barna, sárga, fehér, zöld és ibolya árnyalataiban pompáznak, illetve a lila színnel különleges színjátékos hatás érhető el. Ez utóbbit láthatjuk az egyik soproni látképen, ahol a felhős ég festői hatása kiválóan érvényesül.

Nagy Máté éremművészetének kezdetét a soproni látképek szó szerint fémjelzik. 2012-ben az akkoriban újjára indított Septem Galéria profiljaként a művészi igényű soproni emléktárgyakat választotta, amely galéria pályázatára a művész első, soproni utcákat ábrázoló érmeit készítette. A három bronzplakett kompozíciója hasonló: az utcák az érem közepén a távolba vonzzák a tekintetet. A soproni helyszíneknek nem csak felismerhetősége, de emblematikussága is fontos szempont volt a művek készítőjének. A jellemző soproni hangulatot építészeti elemekkel ragadta meg az alkotó, de azokat az említett lilás, irizáló patinaeffektussal fűszerezte, ily módon atmoszférát varázsolvá az üres felületekre. A jobb szélső érmen a soproni utcarészlet nagy, sima felületeivel és a házak közé zárt sikátor geometrikus vonalaival már az absztrakt művészet felé mutat.

A soproni látképeken kívüli egyedüli figurális sorozatának vázlatrajzai a bécsi állatkertben tett séták során készültek, amelyek alapján készült öntvényeket szintén láthatjuk ezen a kiállításon. Nagy Máté elmondása szerint ezek a művek igazi „öröm-alkotás” folyamatából születtek azt követően, hogy korábbi munkái röviddel ez előtt jelentek meg először az érembiennálén. Az Állatkerti séták előtt és után keletkezett absztrakt alkotások feszültsége után szinte felüdülésnek hatott számára az élőlények ábrázolása.

A három részből álló Street patterns, azaz Utcái minták nevezetű műben a cím adhat kellő utalást a plakettek témájához. Hol keresendők ezek a minták: függőlegesen vagy vízszintesen? Ha tudjuk, hogy az első látásra absztrakt művek falon lévő gyári szellőzőket, autógumikból rögtönzött bójákat és lomtalanításkor kiszelektált, földre tett lámpabúrákat ábrázolnak, e tárgyakat már könnyen kontextusba tudjuk helyezni. Az azonban, hogy ezek a három dimenziót sejtető terek a valós tér mely koordinátáján helyezkednek el, nem lényeges szempont a művek létrejöttéhez. Míg, mint láttuk, a soproni látképek konkrét, felismerhető helyeket ábrázolnak, a Street patterns tárgyai a világon bárhol felállíthatók, nincs helyszín-jellegük. Ezen plakettek elkészülte után olvasott Máté az úgynevezett „nem-helyek” antropológiai fogalmáról Marc Augé-nál, mely a tér identitás nélkülségéről és az ember ebben megélt magányáról szól. Három ilyen „nem-helyet” ábrázol a Street patterns. Nem csak a tér, a tárgyak is elveszítik identitásukat: például a szocialista, narancssárga, függő lámpabúrák kábeljei egyforma kötegekbe vannak csavarva, így ismétlődő mintát hoznak létre. Eredeti kontextusuk-

ból kiragadva, rendeltetésüktől megfosztva, eredeti anyaguk és színük elvesztésével és bronzba konvertálásával a hétköznapi, banális tárgyak művészeti magasságokba emelkednek.

Még az ábrázoló művészet területén maradunk, de már a non-figurativitás határmezsgyéjén lépdelünk, amikor a Folyadéktanulmányokat tesszük vizsgálat tárgyává. A vízcseppek egyesülését, a kitörő folyadéknyalábok egy vízbe ejtett tárgy által okozta dinamikáját és a folyadékörvény spirálos mozgását faragta fába a művész. Eredetileg öntőpozitívnak készült Máté első fa plakettsorozata, azonban mivel elégedett volt az eredménnyel, úgy döntött, a plakettek végleges anyaga a fa marad. A gipsszel és a viasszal szemben a fa nem csupán átmeneti, mintázó anyag, hanem lehet maga a kész mű is. Az ábrázoló (fa) és az ábrázolt (víz) is az öt elem egyike, a természet anyaga.

A természetadta formák nagy hatással voltak a művészre a Mennykövek nevezetű érme megmintázásakor is: a természetben előforduló, a világtűrőből a Földre érkező meteoracél mintáit alkotta meg mesterségesen. Akárcsak annak idején az inkákat – akik acélbányászat híján a meteoritokból nyerték az összes, általuk felhasznált acélt –, a művész is lenyűgözte az égből érkező, isteni szikrát hordozó természeti képződmény: mi emberek ugyanis időről időre elfelejtjük, hogy az istenitől származunk. Ahhoz, hogy átérezzük, van élet a mindennapok szürkeségén túl is, időnként gondolatban vissza kell térnünk a transzcendentálishoz. Máté talizmánként magánál hordott egy eredeti, kör alakúra vágott meteoracélt. Akit megkérdezett, mi lehet ez a tárgy, általában a „chip-kártya” választ adta, de legalábbis mindenki valamilyen mesterséges kultúrtárgyra gondolt. Érdemes belegondolnunk, hogy a természet is alkot legalább olyan komplex formákat, mint az ember, és a természetben minden emberi műnek megvan az előképe.

Nagy Máté munkásságát lekeresztendő, végül, de nem utolsósorban említést kell tennünk a Kékszakállú herceg vára című sorozatról. A misztériumjátéknak Bartók Béla operafeldolgozása, illetve annak többféle színpadra vitele inspirálta az éremművészt a sorozat megalkotására. Meseszerű várban játszódik a történet, amely az örök férfi lelkét jelképezi. Az örök nő ennek minden zegét-zugát maradéktalanul meg akarja ismerni, és meg is ismeri, ám ez egyikőjüket sem teszi boldoggá. Sorban nyitatta ki a hét szobát, melyek a férfilelek hétepesétes titkait testesítik meg. Máté egyes érmei a történet egyes szobái által keltett érzéseket fogalmazzák meg: ezek a kínzókamra, fegyveresház, kincseskamra, titkos kert, birodalom, könnyek tava, régi asszonyok terme. A 4. ajtó mögött feltáruló (tehát a sorozat közepén látható) Titkos kert formátumával és méretével kirí a sorozat többi eleme közül. Ez az egyetlen titok, amelyet Judit, a női szereplő igazán szívesen fogad.

Az éremművész következő projektje némiképpen kapcsolódik a Kékszakállú herceg várához, hiszen a következő sorozat is egy történetet mesél majd el, egyúttal újdonsággal is szolgál: egy bibliai történetet mond el. A Szilánkok című kiállítás május 30-ig lesz látható itt, a Torony Galériában, amelyhez nagyon jó szórakozást kívánok. A kiállítást ezennel megnyitom.

(Elhangzott a soproni Torony Galériában, 2019. május 14-én.)

HIPSÁGH GYÖNGYI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓ GONDOLATAI

Mivel én a megnyitóra „csak” vázlatot készítetek és a kiállítással kapcsolatos benyomásomat egy-egy szóval jegyzem le, így most írásban újra megfogalmazom érzéseimet és gondolataimat.

A kiállítás képanyaga jól tükrözi Gyöngyi színes egyéniségét, gondolatai szabadságát, szakmai tudását, ember- és természetszeretetét.

Nekem nagyon fontos, hogy a képek szóljanak hozzám. Beszélgessünk egymással, legyen ve-lük kapcsolatom. Állok a fotó előtt és tudjak „történetet” mesélni. Mivel én nem vagyok természetfotós, így a madarakat nem ismerem fel. Beismerve hiányosságomat számomra van kis madár (fecske-veréb) és van nagy (sas-keselyű), de ahogy ezeket a „történeteket”, a pillanato-kat a Gyöngyi

lefényképezte, azok a csodák. Minden tisztelem az övé. Én erre képtelen len-nék. Főleg azért is, mert már „alkatilag” sem vagyok képes rá. Hajnalban hasalni, várni, lesni a pillanatot, ez egy másik világ.

No, egy-két történetem röviden: Két „kismadár” áll egymással szemben, az egyik egy kicsit durcás. No, kibékülünk vagy összecsapunk? Tovább lépve van egy „nagy” madár. Méltóságtel-jes. „Én vagyok a Király, ne szólj hozzám.” Aztán egy épp felszálló madár hallal a csőrében. Ez már az enyém, gyorsan eltűnők a csalitosba.

Gyöngyi emberábrázolása szintén történetmesélő. Ül az asztalnál egy szénégető (tudom, mert ő mondta), vége a munkanapnak, a sörömet megittam, lassan megyek pihenni, hogy utána folytassam a véget nem érő munkát.

Az idős asszony a szűnyogháló mögött néz ki az ablakon. Még itt vagyok. Nagyon megható, megindító kép.

S itt az Emlékezés című fotója. Az öreg néni ül az ágyán, fáj a lába. Már egyedül élek, de egy cica itt van velem, mégsem vagyok egyedül. És hát itt van velem szem-ben egy asszony, aki lefényképez egy masinával. Hogy mi lesz ebből? Vajon látha-tom-e még?

Aztán az Apó című kép. Szemeiből szelíd derű, bölcsesség árad. Életútja az arcára van írva.

Hosszan beszélhetnék még a képekről, de akkor kisregény lenne belőle.

Zárógondolatként: mi Gyöngyivel barátok vagyunk, jól ismerjük egymás, talán épp ezért értem és érzem ennyire az alkotásait. Ám tudom és hiszem, hogy az átlag nézők is többet kapnak, ha meg-megállnak a fotói előtt és azok elkezdenek mesélni. Érezzék és merjék kimondani, hogy nekik mit mond ez meg ez a fotó.

Gyöngyinek kívánok további sikeres alkotó éveket, Önöknek pedig tartalmas élményeket!

(Elhangzott a Sopronbánfalvi Kolostor Hotelben 2019. május 18-án.)

TÖRÖK BERNADETT

A GYŐRI ART 9000 KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA ELÉ

Megtiszteltetés megnyitnom az ART 9000 Egyesület művészeinek kiállítását, hiszen alkotó rajztanárok hozták el munkáikat városunkba. Művésztanárok, akik pedagógiai hivatásuk mellett saját alkotói életműüket is építik.

Rudolf Steiner szerint az élményekkel járó benyomások lassanként eltűnnek emlékezetünkéből, de nem tűnnek el gyümölcseik.

A pedagógus inspirál, a tanulók élményeire épít, megismerteti velük az alkotás örömét. Ez folyamatos lelki és szellemi készenlélet jelent. Viszont számtalanszor előfordul, hogy a diák friss látásmódja is hat a tanárra.

Minden művész a belső csendből alkot. Vajon hogyan sikerül ezt a belső csendet megteremteni az alkotóknak? Hiszen a világ olyan zajos, az iskolák sem a nyugalom szigetei. Csodálattal adózok az itt kiállító kollégák előtt, ha titulálhatom őket így, nyugdíjas pedagógus létemre. Hatalmas terhek nehezdednek rájuk a mindennapokban, és mégis hittel, elhivatottsággal teszik a dolgukat.

Poszler György szerint a művészet varázs, mely átalakít. A könnyecseppet gyöngyszemmé persze nem, az embert emberibbé azonban igen. Ilyen nemes célt valósítanak meg a művésztanárok alkotói munkáikkal. A vizuális nevelés és az autonóm önkifejezés napi élmény számukra.

Az egyesület 2006 óta működik, elsősorban megyénkben, erre utal nevükben a 9000, a megye irányítószáma. Hihetetlen energiák tornyosulnak az egyesület tagjaiban. A kiállításokon való megjelenéseken túl nyári táborokat, workshopokat, múzeumpedagógiai programokat, játékonysági akciókat is szerveznek.

Szeretettel mutatom be a tagokat: Dubi Árpád, Gasparek Ildikó, Glázer-Kozma Edit, Joó István, Kostelec Éva, Kupai Éva, Kutasi Károly, Lappints Csaba, Milu Milanovich Ildikó, Peresztegi Erika, Priskinné Tuller Marianna, Szilágyi Jéger Teréz, Tanai Guzorán Anna, Vitáris József.

Nagy élmény volt a csoport honlapját nézegetve ismerkedni a művészekkel. Sokféle, mondhatnánk magánmitológia, ami közös bennük, a magas minőség.

Valahányszor találkoztam alkotásaikkal itt Sopronban, Győrben, vagy a Kőszegi Biennálékon, mindig lenyűgözött az izgalmas képi világ, a megfogalmazások magas színvonala. Valamennyiben ott rejlik a valóság megfigyelése, tanulmányozása, a továbblépés az elvonatkoztatásban, átírásban, a bravúros technika a gondolatok vizuális megjelenítésében.

Gárdonyi szavaival élve: „Ami szívből jön, a végtelenségből jön, mindenkinek a kincse. A szív művei halhatatlanok.”

Azzal a reménnyel nyitom meg a kiállítást, hogy maradandó élményekkel gazdagodunk a szemlélődés során.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2019. június 8-án.)

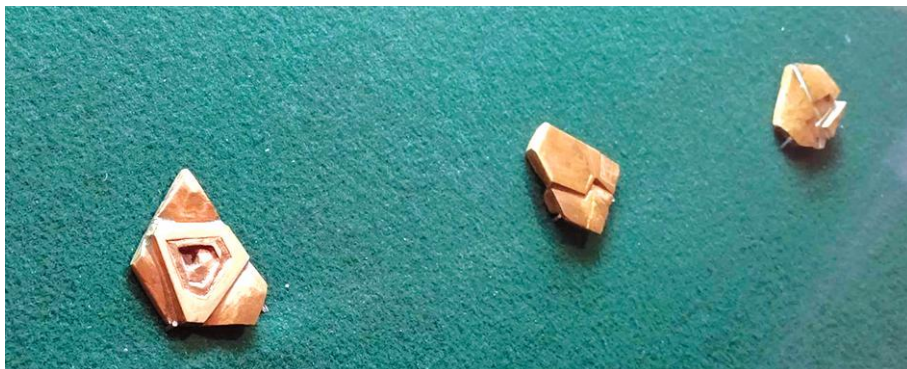
MÁCSADI ORSOLYA

MÉRFÖLDKÖVEK

Tisztelt Múzeumi Vezetőség, tisztelt Művész Úr, tisztelt Megjelentek! Nagy örömmre szolgál, hogy a Múzeumok Éjszakájának rendezvényén köszönthetem Önöket a Nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeum falai között, Nagy Máté éremművész időszaki kiállításán.

A bemutatott anyag egy fiatal alkotó eddig megtett szakmai életútját, vagy annak szilánkjait, mérföldköveit tükrözi. Mérföldköveket, amelyek sorában érmek, éremtervek, rajzok, vázlatrajzok, makettek és művészeti pályázatok anyagai követik egymást. A jelen alkalomra készített válogatás ugyanakkor nem csak egy élvezetes tárlatlátogatás élményét nyújtja, de magára az alkotási folyamatok fázisaira is reflektál. Ezek persze nem csak az érem készítésének egyes fázisait jelentik. A monochrome színhatású szénrajzok igényességükben és kidolgozottságukban kilépnek a tanulmány-és vázlatrajzok szintjéről, és a önmagukban is önálló művészi értékkel rendelkező alkotásokká válnak. Immárnon nem csak az építőművész struktúrákat és szerkezeteket átívelő látásmódját mutatják, de általuk egy művészi fejlődés is tetten érhető. Fontos továbbá, hogy a művészeti rajzok és vázlatrajzok nem kevésbé lényeges elemei egy művész és annak korának megítélése szempontjából. A művészi vázlatfüzetekkel foglalkozva jutottam ugyanis arra a megállapításra, hogy a vázlatkönyv szorosan összefügg az adott művész személyével, hiszen annak tartalma hű tükröt tart mindarra, ami a művészt egy bizonyos életszakaszában, egy bizonyos korszakban a leginkább érdekli, megérinti és foglalkoztatja. Melyek ezek a kérdések? A falakon függő cím nélküli természeti és építészeti ábrákra gondolok, melyekben a vonalvezetés határozott, összhatásukban maguk mögött már egy gyakorlott kezű alkotót sejtetnek. Tehát, amit láthatunk- különböző alkotásból eredő vizuális problémák ezek, és a kihívás, hogy az elkészült munka a születőben lévő gondolatforma legtükrösebb kifejezőeszközévé váljon.

Máté számára a legtükrösebb kifejezőeszköz pedig a rajz és az éremművészet. Az érem műfaja ugyanis nem más, mint egy szobrászati etűd. Egy gondolat vizuálisan körbejárható dallamsora tenyérméretre szabva. Más szavakkal - a Műhely könyvsorozatnak a szobrászatról szóló kötetében Fekete Tamás szerint az érem nem más, mint a szobrász erőfeszítései által művészeti szinten elkészített tenyér-méretű egyedi darab. Anyagát tekintve valamilyen fémről, esetében legtöbbször bronzról van szó, akár csak

Nagy Máté: Szilánkok

a tárlókban látható munkák esetében is. Az érem kis méretéből adódóan könnyen tárolható és gyűjthető, és megalkotása sem igényel túlságosan nagy helyet, és ha éppen sokszorosíthatóságáról esne szó, öntéssel erre is adódhat lehetőség. Továbbá, a tárgy felvehet szabályos vagy szabálytalan kör alakot, mindkét oldala lehet mintázott; lehet rajtuk dombormű, felirat, betű, szignatúra, esetleg az építészetből is ismert ornamentika, szemben a plakettel, melyre mindez csak egyetlen oldalára igaz. Ez az összefoglalás nagyszerűen hangzik, csakhogy e műfaji definíciós határolóvonalakat az eddig eltelt negyven év jelentősen elmosta. A legutóbbi érembiennálék tapasztalatai révén az új munkák a kötött méretektől eltekintve különböző anyagokból a legkülönösebb formákat képesek felmutatni, és idővel egyre kisebb a választóvonal a kisplasztika és érem műfaja között is. Dacára azonban a rengeteg fromabontásnak, az éremművészet még mindig időtálló műfaj, melynek hagyományait már az érett reneszánszban Pisanello a festő, Matteo de Pasti szobrász, és Cellini ötvösmester munkája nyomán is ismerhette az akkori kortárs. De nem kívánom terjengősen tárgyalni a történeti háttérét, csupán hazánkban egyetlen város nevének érdemes még elhangoznia, amely két évente biennáléval honosította meg az éremművészek versenyét - ez Sopron.

És most csak néhány példa a jelen látható mérföldkövekből, a kronológikuság és a teljesség igénye nélkül. Sopron nem csak Máté életútjának egy fontos állomása, de e város a lábasházás épületeivel, sikátoraival, zezugos részeivel a műveknek gyakori ábrázolt témáját is adja. Rögtön itt van példaként a Sopron sorozat, mely első volt az éremkészítés mesterségének darabjai között, a 2013-as biennálén pedig a Kiss-Nagy András emlékdíjat is elnyerte. A jellegzetesen kerek formába zárt, szépen cizellált sorozat elemei azonban kevésbé Sopron létező, mint inkább kognitív tereit ábrázolják, mindezt viszont a középkori óváros hangulatának legkarakánabb megragadása végett. Hasonlóan soproni téma az akvarell- és fotósorozatok után készült Street pattern, vagyis Utcai minták című széria, bontott épületrészleteivel, háztartási vagy ipari termékeivel plakettjeinek egyik felén. A választott szemszög felidézheti az Edgar Degas féle realista ábrázolású olajfestményeket, de a legfiatalabb művészeti ág, a film és a filmtekercs sajátosságai is megidéződnek általuk. Gumiabroncsok, konténerekbe rakott lámpabúrák ezek, olyan identitás nélküli objektumok, melyek már a Marc Augé féle tér-identitás pszichológiai fogalmához kapcsolódnak. Érdekes megfigyelés lehet, hogy dacára Máté építészeti tanulmányainak az építész szakmából ismert felmérések mértani tereit a kognitív és a pszichológiai tér fogalma váltja fel.

Többek között ugyanilyen jelentős mérföldköv volt A kékszakállú herceg várának sorozata is. Míg a street pattern elemei között inkább csak látszat hasonlóságokat találunk, addig a Kékszakállú érmek esetében sokkal több művészi kihívással kellett szembenéznie alkotónknak. A kihívás egyik része voltaképp az adaptáció fogalmához kötődik, egész pontosan ahhoz a kérdéshez, hogyan lehet a Balázs Béla által 1910-ben írt és a Bartók Béla által egy évvel később operában megzenésített munkáját, és vele a művészet egyik legtöbbször ábrázolt témáját kisplasztikai műfajba áttemelni. Itt kell megemlítenünk az ehhez köthető rendszerbe illeszthetőség problémáját. Hiszen, az egyes érmek számát, sorrendjét és témáját maga az opera narratívája, vagyis a szobák száma köti. A sorozat egyes elemeinek ábrázolásait Máté saját elmondása szerint az opera hallgatása mellett jelentős kutatómunkával és más, a témához kapcsolódó vizuális alkotások elemzésével készítette.

Talán már ebből is láthatjuk, hogy a legapróbb mérföldkövekkel is hosszú utat tett meg Máté, de a válasz továbbra is rajta áll, hogy merre halad tovább. Hiszem, hogy

feladat, kihívás és lehetőség még bőven várnak rá, de legalább is nagyon remélem. Kiállításához ezúton is szívből gratulálok.

Hálás köszönet a Nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeum dolgozóinak a kiállítás megszervezéséért, és az ismételt bemutatkozási lehetőségért, a Soproni Múzeum segítségével, én magam pedig köszönöm a lehetőséget, hogy ma megoszthattam Önökkel az alkalomra szánt gondolataimat. Tekintsék meg a tárlatot, szívesen és nagy szeretettel ajánlom valamennyi darabját. Nagy Máté különleges érmei augusztus végéig várják önöket. Figyelmüket megköszönve és kellemes műélvezetet kívánva búcsúzom, a kiállítást pedig ezennel megnyitom.

(Elhangzott a nagycenki Széchenyi István Múzeumban 2019. június 22-én.)

DR. IFJ. SARKADY SÁNDOR

150 ÉVES SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

Tisztelt ünneplő Közösség! Tisztelt Városszépítő Egyesületi tagok!
Kedves Vendégeink!

A 2018. december 14-én Civitas Fidelissima-díjat nyert, ez évben 150 éves Soproni Városszépítő Egyesület kiállításának megnyitójára gyűltünk most egybe. A történelmi hazában felállt patinás egyesületen nem fog az idő. Emlékeznünk kötelesség a neves elődökre és nagyszerű munkájukra.

Egy tematikus, jól megszerkesztett kiállítás tárul szemünk elé. Az egyesület elnökeinek és kiváló munkatársainak szépítő tevékenységéhez kapcsolódnak a kiállított dokumentumok és a felnagyított fotók. Elénk tárulnak a tények, hogy egy adott időben mivel járult hozzá a Soproni Városszépítő Egyesület akkori elnöksége és tagsága, hogy szebbé, otthonosabbá varázsolja Sopront.

Kérem engedjék meg, hogy a legnehezebbre vállalkozva, 150 év elnökei és a tagság munkájára koncentrálna foglaljuk össze röviden tevékenységüket, amit Sopron szebbé tételéért tettek.

Lovag kömáli Flandorffer Ignác (1869-1891)

1869 májusában mint városunk egyik leggazdagabb polgára megalapítja a Városszépítő Egyesületet. Az egyesület alapszabálya 1912-ig van érvényben.

Kiemelten nagy gondot fordított az utcák fásítására. Azt tartotta és hirdette, hogy a parkok és kertek a város tüdejét jelentik. Egy korai szép alléra példa a Felső-Lőverek és a Bánfalvára vezető utak beültetése. A várost az egyesület 10 kerületre osztotta, élére felügyelőket állítva. Már az első tíz év eredménye: 3761 fa elültetése, 347 védőkorlát létrehozása és 35 híd építtetése volt. Az emberbarát mecénásról a szülőváros még életében utcát nevezett el. Nemes alakját emléktábla, mellszobor és ültetett fa is őrzi.

Dr. Printz Ferenc (1891-1914) Elnökségét a precizitás jellemezte. Ekkor készültek el az évi nyomtatott jelentések, az elvégzett munkáról. Ő készítette el az egyesület pecsétjét. Az 1890-es évek nagy alkotása: a Deák tér átalakítása és annak parkosítása. Az 1890-es évek második felére elkészül a Szálas-erdő a Károly magaslattal, illetve a Dalos-hegyet a Kecse-patakkal összekötő út. Printz felismerve az idegenforgalom jelentőségét, 1901-ben ott bábáskodott egy Sopronról megjelent kis útikalauz megjelentetésénél. Elnöksége alatt indult meg a belváros fásítása, a meglévő terek konzerválása. 1904-ben a Várkerület, a Színház majd az Ógabona tér fásítása. 1909-re munkatársaival életre hívja a „Sopron virágváros” programját.

1925 óta a Printz-pihenő őrzi nevét felhívva az arra járók figyelmét Sopron város egy kiváló fiára.

D. Heimler Károly (1914-1946) Neve örökre összeforr a két világháború közötti Sopronnal. „Fanatikusa volt Sopron fejlesztésének és szépítésének” írta róla Becht Rezső. Egy kiváló egyéniség volt, tele ötlettel, állhatatos célratöréssel. Elnökségének a kezdete már olyan eredményekkel büszkélkedhetett, mint a bécsi-dombi néppark létesítése, a Sas tér rendezése, a Kossuth Lajos utcai barométer és a koronázó-dombi emlékoszlop felállítása.

Az 1920-as évek elejétől a Tómalom strandfürdő átépíttetője és modernizálója. Faiskolát létesített; a soproni erdők legszebb sétányait pihenő padokkal gazdagí-

totta. Alkotó szellemének köszönheti létét a Winkler Oszkár tervezte Károly-magaslati kilátó. Ő a régi Hubertus vadászlak felújítója. Kezdeményezésére lesz Sopron az emléktáblák városa. Emléktáblák hirdették Mátyás Király, Csányi János, Lehár Ferenc és Zrinyi Miklós emlékét. Ő indította el a „Virágos Sopron” ma is élő mozgalomát.

1921-ben Thirring Gusztávval közösen német és magyar nyelven megírták a Sopron és környéke útikalauzt, nagy szolgálatot téve a fellendülő, izmosodó idegenforgalomnak.

1932-ben elhagyja a nyomdát „**Soproni képeskönyv**” cím alatt szerkesztett munkája. Ezzel egy ország csodálkozott rá Sopronra. Diebold Károly, Csík Ferenc fotói lenyűgözték a képeskönyvbe lapozókat.

1936-ban elkészíti Sopron topográfiaja című művét A precíz, tökéletes kézikönyvet mind a mai napig semmi sem szárnyalta túl. Alapmű és nélkülözhetetlen forrása a történész/kutatóknak.

1937. május 15-én indul útjára az ország egyik legnívósabb, páratlan város-történeti folyóirata a Soproni Szemle. 1939-ben egy megnagyobbodott haza csodálkozik rá a Sopron műemlékei I. Belváros című kötetre. Eredetileg három kötetre volt tervezve! „Sopron egyik leghívebb és legcselekvőbb fia” azonban megérte városa pusztulását, s annak újjáépítésében már nem vállalhatott szerepet. 1954-ben hunyt el súlyos betegen. Nevét a Heimler-pihenő és utca őrzi városunkban.

1946-tól az egyesületi munka egyesület nélkül folyik tovább. Sopron megbélyegzett város. A kommunista hatalom degradálja, polgári értékeitől megfosztja. De Mollay Károly és Péri Rezső kiemelkedő szervező szerepe 1955-től a Soproni Szemle újraindításához vezet. A város megmaradt műemlékeinek helyreállítása folyamatos. Olyan kiváló emberek dolgoznak többek között Sopronért, mint a múzeumigazgató Csatkai Endre, dr. Friedrich Károly idegenforgalmi szakember, Dr. Winkler Oszkár építész-mérnök, Szakál Ernő szobrászrestaurátor, hogy csak őket említsem meg.

1968 októberétől ismét van egyesület az akkori Hazafias Népfront és a városi tanács bábáskodásának köszönhetően. A városzépítő egyesület szakbizottságokkal működött, élén kiváló, városukért dolgozó értelmiségiekkel.

Dr. Földi Lőrinc (1968-1970) Az óvónőképző főiskola igazgatójának csak három év jutott 1968 és 1970 között. A centenáriumi évforduló kiállítása fűződik nevéhez: ez 1969. június 26-án nyílt meg a Fabricius-házban, Dr. Domonkos Ottó rendezésében.

Dr. Erdély Sándor (1970-1974) Átmeneti elnöke volt egyesületünknek.

Bognár Dezső (1974-1987) Az új-régi egyesület 10 évét így értékelte. Az első években a szervezeti élet és az anyagi bázis megteremtése volt a cél. Elnöksége idejére esett Sopron város 700 éves jubileumának megünneplése (1977). Bognár és munkatársai még valamire felhívták a figyelmet, ez a taglétszám és az ifjúság megszólítása volt. 1984-ben így írt erről: „Sajnálatos, hogy mennyire nem ismeri fiatalságunk a soproni városzépítés történetét és ezért egyesületünk éppen a fiatalabb korosztályok lendületét, lelkesedését, tettekeszségét nélkülözi munkájában.”

Dr. Kubinszky Mihály (1987-2007) Örökös tiszteletbeli elnök, 20 év munkájának irányítója volt. Új alapszabályok lefektetése fűződött nevéhez. Az építész szemével dolgozott szeretett szülővárosáért. Hirdette az egyesületi életen belüli pártsemlegeséget – a szakmai hozzáértést és az érveket helyezve előtérbe – felelősségteljes munkájában lokálpatrióták segítettek. A hagyományok ápolása, a Károly-kilátó tulajdonjogának rendezése, a megvalósult parkerdővel való együttműködés fémjelzi elnökségét. Számos új emléktábla létrehozása és felavatása fűződött nevéhez.

Szorosan együttműködve városunk vezetésével városrészek rendezési és véleményezési javaslattételére kérték fel. A városképi arculat kérdése, közterületek elnevezése így lett feladata az egyesületnek. Professzor úr valóságos szerelmese volt a Lövereknek. Két kiadást megért könyvében propagálta a városrész múltját, bemutatta épített kulturális örökségét. OTKA pályázatok elnyerésével élénk varázsolt a Sopron XIX-XX. századi építészetét, neves védendő épületeit. Az új kihívásoknak megfelelően az 1990-es évektől az alapítványok létrehozását szorgalmazta. Működése alatt készült el a vashegyi Gloriett, került megtervezésre a Sörházdombi kilátó, megújult a Pihenőkereszt, befejeződött a Győri út fásítása. Szorgalmazta a Hűségkút felállítását, amely egyik ékessége lett a Kisvárkörületnek.

10 emléktábla és két mellszobor ezen időszak eredményei.

Kérem engedjenek meg számomra szubjektív emlékeztést és gondolatokat, ami szorosan összefügg a Városszépítő Egyesülettel.

A Soproni Szemlével apám ismertette meg. Az óvónőképzőből cipeltük haza az ő 1960-tól megvásárolt számait. A hiányos sorozatot Dr. Kovács József László, az 1937-1944 között számok egy része Becht Rezsőné ajándéka volt számomra. Ezen kívül őrzöm az egyesület néhány nyomtatott kiadványát is. Csatkai Endre és Heimler Károly az 50. évfordulóra összeállított könyvét még Berecz Dezsőtől (Duci bácsitól) kaptam ajándékba...

Szabó Jenő a 120 éves Soproni Városszépítő Egyesület történetét összefoglaló munkájában a számomra írt dedikációja így szól: „ifj. Sarkady Sándornak, hogy szeresse és szepítse ő is Sopront”. Úgy érzem és vallom, talán rászolgáltam erre a dedikációra.

Azóta 35 év telt el... Hölgyeim és uraim! Büszke vagyok rá, hogy évtizedek óta a Soproni Városszépítő Egyesület tagja vagyok. Itt köszönöm meg egyesületünk jelenlegi elnökének Dr. Józán Tibornak és az elnökség valamennyi tagjának, hogy mindig, és mindenkor támogatták és támogatják helytörténettel foglalkozó könyveim megjelentetését, kiadását. Kérem az itt megjelenteket, propagálják minél szélesebb körben az egyesület Sopronért végzett áldozatos és lelkes munkáját. Vagy feltucat szakbizottság dolgozik azon, városunk önkormányzatának hathatós támogatásával és intézményekkel, hogy szép és élhető maradjon egy város itt a nyugati határszélen. Nehezen megszólítható ifjúságunknak innen üzenjük, hogy legyenek tagjai a Soproni Városszépítő Egyesületnek. Iskoláink fordítsanak több figyelmet a helytörténet oktatására. Fontos, hogy az utánuk jövő nemzedék becsülje meg azokat az értékeket, amit neves elődeink – és az egyesület mindenkori tagsága – ránk hagyott, vagy a mai tagság éppen ezekben a percekben életre hív...

Végül mindannyiunk nevében megköszönöm a Soproni Múzeum igazgatójának Dr. habil. Tóth Imrénének, Bolodár Zoltán fotótárkezelőnek, Dr. Németh Ildikó múzeum-pedagógusnak és Tóthné Szlavkovszky Mariann kurátornak, hogy energiát és fáradságot nem kímélve előkészítették, összegyűjtötték ezt az anyagot. Megtervezték és életre hívták a kiállítást, amiben itt most gyönyörködhetünk. Köszönet a kivitelezőnek, és a támogatóknak, hogy ez a kiállítás létrejött. A Városszépítő Egyesület 150 éves jubileumi kiállítását megnyitom, és jó szívvel ajánlom a városát szerető polgárok és az érdeklődő nagyközönség figyelmébe!

*(Elhangzott a Festőteremben, a Soproni Városszépítő Egyesület
150 éves jubileumi kiállításán 2019. július 12-én.)*

CERVENKA Gerhard

„VÍZ + FÖLD – EGY IDŐSZERŰ TÉMA”

A VÍZ adja az INSPIRÁCIÓT és mi akarjuk, hogy inspiráljon!

„Minél egyszerűbb egy tárgy, annál nagyobb lehet róla álmodozni.“ (Gaston Bachelard)

Víz nélkül a Föld csak egy kopár közettörmelék lenne, mint más égitestek. Víz nélkül nincs élet, nincs élelem. Víz által nyerünk energiát és elektromosságot, testünk kb. 70%-a is víz, vagyis elektrolitok. A víz különféle állapotokban létezik, a forró gőztől a folyékony állapoton át egészen a hideg jégig.

Amikor a víz találkozik a földdel, új formák jönnek létre – rejtett formák –, ahogyan John Ruskin nevezte, mert egyik forma sem egyezik a másikkal, de mégis rejtezik bennük egy bizonyos ritmus.

Így van ez a festőkkel is, amikor a papír vagy a vászon előtt állnak festékekkel a kezükben. Mindig új formákat hoznak létre. Olyan formákat, amelyek a lelkükből erednek és megfelelnek saját egyéni ritmusuknak.

Ezáltal a TERMÉSZET A LEGGAZDAGABB FORRÁSA
AZ INSPIRÁCIÓNAK

A természet felfedezése elvezet az emberek megtalálásához (én), - a teljességhez.
+

Ne feledkezzünk meg a mi szép Földünkéről és az értékes, ízletes vízről!
Vigyázzunk rá!

+

A 4. Nemzetközi Alkotótábor résztvevőit a VÍZ+FÖLD témája inspirálta.
Neveik ABC rendben:

- amerikai származású ALMEIDA Jean
- osztrákok: GÖTSCHL Anne-Marie
GRABMÜLLER Gabriela
SCHMUTTERER Hannes
- magyarok: BALÁZSNÉ HORVÁTH Margit
GRÁSZLI Attiláné
HARTNER Vilma
KERESZTES Anna
NÉMETH Györgyné
ÖRÖKÖS Mária
TÓTHNÉ FEKETE Laura

Táborvezetők: CERVENKA Gerhard és SZABÓ Katalin.

(Fordította: Szabó Katalin)

*(Elhangzott a Várkerület Galériában, a 4. Nemzetközi alkotótábor
záró kiállításán 2019. július 21-én.)*

MÁCSADI ORSOLYA

SZENT ÉS PROFÁN

Magyar Mónika grafikusművész tárlata elé

Sok szeretettel köszöntöm Önöket itt, a Nádasdy-vár galériájában, Magyar Mónika grafikusművész kiállításán. Sok szeretettel köszöntöm körünkben a Művésznőt, akinek szívből gratulálok, és ezúton is nagyon köszönöm, hogy felkérése révén megoszthatom Önökkel a megnyitóra szánt gondolataimat.

Magyar Mónika grafikusművész 1996-ban végzett szülővárosában, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakos tanárként, majd később, 2007-ben a Magyar Képzőművészeti Egyetem vizuális nevelőtanári szakán szerzett diplomát. A papíron, vagy vásznon is megjelenő számos itt eltöltött emlék mellett Nyíregyházához köti még az általa mestereinek vallott Szepessy Béla grafikusművész, Berecz András festőművész, illetve Horváth János grafikus és festőművésszel kötött ismerettsége, akik nem csak hogy szintén művésztanárok voltak, de munkáikban a vidéken élő ember, a táj ábrázolása ugyancsak fontos szerephez jutnak.

Magyar Mónika 1998 óta állít ki, azóta szinte minden lényeges eseményen jelen volt, ami a grafika képzőművészeti ágának szempontjából mérvadónak számít. Csoportos kiállítások alkalmával többször szerepelt a horvátországi Rijekában a Nemzetközi Ex-libris Biennálén, hazai viszonylatban a Miskolci országos biennálén, amely 1961-es alapítása óta a magyar grafika életének meghatározó színtere. 2000-től tagjai közé választotta a Magyar Rézkarcoló és Litográfus Művészek Egyesülete, 2002-től

Magyar Mónika: Lebegés

pedig a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe is bekerül neve. Művészeti csoportok tagjaként a mosonmagyaróvári Art Flexum kiállításán olyan művészek mellett láthattuk munkáit, mint Bakos András festő- és grafikusművész, Kurcsis László grafikusművész, a soproni FidelissimArt művészeti csoport révén pedig Sulyok Gabriella Munkácsy-díjas grafikusművész, Kovács- Gombos Gábor vagy Gáspárdy Tibor alkotásaival szerepeltek alkotásai, emellett számtalanszor házastársával, Szócs Géza grafikusművész oldalán láthatjuk közös bemutatóik alkalmával. Ezen eddigi termékeny alkotóéveknek az anyaga köszön vissza ebben a 36 darab szénrajzban, festményekben, és kollázsban, amelyek titkait most Önök elé tárja.

Az évek alatt felhalmozott szakmai tudás pedig nem csekély. A szénnel és himbavassal megmunkált papír képek valamennyien rendkívüli részletgazdagsággal bírnak, minden részlet nem is befogadható csupán néhány másodperc ereje során. A himbavassal megmunkált papíralapra került szén anyagából alapvetően megidéződik valami az empirikusan észlelhető dolgok közül. A házak szalmatetejét, a fából eszkábált lécek szárazságát, korhadó ércességét szinte a kezünk alatt érezzük. Azt mondtam, hogy empirikus, holott a földöntúli világ is megelevenedik rajta. Ezek az apró részletek engednek igazán közel az intim szférához, abba, amelyet angyalok vigyáznak, vagy szitakötők tánca lengi körbe a vízparton. A képi világ rendkívül részletgazdag, ugyanakkor tömörséggel bír. Magyar Mónika ugyanis igazán ért a képzőművészeti grafika sűrités nyelvén. Szénrajzain legtöbbször nem egész tárgyakat, épületeket ábrázol, hanem azoknak legjellegzetesebb vagy legbeszédesebb részükre koncentrál és azokat emeli ki. Továbbá, nem történetet vagy történet ciklusok elbeszélésére vállalkoznak alkotásai, hanem a legdrámaibb pillanatokot tárják fel előttünk. A pillanatot, mikor a lélek a pokol kínájában izzik, vagy eléri a felmagasztosulást, a csendet, sikerül megnyugodnia. A legdrámaibb pillanatokban hasad ketté az ég, és villámjával erősen a földbe csap. Az égből fátýolszerűen hulló esőben az ártó szellemek csendben tova libbennek, eltűnnek.

Így akár a szent és profán címet is kaphatta volna a kiállítás, hiszen feltehetően ez a két szó jellemezheti legtalálébban a bemutatót. A szent szó a vallásban létezik, a mi kultúrkörünkben elsősorban kereszténységgel, vagy a keleti vallásokkal való összefüggésben fordul elő. A szent az elkülönítettség, a tökéletesség fogalomkörébe tartozó személyek, dolgok és fogalmak jelölésére használatos kifejezés. Meghatározása továbbá olyan fogalmakkal rokon, mint az erkölcsi tisztaság, vagy Istennek szentelt szavak és szókapcsolatok. A másik oldalon a profán szó jelentése a nem beavatott; hétköznapi, világi; durva szavakkal írható le. Ha figyelmesen nézzük a műveket, e két fogalomnak számos változatát figyelhetjük meg az ábrázoltakon. Szent, mert a képeket sejtelmes, világon túli hangulat lengi be, valahol a béke, máshol a keresztalál gyásza. Ellenben a mindennapi élet jelenetei között is láthatóak a transzcendens szféra angyalainak vélt lények, máshol nyíltan beazonosíthatóak a keresztény vallást gyakorlóinak jelenetei templomok és szentek sorában. Vallási közösségek életének egy pillanata bontakozik ki előttünk, de Magyar Mónika alkotásai között a Passio-történettel és gyással, kiüze-téssel kapcsolatos példákat is találunk. Hadd említsek most párat.

Magyar Mónika Égszakadás I. című munkáján a képmező bal oldalán egy épületet, jobb oldalon egy egy íves kaput láthatunk. Az ég elborult, a vaskos viharfelhők-ből drasztikus erővel villám sújt a földre. A fekete és fehér tónusok drámaian elevenítik meg az akár Szodoma és Gomorra pusztulásának parabolisztikus történetét, mely a Bibliában Mózes első könyvében olvasható. Lót és családja a viharban anélkül hagyták el Szodomát, hogy megfordultak volna, kivéve Lót feleségét, aki megszegte Isten

akarátát és utoljára visszanézett a városra. Vajon ez lehetett az a pillanat, amit sóbálványá válása előtt látott?

Nem kevésbé jelentősebb pillanatot ábrázol a kanonizált bibliai történetek mellett egy apokrif példa, az azonos sorozat harmadik elemének szénrajza. Az egész képmezőt betöltő rajz a vertikális irányoktól erősen nyugtalanságot áraszt. A képen egy vihartól borzolt aljnövényzetből egy fa vaskos törzse rajzolódik ki, melynek tövében egy alak áll. A pillanat drámai, az ég villáma éppen lecsapni készül, az ég és föld összeér. A helyzet egyre szorongatóbb. Ki lehet ez az alak? Talán egy démon, egy földöntúli lény? Lehet, hogy Lilith volna? A szellem, ki a bibliai Ádám első felesége és annak egyenrangú partnere volt? Lilith, aki Izráel házának anyja, elhagyott helyeken, romokon tanyázik, a sumér hitvilág szerint a három vihardémon egyike, akárcsak az akkádoknál: lilu, lilitu és ardat lili. Aztán Sými területeken átértelmezték a nevet, és a vihardémonból éjszakai démonná vált. Olyan démon, aki betegséget, szenvedést okoz, aki éjszaka férfiakra ront rá, és akinek alakja a keresztyénség démonológiájába is bekerült. De ahogy a görög drámák színpadán, itt sem folyik vér, itt sem látjuk, hova tűnik, mi lesz Lilith sorsa? Bűjdosásáról, ártó tevékenységéről már más forrásokból kell tájékozódunk.

És most a profán, a világi jelenetek ábrázolásai. Profán, vagyis hétköznapi, és egyúttal nem beavatott, mert míg nem nézzük meg közelebbről, nem látjuk az apró részleteket, nem sikerül megfejtenünk a képek értelmét, nem leszünk részesei a történeteknek. Nem leszünk beavatottak a titokba sem, mert nem vagyunk méltók arra, hogy az isteni erőt az ő teljességében szemléljük. És Profán, mint durva, mert nem hazudik, nem kertel, nem szépít a valóságon, hanem megmutat. Olykor az ő kínzó, fájó valójában.

A beavatottság gondolata lengi körbe a szem szimbólumot sorjázó portrésorozat egyes elemeit is - a Szemem fényei, a Szemfény, a Szem, a Szemlátomás című munkákra gondolok, hiszen a szem nem csak a lélek tükre, de az a szervünk is, amellyel mi is látunk másokat. Látni, és láttatni. A Szemlátomás című alkotáson erősek a vertikális, de ugyanakkor a horizontális erővonalak is - mintegy kereszt formában metszik egymást. A két szem, az így kialakított kereszt két-két oldalán, a bal inkább kifelé a képből, a jobb mintha felénk nézne. Ehhez Pál apostol a Korintusiakhoz írt első levelének egy mondata kívánczik értelmezésül „Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről-színre; most rész szerint van bennem az ismeret, akkor pedig úgy ismerem majd, amint én is megismertettem.” A kép üzenete, hogy bár lebonthatjuk testünk biológiai egységekké, a testünk és a minket körülvevő világ felé irányuló figyelmünk és tudásunk akkor is csak részleges marad, hiszen amíg nem részesülünk a megváltásban, nem leszünk képesek túllépni önmagunk határain, addig sosem leszünk a tudás teljes birtokában, nem tudjuk befogadni a transzcendenciát, nem látjuk a képek rejtett repülő lényeit, csak az marad valóságos, amit empirikusan meg tudunk tapasztalni.

De ugyancsak profán témaként jelenik meg az eredetileg egy 1956-os mosonmagyaróvári halottak emlékére készült grafika is, a Fal-kép-sor-tűz sorozat első eleme. A nádfedeleles, bedeszkázott ablakok melletti másik ablakból öt emberi arc néz kifelé a külvilágba. Ijedt, reszkető arcok ezek, a mosonmagyaróvári tragédiák hangtalan emlékére, és amely kép különdíjat hozott alkotójának. A mű olyan szorongató képi világgal él, melyet a századforulón élt osztrák grafikusképzőművész, Alfred Kubin sajátja is volt.

A jelen látható képek több értelemben is játszanak az idővel - Magyar Mónika egyszerre akarja láttatni a mozgalmasságot és a stagnálást, a végső leszámolás előtti

legutolsó pillanatot, vagy megeleveníteni olyan munkákat, melyek önreflektív módon utalnak az idő múlására, a nyomhagyásra, mint ahogy az Időkapszupa című kollázs is teszi. A pasztell és kollázs technikát felölelő kép egy kapszulát ábrázol, mintha dobozba lenne zárva. A kapszula belsejébe, két papírréteg közé két papírpénz, egy Kossuth és egy Petőfi pénz került beragasztásra, ezáltal a sík kép már nem csak témájában és címében, de önmagában is kapszulává, emlékek hordozójává válik.

A példákat és a bravúros vizuális vagy technikai megoldásokat még sorjázhatnám, de nem teszem. Maradjon ez egy újabb feladat a műélvezők felé, hogy összegezzék magukban, hogy mit is visznek magukkal a felkínált vizuális élményből. Sejtetem, titok még bőven akad, ha tiszta szemmel nézünk a művekre. Kívánom, hogy leljék bennük örömeiket! A kiállítást ezennel megnyitom.

(Elhangzott Sárváron, a Nádasdy-vár galériatermében 2019. augusztus 4-én.)

MAGASSY LAJOS

„KERET ÉS KÉP” GONDOLATOK EGY KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJA ELÉ

A képeret hagyományos funkciója a festészetben, a kép fizikai hordozójának befoglalása védelme, a kép és a kép megjelenítette univerzum határainak hangsúlyos kijelölése. Alárendelt szerep még akkor is, ha a képeretek igényes, művészeti kialakításúak és az iparművészet jeles alkotásai közé számítanak stíluskorszakon átívelően.

Jelen kiállításban Pintér Csaba asztalos-konzervátor és Makár Írisz festő ezt az alárendelt viszonyt feloldja: a keretet és a festményt egyenrangú, mellékrendelő viszonyba helyezi. A faragott keret motívumai folytatódnak a festett képen, illetve, ha ellenkezőleg nézzük, a képi motívumok lépnek át természetes határaikon és terjednek át a keretre. Ihletet merítenek egymásból. Sőt, a kapcsolatuk nem pusztán formai-esztétikai, a kép és keret között több esetben jelentésbeli összefüggés van. A keret és kép feltételezi egymást, utalnak egymásra, a kettő együtt egy új vizuális-gondolati egységet, egy új vizuális minőséget teremt, mely a befogadó számára viszonylagos szokatlanságával különös és figyelemfelkeltő lehet. Alkotói együttműködés, együtt gondolkodás eredménye ez, mely megkívánt tőlük egyfajta kreatív, játékos hozzáállást.

Az alkotók friss szemléletvilágába belehelyezkedve tekintsek meg a kiállítást és tartalmas időtöltést kívánnak.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2019. augusztus 4-én.)

ÚJ DUNÁNTÚLI TÁRLAT *

A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének soproni képzőművész tagjai képviselték Sopron városát, Balatonalmádiban az Új Dunántúli Tárlaton.

Az előzmények

A tárlat előzményeiről annyit érdemes tudni, hogy Zalai Tóth János, Egry József egykori növendéke 1936-ban rendezte az első dunántúli képzőművészek kiállítását, Szombathelyen. A háború után az 1960-as évektől a Dunántúli Tárlatok is újraindulnak, a Képzőművészek Szövetségének és az újonnan megalakult Művészeti Alapnak a Dunántúlon élő tagjai számára biztosítva nyilvánosságot. Az 1980-as években Kaposvár egy évtizedig adott otthont a kiállításnak, majd a rendszerváltással a Dunántúli Tárlatok megszűntek. Az Új Dunántúli Tárlat az elsőtől hasonlóan meghívásos, vagyis minden dunántúli megye 15 képzőművészt delegált. Ezúttal képzőművészeket vártak, vagyis festőket, grafikusokat és szobrászokat.

A kiállítás fő kurátora Bakó Péter és Veszei Lajos festőművészek voltak.

Különleges helyszín

A helyszín is különleges, Balatonalmádi-Vörösberény városrészében egy 18. századi magtár felújított, impozáns épületében több mint 130 hivatásos képzőművész közel 250 alkotása látható szeptember közepéig.

Sopron város képzőművészetét képviselték:

Gáspárdy Tibor, festőművész soproni témájú akvarell festményével öregbítette a város hírnevét. A kép címe: Késő őszi, fényes nap.

Életrajza

1960-ban született Sopronban. Rajztanári diplomát 1984-ben szerzett a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán. 1998-2001 között a Magyar Iparművészeti Egyetem Vizuális és Környezetkultúra szakát végezte el. 1992 óta a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Főiskolai Karának Vizuális Tanszékén tanít. Egyetemi docens.

1986-tól kiállító művész. 1994-ben a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének (Képzőművészeti Alap) festő tagozata tagjai sorába választotta. Tagja a FIDELISSIMART alkotói körnek.)

Gerencsér Pán Tamás, grafikusművész Anyjához készül című vegyes technikájú alkotása szerepel a tárlaton.

„Mióta a világ varázstalanítva lett,
mióta minden banális óraszerkezet,
megfejtett világból csak téged nem értelek,
a megfejtett égbolt miattad maradt végtelen.”

(Bereményi Géza: Szerelmes dal / részlet)

Kovács-Gombos Gábor, DLA -festőművész- ...közeledik a hajnal című olajfestményével reflektál Pannónia témakörre.

Pro Cultura Újbuda díjas festőművész, a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar egyetemi docense 1978 óta szerepel hazai és külföldi kiállításokon.

Tanulmányok, diplomák:

1978-ban a Pécsi Tanárképző Főiskolán, majd 2001-ben a Magyar Iparművészeti Egyetemen diplomázott. (1994-ben a Szent Gellért Hittudományi Főiskola másoddiplomás hitoktatói képzésének előadásait hallgatta Budapesten.)

Doktori (DLA) fokozatot 2009-ben nyert a Magyar Képzőművészeti Egyetemen.

Tagságok művészeti szervezetekben:

Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE)

Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége (MKISZ)

Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége – Verband Ungarndeutscher Autoren und Künstler (VUdAK)

Magyar Művészeti Akadémia központi köztestülete, a Képzőművészeti Tagozat nem akadémikus tagja.

Festészetének céljáról az alábbiakat írja:

„Állíts magadnak útjelzőket, helyezz el magadnak jelzőoszlopokat! Irányítsd szívedet a kiépített útra” – figyelmeztet Jeremiás próféta. Festményeim ilyesféle fénylő útjelzők kívánnak lenni. Küszöbök, átjárók, amelyek megnyitják mindennapi világunk tereit a transzcendens felé. Azt remélem, hogy képeim olyan meditációs objektumként teljesíthetnek szolgálatot, amelyek mindenkor nézőiket saját belső csendjük megtalálásához és azon túl pedig minden létező Teremtőjéhez segítik.

(Részlet Kovács-Gombos Gábor: Ádventi üzenet című írásából.)

Magyar Mónika, grafikusművész Táj-kép VI. című szénrajzával a soproni várfal lőréseinek látványvilágát eleveníti fel.

Tanulmányok, diplomák:

1992-1996 Bessenyei György Tanárképző Főiskola, földrajz-rajz tanári diploma,

Nyíregyháza

2005-2007 Magyar Képzőművészeti Egyetem, vizuális nevelőtanári szak

2012-2013 NYME vizuális környezetkultúra tanári szak másoddiploma,

Szombathely

Mesterei:

Berecz András festőművész, Horváth János festőművész és Szepessy Béla grafikusművész.

Tagságok művészeti szervezetekben:

2000-től a Magyar Rézkarcoló és Litográfus Művészek Egyesületének a tagja,

2002-től a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, majd a soproni

FidelissimArt képzőművészeti társaságnak lett a tagja,

2010-től az Art Flexum tagja.

Szőcs Géza, grafikusművész A fény elválík a sötétségtől című tusrajza, mely a tárlat leghosszabb műalkotása volt a maga 6 méteres kiterjedésével.

Mesterének vallja a nyíregyházi Horváth János festőművészt, Soltra E. Tamás szobrászművészt.

1996-tól Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, 1998-tól a Magyar Grafikusművészek Szövetségének,

1999-től Magyar Rézkarcolóművészek Egyesületének,

2010-től az Art Flexum Egyesületének tagja.

2001-től-2010-ig vezette a Barcsi Nemzetközi Művésztelep rézkarc műhelyét és tagja a KAPOS-ART művészeti egyesületének, valamint kuratóriumi tag a Győri Grafikai Műhelyben.

1994-1998 között a Hejcei Nemzetközi Művésztelepen vesz részt.

2003-2006 között részt vesz a Gyermelyi Művésztelepen.

2007-ben részt vesz a III. Nemzetközi fametsző művésztelepen, Nyíregyházán.

2008-ban Ceredi Nemzetközi Művésztelepen dolgozik.

2008-2013 grafikát tanított a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Rajz Intézeti Tanszéken.

2010-től rendszeresen részt vesz az Art Flexum által szervezett művésztelepeken.

2011-től kiállításokat szervez a Torony Galériában.

2012-ben és 2014-ben a Gyergyószárhegyi művésztelepen vesz részt.

1994-től rendszeres kiállítója számos országos és nemzetközi biennáléknak és kiállításoknak.

Lásd részletesen: <https://szocsg.wordpress.com>

A kiállításon szereplő soproni képanyag változatos technikájúak, különleges témafeldolgozásúak és magas színvonalúak, melyeket Balatonalmádiban, a Magtárban lehet megtekinteni.

Részlet a kiállításról:

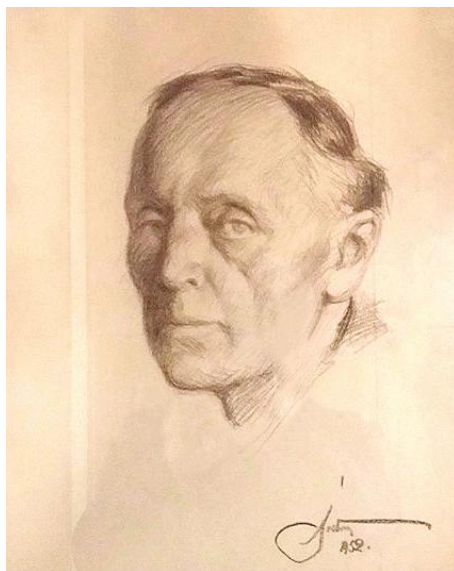
**(Az elkészült katalógus alapján összeállította Szőcs Géza és Magyar Mónika.)*

„SZÍNEIMBEN KÖLTŐ LETTEM”

Ágoston Ernő festőművész jubileumi kiállítása a Széchenyi István Városi Könyvtár bánfalvi Fiókkönyvtárában (2019. augusztus 22 – szeptember 13.)

Ágoston Ernő festőművész neve 62 évvel a halála után is ismert Sopron művészetszerető polgárai körében, annak ellenére, hogy munkái, remek pasztelljei, városképei és mély emberismeretről tanúskodó portréi többnyire magángyűjteményekben tekinthetők meg. Neve leginkább országos hírűvé vált tanítványai révén maradt fent, akik máig szeretettel és hűséggel őrzik útra indító mesterük emlékét és szellemiségét. Ennek tanúsága volt 2006-ban a Kutas László által készített emléktábla felavatása híres szabadiskolája egyik helyszínén, az egykori kaszinó falán. Születésének 130. évfordulójára emlékezve 2019. augusztus 22-től szeptember 13-ig pedig a Széchenyi István Városi Könyvtár Bánfalvi Fiókkönyvtára rendezett emlékkiállítást Ágoston magángyűjteményekben fellelhető műveiből, mellettük bemutatva néhány tanítvány, köztük Giczey János, Hertay Mária és Sulyok Gabriella alkotásait is. A megnyitó délutánján utóbbival, Sulyok Gabriella Munkácsy- és Pro Urbe díjas grafikusművésszel jelen sorok írója idézte fel az ünnepelt művészetét, emberi és tanári portréját. A jó hangulatú estén a nagy számban összegyűlt közönség is bekapcsolódott a párbeszédbe. Kedves epizódja volt a beszélgetésnek, amikor kiderült, jelen van az egyik kiállított rajz modellje is, akit kamaszként örökölt meg a művész.

Ágoston Ernő 1889. szeptember 8-án Sopronban született, édesapja, Mihály, beledi születésű képfestő volt, édesanyja, Lapitz Rózsa Nagycenkről származott. Ágoston gyermekkorának egy részét Sárváron töltötte, ahol apja önálló műhelyt alapított. Idővel visszaköltöztek Sopronba, ahol a családfenntartó a Kluge-féle műhelyben dolgozott. Ágoston Ernő tehetségét a reálgimnáziumban, a mai Széchenyiben ismerte fel rajztanára, Seemann Kálmán. 1910-ben, végzős gimnazistaként már nagy sikert aratott szülővárosában színész karikatúráival, amelyek a Soproni Napló hasábjain jelentek meg. Érettségi után a Képzőművészeti Főiskolára került, ahol a nagybányai festészet jelesei, Ferenczy Károly és Réti István, valamint Edvi Illés Aladár voltak a mesterei. Jelentőséggel bír, hogy Olgyai Viktor mellett az elsők között sajtótította el a rézkarc művészetének fortélyait. Ez a sokszorosított grafika

Ágoston Ernő: Önarckép¹

¹ A reprodukciókat Winkler Barnabás készítette.

típus a '20-as években élte a virágkorát, első művelői Ágostonnal együtt éppen Olgyai keze alól kerültek ki. Nyaranta a szolnoki művésztelepen Fényes Adolf mellett dolgozott, így a nagybányai mellett a szolnoki iskola is hatott művészetére.

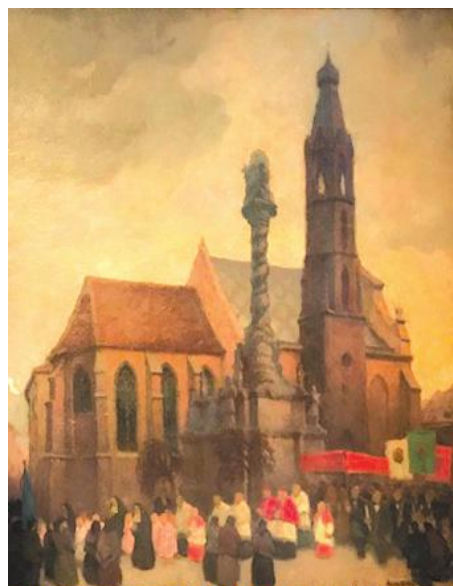
Szülővárosában nagyon hamar kiállítási lehetőséghez jutott. 1911-ben művésznövendékként mutatkozott be a Soproni Képzőművészeti Kör tárlatán. A rajztanári diplomát 1914-ben szerezte meg. Ezt követően 1916-ban tért vissza Sopronba, ahol a Lachne-féle magániskolában kapott állást. A háború éveiben ő is bevonult a soproni 18-as honvéd gyalog-

Ágoston Ernő: Horváth Marietta

ezredhez. Kisfaludy Strobl Zsigmond és Hermann Lipót visszaemlékezéseiből is tudjuk, az elismert művészeket a nagy háború idején többnyire dokumentációs és propaganda feladatokkal bízták meg, haditudósítások, helyszíni rajzok, festmények születtek. Berecz Dezső írja nekrológiájában: *Ágoston Ernőt rövidesen berendelték a bécsi hadügyminisztériumba, s ott is olyan megértő beosztást kapott, hogy sokkal inkább élhetett művészi feladatainak, tanulmányainak, mint a katonai ismereteknek. Őrmesterségnél nem is vitte többre, de legalább nem került menetszázadba.*

A '20-as évek elejétől Ágoston feladta tanári állását, szabadfoglalkozású művészként próbált megélni. Több budapesti kiállításon vett részt, 1924-ben az Állami Grafikai Díjat, 1926-ban Budapest Székesfőváros Nagydíját nyerte el. Források hiányában sajnos ezekről a szép sikerekről, a díjazott pályamunkákról semmit sem tudunk, ahogy arról sem, a későbbi években miért nincs adatunk további kiállításokról és elismerésekről. Szabadfoglalkozású művészként sokféle megbízást vállalt, megmutatva egyúttal tehetségének sokszínűségét. Ő készítette a kópházi kegytemplom freskóit (1938), a Füredi Oszkár tervezte brennbergbányai bányásztemplom stációit, a zsidó temető ravatalozójának és a régi vármegyeháza levéltárának üvegablakait. A Thurner Mihály vezette város is adott megbízásokat a számára. Grafikai munkái közé tartozik a történelmi arcképcsarnok és várostörténelmi szénrajzai. Kevés olajképet festett, többet dolgozott pasztellkrétával, szénrel, ceruzával. A jó barát, Berecz Dezső írta róla nekrológiájában: *Tudatosan dolgozott,*

Ágoston Ernő: Úrnapi körmenet

tudta, hogy mit akar, s tudta, hogy azt hogyan kell kifejeznie. (...) Témák szerint felosztva vannak figurális alkotásai, aránylag kevés tájképe, annál több portréja, nagyon sok városrészlete és tengernyi grafikai munkája. Technika szerint vannak freskói, dolgozott olajjal és legtöbbit grafikában. A grafikához tartoznak az illusztrációkon, ex libriseken, plakátokon kívül a rézkarcok, fametszetek, díszes oklevelek, a szénnel és krétával rajzolt arcképek és kompozíciók, valamint a pasztellek is. Akvarellal csak egész fiatal korában dolgozott. Kétségtelen, hogy legmagasabbra a grafikában jutott, s valószínűleg lélek szerint és technikai adottsága szerint is elsősorban grafikus volt. (...) Részt vett Sopron művészi életében is, s ott volt mindenütt, ahol városrendezésről, műemlékvédelemről s egyéb olyan kérdéssről volt szó, ami a városkép megőrzésére, az eredeti stílus tovább fejlesztésére irányult. Irányító szerepe volt a soproni képzőművészet fejlesztésében, szervezésében, hosszú ideig ügyvezető alelnöke volt a Képzőművészeti Körnek, majd vezetője a soproni képzőművészek munkacsoportjának. Állandó résztvevője volt mindig válogatott képanyaggal a kiállításoknak és évtizedeken keresztül foglalt helyet a kiállítási zsűri bizottságokban. Mindebben univerzális képzőművészeti műveltsége vezette, ami azt jelenti, hogy egyformán értett a festészetten kívül a szobrászathoz, építészethez és mindezek mellékághoz is.

Ágoston Ernő magányos, befele forduló ember volt, Becht Rezsővel együtt annak a nemzedéknek egyik tagja, amelyik elszenvetde a 20. század nagy történelmi katalizmáit, a két világháborút, majd az utána következő társadalmi földindulást. 1928-ban kötött házasságot feleségével, akit a németek bevonulását követően Budapestre menekített. A város ostromakor azonban az asszony bombatámadás áldozata lett. Ő maga Sopron első bombázását követően Csapodra költözött, ahonnan 1947-ben tért vissza a városba. Ekkor indult el képzőművészeti szabadiskolája, ahova 10 évestől egészen felnőtt korig járhattak a rajzolni vágyók. Ágoston a háború és az őt ért veszteségek okozta depressziót követően ebben a feladatban magára talált, az iskolai kötöttségektől mentes tehetséggondozás alkotóként is sikeres évtized kezdetét jelentette számára. A legfiatalabb tanítvány Sulyok Gabriella volt, a felnőttek közül a Munczy testvérek, Lenke és Aranka, valamint Perényi Kálmán nevét ismerjük. Tanítási módszereinek és elkötelezettségének köszönhetően kiemelkedő sikereket ért el. Ifjú tanítványai közül sokan nem csak bekerültek a felsőfokú művészeti képzésbe, de idővel országos elismertségre tettek szert. Közülük többen Munkácsy-díjasok, magas művészeti és városi díjak birtokosai. Elég itt megemlíteni Gyulai Líviusz, Hertay Mária, Sulyok Gabriella grafikusok, Giczy János festő, a Svájcban letelepedett Steiner Benitó képző- és kollázművész, a szobrász Kutas László és felesége Hoffmann Henrietta festő, valamint a neves rajzfilmrendező, Richly Zsolt nevét. Mesterének tartotta Sterbenz Károly és Szakál Ernő mellett Ágoston Ernőt Renner Kálmán ötvös, éremművész is.

Sulyok Gabriella az 1990-ben rendezett emlékkiállítás katalógusában így írt róla: *Megfoghatatlannak bizonyult sajátos, ritka tartása, – tartózkodó, egyben vonzó bizalmat keltő lénye. Oltalmazó és serkentő – az akkori kislánynak, akit elkábított az élő ember rajzolásának a lehetősége, ugyanakkor izgatott tanácsstalanságában – bizalommal és ritka tudással eligazító Biztonság volt. Azóta tudom, hogy nem stílust, módszert és technikát tanított, hanem látást és kapcsolatot a természettel, a világgal. Életre szóló útravaló, hitvallás és viszony az élettel. Értelmes eligazodás, megfejteni akarása a leggyeszerűbbnek és a legmegfejthetetlenebbnek. Olyan tartalmas életszeretet, amely a szemlélődést is aktív kíváncsisággá teszi. Mindez az útravaló lényének minőségéből eredt és áradt. S a példa ott volt festményeiben, rajzaiban, – külön olvasatként: a pasz-*

tellek telített szín- és jellemzőereje, puritán és sajátos színgazdagsága. A rajzok biztos és költői építése, a kifejezés központú portrék eleven és humánus idézetei a kisváros figuráinak. A metszeteken a nagyvonalú összefoglalás biztonsága. Lényegében: magány, tartás, tartózkodás, költői titokzatosság, műveltség, bölcsesség és tapasztalat – erőforrás volt mindannyiunk számára.

Giczzy János, akit 1948-ban Mühl Aladár ajánlott be a rajziskolába, így beszélt tanáráról: *Amit tőle hallottam, más, több, mélyebbre ható volt, mint amit eddig tudtam. Lassan-lassan eljutottam a látottak-hallottak után oda, hogy a festés és a rajzolás egyfajta absztrakciós folyamat is, melynek során a látott dolgok átlényegülnek művészi formává, s e forma nélkül nincs művészet.* Akkor kezdtem megtanulni,

Ágoston Ernő: Portré

hogy a rajzban a vonal a fontos, mely körülfogva alakítja a formát és a szerkezetet: így a jelentést hordozza. Jelentés nélkül pedig nincs rajz és nincs kép.

A múlt évben elhunyt Hertay Mária emlékező szavai szerint nem szívesen lépte át a rajziskola küszöbét, ahova Soproni Horváth József ajánlotta be 1950 őszén: *Hosszú betegségem után féltem és idegenkedtem minden közösségtől. Nem felejttem el a nagy tapintatot, amellyel Ágoston Ernő feloldotta ezt a félelmet, – és ahogy a modell után még alig rajzoló fiatalot megtanította „látni”. Nagyszerű volt, ahogyan rajzolni tanított minket – a szerkezet, az arány, karakter és a szépség legalapvetőbb meglátásaitól, rajzi megfogalmazásától egészen addig, amíg a fiatal „művészjelölt” eljuthat, a szépségből megérezhet, megláthat és visszaadhat a rajzában, képében. Nagyon hamar felismerte a „gyerek” egyéniségét, e szerint korrigált, ezt erősítette. Mennyire örült a fejlődésünknek, minden rajznak, ami jobban sikerült, mint az előző... Szenvedélyes pedagógus volt, a szó legnemesebb értelmében – nemcsak a „kezdő művész” érdekelte, nemcsak abba adta bele szívét-lelkét, hogy mi a „művészi meglátásunkat” a lehető legmagasabb fokon adjuk vissza a képen – maga a „kezdő ember” is érdekelte (érdekelte: milyen profán szó itt), mindent elkövetett, hogy nagy humánumból, művészi etikájából minél többet adjon nekünk. Volt miből adnia.*

Steiner Benitó nem csak a tanárt, a festőt is jellemezte: *Kitűnő festő volt, a színkultúra nagymestere, aki átköltötte a természetet, ismerve a színek egymásra hatását, relativitását, szimfonikus zöngését. Kulturált festő volt, angol úriemberre emlékeztető, fiatalos, rugalmas járású férfi. Feltűnt. Diszkrétén. Már majdnem anakronisztikus módon. Modern volt, öntudata, európai ismeretei valahogy nem illettek bele a kisváros képébe. És ha igen, mint egy „öslény”, aki még nem halt ki, egy olyan időbarakkban élt, amiben szörnyen egyedül érezhette magát. Képeinek, témáinak nem volt szociá-*

lis mondanivalója, az akkoron divatos „témakeresés” nem az ő énje volt. A posztimpresszionizmus idejét szerette, a régiek közül pedig Veronese és Tizian festészete hatott rá. Fiatalabb festő korában Goyát tanulmányozta. (...) Az akkori Sopronban élő legmodernebb és legértékesebb festőnek tartom. (...) Minden tanítványát önállóságra buzdította, egyéni képességét figyelembe véve. Népszerűen elismert festő nem lehetett intellektuális felfogása miatt. Családja nem volt, jóformán egyedül élt. Nem alázta meg magát. Könnyörögni nem tudott, tehát pénze sem volt. Mégis! Tartott egy érdekes nívót. Diszkrét módon. Sokat adott nekünk, a tanítványainak. Erős szociális funkciója, magasrendű humanizmusa csak adott. Ő keveset kapott.

A tanár festőként nehezen alkotott. Erről ugyancsak Berecz Dezsőtől tudunk, akivel utolsó tíz évében egy házban lakott: *Láttam sok munkájának megvalósulását. Nehezen dolgozott és a munka fárasztotta. Nem nyugodott addig, amíg a vásznon, vagy papíron el nem érte azt, amit akart. S ez sokszor bizony csak fáradtsággal sikerült. Tíz-szer-hússzor letörölte, újra megcsinálta, aztán félre tette, egy idő múlva ismét javított rajta, mindaddig, amíg a legjobb megoldást meg nem találta. Munka közben sokszor fáradtan tette le az ecsetet, s végig heveredett az ágyán. Kérdőjelekre elmagyarázta, hogy mivel nincs megelégedve. Gyötörődve kereste a megoldást és nem egy eset volt, amikor szívesen meghallgatta mások véleményét is. Nagy tehetségű, nagy műveltségű művész volt, akinek azonban a könnyű, gyors munka lehetősége nem adatott meg. A szülés fájdalmai közt vergődve alkotott, s az alkotás kimerítette. (...) Munkáiban a művészi érték maximumára törekedett, erejét erre összpontosította. (...) Életének 2-3 utolsó évében néhány arcképet leszámítva kizárólag színes pasztellel dolgozott, s e területen változtatott valamit a stílusán: az eredeti realitást fokozottabban idealizálta, formaszereketében és főleg színszeretében a romantika felé hajlott. Hogy ez mennyire nem dekadencia volt, hanem tudatos irányváltás, azt a következő levélrészlet igazolja: »Hogy mit dolgozom? Pasztellt. Színeimben költő lettem, elszakadva a természettől. Olyan tartalmas valami az, ha az ember belülről alkot. És rajzok, ezt sokat és most már tudok is, – eddig csak hittem, hogy tudok. Erőtéljes, a belső valamit kereső rajzok, nem ismerne rám bennük. « A levél 1952 júniusában kelt.*

Ágoston Ernő súlyos betegségben hunyt el 1957. augusztus 29-én. 1958-ban a város emlékkiállításal tisztelgett előtte, majd 1990-ben az egykori tanítványokkal közösen rendeztek számára újabb kiállítást, amelyről katalógus készült. Munkáit közgyűjteményben legnagyobb számban a Soproni Múzeum őrzi, de megtalálhatók a győri Xantus János Múzeumban, valamint a Nemzeti Galéria grafikai gyűjteményében. Sok Ágoston-képet, grafikát rejtenek a soproni városháza irodái, közösségi termei, emellett lelkes soproni és soproni gyökerű gyűjtők otthonait díszítik munkái. Egyikük, Winkler Barnabás építész 2005-ben a budapesti HAP Galériában rendezett kiállítást műveiből. A Soproni Széchenyi István Könyvtár bánfalvi részlegében megrendezett újabb kiállítás lelkes kurátora, szervezője a könyvtár művészetszerető munkatársa, Szabó Attila volt. Egymás mellett látva a mester és tanítványai munkáit, a figyelmes szemlélő számára kirajzolódott Ágoston tanításának lényege, a nagyszerű rajztudás és technika átadásán túl a természethez, az élethez való viszonyulás látószövege, a minőség és az emberi tisztesség követelménye. Ami nélkül nincs igazi művész, igazi művészet.

Irodalom

Berecz Dezső: Ágoston Ernő 1889-1957. In: Soproni Szemle XII. (1958).
1. szám, 84-89.

Askercz Éva, D.: Ágoston Ernő és tanítványai, Hertay Mária, Hoffmann
Henrietta, Sulyok Gabriella, Kutas László, Gyulai Líviusz, Giczy János,
Steiner Benito kiállítása. Sopron, 1990. március 14–25. Szombathely,
Sylvester Könyvkiadó, 1990.

Sarkady Sándor: Renner Kálmán emlékkiállítására. In: Várhely (2005)
1. szám, 81-84.

Ágoston Ernő, 1889-1957, HAP Galéria, 2005.04.28 – 2005.05.20.
Budapest, Hap Galéria, 2005.

Giczy János: A tanítvány emlékezése. In: Várhely (2006). 2. szám, 72-74.

Kubinszky Mihály: Ágoston Ernő emléktáblájának avatására. In: Várhely
(2006). 2. szám, 71-72.

A 80 ÉVES FEJÉR ZOLTÁN FESTŐMŰVÉSZ KÖSZÖNTÉSE*

Fejér Zoltán Kálmán tanár, festőművész munkássága
Zirc, 1939

1961-ben, 22 évesen, végzett, földrajz-biológia szakos tanárként került Sopronba tanítani. Az aktív tanári (általános iskolai és gimnáziumi rajzoktatás is) tevékenységével párhuzamosan alakult ki és töretlenül fejlődik festőművészete.

Tíz év elteltével, 1971 óta rendszeresen kiállító művész. Munkásságát többek között Kratochwill Mimi, Salamon Nándor és dr. Pogány Gábor művészettörténészek, valamint irodalmárok, írók, költők, folyóiratok szerkesztői többek között Tüskés Tibor József Attila-díjas író méltatták.

Festői munkásságának meghatározó korszakai, témái:

1971-ig szabad témájú akvarellek,

1971-1981 ikon-emblémás és szimbolikus táblaképek, lézer fénystruktúrák,

1981-1991 rábaközi tájminiatúrák, valóság etűd grafikák, figuratív táblaképek,

1991-től soproni városképek, soproni tárgykultúra, poncichter világ feldolgozása,

2001-től soproni csendélet-allegóriák,

2003-tól „Vakolatos” csendéletek,

2007-től Fertő-táj plein air gvas-pasztelljei, figuratív, mitologikus és valóságos jelenetekkel.

A vizuális rendszerek kutatásával aktívan és folyamatosan foglalkozik, különös tekintettel a fénystruktúrák szerepének a felületeken való alkalmazására. Már 1975-ben lézerefényes valeuröket festett. A népi tárgyi kultúra világának, például a Felső-Rábaköz táj és tárgyi világának összekapcsolása, megjelenítése tájminiatúráin, táblaképein 10 éves korszakot ölel fel. A további 10 éves korszakok során művészetében kifejezésre jut Sopron és a Fertő-táj hasonló tartalmú tárgykultúrája, különös figyelemmel

a poncichterek, valamint a Fertő-tájban együtt élők (magyarok, németek, horvátok) hagyományainak feldolgozására.

Alkotásaival végig kíséri az idők múlását, világunk patinás szépségeit és az ember kiemelt szerepét, együttélését a tájjal, melyben megüzenhetik sorsigazságuk allegóriáit.

Rendszeresen foglalkozik vizualitás- és művészetkutatással. Kiadványokat is illusztrált.

Kitüntetések, díjak:

Megyei alkotói díj, Győr, 1989.

Perényi Kálmán-díj, Sopron, 1990.

A soproni Eötvös Gimnázium emlékérmé rajztanításért, 1996.

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzatának díja, 1997.

Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat díja, 1999.

Millennium 2000. emlékérem, Sopron, 2000.

Megyei Őszi Tárlat díja, 2003.

Soproni Bormarketing Műhely Kht. I. díja, Sopron, 2008.

Sopron Kultúrájáért kitüntetés, 2011.

Munkásságáról így vall:

„A tanári hivatásom mellett, a fiatalok művészeti és építészeti pályára történő felkészítésén túl, Sopron képzőművészeti életének aktív résztvevőjeként élek. Több évtizedes, rendszeres közös kiállítások (az országban és külföldön egyaránt) mellett felvállaltam, nem csupán hiánypótlásként, a soproni képzőművészeti élet nevezetes személyiségeinek méltatását a soproni periodikákban, például Soproni Füzetek (művészeti antológia, főszerkesztője Sarkady Sándor költő, műfordító, ny. főiskolai tanár), Várhely (művészeti folyóirat, főszerkesztő: Sass László tanár) memoárok és kortárs-portrék formájában.

Megemlítve: dr. Gáspárdy Sándor, Mühl Aladár, della pietra Steiner Rezső, Wosinski Kázmér, Roisz Vilmos, Kelemen Tibor, Szabó Alajos, Dakó Judit, Borsodi Zsuzsa, Grabner József, Horváth Endre, Zsombolyai Mária, Hajdú Teréz, Simon Ferenc és Ferenczi József nevét.

A soproniakon kívül, John Lennon grafikáit, Novák Dorottya és Burkus József festészeti munkásságát méltattam, soproni kiállításaik kapcsán. Az A/2 Építészeti Iroda kiállításairól, munkásságukról méltató írást készítettem.

Megemlíteném, hogy ezek a periodikák a „Nyaraktól nyarakig – Rábaköz dicsérete” és a „Hegyektől hegyekig – Sopron dicsérete” esszéimet is közölték. A főszerkesztők bizalma, amellyel írásaimat megjelenésre méltónak találták, inspirált további írói tevékenységre, írói vénám fejlesztésére is. Jubileumi iskolai évkönyvekben megemlékező írásaim jelentek meg.

2008-ban Fejér Zoltán Kálmán: Rejtőzködő Neovénuszok címmel, Burkus József festőművész új művészeti korszakáról megjelenő könyvben méltatását adom alkotásainak.

A költőkhöz, író emberekhez való vonzódásomat jelzi, hogy nevelőtanárként, a középiskolai fiúkollégiumban, majd később a városi könyvtárban, több költői est szervezője, írók munkásságának méltatója, bemutatója voltam.

A Soproni Képzőművészeti Társaság alelnökeként, ma már örökös, tiszteletbeli alelnökeként részt veszek a társasághoz kapcsolódó munkában, rendezvények (megemlékezések, tárlatvezetések, előadások, kiállításmegnyitók stb.) kivitelezésében. Több éven keresztül voltam vezetője a Társaság által szervezett, nemzetközi Barokk képzőművészeti alkotótábornak.

11 éven át (2003 - 2014) a sarródi Ferenczi József Nemzetközi Művészeti- és Alkotótábor szellemi és művészeti vezetője voltam.

Ennek a tevékenységemnek elismeréseként 2014-ben Sarród Község Díszpolgárává választottak.

2008-ban részt vállaltam a balfi Wosinski Kázmér hagyományörző képzőművészeti tábor létrehozásában és irányításában, melyet 2014-ig végeztem.

1970-es évektől a soproni közintézményeknek adományoztam egy-egy műalkotás-sorozatokat. Pl.: a Zenei ritmusok sorozatom a Soproni Zeneiskolában, a Puttó stációk a Szent Orsolya Katolikus Általános Iskola és Gimnáziumban, a Drog-apokalipszis az Erzsébet Kórház Neurológiai osztályán látható. Egy-egy alkotásomat ajándékoztam több közművelődési intézménynek.

2003-ban a soproni IV. Soproni Bormarketing Konferenciához kapcsolódva az árverésre felajánlott alkotásom árából a sopronbánfalvi óvoda felújíthatta a gyermekbútorait.

2007-ben Sopron városának ajándékoztam az Emlék–Golgota alkotásomat, egyik legjelentősebbnek tartott munkámat, amely 1956 évfordulójára készült, még 1971-ben. A képet és a hozzá kapcsolódó elemző interjút, amelyet Füzi Edit készített, a Várhely 2006.3-4.sz. közölte.

Közéleti és szakmai tevékenységemet fémjelzi még, hogy tagja vagyok a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének, alapító tagja a mosonmagyaróvári ARTFLEXUM Egyesületnek.

80 évesen szeretnék Sopron városának vizuális élményt nyújtó életmű-kiállítással tisztelegni.” Fejér Zoltán

MÉLTATÁSOK FEJÉR ZOLTÁN FESTŐMŰVÉSZ MUNKÁSSÁGÁRÓL

Fejér Zoltán egyszerűen hiteles képalkotó volt és maradt. Ennél nagyobb bókot nem tudok. Kívánom neki, hogy őrizze meg magát olyannak, amilyenek megismertük.

Sz. Koncz István, szerkesztő

Sopron, kiállítás a Festőteremben, a 70. születésnap tiszteletére

„Barátsággá terebélyesedő kapcsolatunk jele volt, hogy e helyen, hasonló hangulatban egyszer már méltattam az akkor éppen 60 éves festőművész munkásságát. Azóta a szituáció más helyszíneken többször ismétlődött, s álltam mellette ajánlóként, a magam meggyőződését igazoló képei társaságában. Kis cikkekben, tanulmányokban értelmeztem, értékeltem művészetét. Változó intenzitással cseréltünk eszmét találkozásaink során szóban s ide-oda utazó levelekben. Arra azonban nem gondoltam koromnál fogva, hogy engem kér fel az újabb jubileumi kiállítása szóvivőjének, s én köszönhettem idősebb bátyóként 70. éves fogadott „öcsémet”. Közhelynek hat, de megkérdőjelezhetetlen, hogy Fejér Zoltán élete, piktúrája a „hűséges város” szellemi-művészi közegében nyitott könyv, művészi teljesítménye mára el- és befogadott érték, integráns eleme a város és a tágabb régió századvégi és kortárs művészetének.

Miként kétségtelen tény az is, hogy természettudományos műveltsége, filozófiai, esztétikai és pszichológiai tanulmányai – erős kifejezési akarattal párosulva – döntő hatással voltak a végtére mégis csak természetelvű, de metaforákkal, szimbólumokkal telített, gondolati és vizuális rétegeket egymásra vetítő képalkotó tevékenységére. Az

pedig végképp tagadhatatlan, hogy olyan soproni motívumkincset fedezett fel, analizált és rendezett sajátos formái, szerkezeti struktúrába, amelyet előtte senki és úgy nem figyelt meg, nem használt fel gondolatközlésre, képi ábrázolásra.”

Salamon Nándor, művészettörténész

„Az itt látható képek finom, lírai utalásokkal, mitikus történetekkel beszélnek arról, hogyan is látja Fejér Zoltán ezt a világot, azaz milyen is az ő teremtett Fertő-tája. Sőt, mi több, olykor nem áttal cinkosan kikacsintani ránk a képekből egy-egy geg, vagy furcsa fintor erejéig. A mostanában méltánytalanul keveset említett költőt, Majakovszkijt idézve: „Pofon ütjük a közízlést.” Ezért is annyira szerethető és egyedí ez a festészet. Színei, világlátása, ábrázolásmódja miatt nyugodtan állíthatom, hogy ezer kép közül is ki lehet választani különösebb szakmai tudás nélkül Fejér Zoltán műveit. Mert az igazi művész mindig egyéniség. Tudatosan formálja és érző emberként alakítja világát. Elutasítja a tucatot, és a vizuális környezetszennyezést. Láthatják itt is amint, a felhőkön és a nádason átszüremlő napsütés finom biedermeieres csipketerítőt horgol a vízre, azzal terítve be a kép részletét: tán fintornak, fricskának hat, de a képzőművész tanár, a polgár és művész egyáltalán nem tartja ezt összeegyeztethetetlennek, hiszen létünk nem csak egy síkon tölti ki időnket. Ugyanezt mondhatom a művi csillámporról, ami itt-ott felbukkan, a képeken. Ez az anyag eredetileg a buliba készülő ifjú hölgyek szemhéjának színezője: ugyanakkor merész művészeti kihívás is: a természet hasonlóképpen tud különleges és csillogó lenni, sőt mi több, a művi és a természetes is képes lehet egységet alkotni. Fejér Zoltán nemcsak optimista, de hívő ember is. Ez a hit nem, vagy nem elsősorban a hagyományos vallásos témákban jelenik meg.

Meggyőződésem, hogy mindnyájunk lelkében különös, ősi húrokat pendített meg sajátos képi világával. Ezeknek a belső hangoknak a segítségével rátalálhatunk a tiszta szépség forrásaira, talán egy kicsit önmagunkra is.”

*Huszár László, költő, művelődésiház-igazgató
75 éves jubileumi kiállítás, Balf. Teremtett Fertő-táj*

„A kiállítás csúcса a három képből álló, triptichonnak mondható képegyüttes. Mindhárom tisztelgés Fertőhomok népe előtt. Kettőn, a Kerti meditáción és az Emlék sorscsendéleten a homoki templomot látjuk, amint tornyával az égre mutat. Észreveték-e barátaim, ha a templomtornyoson felfelé kúszik a tekintetünk, s megállapodik a csúcson, akarva-akaratlan is Isten felé emelik lelki és látó szemeiket!? A Kerti meditáción Molnár néni babot szed, festőnket pedig a múlt történeteivel traktálja. Olyan történeteket mesél, amiket csak az öregek tudnak. Az ő bölcsességük hordozza a régvolt eseményeket. Fejér Zoltán kezéből meg serceg az ecset a vásznon. A másik képen a háttérül szolgáló pajta bárkaként lebeg a vízen, utalva a fertői halászatra, gólyával, s tárgyak varázsával mutatva a tó adta élet élő és tárgyi világára. A legendáriumból pedig szinte látjuk, mint figyelnek a rablólovag fratellik kémei, hogy a környékbeli várakba vigyék jó hírért a nép gazdagodásának, azaz kifoszthatóságának. A harmadik képen az Illír (horvát) Madonna portréja. Nyakában élőhalas ékszerlánc. A képi nap-sugarak nyomot égetnek a környező tájba, honnan bókoló nádszál üzen, s a vitorlások már egészen napjaink valóságát tudatják hófehér háromszögletű vitorláikkal. S a legendárium életre kel itt is, látni véljük Hany Istókot a zombékosban, amint hártás

kezének ujjaival félrehúzza a borotvaéles nád levelét, s arcán leplezetlen torz vigyorral bámulja, bámulja a horvát Madonnát. A triptichon a népek együttélésének szimbóluma. A németek, magyarok, horvátok együttélését jelzi a Fertő-tájban. Az összeölelkezést Szent István koronája alatt.

Zárják szívükbe Fejér Zoltánt és képeit. Képei sugallta gondolatüzeneteit.”

Bősze Balázs, költő

Kiállítás megnyitó a Fertőhomoki Tájházban

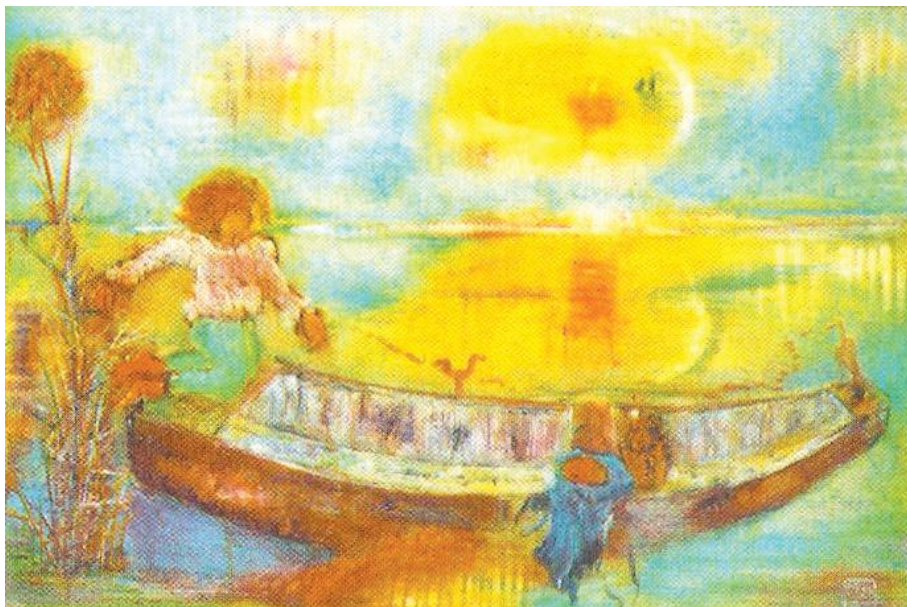
Tisztelettel, köszönettel és szeretettel tegyük ezt mi is, a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjai, hiszen Fejér Zoltán a kezdetektől tagja, majd örökös, tiszteletbeli alelnöke egyesületünknek. Még a „viharosabb” időnkben sem kellett nélkülöznünk vigyázó, mindig megszívlelendő szellemi és nem egyszer fizikai iránymutatását, mindig naprakész felkészültségű, böles tanítását. Mindez jelen volt írásműveiben, nagyszerű, elemző kiállítás megnyitóiiban.

Zsirai László Fejér Zoltánhoz írt verse legyen e köszöntő záróakkordja, aki Budapesten élő költő és irodalmár, de soproni indulású, és szívében e táj, gyermeke, szerelmese maradt.

* Összeállította Füzi Edit, a Soproni Képzőművészeti Társaság titkára.

*(Elhangzott az egyesület ünnepi összejövetelén a Várkerület Galériában,
2019. augusztus 29-én.)*

Szerkesztőségünk nagy tisztelettel köszönti a 80 esztendő Fejér Zoltánt!

Fejér Zoltán: Fertő tavi Niké

ZSIRAI LÁSZLÓ

MESÉID ÖLELÉSE

Fejér Zoltánnak

Teremtés kosár hala.
Álló madonna, fényben.
Sejtelmek madárdala
rejtelmek erdejében.

Akár az Amazonas
nekünk az Ikva titka.
Mosolygó óceánunk,
a Fertő-tó nagyítva –

hulláma sok-sok álmat
ringó idillben fürdet.
Világnyi mikrokozmosz
lelked tükrében lüktet.

Élő szobrok vonulnak,
árnyékukban igazság.
A vízre fák hajolnak,
sorsokat véd a Hanság.

Színekből szálló szavad
szivárványul az égre,
szívünk szavára tapad
meséid ölelése.

KERESZTÉNY RICHÁRD

**„BARANGOLÁSOK ÉS KALANDOZÁSOK”,
NÉMETH OTTÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA**

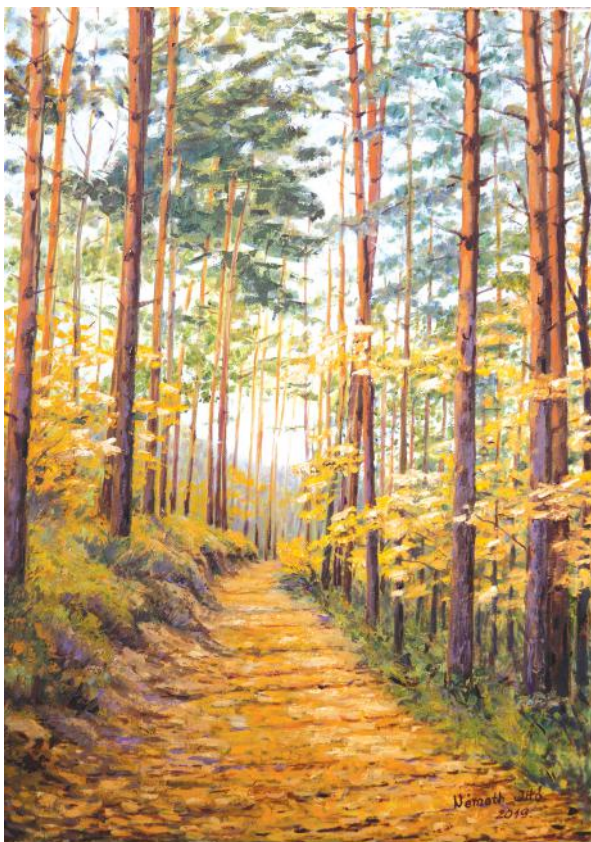
Tisztelt Megjelentek!
Kedves Vendégeink!

A mai nappal megkezdjük a II. félévi kiállítássorozatunkat. Több szempontból, is fontos mérföldkő a mostani kiállítás. Az egyik, Németh Ottó tagtársunk tavaly óta tartozik a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjai közé, s ez az első önálló kiállítása, a másik hogy a Várkerület Galéria 30 éve, 1989 őszén kezdte meg működését. A harminc év alatt sok művész kiállítását tekinthette meg a város művészetkedvelő közönsége. A teljesség igénye nélkül néhány ezek közül: Soproni Horváth József, Mühl Aladár, Szarka Árpád, Rázó József, Mende Gusztáv, Wosinski Kázmér, Renner Kálmán, ezen kívül sok mai tagunkét, jó néhány hazai és külföldi kiállító művészt láthattuk itt a Galériában.

Na, de térjünk vissza mai kiállításunkra, Németh Ottó munkáit csodálhatjuk meg itt a Galériában. Ismerkedjünk meg egy kicsit a Német Családdal és Ottó soproni-ságával. Ottó tősgyökeres soproni, igaz jelenleg nem Sopronban él, szülei most is laknak.

K. R.: Adódik a kérdés a kezdetekről: van e a családban valaki aki művészeti hajlammal rendelkezik, kitől örökölted a tehetséged, és mikor kezdődött nálad az alkotás?

N. O.: Édesanyámtól örököltem a képességem, aki maga is szívesen fest. Gyerekkoromban egy tavaszi patakperti csatangolást követően egy hétig ágyban kellett kigyógyulni a megfázásból. Akkor még napközben nem volt TV adás, nem volt videó, a számítógépet hírből sem ismertük. Így hát tanulás helyett rajzolásal múltattam az időt. Ha lehet ezt mondani, akkor kezdődött a rajz iránti vonzalmam.

Németh Ottó: Fasor

K. R.: Kitől tanultál rajzolni festeni, kit tekintesz a Mesterednek, ha van ilyen?

Középiskolát a győri Mayer Lajos műszaki szakközépiskolában végeztem, ahol a műszaki rajz tantárgyat Szunyogh Ferenc grafikusművész tanította. Biztatására vettem részt az általa vezetett rajzsakkör foglalkozásain, tőle tanultam rajzolni 1972-től 76-ig. Emellett alkalmanként, kb. egy évig részt vettem a Barabás László festőművész által vezetett foglalkozásokon a győri tanítóképző főiskolán is, ahol lehetőség volt modell után rajzolni. Később, sokévi kihagyás után előszeretettel jártunk édesanyámmal a soproni kiállításokra, ahol csodálattal láttam a Grabner Józsi bácsi, Soproni Horváth József akvarelljeit, igyekeztem tőlük sok minden ellesni. De tanultam az Alpok Kör és a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjainak alkotásaiból, de tanácsaikból is. Na, és az interneten számtalan olyan film látható, ahol a technikák módszerek eltanulhatók.

K. R.: Milyen kiállításokon vettél eddig részt ?

N. O.: 2007-től az Alpok Kör rendszeres közös kiállításain, Sopronban, Kapuváron, Csornán, és Maiersdorfbán, vagy az utóbbi két évben a Képzőművészeti Társaság közös kiállításain mutattam be egy-egy képet Szintén Sopronban Köszegezen illetve Győrben. 2013-ban és 2015-ben az Őszi tárlaton is részt vehettem. 2017-ben Édesanyámmal és lányommal állítottunk ki közösen, itt a Várkerület Galériában Három generáció címmel. Akkor elsősorban édesanyám akvarelljei, diófacák képei képezték a kiállítás anyagának a többségét, de nekem is volt két akvarellem, lányom pedig ötös munkáit mutatta be.

K. R.: A kiállított képekből egyértelműen kiderül, hogy szereted a természetet, szeretsz utazni és a látottakat megörökíteni. Szücs Szabó Sándor aki kiváló grafikus volt, -egy időben a Társaság alelnöke - Ő a kirándulásokon előkapta a rajztömbjét és pillanatok alatt vázlatot készített amit később otthon kidolgozott. Te hogyan készíted el a képeidet? Gondolom a havas hegycsúcson nem állítottad fel a festőállványodat ?

N. O.: A kirándulás, hegymászás, utazás, vagy síelés közben nincs idő festeni, még vázlatot rajzolni sem. Viszont mindig velem van a fényképezőgépem. A szemem sarkából mindig figyelem a tájat és ha meglátok valami érdekeset az lefotózom, aztán iramodok a többiek után! Nekem ez helyettesíti a vázlatot, a fényképeim alapján készülnek a festmények is. Festés közben mindig újra átélem az élményt olyan mintha akkor is ott lennék. Talán éppen ez az újra átélés az egyik inspiráció az alkotáshoz.

K. R.: A természeti képek mellett úgy tudom szívesen készítesz portré képet is?

N. O.: A rajzolás öröme elkísért felnőtt koromban is, és a portré adja az egyik legizgalmasabb lehetőséget az árnyékolásnak, tónusoknak. Itt nincs egy árva egyenes vonal, itt nem lehet mellébeszélni. És persze a ceruzarajzok mellett új kihívást jelentett ugyanezt festészeti eszközökkel megvalósítani, előbb akvarelllel, majd olajjal. Ez a műfaj nem éppen trendi, de én szeretem. Ha jól belegondolok, átvitt értelemben a hegyekről készült képeim is portrék. A hegyek portréi. Nem úgy általában hegyek, hanem a Hegyek.

K. R.: Korábban több tagunk is főleg soproni témájú képet készített, te hogy vagy ezzel?

N. O.: Gyerekkoromban a Felső Lőverekben laktunk egy csodálatos helyen, gesztenyefákkal a kertben az erdő szomszédságában. Az akkori, egész életemre meghatározó élmények alapján nekem nem csak a méltán nevezetes Tűztorony, vagy a csodálatos belvárosi utcák, vagy az ott lakó emberek jelentik Sopront, hanem a tágabb környezete is. Ez tükröződik a Deák-kút, a Ciklámen tanösvény, az őszi erdő is. Szüleimmel évtizedeken keresztül a Postának a Fertő-tavi, cölöpökre épült vendégházába

jártunk kikapcsolódni, fürödni, szörfözni, vitorlázni. Vagy éppen kézzel vertük a cölöpöket, a korábbi épület bejáratához. Ez ihlette a Fertő-tavi csónakház című képet. Ez az épület csodával határos módon megmenekült a tűzvész elől.

Azt feltétlen el kell mondanom, hogy Ottó azok közé tartozik, akik rendszeresen részt vesznek a Társaság programjain, s ha kell gyakran segíti azok megvalósítását, amit is szeretnék megköszönni.

Megköszönöm a figyelmüket, kérem tekintsék meg a kiállítást!

(Elhangzott a Várkerület Galériában, 2019. szeptember 8-án.)

KERESZTÉNY RICHÁRD

SÜLINÉ HUSZÁR LILLA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Kedves Jerevániak! Kedves Vendégek!

Ezen a szép ősze hajló délelőttön köszöntöm Önöket, Süliné Huszár Lilla kiállításán. Nem mondhatom, hogy napi gyakorlat, hogy szabadtéren csodálhatunk meg egy szép kiállítást, ami jól illeszkedik az egyéb szabadtéri rendezvények közé, hiszen nem csak egy kiállítás miatt jönnek ki a látogatók, hanem az egyéb program miatt is. Arról nem is beszélve, hogy a szolgáltatóházban ügyeit intéző lakosok is megtekinthetik a kiállítást „ha már egyszer itt járnak”.

Megszokott már, hogy a soproni fotósok nyáron különleges, szabadtéri kiállítást rendeznek a Nagy Rondellán, illetve a Mária-szobornál. A kiállított fotókat vízálló fóliával látják el, így nincs kitéve az elázás veszélyének. Mindez egy akvarell, vagy pasztell kép esetén nehezen oldható meg. Egy biztos, hogy ezeket a kiállításokat sokan látják a Várkerületen sétálva, szinte kihagyhatatlan.

A különleges helyszínről csak annyit, hogy voltunk már piacon kiállítani (Bécsben), ugyancsak a bécsi fűtőműben (annak tárgyalójában), templomokban, szállodákban, önkormányzatok épületében, kirakatokban (Kirakat galéria) és még sorolhatnám.

Itt Sopronban kiváló helyek, mondhatnám európai szintű kiállítóhelyeink vannak. A Munkácsy-terem, Festőterem, Lásas ház. Ide sorolhatnám még a Pannónia Galériát vagy akár a mi Várkerület Galériánkat is. Néhány szállodában, Lóvér szálló, Panoráma szálló, Hotel Sopron is rendeztek kiállítást. Itt Jerevánban volt már kiállítás a Lackner Kristóf Általános Iskolában, a Nyugdíjas klubban, a Szt. Imre templomban.

S. Huszár Lilla: Füleki várrom, Szlovákia

Süliné Huszár Lilla hegedűművész-zenetanár: Zenei tanulmányait Kapuváron kezdte, majd Győrben folytatta, diplomáját Szegeden a Szegedi Zeneművészeti Egyetemen szerezte. A Soproni Zeneiskolában tanszékvezető, koncertező hegedűművész. 1998 óta tanít hegedűt és kamarazenét.

A festést autodidakta módon kezdi, majd a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjaként alapozza meg tudását. Sokat jelent számára a nyári Ferenczi József Alkotó- és Művész Tábor, ahol kiváló művészekről sajátítja el a különböző festészeti technikákat. Kedvence az akvarell és a diópác, ami talán nem is annyira véletlen. Sopron művészei nagy előszeretettel alkalmazták az akvarell festést. Pl. Soproni Horváth József, Mühl Aladár, Szarka Árpád, Wosinski Kázmér, a maiak közül Gáspárdy Tibor, Grabner József, hogy csak néhányat említsek. Az akvarelltechnikára sokan azt mondják, hogy nem elég tartós. Meg kell nézni az előbb említett művészek alkotásait, akkor láthatjuk, hogy még mindig eredeti színeiben ragyognak az alkotások, kivéve az a Wosinski-kép, ami a mosókonyhában volt és a sok góztól a festék rátapadt az üvegre. Az olaj technikával szemben, nincs sok idő az akvarell festmény elkészítésére, egy ülésre kell a képnek elkészülnie, míg az olajjal szinte bármikor folytatni lehet. Ha már a technikánál tartunk, Vadon Józsefné férje, Vadon József kísérletezett ki olyan festészeti anyagot, ami ellenáll az időjárásnak – napnak, hónap, esőnek, persze nem tette közkincsé az eljárást (kell ilyen egyáltalán, a szobában nem fog esni).

Lilla itt kiállított képei akvarellrel és diópáccal készültek. A képeinek témája csendéletek, városképek. Akvarelljei légiesek, nincsenek túlsúlyosak, van elég levegő, lágy színekkel dolgozik. A „Füleki várrom, Szlovákia” című képén a várromot középre helyezi el, a körülvevő fák bokrok elmosódtak, erősítik a várrom látványát. A Tavaszi csokor színvilága ragadja meg a nézőt! A Pillantás a Tűztoronyra, Sopron című képén a hagymakupola arányai a fények játéka, jól tükrözi a valóságot.

Lilla alkotásaival sok közös kiállításon vett részt. 2008-tól óta évente több alkalommal Sopronban – az Alpok körrel, Sarródon a Kócsagvárban. Győrben, Kapuváron, Maiersdorfbán, a Ferenczi József Alkotótábor zárókiállításain, a Lát-kép Galériában Fertőszéplakon, a Soproni Őszi Tárlatokon.

Egyéni kiállításai: Kapuváron több alkalommal, Sopronban a Zeneiskolában, a Ligneum Látogatóközpontban.

A kiállításai mellett több alkalommal vett részt – mint előadóművész – kiállításaink megnyitóján a Várkerület Galériában, legutóbb Németh Ottó kiállításának megnyitóján.

Köszönöm hogy meghallgattak, tekintsék meg a kiállítást!

(Elhangzott a Jereváni Szolgáltató Ház előtti téren 2019. szeptember 14-én.)

KOVÁCS-GOMBOS GÁBOR

RÁZÓ JÓZSEF FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

Tisztelt Tárlatlátogatók!

Rázó Józsefről írt és beszélt Sarkady Sándor, Bősze Balázs, Szarka Árpád, Salamon Nándor. Életrajzát mindnyájan ismerjük, tudjuk, hogy a csornai születésű művész először a győri Tanítóképzőt végezte el, majd Budapesten Domanovszky Endre szabadiskolájában készült a felvételire. A Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János és Hincz Gyula voltak mesterei. Tanára lett a Soproni Állami Tanítóképzőnek, majd miután ez megszűnt, nyugdíjazásáig a Siketek Általános Iskolájában dolgozott rajztanárként. Jelleméről, önzetlen szeretetéről képet nyerhetünk, ha felidézzük, mit ír Sarkady Sándor Rázónak egy rövid ideig tartó falusi iskolai rajztanárkodásáról: „Rázó komolyan veszi a lámpás szerepét. Lelkesen, hittel tanít Jobaházán; portrékat fest növendékeiről, s az arcképekből (...) kiállítást rendez. A bevételt az iskola legjobb tanulóinak jutalmazására fordítja.” – tudósít Sarkady. Nem magának, a gyerekeknek ad művészetéből még ilyen módon is. Vajon hogyan tudta megvásárolni a drága festőeszközöket, a vásznakat, vakrámákat, ecseteket? Hogyan élt, micsoda szerény körülmények között dolgozhatott csak azért, hogy tanítói fizetéséből még ilyesfajta nagylelkű ajándékozásra is képes legyen?

A pedagógus Rázó József után most térjünk rá a festőművész Rázó József bemutatására, bár tudjuk, hogy e kettő merev szétválasztása lehetetlen és egyben értelmetlen is lenne.

Ha a legtömörebben kellene jellemeznem Rázó József festői törekvését, akkor a jól ismert *Inhalt ist Form* meghatározást választanám. („*Inhalt ist Form*” – írja pl. Alfred Hrdlicka művészete kapcsán Bernhard Buderath.)

Rázó festészetére fokozottan érvényes ez a meghatározás. Nála ugyanis valóban a forma hordozza a tartalmat. Formai problémák izgatják az akvarelleknél, a valóságos látvány csak ürügy, csak kiindulópont számára, hogy zárt, némiképpen öntörvényű kompozíciókat alkosson. Ám a táj varázsa alól mégsem tudta, és valószínűleg nem is akarta magát kivonni. Rokonságot érzünk itt a kínai tusfestményekkel, Egry József balatoni fénylátásával, az absztrakt festészet 20. század eleji kísérleteivel, de akár a jelenkor gesztusfestészetével is példálózhatunk. A Rázónál sokat emlegetett konstruktivizmus, kései kubizmus inkább az olajképekre érvényes, és mestereinek Domanovszky Endrének, Kmetty Jánosnak, Hincz Gyulának hatásával magyarázható.

Néhány tájképének emelkedettsége pedig a nagy német romantikus tájképfestőket juttatja eszünkbe (Caspar David Friedrich, Carl Gustav Carus, Johan Christian Dahl vagy Carl Blechen képeire gondolhatunk itt.).

A táj egy hatalmas arc, – írja Györfly Ákos. „(...) mert a táj önarckép, tájat festeni annyi, mint elmélyülten nézni a saját arcomat, mint elgondolkodni arról, hogy kié is ez az arc, és mit jelentenek ennek az arcnak a formái, az árnyékok, amelyek elshannak ennek az arcnak a felületén, a táj gondolat, a táj egy néma mondat, és ezt a mondatot kutatni nem más, mint önmegfigyelés, mint mélységes koncentráció, mert ami odakint van, az nem különbözik attól, amit léleknek nevezünk, a táj lelke annak a lelke, aki figyeli ezt a tájat (...)”

De valóban tájfestő volt Rázó? A portréi és a nagy figurális kompozíciói, melyeket olajjal festett, mást mutatnak. Ebből izelítőt itt csak a Furulyás lány nyújt, melynek vastagon, ízesen felhordott festékrétegben most itt gyönyörködhetünk.

Látunk még egy fiú olajportrét Fiúfej címmel, egy csendéletvázlatot Pünkösdi-rózsák címmel olajjal, kartonon és egy kurucdombi látképet, a Szélmalomkaszárnnyát: ez kompozíciójában a kék hegy-háttérrel operáló akvarellek rokona, tömbszerű fákkal és dobozokká tömörített házakkal. Ez az egyetlen soproni motívumot feldolgozó festménye a tárlaton a „legmagányosabb soproni festőnek”, ahogyan azt Sarkady Sándor megfogalmazta.

Nézzük meg most alaposabban a falakon látható 12 festményt.

A képek jó csoportosítása segít minket abban, hogy a Rázóra jellemző különféle kompozíciós megoldásokat felismerjük. Köszönet ezért Szabó Attila hozzáértő rendezői munkájának.

A kiállításunkon látható képek közül a legkorábbi, a Badacsony (1974) még látványelvű akvarell, finom vázlat.

A rajzos elemek dominálnak a Vontatók a Tiszán című képen – mintha a hagyományos kínai festészet szemléletmódja érződne a fák, a lomb és az ágak kalligrafikus mivoltában, finoman elúsztatott festésmódjában.

Ugyanezen a falon láthatunk három olyan képet, ahol a hegy mint fő motívum jelenik meg.

Szobrászi tömörség, tudatos, szikár tömbszerűség jellemzi a Három fa című akvarellt. Rajzossággal operál az Öreg templom Tokajban, míg a Kilátó Basel mellett stilizált formákká bontja a tájelemeket: határozott kontúrokat látunk itt, amelyek szétnyílnak, így nem zárják körbe mégsem a formát, miközben élénk színekkel töltekeznek. A vonalkezelés vezeti a szemet – az ecsetvonások hol függőlegesek, így a hegy tömbjénél, míg az útnál önmagukba visszazárulnak – egyszerre idézik emlékezetünkbe Edvard Munch drámai festményeinek kígyózó vonalhurkait és Hincz Gyula koloritját, dekoratív képépítkezését. Mindhárom festményénél, – akvarellre nem jellemző módon – sötét tömegbe ágyazottan ragyog fel az előtér motívuma. A kék hegy előtt szinte világít a templom, a három fa gömbje, a kilátó földnyelve.

Megfordul a tónusrend a másik fal képeinél. Itt a festmények közepére kerül a távoli víz-ég, ennek fehéres ragyogását keretezi az előtér, a partvidék a fákkal. Egry hatása érződik a Hajnal és a Párás a Tisza című képeken. Az Elhagyott kőbánya Tokajnál nem ok nélkül került a terem közepére. Ez a kép szinte a gesztusfestészet erejével operál. Egyszerre gondolhatunk Franz Marc küzdő kék-vörös formáira, Hencze Tamás kínaias fröccsentett kalligráfia-festményeire, vagy Radosza Attila gesztusképeire. Legkevésbé az elhagyott kőbányára. Itt érezhetjük meg leginkább, hogy a natura a festő számára csupán ürügy, hogy a szín és a forma segítségével kifejezhesse érzelmeit, hogy újratermesse, saját képére formálhassa a világot. Kérdés, hogy valóban kell-e ehhez az igazi bánya látványa?

De nézzük az olajképeket. Több mint négy évtizede ismerem a Furulyás lány portréját. Gyönyörködöm finom melankóliájában, valóban kmetyis konstruktivizmusában, sötétbe ágyazott, igazán olajszerű színvilágában. Minden hengeres, minden gömbölyű itt, az egész látvány valami puha melegségben látszik feloldódni oly módon, hogy közben megőrzi a szilárd vázát.

Rázó József a nyarak jó részét művésztelepeken töltötte. A művésztelep sajátos életforma. Aki nem vett részt még ilyenén, az nehezen képzelheti el annak hangulatát, túlfűtött levegőjét. A festők itt hetekre összezártan élnek. Egész nap dolgoznak, látják és bírálják egymás festményeit, rajzait, szobraikat. Csak a művészetről esik szó, csak a születő művek sorsa áll a figyelem középpontjában. Még ma van valamiféle reneszánsz műhely hangulata ezeknek az összezártan eltöltött heteknek. Tudjuk, hogy a festészet-szobrászat talán a legmagányosabb művészeti műfaj. Feledy Balázs ezért mondta szellemesen nemrég egy budapesti kiállítás megnyitóján, hogy azért olyan zajos most a megnyitó művésztársasága, mert ellensúlyozniuk kell a hétköznapi műteremben töltött magányát és csendjét. Ellensúlyozni kell azt az életformát, melyet Storno Ferenc oly tisztán fogalmazott meg és amelyet Rázó József életmódjára is jellemzőnek érezhetünk.

Storno Ferenc napirendje (1870 körül) ugyanis a következő volt: „Naponta ötkor ébredés, 7 óráig írás, aztán mise, majd reggeli. Munka ebédig, aztán órácska alvás, munka estélig. Este némi hideg étel, fél liter bor, két szivar vagy két törökpipa után 9-kor lefekvés. Alvásig olvasás.” – idézem Askercz Éva írásából.

Tisztelt Tárlatlátogatók!

A megnyitót azzal kezdtem, hogy Rázó Józsefről írt és beszélt Sarkady Sándor költő, Bősze Balázs költő, Szarka Árpád festő, Salamon Nándor művészettörténész. Ők már együtt hallgatnak talán minket onnan, ahol nincs szenvedés, csak véget nem érő boldogság. Mi pedig úgy nézzük a nekünk hátrahagyott és most itt kiállított képeket, mint a mulandót az örökléttel összekötő kapcsokat.

*(Elhangzott a Széchenyi István Városi Könyvtár bánfalvi Fiókkönyvtárában,
2019. szeptember 26-án.)*

FÜZI EDIT

PREMIERTŐL PREMIERIG

Gerhard Cervenka osztrák festőművész kamarakiállításának megnyitója.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves színházlátogató közönség!

Ma este elindul a 2019-2020-as színházi évad, amely a "remény évada" sokat sejtető címet kapta. Az első premier Lehár Ferenc A víg özvegy nagyoperettje is a reményről szól, hiszen egy egész ország reménykedik abban, hogy a csódtól végül egy óriási vagyonnal rendelkező asszony, egy honleány fogja megmenteni. Gondolom talán nincs a földön olyan ember, aki ne remélne valamit, valami jobbat, reménykedne valamilyen, ami segíti az élet megpróbáltatásaiban való helyállásban. A hit, remény, szeretet hármasságából a remény az összekötő kapocs és úgy tudjuk, legalábbis sokszor hallhatjuk, a remény hal meg utoljára. Itt és most jómagam abba reménykedem, hogy a rendelkezésre álló 5-6 percben sikerül röviden bemutatnom önöknek a hagyományosan premierekhez társított kiállítások mai, mostani kiállító művészetét Gerhard Cervenka osztrák festőművészt, akit szívesebben hívok képzőművésznek, mivel rendkívül sokoldalú művész, ami rendkívül színes egyéniségéből is fakad. Gerhard Cervenka, mint hallották osztrák, Bécsben élő, 1972 óta szabadfoglalkozású, nagyrabecsült és népszerű művészember. Az 1970-es években Délkelet Ázsia majd Afrika volt utazásainak célpontja, majd a 80-as évektől bebarangolta Európát és többször járt és tanult, majd tanított Olaszországban, amely a nagy kedvenc ma is. Sok-sok kiállítással, díjakkal, elismerésekkel a háta mögött mindig jutott és jut ideje tanulni és tanítani. Több alkotótábor alapítója létrehozója és hatalmas technikai, művészettörténeti tudását szívvel, lélekkel átadó vezetője.

Művészetéről, filozófiájáról így vall:

„Számomra a természet az inspiráció kiapadhatatlan, leggazdagabb forrása. Nagyapámtól, aki festőművész volt, már gyermekkoromban elsajátítottam azt a képességet, hogy minden érzékszervemmel megtapasztaljam a természet

Gerhard Cervenka: Labda

csodáit, az ember állandó kapcsolatát a természettel, ismerjem és egyben tiszteljem törvényeit. Alkotásaim, műveim mind ezt tükrözik. Azonban nem egyszerűen csak lemásolom, ami a világban látható, hanem láthatóvá teszem. Így teszem láthatóvá azt is, ami bennem van, amit én gondolok a világról.”

Az itt látható képek is ezt a filozófiát hordozzák.

Végül e kiállítás nyomán jogos a kérdés, hogy került kapcsolatba Sopronnal, Gerhard Cervenka? Hogy jött létre ez a kamara kiállítás?

A képzőművészeti Társaságunk által 2015-ben, Sopronban szervezett magyar osztrák alkotótáborban vett részt és ennek nyomán ismerkedtünk meg vele. Legnagyobb szerencsénkre az év végén már tagja lett társaságunknak.

A rá oly jellemző nyitottság, a belőle és művészetéből sugárzó életöröm a legnépszerűbb tagjaink egyikévé avatta. Már itt is, – Magyarországon – számos kiállítása volt az elmúlt években. Még szerencse, hogy ennyire szenvedélyes alkotó, szinte megszámlálhatatlan művel rendelkezik. Egyszerre több kiállítás megrendezésére is képes.

Ami még nagyon fontos, és neki köszönhetjük, hogy 2016 óta Sopronnak ismét van nyári, nemzetközi képzőművészeti alkotótábora, amelyet Szabó Katalin festőművésszel, aki művész és élettársa is szintén a társaságunk tagja és bizonyára neki is köszönhetjük Gerhard Cervenka kötődését Sopronhoz és társaságunkhoz -, immár évente sikeresen vezetnek, amit a táborzáró kiállítások fényesen bizonyítanak. Szívbeli Köszönet érte.

A kiállítás ezennel átadatik Önöknek Hölgyeim és Uraim szemlélődésre, és ha javasolhatom, ezentúl mi is próbáljuk minden érzékszervünkkel befogadni, megtapasztalni a természet által felénk nyújtott csodákat és reménykedjünk abban, hogy ha megismerjük, az igazán nekünk embereknek szóló törvényeit, az életünket is más minőségben élhetjük. Ezt az üzenetet az önök nevében is megköszönöm Gerhard .Cervenkának, a művész embernek és szeretettel további sikereket még több kiállítást kívánok, hogy az üzenet minél több emberhez eljusson.

(Elhangzott a Soproni Petőfi Színházban a Vig özvegy premier előadás szünetében, 2019. október 19-én.)

KOVÁCS-GOMBOS GÁBOR

GÁSPÁRDY TIBOR KIÁLLÍTÁSA

Tisztelt Tárlatlátogatók!

Gáspárdy Tibor és festményei nem ismeretlenek az Önök számára. Ezért is engedjék meg, hogy némiképpen szubjektív megnyitót két régebbi Gáspárdy-kiállítás felidézésével kezdjem.

Látjuk már a tornyokat a tavaszi párában. Később szűk sikátorok és támpilléres-házfalak között visz az utunk. Templomi üvegablakok, kapualjak, ülőfülkék kísérenek. Még a lombok is a gótikusan urbánusak...

Scheffer Livia meghívására egy időre Sopron költözött a budapesti Kosztolányi tér galériájába. Gáspárdy Tibor művészi világának ihletője szeretett szülővárosa, melynek minden részletét jól ismeri. Festményein a város együtt lélegzik a tájjal, ezzel a sajátos, már az Alpokhoz tartozó hegyvidékkel. De otthon van Ottlik, Kosztolányi és Bartók Budáján is, – erről meggyőződhetünk képeit nézve.

Azonban a Gáspárdy-festmények nem képeslapok. A látvány visszaadása helyett érzelmek sűrítőményeit kínálják a nézőnek. Az emlékképek sorozatából mesterien komponált veduták egy sosemvolt városképet tárnak elénk, amelyben mindezek ellenére – vagy talán éppen ezért – otthonunkra ismerünk, ugyanis saját gyermekkorunk helyszíneit véljük felfedezni bennük. Egyszerűen vonzzák a szemünket ezek a képek. Belefeledkezünk a kis részletek színfoltjaiba, amelyek egyre plasztikusabban idézik fel múltunk elfeledettnek hitt rétegeit.

Gáspárdy Tibor évtizedek óta járja egyre karakteresebbé váló festői útját. Célja az akvarelltechnika megújítása. Korszerűen hangszerelt művei a jelenről szólnak, bár inspirációs forrásuk a múlt kimeríthetetlen gazdagsága. „Ezek az utcák, dűlőutak, patakpartok legalább annyira belső, mint külső állapotok képei, bizonyos fajta érzelmi hangoltságai – lírainak mondanám őket, ha a „lírai” szóról nem valamiféle lágyságra, érzelmességre asszociálnánk – márpedig ezek a képek nagyon erőteljesek, nem emlékszem, hogy láttam-e már valaha ennyire erőteljes akvarelleket” – vélekedik Gáspárdy piktúrájáról Rakovszky Zsuzsa költő.

A Nyugat-Dunántúlon, Ausztriában és Németországban gyakorta kiállító festőművész az alkotás mellett a tanítást is hivatásának tekinti. A Soproni Egyetem docenseként már nemzedékek sorának adta át művészi-szakmai tudását. Ebből a tudásból kapunk mi is ízelítőt, ha megtekintjük a most kiállított akvarelleket.

Gáspárdy Tibor festőművész tárlata a Scheffer Galériában (Kosztolányi tér 4.) 2011. április 18-tól május 9-ig volt látható. Az írás, amelyből idéztem, a XI. kerület Újbuda című újságjában jelent meg.

Nyolc évvel ezelőtt, 2010-ben a Soproni Egyetem építőművész mesterszakos hallgatóinak adtam feladatul a Festőteremben megrendezett Gáspárdy-kiállítás kapcsán, hogy készítsék el egy ott látott festmény „alaprajzát”. Válasszanak ki tehát egy városrészt megőrkítő akvarellt, és a városrész látképe alapján rajzolják meg annak alaprajzát: rajzolják meg az utcák, a terek, a házak és az udvarok rendszerét. Könnyűnek tűnt a feladat, hiszen a kiállított festmények első pillantásra látványelvűnek tündek. Felismerhetők rajtuk a házak, a kapuk, az udvarok, a kerítések. Ám hamarosan kiderült fiatal művészkollégám számára, hogy lehetetlen megrajzolni ezeket a

Gáspárdy-féle tereket. Ezek ugyanis irreális álom-terek. A festmények nem a pillanatnyi látványt rögzítik, hanem a város párlatát adják. Esszenciát. Valami olyan módon, ahogyan a rózsaszirmok tömegéből a vegyi eljárás eredményeképpen csupán néhány csepp olaj lesz, ám ennek illata tartalmazza a hajdanvolt nyári rózsakert illatát. A megfestett házak között nincs reális átjárás, a kerítéseken kevés a kapu, az utak sokhelyütt zsákutcába torkollnak. Az épületek oly sűrűn, oly töményen sorakoznak egymás mellett, mögött és fölött, hogy alig lehet köztük átmenni, még talán egy tipikus soproni Durch-gangnak sem jut itt hely.

Kevés művésznak sikerült ilyen töményen megragadni egy város lényegét. Ez a fajta sűrítés, ez az álomlátás Gáspárdy Tibor festményeinek egyik fő erénye. Gáspárdy ugyanis nem leképez, hanem megjelenít. Nem utánoz, hanem teremt. A lelkünkben élő Sopront fogalmazza újra, azt, amelyet évtizedek során, fokozatosan épül, gazdagodik bennünk, és amelyet megszámlálhatatlan mennyiségű kép összességéknk hordozunk magunkban.

A megnyitó elején a művész budai kiállításáról szóltam. Ott, a Scheffer Galériában, Sopron jelent meg a művész képeinek jóvoltából. Persze a Buda és Sopron közti kontraszt nem volt nagy, hiszen közismert, hogy a budai Várnegyed és a soproni belváros, – vagy ahogyan ma gyakran nevezik az óváros – utcái és épületei egymás testvéreinek is tekinthetők. Tehát akkor, azon a kiállításon Sopron költözött ideiglenesen Budára. Ma azonban valami más történik, valami, ami talán az önazonosság kifejezéssel írható körül. Ma ugyanis a képek jóvoltából Bánfalva költözött Sopronba. Vagy Wandorf költözött Sopronba, esetleg Wandorf Ödenburgba?

A legvalószínűbb azonban, hogy Bánfalva költözött Bánfalvára. Olyan ez, mintha tükörbe pillantanánk. Itt vagyunk Bánfalván, és nem a kiállítóterem ablakán át nézzük a jellegzetes házakat és templomokat, hanem egy, a nyitott ablaknál sokkal tágasabb horizontot kínáló látványban gyönyörködünk. A Gáspárdy-képek akvarellpapírra varázsolt festékpigmentjei, annak ellenére, hogy üveg alatt vannak, sokkal elevelebbről kötnek össze a minket, nézőket, a városrész (vagy falu), szívével, mint a legszelebbebbre tárt ablak, vagy ajtó.

Kérem Önöket, felejtsék el, hogy már esteledik, hogy odakint már besötétedett. Felejtsék el a terem falait, és csak a kiállított képekre figyeljenek. Ha így tesznek, akkor hamarosan megpillantják azt a Bánfalvát, amelynek girbe-gurba házfalait még az alkonyi nap vörös fénye súrolja, vagy azt a pálosok templomához vezető lépcsőt, ahol már a festő által olyannyira kedvelt kékesszürke köd és hó veszi át az uralmat.

Tíz festményt látunk a falakon. A képek élénk tárják Bánfalva nyarát, a borongós őszt és a közelítő telet. Ha képzeletünkben mindehhez hozzákapsoljuk a már idézett budapesti tárlatán kiállított tavaszi képeket is, akkor élénk tárul a város négy évszaka.

Tisztelt Vendégeink, kedves Barátaink! Nézzék velem együtt Gáspárdy Tibor koloritézékeny szemén át szeretett városunkat!

*(Elhangzott a Széchenyi István Városi Könyvtár bánfalvi Fiókkönyvtárában,
2019. október 25-én.)*

KERESZTÉNY RICHÁRD

BARANYAI LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA

Tisztelt Megjelentek! Kedves Vendégeink!

Közeledik az év vége, lassan eljön a számvetés ideje. Milyen is volt a 2019-es esztendő? Úgy gondolom van mire visszatekinteni, folyamatosan jelen voltunk a város művészeti közéletében. A Várkerület Galériában eddig kilenc - a mai a tizedik - kiállítást rendeztünk, ebből három jubileumi tárlat volt, voltunk Kőszegen, és jelenleg Győrben a Hotel Konferenciában látható közös tárlatunk. Két nagyszerű emlékestet szerveztünk, Gáspárdy Sándor és Mende Gusztáv festőművészek munkásságát mutattuk be, születésük 110, illetve 120, évfordulóján, szép számú érdeklődőnek. Ezek csak a legfontosabbak.

Az év eleji taggyűlésen már bevált gyakorlat, hogy az elmúlt évi munkáról beszámolunk és ilyenkor van a tagfelvétel is. Az idén négy új taggal gyarapodtunk, Csendes Csabával, Pintér Zsuzsával, Krisztina Vic Echevoyennel és Baranyai Lászlóval. Azt hiszem jól döntöttünk, mind a négyüknek van alkotása a XX. Őszi tárlaton. Csendes Csaba, Baranyai László, pedig külön elismerésben részesült. Külön díjat kapott még Gerhard Cevenka tagtársunk is.

Ezek után ismerkedjünk meg jobban a mai tárlatunk főszereplőjével, Baranyai Lászlóval. Lacival mi régi ismerősök vagyunk, mégis nagyon meglepődtem, amikor Jakabné Tóth Mártával és Grabner Józseffel meglátogattuk a műtermében, hogy a tagfelvételt előkészítsük. Először is rengeteg munkát láttunk, ami azt bizonyítja, hogy szorgalmasan alkot, akár két-három kiállítást is meg tudna rendezni egyidőben. Kire is emlékeztett első benyomásra? Nekem Paál László és Ivan Ivanovics Siskin tájképfestő munkái

Baranyai László: Őszi színek

jutottak eszembe először. Miért is éppen Siskin? Talán azért, mert itt a galériában állított ki 1992-ben Igor Boriszovics Siskin, akinek szép természeti képei voltak, és azt állította, hogy rokona a tájképfestő Siskinnek. (Messziről jött ember azt mond, amit akar).

Térjünk vissza az elejére. Laci a Líceumban érettségizett, majd kőfaragó és épületszobrász mesterséget tanult. Budapesten az Építőipari és Kőfaragó Vállalatnál dolgozott, ahol sok más mellett az Országház és a Magyar Rádió felújításán is dolgozott. Ezt követte a Soproni Műemlék Felügyelőség, ahol a szobrászműhely vezetője Szakál Ernő volt, aki munkássága elismerésére Műemlékvédelmi Európa Díjban és Munkácsy díjban részesült (nem mellesleg Örökös Tagja a Képzőművészeti Társaságnak). Több, mint 40 esztendeje, hogy önálló vállalkozást indított, ahol a fia Gábor nála tanulhatta a mesterséget, így mára építőmérnöki diplomával és kőfaragó mesteri oklevéllel vezeti a vállalkozást. Sok soproni felújított szobor, műemlék kötődik a nevükhöz (Kecske – templom, Mária-szobor, Pálos-kolostor, és még sorolhatnám).

Laci a festést, rajzolást már korán kezdte, Ágoston Ernő rajziskolájában sajátította el az alapokat. majd amikor már nehéz lett a kalapács és a véső, akkor esetre cserélte azokat. Feleségével, Marikával sokat kirándulnak, ilyenkor rácsodálkoznak az ezerszínű természetre, a csodálkozás mellett - azokról a témákról, ami megérinti Lacit - felvételt készít, és amelyik vászonra kívánkozik az hamarosan oda is kerül. Képeinek többsége olajjal készül, de nem idegen tőle a pasztell sem. Az itt látható 40 kép olajjal készült vászonra illetve farost lemezre.

Képei a természet csodálatos világába vezetik el az embert. Különösen az őszi képei tetszenek, amelyek olyanok, mintha csak tegnap készültek volna a Lőverekben. Nyolc-tíz szép őszi képet is láthatunk, az egyiken - a lépcsőn szemben, ami a meghívón is szerepel-, szép sárguló levelekkel, nemcsak őszi, hanem tavaszi zöldellő fákat, leveleket is megcsodálhatunk, vagy egy szép fűzfát, amint visszatükröződik a vízfelületen. Feltűnik egy-egy téli kép is, talán a legszebb a lámpa alatt szembeni falon a naplemente. Először felvetődött bennünk a rendezésnél, hogy megpróbáljuk évszakok szerint csoportosítani a képeket, végül is Jakabné Tóth Mártával az élen, döntöttünk úgy, ahogy most látható, talán így izgalmasabb. Mindössze egyetlen képen van egy kis kápolna, ami emberi jelenlétre utal.

Lacinak az alkotásai folyamatosan változtak, részletgazdagabbá váltak. A csendet, nyugalmat nem zavarja sem ember, sem állat jelenléte. A „vizes” képei szélcsendet mutatnak, szél nem fodrozza a vízfelületet, így tükörsima, jól tükröződnek benne parton lévő fák.

Lászlónak tulajdonképpen ez a második önálló kiállítása. Az első Újkéren volt 2016-ban. Közös kiállításon, a XIX. Őszi tárlaton, (2015-ben) és a mostani XX. Őszi tárlaton, illetve a Társaság kőszegi és győri kiállításain láthattuk festményeit.

Végezetül azt kívánom Lászlónak, hogy a második önálló kiállítását kövesse még sok, a művészetkedvelő közönség legnagyobb öröme.

Köszönöm hogy meghallgattak!

SZEPES PÉTER

TITKON ŐRZÖTT VÁGYAIM

Horváth Endre fotóművész kiállítása elé

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves barátok, alkotótársak!

Endre felkérését, hogy én nyissam meg a mai napon, immáron 43. kiállítását, örömmel és megtiszteltetésként fogadtam. Ehhez a jubileumi kiállításához hosszú alkotó út vezetett. Endre tizenegy éves korától kezdve komoly érdeklődést mutatott a fényképezés iránt, később műemlékeket fényképezett, ezeket több kiállításon is bemutatta. Munkáit a 70-es évek elejétől, először Kapuváron, majd 1983-tól Sopronban is megismerhettük.

2001-ben a Soproni Fotó Művészeti Kör az Ő kezdeményezésére alakult. Közel tíz évig, a kör vezetőjeként segítette a tagok fejlődését. Még 2001-ben fotóművész címet, bronz diplomát, majd 2006-ban ezüst diplomát szerzett.

Nemzetközi tagsággal, kitüntetéssel is büszkélkedhet, a FIAP (Fédération Internationale de l'Art Photographique), azaz a Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség művésze – mely örök és visszavonhatatlan.

2004-ben, Sopron városunk, Sopronért Díjat adományozott Endrének. Újságíróként 2002-ben sikeres felvételt nyert a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségébe, majd 2005-ben, a Magyar Fotóművészek Szövetsége fogadta tagjai közé. Mindezek mellett, 1996-tól a Soproni Képzőművészeti Társaságnak is tagja.

Ahogy szétnézek a kedves meghívottak és érdeklődő közönségünk között, sok ismerős arcot, pályatársat és barátot látok. Régóta ismerem, ismerjük Endrét és munkáit. Fotói egy-egy örök pillanatot közvetítenek felénk, melyek előtt bármeddig elidőzhetünk. Felfedezhetjük részleteit, saját gondolatainkkal fűszerezve. Úgy, hogy mi is lenne az alkotásainak címe? Endre ránk bizza.

A képek pontosabban Endre művészi fotográfiái, melyekben kevés a véletlen, igazi megkomponált alkotások. Átgondolt és megtervezett módon előadott formák.

A női alakok olykor kecses, lány kifejezése, vagy erőteljes, de érzékeny kibontakozása egy enteriőrben. Bizton mondhatjuk, olyan Endrések. Az előadásmód és a technika az alkotóra mutat, egyedisége őt dicséri.

Endre fáradhatatlan, témáiban következetes, tovább és még tovább gondoló, örök ifjú. Munkáiban a női szépség a harmónia, vagy disszonancia leginkább a hitet és a szeretet hirdeti. A műveket nem elemzem, de néhány gondolatomat megosztom önökkel.

– A külső teremben táncolókat ábrázoló fotó kisebb méretű, de annál izgalmasabb!

– A belső teremben látható táncoló hölgy energikus lendületét a puha, áttetsző légység keretezi.

– Az ablakon sugárként betörő hajnali fény az inkognitóban mutatkozó női alak reménye lehet.

– Az ócska bomló vakolat előtt, hídban hajló fiatal nő: kiút a szürkeségből, kapu a múltból a jövő felé!

– Pezsgő háttérrel, sejtelmes forgó mozdulattal, hirtelen elkapott pillanat: a fekete és vörös színek hatása a fókuszba vonza tekintetünket.

– A csokoládés hölgyek bonbonként édesítik gondolatainkat!

– A bekötött szemű lány csodára várva, látatlan láttatja magát.

– A környezet riasztó hatása tükröződik a rettegő, befelé forduló aktban.

Végül megosztom önökkel Márai Sándor gondolatát:

A szép rögtön kell.

Az igazra alszunk egyet.

Lelkünknek elég a kép,

A testnek keret is kell.

Endrének tiszta szívből gratulálok! Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

A „Titkon őrzött vágyaim” című kiállítást, ezennel megnyitom. Kellemes időöltést, élményt kívánok Önöknek.

(Elhangzott a Várkerület Galériában, 2019. február 17-én.)

TARTALOM

Tartalom

ALKOTÓMŰHELYEK 2019	5
Csiszár Ágnes: A lelkét igyekszem visszaadni	7
Sopron szellemi kulturális öröksége szobrokban	14
Pataki András: Illúzió	19
Kovács András: Ady – 100	29
DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK	37
Ben Sassi Yasmin	
Egy feketébe öltözött lány gondolatai	39
Dudla Zsolt	
Télégető	40
Khirani Rea Zina	41
Versek	
Eszmény	41
Kiss Franciska	
Utazás az álomvilágomba	44
Kovács Borbála	
Az ember	46
Kovács Borbála	
Úgy hívják...	49
Kovács Noémi	
Álmok óceánja	50
Lesi Anna	
A Föld fölött 12 méterrel (részlet)	51
Márkus Boróka	
Kék cinke röppen	55
Ősz illatú már a szellő	55
A tuareg	56
Sopron	56
Haikuk	57
Rácz Leonóra	
A part	58
Fényfüzér	58
Álomféle	59
Meghalsz te is, Esti...	60
Ünnepély	61
Zengő madárról	61
Rácz Leonóra	
Náditündér	62
Radnóti György	
Ábel a 21. században	65
Vargha Zita Mária	
Ancimanci	70

HELYI MEMOÁROK	73
Drescher J. Attila: Szükségből erényt	75
Fejér Zoltán: Az öt éve eltávozott Salamon Nándor, művészeti író emlékezete (1935 -2014)	78
Fejér Zoltán: Visszatekintés Dr. Gáspárdy Sándor festőművész munkásságára, születésének 110. évfordulóján	79
Frang Gizella: „Üzenetek a halottak birodalmából” Borbély József: Jogáért ki felkel	82
Gottschling Gyula László: A két világháború között	85
Nagy Alpár: „Régiekről emlékezzünk”	89
Nyakas Szilárd: Akkor most mi van?!	98
Pécz Ágota: Pastorale	102
Sarkady Sándor: „Egyszer még visszajövök” Herbszt Zoltán emlékezete	105
Saitos Lajos: A szépségkeltés elkötelezettje	114
Kerék Imre: „Dobd el nehezeidet!”	117
Zentai László: Már öt esztendeje	119
LÍRA, POETICA	121
Bibor István	
Körös-körül	123
Amikor még...	123
Oda...	124
Both Balázs	
Altman: Anna Ahmatova portéja (1914)	125
Negyvenhárom	126
Őszvég a lapályon	126
Jégmadár	127
A Dante-szimfónia kottájára	128
Napkelte Bácsalmáson	129
Böröndi Lajos	
Nagyapám megy a frontra	130
A hajó elment	130
Szembenézés	131
Bősze Balázs	
Temetünk, temetünk	132
IM: Salamon Nándor	132
Szorongva a fénytörésben	132
„Örüljetek velem, mert megtaláltam...”	133
Drescher J. Attila	
Költő szerkesztőjének	134
A vers (<i>Zsirai Lászlónak</i>)	134
Életvonal	134
Hány dal	134
Hittel	134
Csak türelem	135
Leltár előtt	135

Utószó ötvenhathoz	135
Lokális	135
Irodalom és politika 1.	136
Irodalom és politika 2.	136
Irodalom és politika 3.	136
Szarvasfik	136
Biologika	136
Mentális szövegszerkesztő	137
Dylan D. Tides	
Anya álma (<i>Levinek</i>)	138
Ajtó	138
Drága Netta!	139
Ecsetekből, vásznakból	140
Kilistáztam	141
Tanmese	141
Soproni advent	142
Horváth Ábel	
Egyedül utazik	144
Cím nélkül	144
Elhomályosul a mennyország	146
Huszár László	
Botor az ember, félve verseket dadog	147
Juhászné Bérces Anikó	
Győzelem által	148
Kerék Imre	
Te akartad	149
Énekek éneke (Salamon király könyvéből)	150
Kovács György	
Tankák	151
Erkélyen (<i>Hangulatok három tankában</i>)	151
Gyermekszerelem	151
Már tavaszi	152
Rakovszky Zsuzsa	
Egy péntek este	153
Surbán Frang Zoltán	
Nem azért lázadok	158
Hova menjek	159
1956. október 23.	159
Magyar anya 1956-ban	160
Miért iszom	161
Üzenet	162
Írói problémák	162
Turbuly Lilla	
„Minden házban álmodik valaki”	164
I. Gondolj...	164
II. Álomköd	164
III. Őserdő	165

IV. Szemhatár	165
Völgyi János	
Csendes ima	166
Már elhagytam	166
Ősz	167
Zentai László	
Magyar Balázs halálhírére	168
Magyar Balázs	
Magyar ima	169
Zsirai László	
Misszió	170
Fürkészem: vajon mi vár ma itt?	170
HIMNUSZ (<i>Gera Katalin plakettje alá</i>)	170
Örökké újraszületik (<i>In memoriam Vasadi Péter</i>)	171
Zsirai László	
A város lelkéről – <i>Márai Sopronról</i>	172
SZÉPPRÓZÁK	175
Böszörményi Zoltán	
Mondd, te érted?	177
Őszi levelek	178
Hegyi Ferenc	
Mosom kezeim...	181
Kovács György	
1. Fertői történet	184
2. Z úr kinn és benn...	187
3. Z úr és a lomisok	188
2. Z úr hajnalban	189
5. Z úr és a kaszáspókok	191
Kuntz Zoltán	
Magyar kokárda a Fudzsijamán	192
Ross Károly	
A meghallgatás	195
Surbán Frang Zoltán	
Levél a város széléről 1951 (részlet)	198
Zentai László	
Bolhasípok Jankó városában	202
Zsirai László	
Visszaút	227

TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK	232
Sass László: Gazdagság – Szabó Katalin premierkiállításához	233
Szabó Attila: Beszélgetés Pócza Irmával vissza-néző című kiállításának megnyitóján	237
Winkler András	
Az építész Winklerek akvarell- és rajzkiállítása	241
A festők városa	243
Szabó Miklós: Évszakok pasztellel	244
Jakabné Tóth Márta: a Soproni Képzőművészeti Társaság tavaszi tárlata elé	247
Mácsadi Orsolya: Egy rész az egészből	
Sz. Szócs Géza grafikusművész tárlata elé	249
Füzi Edit: Kohán Imre mozaikképeinek kiállítása a Soproni Petőfi Színházban	252
Nagy Márta: Wéberné Nagykutasi Erzsébet kiállításának megnyitóján	255
Vargha Zsuzsa: Régi soproni utcák, régi soproni mesterek	258
Bábinszki Georgina: Nagy Máté éremművész kiállításának megnyitójára	260
Baán Katalin: Hipságh Gyöngyi kiállításának megnyitó gondolatai	263
Török Bernadett: A győri ART 9000 kiállításának megnyitója elé	264
Mácsadi Orsolya: Mérföldkövek	265
Dr. ifj. Sarkady Sándor: 150 éves Soproni Városszépítő Egyesület	268
Cervenka Gerhard: „VÍZ + FÖLD – egy időszerű téma”	271
Mácsadi Orsolya: Szent és profán	272
Magassy Lajos: „Keret és kép” gondolatok egy kiállítás megnyitója elé	276
Új Dunántúli tárlat	277
Turbuly Éva: „Színeimben költő lettem”	283
A 80 éves Fejér Zoltán festőművész köszöntése	289
Méltatások Fejér Zoltán festőművész munkásságáról	292
Zsirai László: Meséid ölelése	295
Keresztény Richárd: „Barangolások és kalandozások” Németh Ottó kiállításának megnyitója	296
Keresztény Richárd: Süliné Huszár Lilla kiállításának megnyitója	299
Kovács-Gombos Gábor: Rázó József festőművész emlékkiállítása	301
Füzi Edit: Premiértől premierig	304
Kovács-Gombos Gábor: Gáspárdy Tibor kiállítása	306
Keresztény Richárd: Baranyai László kiállítása	308
Szepes Péter: Titkon őrzött vágyaim	310

KÉPEK JEGYZÉKE

<i>Ambrits Tamás: Illúzió</i>	19
<i>Tóth Tibor: Illúzió</i>	20
<i>G. Nagy László: Illúzió</i>	21
<i>Mayer Kornél: Illúzió</i>	22
<i>Hajdú László: Illúzió</i>	23
<i>Kiss Péter: Illúzió</i>	24
<i>Németh Csaba: Illúzió</i>	25
<i>Németh Béla: Illúzió</i>	25
<i>Simon Tibor: Illúzió</i>	26
<i>Soltész Boglárka: Illúzió</i>	27
<i>Ujvári Gábor: Illúzió</i>	27
<i>Szabó Márton: Illúzió</i>	28
<i>Kránitz András: Héja-nász az avaron</i>	30
<i>Herr József: Őrizem a szemed</i>	31
<i>Hainer István: Páris az én Bakonyom</i>	32
<i>Pócza Gábor: A Tisza-parton</i>	33
<i>Molnár Zoltán: Őrizem a szemed</i>	34
<i>Süveg Gábor: Góg és Magóg fia vagyok én</i>	35
<i>Búzás Tünde: Szent család</i>	43
<i>Jakabné Tóth Márta: ETRE SUPREME</i>	48
<i>Király Pálma: Pillangó</i>	50
<i>Gludovác Mihály: Kópháza – Falurészlet</i>	54
<i>Giczi Lajos: Búcsú Bánfalvától</i>	69
<i>Bokán Csilla: Vár a Costa Braván</i>	71
<i>Hartner Vilma: Mosolyog a lelkünk</i>	77
<i>Gáspárdy Sándor: Bécsi utca</i>	81
<i>Szigethy Attila emlékezete</i>	82
<i>Grabner József: Halász utca</i>	84
<i>Völgyi János: Apám emlékére</i>	97
<i>Szabó Katalin: Hullám</i>	116
<i>Dedinszky Márta: A mélység titka</i>	118
<i>Molnár Mercédesz: Látom a szemem, rám nézel vele II</i>	124
<i>Győrffy Gabriella: Rózsa utca</i>	129
<i>Grászliné Kiss Margit: Napfényes utca</i>	131
<i>Horváth Endre: Reggeli készülődés</i>	137
<i>Ifj. Szepes Gyula: A koldus</i>	143
<i>Horváth F. Péter: Anno Rózsa utca</i>	146
<i>Horváth István: Utcarészlet</i>	147
<i>Szurokné Strassner Klára: Horizont</i>	152
<i>Horváth Judit: Remény</i>	157
<i>Taschner Frigyes: Alpesi táj</i>	163
<i>Vörös Renáta: A császárfá árnyékában</i>	167
<i>Derszib Eti: Magyar Balázs portréja</i>	168
<i>Szepes Péter: Fénysugár a tengernél</i>	171
<i>Szényi Péter: A páneurópai piknik emlékére</i>	180

<i>Herczeg Anikó: Levendulamező</i>	183
<i>Keresztes Anna: Strelitzia</i>	194
<i>Bazsóné Nagy Gabriella: Őrség</i>	201
<i>Ujvári Gábor: Emlékem egy volt bányából</i>	208
<i>Nagy Béla Lajos: Álom</i>	226
<i>Szabó Katalin: A bájós - hölgyportré</i>	236
<i>Pócza Irma: Bogáncs</i>	238
<i>Pócza Irma: Jubileumra, a fejedelem zászlaja</i>	239
<i>Winkler András: Bánfalvi kolostor</i>	241
<i>Török Bernadett: Brennbergi tavasz</i>	245
<i>Kohán Imre: Mozaik</i>	252
<i>Wéberné Nagykuti Erzsébet: Toscana</i>	255
<i>Mende Gusztáv: Vásár a Szent Mihály utcában</i>	258
<i>Nagy Máté: Mennykövek</i>	260
<i>Hipságh Gyöngyi: Apó</i>	263
<i>Nagy Máté: Szilánkok</i>	265
<i>Magyar Mónika: Lebegés</i>	272
<i>Gáspárdy Tibor: Késő ős, fényes nap</i>	277
<i>Gerencsér Pán Tamás: Anyjához készül</i>	278
<i>Magyar Mónika: Táj-kép VI.</i>	280
<i>Ágoston Ernő: Önarckép</i>	283
<i>Ágoston Ernő: Horváth Marietta</i>	284
<i>Ágoston Ernő: Úrnapi körmenet</i>	284
<i>Ágoston Ernő: Portré</i>	286
<i>Fejér Zoltán: Fertő-tavi Niké</i>	294
<i>Németh Ottó: Fasor</i>	296
<i>S. Huszár Lilla: Füleki várrom, Szlovákia</i>	299
<i>Gerhard Cervenka: Labda</i>	304
<i>Baranyai László: Őszi színek</i>	308

NÉVSORBAN

<i>Ágoston Ernő: Horváth Marietta</i>	284
<i>Ágoston Ernő: Önarckép</i>	283
<i>Ágoston Ernő: Portré</i>	286
<i>Ágoston Ernő: Úrnapi körmenet</i>	284
<i>Ambrits Tamás: Illúzió</i>	19
<i>Baranyai László: Őszi színek</i>	308
<i>Bazsóné Nagy Gabriella: Őrség</i>	201
<i>Bokán Csilla: Vár a Costa Braván</i>	71
<i>Búzás Tünde: Szent család</i>	43
<i>Dedinszky Márta: A mélység titka</i>	118
<i>Derszib Eti: Magyar Balázs portréja</i>	168
<i>Fejér Zoltán: Fertő-tavi Niké</i>	294
<i>G. Nagy László: Illúzió</i>	21
<i>Gáspárdy Sándor: Bécsi utca</i>	81
<i>Gáspárdy Tibor: Késő ős, fényes nap</i>	277

<i>Gerencsér Pán Tamás: Anyjához készül</i>	278
<i>Gerhard Cervenka: Labda</i>	304
<i>Giczi Lajos: Búcsú Bánfalvától</i>	69
<i>Gludováczi Mihály: Kópháza – Falurészlet</i>	54
<i>Grabner József: Halász utca</i>	84
<i>Grászliné Kiss Margit: Napfényes utca</i>	131
<i>Győrffy Gabriella: Rózsa utca</i>	129
<i>Hainer István: Páris az én Bakonyom</i>	32
<i>Hajdú László: Illúzió</i>	23
<i>Hartner Vilma: Mosolyog a lelkiünk</i>	77
<i>Herczeg Anikó: Levendulamező</i>	183
<i>Herr József: Őrizem a szemed</i>	31
<i>Hipságh Gyöngyi: Apó</i>	263
<i>Horváth Endre: Reggeli készülődés</i>	137
<i>Horváth F. Péter: Anno Rózsa utca</i>	146
<i>Horváth István: Utcarészlet</i>	147
<i>Horváth Judit: Remény</i>	157
<i>Ifj. Szepes Gyula: A koldus</i>	143
<i>Jakabné Tóth Márta: ETRE SUPREME</i>	48
<i>Keresztes Anna: Strelitzia</i>	194
<i>Király Pálma: Pillangó</i>	50
<i>Kiss Péter: Illúzió</i>	24
<i>Kohán Imre: Mozaik</i>	252
<i>Kránitz András: Héja-nász az avaron</i>	30
<i>Magyar Mónika: Lebegés</i>	272
<i>Magyar Mónika: Táj-kép VI.</i>	280
<i>Mayer Kornél: Illúzió</i>	22
<i>Mende Gusztáv: Vásár a Szent Mihály utcában</i>	258
<i>Molnár Mercédesz: Látom a szemem, rám nézel velem II</i>	124
<i>Molnár Zoltán: Őrizem a szemed</i>	34
<i>Nagy Béla Lajos: Álom</i>	226
<i>Nagy Máté: Mennykővek</i>	260
<i>Nagy Máté: Szilánkok</i>	265
<i>Németh Béla: Illúzió</i>	25
<i>Németh Csaba: Illúzió</i>	25
<i>Németh Ottó: Fasor</i>	296
<i>Pócza Gábor: A Tisza-parton</i>	33
<i>Pócza Irma: Bogáncs</i>	238
<i>Pócza Irma: Jubileumra, a fejedelem zászlaja</i>	239
<i>S. Huszár Lilla: Füleki várrom, Szlovákia</i>	299
<i>Simon Tibor: Illúzió</i>	26
<i>Soltész Boglárka: Illúzió</i>	27
<i>Süveg Gábor: Góg és Magóg fia vagyok én</i>	35
<i>Szabó Katalin: A bájos - hölgyportré</i>	236
<i>Szabó Katalin: Hullám</i>	116
<i>Szabó Márton: Illúzió</i>	28
<i>Szényi Péter: A páneurópai piknik emlékére</i>	180

<i>Szepes Péter: Fénysugár a tengerél</i>	171
<i>Szigethy Attila emlékezete</i>	82
<i>Szurokné Strassner Klára: Horizont</i>	152
<i>Taschner Frigyes: Alpesi táj</i>	163
<i>Tóth Tibor: Illúzió</i>	20
<i>Török Bernadett: Brennbergi tavasz</i>	245
<i>Ujvári Gábor: Emlékem egy volt bányából</i>	208
<i>Ujvári Gábor: Illúzió</i>	27
<i>Völgyi János: Apám emlékére</i>	97
<i>Vörös Renáta: A császárfá árnyékában</i>	167
<i>Wéberné Nagykutasi Erzsébet: Toscana</i>	255
<i>Winkler András: Bánfalvi kolostor</i>	241